T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

ATATÜRK'ÜN NOT DEFTERLERİ
VIII

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN 1921 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARI, 1922 YILINA AİT İÇ OLAYLARLA İLGİLİ NOTLARI, ASKERÎ VE SİYASİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARI, 1922 YILINA AİT ÇEŞİTLİ KONULARDA TUTTUĞU NOTLARI

Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

ANKARA
GENELKURMAY BASIMEVİ
2008

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ
ATATÜRK ARAŞTIRMA VE EĞİTİM MERKEZİ (ATAREM)
BİLİM KURULU BAŞKANI

Hv. Korg. Ziya GÜLER

ATAREM BİLİM KURULU ÜYELERİ

Prof. Dr. Gülnihal BOZKURT
Doç. Dr. Yusuf SARINAY
Doç. Dr. Neşe ÖZDEN
Dr. Öğ. Alb. Yavuz ÖZGÜLDÜR
Öğ. Alb. Çağdaş ÖZCİVAN
Dr. Öğ. Alb. Zekeriya TÜRKMEN

YAYIN KURULU

Kur. Alb. İskender ÖZBAY
Öğ. Alb. Çağdaş ÖZCİVAN
Dr. Öğ. Alb. Zekeriya TÜRKMEN
Tar. Uz. Z. Gülru ÇELEN
Tar. Uz. İbrahim KILIÇ
Tar. Uz. Dilek ÇAVUŞ

ISBN NU: 975-409-246-x (Tk.)
975-409-255-9 (8 C)
NSN NU: 7610270359256

SUNUŞ

Tarihe yön veren ve toplumsal değişimi gerçekleştiren büyük önderler, büyük milletlerin bağrından çıkmıştır. Fikir ve düşünceleri ile Türk milletine yön vermiş olan ATATÜRK de kurduğu Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile Türk tarihinde en büyük yenilikleri gerçekleştirmiş ve ulusuyla bütünleşmiş bir önderdir.

ATATÜRK, kalıplaşmış fikirlerden uzak duran, gerçekçilikten asla ödün vermeyen, önderlik ettiği ulusun ruh ve vicdanındaki eğilimleri görüp, onu eyleme dönüştüren büyük bir devrimcidir.

ATATÜRK, Türk ulusuna, Türkiye Cumhuriyeti'nin sonsuza kadar yaşaması için bağlı kalınması gereken ilkeler ile gerçekleştirmeye mecbur olduğu hedefleri göstermiştir. Büyük ATATÜRK'ü anlamak kadar anlatmak için de en bilimsel yol, onu kendi eserleriyle, kendine özgü yanlarıyla anlamaya ve anlatmaya çalışmaktır. ATATÜRK'ü gerçek yönleriyle anlamak için takip edilecek en akılcı yol da onun yazdıklarını okumaktır.

ATATÜRK, okuyan, okuduğunu Türk ulusuna öğretmeye çalışan, ulusuyla bütünleşmiş bir önderdir. Önder şahsiyetler ulusların kaderine yön veren kişilerdir. Onlar söyledikleri, yazdıkları ve uygulamaları ile ulusların hafızalarında derin izler bırakırlar.

ATATÜRK'ün Nutuk adlı eserinin dışında, özellikle askerlik konusunda yazmış olduğu eserler, onun genç subaylık döneminde meslekî bilgisinin gücünü ortaya koymaktadır. ATATÜRK ve dönemi ile ilgili araştırmalarda en önemli kaynaklardan birisi, kuşkusuz onun kendi düşüncelerini yansıtan, bizzat kendi kaleminden çıkmış olan not defterleridir. ATATÜRK tarafından kaleme alınan eserlerin bilimsel olarak incelenip yayımlanması hiç şüphe yok ki yakın dönem Türk tarihinin aydınlatılmasına önemli katkı sağlayacaktır. ATATÜRK'ün Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Başkanlığı Arşivinde bulunan not defterlerinin de bu bağlamda değerlendirilmesi ve bilim dünyasına kazandırılması, tarihimize ışık tutması bakımından özel bir önem arz etmektedir.

ATATÜRK'ün Osmanlıca ve Latin harfleri ile kaleme aldığı notları içeren defterler, Türk Silahlı Kuvvetleri ATATÜRK Araştırma ve Eğitim Merkezi (ATAREM) uzmanları tarafından titiz bir çalışma ile bugünkü yazıya aktarıldıktan sonra yayıma hazırlanmıştır. Defterlerin bir kısmı onun askerî konularla ilgili değerlendirmeleri ile kısa notlarını içermektedir. Bir kısmı da bunları yazdığı dönemin (1900-1933) önemli siyasi, toplumsal, iktisadi olaylarına ışık tutabilecek değerlendirmeleri kapsamaktadır. Defterlerde ağırlıklı olarak göze çarpan konular, siyasi, askerî ve toplumsal olaylar ile ilgili iç ve dış değerlendirmelerdir. Bu defterler incelendiğinde, ATATÜRK'ün bir önder olarak kişiliği, kararlılığı, olaylar karşısındaki tutum ve davranışı açık bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Defterler arasında yer alan bir kısım notlar ise onun insani yönünü yani bizlerden biri olduğunu, bizler gibi düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Bu not defterlerinde ATATÜRK'ün yaşadığı dönemdeki ruh dünyasının yansımalarını da gözlemlemek mümkündür. Özellikle Kurtuluş Savaşı dönemine ait defterlerde yer alan şiirler ve şarkı sözleri onun, Kurtuluş Savaşı'nın sıkıntılı ortamına rağmen, özel yaşantısını ve ruh dünyasını göstermesi bakımından oldukça ilgi çekicidir. Nitekim ATATÜRK'ün not defterlerinin tamamı incelendiğinde dünya görüşü, olaylar karşısındaki tutum ve davranışı, olayları yorumlayışı ve düşünceleri daha açık ortaya çıkmaktadır.

ATATÜRK'ün not defterleri Harp Okulundaki öğrencilik döneminden başlayıp, 1933 yılına kadar uzanan zamanı kapsamaktadır. Defterlerin bir kısmında Osmanlı-Rus Savaşları (1768-1774; 1877-1878), Osmanlı-Yunan Savaşı (1897), Alman-Fransız Savaşı (1870) ve bunların askerî yönden değerlendirmeleri yer almaktadır. Bu defterlerde yer alan notlar harp tarihini de ilgilendiren bilgiler içermektedir.

Not defterlerindeki bilgiler kimi zaman günlük notlar hâlinde tutulmuşken, kimi zaman herhangi bir tarihî kayıt bulunmamakta; fakat yazılan bilgilerden hangi döneme ait olduğu çıkarılabilmektedir. Bu ciltte de incelemeye tabi tutulan not defterlerinden Mustafa Kemal ATATÜRK'ün 1921 yılına ait günlük notlar (K: 45-G: 3), 1922 yılına ait iç olaylarla ilgili notlar (K: 45-G: 4), askerî, siyasi ve millî eğitimle ilgili notlar (K: 45-G: 5), 1922 yılı Mart ve Nisan aylarına ait çeşitli notlar (K: 45-G: 6), Konya ve çevresindeki denetlemelerle ilgili bilgiler ve Nisan ayına ait tarihî olaylar (K: 45-G: 7) gibi konuları içermektedir.

"ATATÜRK'ün Not Defterleri: VIII" adlı bilimsel çalışmayı yayıma hazırlayan ATAREM Genel Sekreterliği personeli Dr. Öğ. Alb. Zekeriya TÜRKMEN, Tarih Uzmanı Z. Gülru ÇELEN, Tarih Uzmanı Aydın ÖZGÖREN ve Tarih Uzmanı Dilek ÇAVUŞ'a teşekkür ederim. ATAREM Yayın Kurulu tarafından incelemeye tabi tutulan bu çalışma, bilim dünyasına önemli bir katkı sağlamakla birlikte, ATATÜRK'le ilgili yapılan bilimsel çalışmalar için önemli bir kaynak eser olacaktır.

Ziya GÜLER

Hava Korgeneral

ATASE ve Dent. Başkanı

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ
İÇİNDEKİLER..... III
ÖN SÖZ..... V
KISALTMALAR..... VII

BİRİNCİ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 1921 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARI, 1922 YILINA AİT İÇ OLAYLARLA İLGİLİ NOTLARI, ASKERÎ VE SİYASİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARI İLE 1922 YILINA AİT ÇEŞİTLİ KONULARDA TUTTUĞU GÜNLÜK NOTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (K: 45-G: 3, K: 45-G: 4, K: 45-G: 5, K: 45-G: 6, K: 45-G: 7)

A. Mustafa Kemal'in 1921 Yılına Ait Günlük Notlarının Değerlendirilmesi (K: 45-G: 3)..... 1

B. Mustafa Kemal'in 1922 Yılına Ait İç Olaylarla İlgili Tuttuğu Notlarının Değerlendirilmesi (K: 45-G: 4)..... 3

C. Mustafa Kemal'in Askerî ve Siyasi Konulardaki Günlük Notlarının Değerlendirilmesi (K: 45-G: 5)..... 4

Ç. Mustafa Kemal'in 1922 Yılına Ait Günlük Notlarının Değerlendirilmesi (K: 45-G: 6)..... 6

D. Mustafa Kemal'in 1922 Yılına Ait Çeşitli Konularda Tuttuğu Günlük Notlarının Değerlendirilmesi (K: 45-G: 7)..... 11

İKİNCİ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 1921 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARI, 1922 YILINA AİT İÇ OLAYLARLA İLGİLİ NOTLARI, ASKERÎ VE SİYASİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARI İLE 1922 YILINA AİT ÇEŞİTLİ KONULARDA TUTTUĞU GÜNLÜK NOTLARININ GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI

(K: 45-G: 3, K: 45-G: 4, K: 45-G: 5, K: 45-G: 6, K: 45-G: 7)

A. Mustafa Kemal'in 1921 Yılına Ait Günlük Notlarının Günümüz Türkçesine Aktarımı (K: 45-G: 3)..... 17

B. Mustafa Kemal'in 1922 Yılına Ait İç Olaylarla İlgili Tuttuğu Notlarının Günümüz Türkçesine Aktarımı (K: 45-G: 4)..... 25

C. Mustafa Kemal'in Askerî ve Siyasi Konulardaki Günlük Notlarının Günümüz Türkçesine Aktarımı (K: 45-G: 5)..... 28

Ç. Mustafa Kemal'in 1922 Yılına Ait Günlük Notlarının Günümüz Türkçesine Aktarımı (K: 45-G: 6)..... 36

D. Mustafa Kemal'in 1922 Yılına Ait Çeşitli Konulardaki Günlük Notlarının Günümüz Türkçesine Aktarımı (K: 45-G: 7)..... 50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 1921 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARI, 1922 YILINA AİT İÇ OLAYLARLA İLGİLİ NOTLARI, ASKERÎ VE SİYASİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARI İLE 1922 YILINA AİT ÇEŞİTLİ KONULARDA TUTTUĞU GÜNLÜK NOTLARININ ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI

(K: 45-G: 3, K: 45-G: 4, K: 45-G: 5, K: 45-G: 6, K: 45-G: 7)

A. Mustafa Kemal'in 1921 Yılına Ait Günlük Notlarının Özgün Metinleri ve Çevirim Yazıları (K: 45-G: 3)..... 63

B. Mustafa Kemal'in 1922 Yılına Ait İç Olaylarla İlgili Tuttuğu Notlarının Özgün Metinleri ve Çevirim Yazıları (K: 45-G: 4)..... 135

C. Mustafa Kemal'in Askerî ve Siyasi Konulardaki Günlük Notlarının Özgün Metinleri ve Çevirim Yazıları (K: 45-G: 5)..... 151

Ç. Mustafa Kemal'in 1922 Yılına Ait Günlük Notlarının Özgün Metinleri ve Çevirim Yazıları (K: 45-G: 6)..... 243

D. Mustafa Kemal'in 1922 Yılına Ait Çeşitli Konularda Tuttuğu Günlük Notlarının Özgün Metinleri ve Çevirim Yazıları (K: 45-G: 7)..... 347

ZAMAN DİZİNİ..... 433

DİZİN (Şahıs, Yer adları)..... 435

ÖN SÖZ

Mustafa Kemal ATATÜRK'ün 19 Mayıs 1919 tarihinde Samsun'a çıkışıyla başlayan Kurtuluş Savaşı, Türk ve Dünya tarihinde önemli bir yere sahiptir. Amasya Genelgesi ile Türk Kurtuluş Savaşı'nın ilkeleri belirlenmiş, Erzurum ve Sivas Kongreleri ile işgalcilere karşı başlatılan bağımsızlık mücadelesi Türk milletinin tüm fertlerine yaygınlaştırılarak topyekûn bir "Bağımsızlık" hareketine dönüştürülmüştür.

ATATÜRK'ün en büyük eseri Türkiye Cumhuriyeti ve Türk devrimidir. O büyük bir kararlılıkla başlattığı Kurtuluş Savaşı'nı, millî birlik ve beraberliği sağladıktan sonra safha safha uygulamaya koydu. ATATÜRK'ün kararlılığını ve millî birlik konusuna verdiği önemi bu savaş sırasındaki uygulamalarında görmek mümkündür. Mustafa Kemal Paşa, Türk devriminin eylem safhasını oluşturan ve 19 Mayıs 1919'da başlayan dönemde Türk milletini özellikle milliyetçilik ve millî birlik bakımından bilinçlendirmeyi göz önünde tutmuştur. O bu kararlılıkla bağımsızlık mücadelesinde başarıya ulaşacağına inanıyordu. Nitekim ATATÜRK, tarihin kaydettiği en büyük zaferlere ve başarılara, milletiyle bütünleşmesi ve ona olan inancı ile kavuşmuştur. Hiçbir mücadelesini milletine inanmadan, milletine güvenmeden yapmamıştır. ATATÜRK önderliğinde Türk Kurtuluş Savaşı'ndan sonra gerçekleştirilen çağdaşlaşma hamleleri, diğer bir ifade ile "Türk mucizesi", onun Türk milletine inanması ve güvenmesi sayesinde gerçekleşmiştir.

O, Nutuk adlı eserinin başında bu konu ile ilgili şunları belirtmiştir: "Ben 1919 senesi Mayısının 19'unda Samsun'a çıktığım gün elimde hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevi bir kuvvet vardı. İşte ben, bu millî kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım."

ATATÜRK tarafından kaleme alınan ve ATASE Başkanlığı Arşivinde bulunan not defterleri, Kurtuluş Savaşı dönemiyle ilgili önemli bilgileri içermektedir. Not defterlerinde yer alan ifadeler, kullanılan cümleler tahlil edildiğinde ATATÜRK'ün Nutuk adlı eserinin müsvedde hâlini burada görmek mümkündür. Not defterlerinin sayfalarındaki yazıların üzerinde sık sık çarpı işareti konulduğu görülmektedir. Kanaatimize göre bu sayfaların Nutuk adlı eserde değerlendirildikten sonra bu şekilde işaretlenmiş olması ihtimali bulunmaktadır.

Bu kitapta incelediğimiz ATATÜRK'ün not defterlerinde yazılanlara bakıldığında, Millî Mücadele'nin bütün safhalarının ruh hâli ile amaç ve yöntemlerini en yalın hâliyle görmek mümkündür. Bu notlarda; toplanacak bir heyetin listesi, görüşülecek kişilerin isimleri, bir sorunun çözüm yolları, yapılacak konuşmaların müsvedde hâli, ordunun idaresiyle ilgili taktik

konularındaki düşüncelerinin yazıya yansımış şekli yer almaktadır. Mustafa Kemal ATATÜRK'ün İstiklal Harbi yıllarındaki yoğun ve son derece ciddi durumlarla karşı karşıya kalması gerçeğine rağmen, not defterinin kimi yerlerine kaydettiği şarkı sözleri ve şiirler, onun duygusal yönünü göstermesi bakımından da son derece önemlidir.

Not defterlerinde, Türk İstiklal Mücadelesi'ne karşı ortaya çıkan iç isyanlar hakkında da kısa kısa bilgilere rastlanmaktadır. Bunların yanında ATATÜRK'ün İstiklal Mücadelesi devam ederken, eğitim konusunda gerçekleştirmiş olduğu çalışmalar ve eğitime verdiği önem de kısa notlar hâlinde yer almaktadır.

ATATÜRK'e ait not defterlerinin 32 tanesi ATASE Başkanlığı Arşivinde bulunmaktadır. Defterlerin bir bölümü, günlük olarak, bir bölümü de askerî, siyasi, toplumsal ortam hakkında meydana gelen gelişmeleri yansıtan ve yorumlayan notlar hâlinde tutulmuştur. Bu bakımdan defterler belirli bir zaman dizini takip etmemektedir. Üç bölüm hâlinde ele alınan eserin birinci bölümünde defterlerin kısa bir değerlendirilmesi yapılmış; ikinci bölümde defterlerin günümüz Türkçesine aktarımı yapılmış; üçüncü bölümde ise defterlerin özgün metinleri ile çevirim yazıları konulmuştur. Çalışmanın sonuna, dizin ve zaman dizini de ilave edilmiştir.

ATASE Başkanlığı Arşivi ATATÜRK Koleksiyonları bölümünde yer alan bu defterlerin bilimsel bir şekilde hazırlanarak araştırmacıların hizmetine sunulması, bu alandaki bir boşluğu dolduracağı gibi, ATATÜRK ve dönemiyle ilgili çalışmalar yapan kişilere de yeni bir ufuk açacaktır.

Çağdaş ÖZCİVAN
Öğ. Alb.
ATAREM Gensek.

KISALTMALAR

a.g.a.	: Adı geçen arşiv
a.g.e.	: Adı geçen eser
ATAREM	: ATATÜRK Araştırma ve Eğitim Merkezi
ATAZB.	: ATATÜRK Koleksiyonu (Ziraat Bankasından Gelen Evrak)
Bk.	: Bakınız, bak
Ds.	: Dosya
F.	: Fihrist
G.	: Gömlek
Gnkur. ATASE Arşivi	: Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi
Hz.	: Hazırlayan
K.	: Kutu
Kls.	: Klasör
No.	: Numara
s.	: Sayfa
TSK	: Türk Silahlı Kuvvetleri

BİRİNCİ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 1921 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARI, 1922 YILINA AİT İÇ OLAYLARLA İLGİLİ NOTLARI, ASKERÎ VE SİYASİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARI İLE 1922 YILINA AİT ÇEŞİTLİ KONULARDA TUTTUĞU GÜNLÜK NOTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

(K: 45- G: 3, K: 45- G: 4, K: 45- G: 5, K: 45- G: 6, K: 45- G: 7)

A. MUSTAFA KEMAL'İN 1921 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (K: 45-G: 3)

Değerlendirmeye Alınan Defterin Tanımı

7,5 x 12 boyutunda 30 yapraklı kareli bir defterdir. Osmanlıca, rik'a yazısıyla yazılmıştır. Defter akıl defteri niteliğinde tutulmuş olup birkaç aylık olayları kapsamaktadır. 14 - 16 Temmuz 1921'de yapılan Birinci Maarif Kongresi açılışında Mustafa Kemal'in yaptığı konuşmanın müsveddeleri defterin içeriğinde yer almaktadır.

Defterin İçerik Açısından Değerlendirilmesi

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan sonra Mustafa Kemal ATATÜRK'ün başlattığı Millî Mücadele hareketi başarılı sonuçlar göstermeye başlamasına rağmen, gerekli hazırlıklarını tamamlayamayan Türk ordusu karşısında; Yunan ordusu, 10 Temmuz 1921'de iki ayrı cepheden taarruza geçerek çok üstün bir ağırlık merkeziyle ilerlemeye muvaffak olmuştur. Türk ordusu bu zor durumdan kendini kurtarmak amacıyla Eskişehir'e kadar çekilmiştir. 18 Temmuz 1921'de Batı Cephesi karargâhına gelen Mustafa Kemal Paşa, durumu yakından görüp inceledikten sonra, ordunun düzenlenip kuvvetlendirilmesine imkan sağlamak amacıyla, Sakarya'nın doğusuna kadar çekilmesini gerekli görerek, bu yönde emirler vermiştir. Bu emirler doğrultusunda Türk ordusu; Eskişehir'in de Yunanların eline geçmesiyle Yunanlarla arasında belirli bir hat bırakmak ve taktik savunma yapmak amacıyla, 25 Temmuz 1921'de Sakarya'nın doğusuna çekilmiştir. Mustafa Kemal ATATÜRK'ün bu not defterinde yer alan bilgiler Kütahya - Eskişehir Muharebeleri'nin yaşandığı günlerde kaleme alınmıştır.

Defterin ilk sayfası olan K: 45-3'te İzmir'in Yunanlar tarafından işgal tarihi olan 15 Mayıs 1919 tarihi ile ATATÜRK'ün İstanbul'dan Samsun'a gidiş tarihi olan 16 Mayıs 1919 tarihi yazılıdır.

İkinci ve üçüncü sayfası K: 45-3aa ile K: 45-3aaa'da bir Trakya türküsünün iki mısra'ı ile aşkı konu alan şiirlere ait mısralar yer almaktadır. K: 45-3ab'de Mustafa Kemal'in Ankara'da toplanan ve 21 Temmuz 1921'e kadar çalışmalarına devam eden Maarif Kongresi'ni açış konuşmasının müsveddeleri yer almaktadır. Mustafa Kemal Paşa bu müsveddelerde; eğitimin önemini belirttikten sonra, öğretmenlerin bir ülke için ne kadar mühim olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca çocukların her türlü fedakârlığa

katlanılarak eğitimlerinin sürdürülmesinin gerekliliğini vurgulayarak yeni bir eğitim-öğretim programının hazırlanmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

K: 45-3aja'da uçak alımı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. K: 45-3ak sayfasında İstanbul'da bulunan Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey'in Rusya sefiri ile ilgili yaptığı görüşmelere dair kaydı yer almaktadır. K: 45-3aka sayfasında Maliye Bakanı ile yapılacak görüşmede dile getirilecek konular hatırlatma notu şeklinde deftere kaydedilmiştir. Burada meseleler borç alma, Ankara civarında bulunan üç yüz kadar kişinin çağrılması, asker kaçakları hakkında alınacak tedbirler, halktan silah almak, halktan yiyecek ve elbise almak ve ulaşım araçları, Rumi 1317 (1901-1902) doğumluların komutanlıklarına celbi, depolar, gazeteler diye sıralanmıştır. Dikkati çeken şey borç alma ve halktan yiyecek ve elbise toplanması ile ilgili meselelerin başlarına çarpı (x) işareti konulmasıdır. Bu işaretler, diğer meselelere nazaran bu iki konunun daha önemli olduğu düşüncesinden dolayı konulmuş olma ihtimalini kuvvetlendirmektedir. K: 45-3al'da Çeşitli konularda alınmış notlarla birlikte; İnebolu yoluyla Anadolu'ya geçmek isteyen subaylar, Doğu Cephesi'nde savaşın sona ermesinden dolayı buradaki savaş malzemelerinin Batı Cephesi'ne kaydırılması, Samsun'daki tütünlerin satışı ile ilgili notlar yer almaktadır. K: 45-3ala, K: 45-3am, K: 45-3ama, K: 45-3an, K: 45-3ana sayfalarında Kurtuluş Savaşı'nın bu sıkıntılı dönemiyle ilgili olarak çeşitli konulara ait notlar yer almaktadır.

Millî Mücadele döneminde TBMM Hükûmeti ile Bulgaristan arasındaki ilişkilerde olumlu yönde gelişmeler görülmüştür. Bulgaristan'ı yöneten İstanboliyski Hükûmeti, Türkiye'nin Sofya'da resmî bir temsilcilik açmasına müsaade etmiştir. Her ne kadar Sofya temsilciliğine tayin olunan Galip Bahtiyar Bey idiyse de 27 Şubat 1921 de Sofya'ya giden (Mustafa Kemal Paşa'nın yakın arkadaşlarından ve itimat ettiği kişilerden biri olan) Cevat Abbas Bey Bulgaristan Hükûmetiyle daha yakından fakat gizli bir tarzda ilişkilerin temin ve devamı için çalışmalara başlamıştır.[1] Bununla bağlantılı olarak K: 45-3ao sayfasında Cevat Abbas Bey'in TBMM Hükûmeti adına Bulgaristan Hükûmetine vereceği itimatnamenin hazırlanması ile ilgili not yer almaktadır. K: 45-3aoa sayfasından K: 45-3ata sayfasına kadar olan yerlerde çeşitli konularla ilgili notlar yer almaktadır. 18/19 Temmuz 1921 tarihinde Yunan tehlikesinden dolayı Eskişehir Merkez Hastanesinden 800 yaralı ve hasta er Eskişehir'den Ankara'ya nakledilmiştir. K: 45-3ata'da bununla ilgili; Eskişehir'den gelen bu askerlerin sıkıntılarının giderilmesi hususunda notlar yer almaktadır. K: 45-3au'da Tunceli Milletvekili Diyap Ağa'ya maaş bağlanmasıyla ve çeşitli konularla ilgili notlar yer almaktadır.[2]

---

[1] Stefan Velikov; Kemalist İhtilal ve Bulgaristan 1918-1922, çeviren: Naime Yılamazer, Kitaş Yayınları, İstanbul, 1969, s. 69.

[2] Utkan Kocatürk; Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi 1918-1938, Ankara, 1988, s. 165.

B. MUSTAFA KEMAL'İN 1922 YILINA AİT İÇ OLAYLARLA İLGİLİ TUTTUĞU NOTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (K: 45-G: 4)

Değerlendirmeye Alınan Defterin Tanımı

9 x 7 cm boyutunda 8 sayfası yazılı bir defterdir. Osmanlıca rik'a tarzı yazıyla yazılmıştır. 1922 yılında Türkiye'de meydana gelen olaylara ait çeşitli konulardaki notları içermektedir.

Defterin İçerik Açısından Değerlendirilmesi

Defterde, yer alan notlar incelendiğinde 1922 yılında Büyük Taarruz öncesi gelişen olayların bir değerlendirilmesinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Defterin ilk sayfası olan K: 45-4'te Büyük Taarruz öncesi, Ali Fuat Paşa başkanlığında cepheyi teftişe gidecek olan bir heyetin listesi yer almaktadır. Bir sonraki sayfa K: 45-4aa'da ATATÜRK'ün hatırlatma tarzında kısa cümlelerle tuttuğu bilgiler yer almaktadır. K: 45-4ab'de Mecliste Selahattin ve Lütfü Bey taraftarlarıyla ilgili düşünceleri yansıtan notlar yer almaktadır. Mecliste bulunann muhafazakârların, düşünceli mebusların görüşlerini özetleyen notlar yer almaktadır. K: 45-4aba'da daha önceki sayfada belirttiği üzere Fevzi Paşa'nın Bakanlar Kuruluna seçilmesiyle ilgili bir not yer almaktadır. Yine aynı sayfada 5 Temmuz 1922 tarihinde -Vekiller Heyeti kararıyla- Paris ve Londra'da Türkiye'nin lehine siyasi bir hava yaratmak için gönderilen Fethi Bey (Okyar) ile ilgili "Fethi Bey ve Rıza Nur Hariciye'de mühim vazife" diye bir cümle yer almaktadır.[3] Sayfanın devamında 17 Temmuz 1922 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin gizli oturumunda iktisadi durum hakkında "Muvazene-i Maliye Encümeni" raporunu ve Millî Müdafaa Vekaleti Bütçesinin görüşülmesini[4] işaret eden "Pazar, yeni heyeti idare ve hesap meselesi" diye bir not yer almaktadır. K: 45-4ac'de 27-28 Temmuz 1922 tarihinde Akşehir'e çağrılan ordu komutanlarına[5] verdiği bilgilere atfen yazıldığı tahmin edilen "Düşmanın Planı" başlığı altında bir not yer almaktadır. Aynı sayfada İstanbul'da yayımlanan Bosfor Gazetesi'nin 28 Haziran 1922 tarihli nüshasında yer alan bir haberden alıntı cümleler yer almaktadır. 4 Haziran 1922 tarihinde Asya Ordusu başkomutanlığına getirilen General Hacı Anesti'nin İzmir'e geldikten sonra yaptığı faaliyetlere dair bilgiler yer almaktadır. K: 45-4ada ve devamındaki K: 45-4ae'deki sayfalarda Yunanların Anadolu'da bir muhtariyet idaresi teşkil edecekleri ve Yunanların bu muhtariyet idaresine bir prens atayacaklarına, Fransızların ve İngilizlerin kabul edilmesi imkânsız şartlar ileri sürdüklerine ve Anadolu'da yetkili kişilerin de çağrıldığı bir konferans düzenleneceğine dair bir duyumun alındığına işaret eden notlar yer almaktadır.

---

[3] a.g.e.; s. 333.
[4] a.g.e.; s. 330.
[5] a.g.e.; s. 332.

C. MUSTAFA KEMAL'İN ASKERÎ VE SİYASİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (K: 45-G: 5)

Değerlendirmeye Alınan Defterin Tanımı

9 x 7 cm boyutunda 29 yapraklı bir defterdir. Osmanlıca, rik'a yazısıyla yazılmıştır. Askerî, siyasi ve millî eğitimle ilgili çeşitli konularda Mustafa Kemal Paşa'nın not defterine yazdığı kısa notları içermektedir.

Defterin İçerik Açısından Değerlendirilmesi

İtilaf devletleri, 30 Ekim 1918 tarihinde imzaladıkları Mondros Ateşkes Anlaşması'nın yedinci maddesini gerekçe göstererek İzmir'in işgali için harekete geçmiş, bir İngiliz savaş gemisinin koruma görevini üstlendiği Yunan birlikleri, 15 Mayıs 1919 sabahı İzmir limanına girmiştir. Mondros Ateşkes Anlaşması'nı izleyen işgallerle birlikte, Türk ülkesi paylaşılırken Türklerin öz yurtlarında bağımsız bir devlet olarak yaşayıp yaşamayacakları hakkında kuşkular doğmasına neden olmuştur. Osmanlı Sarayı'nın ve Hükûmetinin iyi bir barışa kavuşabilmek için İtilaf devletleri ile uyum içinde görünme siyaseti izlediği belli olunca, doğup büyüdükleri bölgelerin ellerinden alınıp başkalarına verilmek istendiğini gören halkın ve sürüklenilmekte olan çıkmazı sezen bir aydın grubunun Mustafa Kemal'in önderliğinde örgütlenmesi ile Millî Mücadele Dönemi başlamış; Mustafa Kemal'in ifadesi ile "... Doğunun dinsel, toplumsal ve siyasal baskısı ile Batı devletlerinin siyasî ve iktisadi zorbalığından uzak, yeni ve tam bağımsız bir Türk devleti kurmak için girişilen..." bağımsızlık savaşı, İtilaf devletleri tarafından işgal edilen İzmir'in 9 Eylül 1922 tarihinde Türk ordusu tarafından geri alınması ile birlikte zaferle sonuçlanmıştır.[6] 12 numaralı not defteri, Mustafa Kemal'in, İzmir'in işgalinden Büyük Zafer'in kazanıldığı yıl olan 1922 yılının Ekim ayının ortalarına kadar almış olduğu kısa kısa notları içermektedir. Not defterinin K: 45-5aba sayfasında, "... 15 Mayıs 335, İzmir'i işgal / üç sene dört ay. Ben aynı günde İstanbul'u terk.";[7] K: 45-5ac sayfasında, "O kara günde Karadeniz'de, bugün Akdeniz'deyim.";[8] K: 45-5ae sayfasında, "Hariciye, Dahiliye vekillerimizi gönderdik, bütün hissiyat-ı insaniyemizle (insani duygularla) sulh istediğimizi cihana beyan ettik. Fakat muhataplarımız insaniyetten değil, kanlı manzaralardan zevk alan insanlara tesadüf etti ve öyle oldu. Bu sebeple çok miktarda Yunan kanı aktı ise, kabahat bizde midir?..."[9] Sayfa 45-5aea'da, "Baş kumandan olduğum zaman demiştim ki bugün talimat vermekteki isabeti ispat ediyor. Bütün Yunanistan Silahlı Kuvvetlerinden oluşan bu orduyu ana yurdumuzun namus ocağında boğarak kurtuluşu gerçekleştirmek ve bağımsız olmaktır. 5 Ağustos

[6] Şerafettin Turan; Türk Devrim Tarihi I: İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe, Ankara, 1991, s. 12, 121, 123.
[7] Gnkur. ATASE Başkanlığı Arşivi, ATAZB, K: 45- G: 5aba.
[8] a.g.a.; K: 45- G: 5ac.
[9] a.g.a.; K: 45- G: 5ae.

1922'de";[10] Sayfa 45-5af'de, "2,5 sene evvel kuvvetimiz yoktu. Düşmanlarımız top, tüfek ve malzememizi almışlar, ordularımızı dağıtmışlardı ... Padişah ve İstanbul Hükûmeti milleti fetvalarıyla, iradeleri ile iğfal ederek aleyhlerimize isyan ettirdiler."[11]

10 Eylül 1922'de Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa ve Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa halkın sevinç gösterileri ve alkışları arasında İzmir'e girerek hükûmet konağına yerleşmişlerdir.[12] Mustafa Kemal Paşa, İzmir'de bulunduğu esnada, gelecekte yapmayı tasarladığı projelerle ilgili olarak çıkan not defterinin K: 45-5 ag sayfasında şu ibareleri kaydetmiştir:

"... Siyasi parti programı yapacağız. Projesi, Milletvekili Seçimi Kanunu'nu inceleyeceğiz. Yeni seçimin zamanı ve uygulama biçimi hakkında konuşacağız. Konferans dışta ve içte olacaksa ona göre delege heyeti hakkında konuşacağız.";[13] Sayfa K: 45-5aga'da, "İzmir'de olursa, hükûmet ve Meclisin oraya naklini görüşeceğiz."[14] Not defterinden de anlaşıldığı üzere, Mustafa Kemal Paşa, 3 Nisan 1923'te Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilen "İntihab-ı Mebusan Kanunu Muvakkati'nin Bazı Mevaddını (Maddelerini) Muaddel (Değiştirme) Kanun"un projesini henüz İzmir'de iken tasarlamıştır.[15]

29 / 30 Eylül 1922 gece yarısı, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, beraberinde İcra Vekilleri Heyeti Reisi Rauf Bey, Hariciye Vekili Yusuf Kemal Bey ve Dahiliye Vekili Fethi Bey olmak üzere trenle İzmir'den Ankara'ya hareket etmiştir. Daha sonra, 16 Ekim 1922 tarihinde beraberinde Kazım Karabekir ve Refet (Bele) Paşalar olduğu hâlde Ankara'dan Bursa'ya gitmiş ve halk tarafından coşkun bir şekilde karşılanmıştır.[16] Mustafa Kemal Paşa, Bursa'daki bu coşkulu karşılamadan duyduğu memnuniyeti notlarında "Bursalılara arz-ı hamiyyet ve teşekkür" şeklinde ifade etmiştir. O, 27 Ekim 1922 tarihinde kendisinin Büyük Zaferi'ni kutlamak üzere İstanbul'dan Bursa'ya gelen kalabalık öğretmenler grubu ile Bursa'daki öğretmenlere Bursa Şark Tiyatrosu'nda hitap etmiştir.[17] Almış olduğu notlarda, Bursa Şark Tiyatrosu'nda yaptığı konuşmada yer alan ifadelere rastlanmaktadır. Defterin K: 45-5ala sayfasında: "... Bugünü görmek; şüphe yok ki ileri gelenlerimizin

---

[10] a.g.a.; K: 45- G: 5aea.
[11] a.g.a.; K: 45- G: 5af.
[12] Kocatürk; s. 343. Türk İstiklal Harbi: Büyük Taarruzda Takip Harekâtı (31 Ağustos-18 Eylül 1922), II nci Cilt, Batı Cephesi 6 ncı Kısım, III ncü Kitap, s. 183. Fahrettin Altay, 10 Yıl Savaş 1912-1922 ve Sonrası, İstanbul, 1970, s. 358.
[13] a.g.a.; K: 45- G: 5ag.
[14] a.g.a.; K: 45- G: 5aga.
[15] Kocatürk; s. 385.
[16] a.g.e.; s. 351, 357.
[17] Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938); Ankara, 1989, s. 46; Kocatürk; s. 360.

iffet ve namusu, millî gayreti ve bir vatansevere yakışır şekilde hazırlanması, menfaat hissini hakir görmek sayesinde kolay olmuştur...";[18] Sayfa K: 45-5an'de, "... Milletin hakiki kurtuluşu için toplumsal eksikliklerini kavrayarak, bu sayede hastalığı esasından tedavi etmek lazımdır. Tedavi ancak ilmî ve fenni bir suretle olursa şifa verir.";[19] Sayfa K: 45-5ao'da, "Tedavide milletin fikri ve toplumsal bütün kuvvetlerinden istifade etmek zorunludur. Hâlbuki boş fikirler ve safsatalarla, toplumsal hayatta aklın, mantığın kabul edemeyeceği hasta, felce uğramış, kımıldayamaz hâle gelmiş birtakım usuller, alışkanlıklar yer alırsa aradığımız, muhtaç olduğumuz kuvvetlerin kaynakları yok demektir. Bundan dolayı, bu kaynakların temizlenmesinden işe başlamak lazımdır.";[20] Sayfa K: 45-5aoa'da, "... ilim ve maarif lazımdır ...";[21] Sayfa K: 45-5ap'da, "... İlm-i maarifin merkez-i faaliyeti mekteptir.";[22] Sayfa K: 45-5apa'da, "Milleti kurtarmaya çalışanların aynı zamanda mesleklerinde birer namuskâr, mütehassıs, faal birer âlim olmaları lazımdır. Ancak bu sayede bilcümle teşebbüsatın muntazam ve makul bir suretde neticelenmesi temin olunabilir.";[23] Sayfa K: 45-5at'de "... Mektep sayesinde, ilim ve fen sayesinde Türk milleti, Türk sanatı, Türk edebiyatı bütün mükemmelliği ile kendini gösterecektir..."[24]

Mustafa Kemal Paşa, 27 Ekim 1922 tarihli konuşmasında, "maarif işleri"nin öneminden bahsetmektedir. Defterde de bu konu ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Defterin K: 45-5 ba sayfasında, "En mühim ve faydalı vazifemiz maarif işleridir...";[25] Sayfa K: 45-5bb'de, "Çocuklarımıza ve gençlerimize görmekte oldukları tahsilin hududu her ne olursa olsun her şeyden evvel Türkiye'nin istiklaline, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve hükûmetine düşman olan bütün anasırla (unsurlarla) mücadele etmek lüzûmu öğretilmelidir." [26] ifadeleri yer almaktadır.

Ç. MUSTAFA KEMAL'İN 1922 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (K: 45-G: 6)

Değerlendirmeye Alınan Defterin Tanımı

9 x 7 cm boyutunda 30 yapraklı bir defterdir. Osmanlıca, rik'a yazısıyla yazılmıştır. Mustafa Kemal'in 1922 yılı Mart ve Nisan aylarına ait çeşitli günlük notlarını içermektedir. Defter, ATASE Başkanlığı Arşivi, ATATÜRK Koleksiyonu Kataloğu (ATAZB), Klasör: 45, Gömlek: 6'da bulunmaktadır.

[18] a.g.a.; K: 45- G: 5ala.
[19] a.g.a.; K: 45- G: 5an.
[20] a.g.a.; K: 45- G: 5ao.
[21] a.g.a.; K: 45- G: 5aoa.
[22] a.g.a.; K: 45- G: 5ap.
[23] a.g.a.; K: 45- G: 5apa.
[24] a.g.a.; K: 45- G: 5at.
[25] a.g.a.; K: 45- G: 5ba.
[26] a.g.a.; K: 45- G: 5bb.

Defterin İçerik Açısından Değerlendirilmesi

Mustafa Kemal ATATÜRK'ün ordu-millet ilişkisi, devlet yönetimi, Meclis çalışmalarına ilişkin notlarının, yoğun görüşme ve randevularına ait kayıtlarının yer aldığı defterin ilk sayfasında çeşitli devlet ve yönetim konularına ilişkin almış olduğu notlar bulunmaktadır. Defterin K: 45-6 sayfasında:

"- Düşündüğüm

- Ne çare düşünüldü?

- Sebepler. İçte ve dıştaki memurlar

- Sebep eden nedir?

- Çıplaklık

- Memleketin... kuvvetlerini ve vasıtalarını harekete geçirmek lazım.

- Hâlbuki Tekalif-i Milliye'nin (millî yükümlülüklerin) kaldırılmasını arkadaşlarca.

- Meclisin yetkileri vardır.

- Genelkurmay başkanından ve Millî Savunma bakanından (Millî Müdafaa vekili) (Şifre)",[27] K: 45-6aa sayfasında:

"- Daha fazla da

- Fabrika niçin işlemez?

- Başkomutanlığa

- Yapabilmek başkadır.

- Teşekkür etmek

- Başkomutan heyeti seçimi

- Her seçtiğiniz vekillerin çalışması sonucu elde edilen neticeye dayanır."[28] gibi ifadeler yer almaktadır.

Defterin 45-6aba sayfasında, zirai yükümlülüklerden, zirai gerekliliklerden bahsederek[29] gelecekte başkent olarak Ankara ile ilgili ülkenin ağaçlandırılması ile ilgili olarak yapılması gerekenlere dair K: 45-6ac sayfasında şu notları almıştır:

"4. Herkesin orduya yardımı

5. Askerî hizmet adına ekin ektirmek

[27] a.g.a.; K: 45- G: 6.
[28] a.g.a.; K: 45- G: 6aa.
[29] a.g.a.; K: 45- G: 6aba.

6. Ankara'nın imarı

7. Memleketin ağaçlarla donatılması zorunlu.

8. Köylüler ellerindeki kararnameler, bunları bilmiyor. Köylüyü dairelerde dolaştırmamalı.

9. Ziraat Dairesi köylülere ne yardım etmiştir."[30]

Bu notların devamında Mustafa Kemal'in iç siyasi olaylara ilişkin kayıtları, Şeyh Sunusi'nin gelişi ve korunmasına ilişkin notları yer almaktadır:

"- Şeyh Sunûsi'nin yanına beceri sahibi, iş bilir bir kurmay.

- Şeyh Sunûsi'nin Cezire-i İbn-i Ömer'de kendi veya kurmaylardan karma heyetini

- Abdülgani Bey'i Şeyh Sunûsi ile çalışmak üzere göndermek."[31]

K: 45-6aea, K: 45-6af ve K: 45-6afa sayfalarında, Mustafa Kemal'in devlet ileri gelenleri ile yapmış olduğu yoğun görüşme trafiğine ilişkin notları vardır:

"- Maliye Vekili Hasan Bey ile görüşeceğim.

- Kamil Bey için Yusuf Kemal Bey'le

- Kastamonu İstiklal Mahkemesi azasından Necati Bey'le mülakat

- Emin Bey

- Sabri Seyfi Ankara İşletme Müfettişliği Umur-ı Hariciye'de fen memuru."[32];

"Celal Bey ile

Geredeli Baha Bey

Cemal Paşa ile

Haydar Bey ile yarın saat 2. Muhasebe

Yarın saat 2,5'de, Mahmut Bey

Yarın saat 2,5'de, Sırrı Bey

Yarın saat 11 evvel de Tevfik Rüştü Bey";[33]

"1. Zekai Bey

[30] a.g.a.; K: 45- G: 6ac.
[31] a.g.a.; K: 45- G: 6ad.
[32] a.g.a.; K: 45- G: 6aea.
[33] a.g.a.; K: 45- G: 6af.

2. Mahmud Esat Bey

3. Ata Bey

4. Yunus Nadi Bey

5. Hasan Fehmi Bey, Gümüşhane

6. Haydar Bey, Van"[34]

Not defterinin K: 45-6ag sayfasında, o günlerin çok önemli bir konusu olan Meclisteki çalışmalara ilişkin şu notlar vardır:

"1. Meclis başkanları vazifelerini yapamıyor. İç tüzüğü uygulayamıyorlar.

2. Çünkü grup yardım etmiyor.

3. Vekiller heyetinin çoğu dahi tutulamamaktadır.

1. Vekilleri küçümsüyorlar.

2. Reisleri

Grubu boğuyorlar.

1. Açıklama burada

2. Ağustosta başlanacak..."[35]

Yine çok yoğun randevu ve görüşmelerinin kayıtlarından sonra, sayfa 45-6aia'da, "Ben şehid-i badeyim dostlar."[36] diye başlayan beş mısralık bir şiir bulunmaktadır. Sayfa 45-6ak'da, Mustafa Kemal'in Meclisin açılışının ikinci yılının kutlanmasında yaptığı konuşma metninin giriş kısmı yer almaktadır.[37]

"Giriş

Bugün ikinci toplanma senemizi tamamlayarak üçüncü millî seneye giriyoruz. Bu başarıdan dolayı Cenab-ı Hakk'a şükreder ve bu geçen sene zarfında Yüce Meclis tarafından ve milletçe gösterilen fedakârca çalışmaları kutlarım.

Çok karışık olaylarla dolu olan bu mücadele senelerini takip ettikçe bütün fertler ve milletle istiklal ruhunun en hararetli yükselişi ortaya çıkmaktadır. Geçirdiğimiz ikinci millî senenin en belirgin özelliği olarak; iş ve ordu saflarında çalışan millet fertleri ile askerlerin, olmayacak baskılara

[34] a.g.a.; K: 45- G: 6afa.
[35] a.g.a.; K: 45- G: 6ag.
[36] a.g.a.; K: 45- G: 6aia.
[37] Ali Mithat İnan; Atatürk'ün Not Defterleri, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1987, s. 55.

dayanması sayesinde zorlandığımız bu kanlı maceraya alışmış olan ve ona çarpan, acı veren mecburiyetlerini anlamış olmalarını belirtebilirim."[38]

Mustafa Kemal, 6 Mart 1922'de, Türkiye Büyük Millet Meclisinin gizli oturumunda, askerî durum hakkında bir konuşma yapmıştır.[39] Not defterinin K: 45-6am sayfasında, bu konuşmayı yaptığına dair şu notlar yer almaktadır:

"6 Mart 1922 - Pazartesi

Ankara, Gizli oturumda askerî durum hakkında açıklama yaptım."[40]

"8 Mart Çarşamba" gününe ilişkin kayıtlarında, Sivrihisar'dan hareketi, subaylar ve köylüler ile yaptığı görüşmelere ilişkin notları yer alırken;[41] "9 Mart 1922 Perşembe" ve "10 Mart 338 Cuma" günlerine ait kayıtlarında, bütün bir günün değerlendirilmesi yapılmakta, ileri gelen komutanlarla yaptığı görüşmeden ve ayrıca hafıza Kur'an-ı Kerim okutturulmasından bahsetmektedir.[42]

"12 Mart Pazar-15 Mart Çarşamba" tarihleri arasında almış olduğu notlarda, Mustafa Kemal'in Bolvadin'de rahatsızlanışı, doktor tarafından tedavi edilmesi, banyo yapma imkânını ancak Akşehir'deki bir doktorun evinde misafir iken bulması, Akşehir'de Batı Cephesi Karargâhına gitmesi, öğle ve akşam yemeklerini İsmet Paşa ile yemesi yer almaktadır:[43]

"... Bolvadin'e hareket ettik. Cadde üzerinde 16'ncı Tümeni teftiş ettik. Bolvadin çıkışında memurların ve ahalinin, öğrencilerin karşılaması. Belediye dairesine indik."[44]; "Fazla olarak kalbimde kesinti olduğunu buldu. Nabızda üçte bir kesilme var. Orasını hazırlamışlar. Sağ böbreğim fazla ağrıyordu. Orada yatmaya mecbur oldum. Tamamen hasta gittim. Doktor Hulusi Bey geldi. Beni muayene ve tedavi etti. Bütün gece ağrım vardı."[45]

Daha sonraki notlarına genel olarak baktığımızda, Mustafa Kemal'in "17 Mart Cuma" tarihli notunda, İsmet Paşa ile birlikte Tayyare Bölüğünü teftişi ve bir pilotun uçuşunu izlemesi;[46] "20 Mart Pazartesi" tarihli notunda, Akşehir'de Müdafaa-i Hukuk Heyeti, İhsan ve Fahrettin Paşaların kendisini ziyareti; "22 Mart Çarşamba" tarihli notunda, Akşehir'de medreseyi ve mektepleri ziyareti, Kazak köyüne gidişi ve tekrar Akşehir'e dönüşü; "24 Mart Cuma" tarihli notunda, Dışişleri Bakanı Celal Bey'in İtilaf devletlerinin mütareke teklifi notasını kendisine bildirmesi;[47] "26 Mart Pazar" tarihli

---

[38] a.g.a.; K: 45- G: 6ak.
[39] Kocatürk; s. 313.
[40] a.g.a.; K: 45- G: 6am.
[41] a.g.a.; K: 45- G: 6ana; a.g.a.; K: 45- G: 6ao.
[42] a.g.a.; K: 45- G: 6aoa; a.g.a.; K: 45- G: 6ap; a.g.a.; K: 45- G: 6apa; a.g.a.; K: 45- G: 6aq.
[43] Ali Mithat İnan; s. 55-56. Kocatürk; s. 315.
[44] a.g.a.; K: 45- G: 6as.
[45] a.g.a.; K: 45- G: 6asa.
[46] a.g.a.; K: 45- G: 6ata; a.g.a.; K: 45- G: 6au.
[47] a.g.a.; K: 45- G: 6av.

notunda, Akşehir'den Sivrihisar'a gidişi, Sivrihisar'da Vekiller Heyeti ile İtilaf devletleri temsilcilerine verilecek cevabi notayı tespit etmeleri;[48] "28 Mart Salı" tarihli notunda, Sivrihisar'dan Akşehir'e hareketi;[49] "30 Mart Perşembe" tarihli notunda, İsmet Paşa ile birlikte Akşehir'den Çay'a gelişi ve 1'inci Ordu birliklerinin resmî geçidini izlemesi; "31 Mart Cuma" tarihli notunda, Çay'dan Akşehir'e dönüşü yer almaktadır.[50]

"Nisan 1922 Cumartesi" başlığı altında, Mustafa Kemal'in 11 maddeden oluşan kısa notlarının, Ilgın'da yapılan büyük süvari manevrası[51] ve sonrasında yapılacak olan değerlendirme konuşmasındaki konu başlıkları olduğu değerlendirilmektedir:[52]

"1. Selamlamak

2. Ordumuzun millet ve memlekete yapmış olduğu hizmet

3. Edeceği hizmet mühimdir.

4. Bütün millet orduya dayanır.

5. Davamız nedir?

6. Düşmanlarımız

7. Ordunun içinde bulunduğu zorluklar

8. Orduda samimiyet ve güvene bağlı tam dayanışma

9. Orduda, şeref, yok olma, canlandırma.

10. Ordumuz mukaddes savaşıyor. Gelecekte en şerefli insanlar ordumuz mensupları olacaktır.

11. Fedakârlığınızın devam edeceğinden eminim."[53]

D. MUSTAFA KEMAL'İN 1922 YILINA AİT ÇEŞİTLİ KONULARDA TUTTUĞU GÜNLÜK NOTLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ (K: 45-G: 7)

Değerlendirmeye Alınan Defterin Tanımı

7 x 12 cm boyutunda, 23 yapraklı bir defterdir. Osmanlıca, rik'a yazısıyla yazılmıştır. Bu defterde Mustafa Kemal'in Konya ve çevresinde orduyu denetlemesiyle ilgili bilgiler ve 1922 Nisan ayına ait olaylarla ilgili kısa notlar yer almaktadır. Defter ATASE Başkanlığı Arşivi, ATATÜRK Koleksiyonu Kataloğu (ATAZB) Klasör: 45 Gömlek: 7'de bulunmaktadır.

---

[48] a.g.a.; K: 45- G: 6ax; a.g.a.; K: 45- G: 6ay; Kocatürk; s. 317.
[49] a.g.a.; K: 45- G: 6baa.
[50] a.g.a.; K: 45- G: 6bb.
[51] Zekeriya Türkmen; "Mustafa Kemal Paşa'nın Büyük Taarruz Öncesinde Süvari Kolordusunun Denetlemesi ve Ilgın Manevrasında Süvari Kolordusu, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı: 58, Ankara, 2004, s. 203-230.
[52] a.g.a.; K: 45- G: 6bc; Ali Mithat İnan; s. 61.
[53] a.g.a.; K: 45- G: 6bd.

Defterin İçerik Açısından Değerlendirilmesi

Büyük Taarruz'dan önce Türk ordusunun hazırlık durumunu yerinde incelemek üzere Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, zaman zaman cephe hattına gitmiş; gelişmeleri bizzat yerinde görmüştür. Türk ordusunun Yunan ordusuna karşı son darbeyi vurmak amacıyla yaptığı taarruz hazırlıklarını TBMM hükûmeti üyeleri ve mebuslar olduğu hâlde, 1922 yılı Nisan ayından itibaren 26 Ağustos 1922 tarihine kadar üç defa teftiş eden Mustafa Kemal Paşa, bütün bu hazırlıkların gizlilik prensibi içerisinde gerçekleştirilmesine büyük önem vermiştir.[54]

Sakarya Savaşı'ndan sonra Türk ordusunun süratli bir şekilde taarruz için hazırlanması gerekiyordu.

Mustafa Kemal Paşa, 30 Mart 1922 tarihinde yanında Sovyet elçisi Aralof ve Azerbaycan elçisi Abilof ile kimi asker milletvekilleri de olduğu hâlde Ankara'dan Afyon-Çay'a gelmiştir. 1 Nisan 1922 Cumartesi günü Ilgın'a geçmiştir. Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa da hazır bulunduğu hâlde Ilgın'da ikmal ve eğitim işleriyle uğraşan Fahrettin (Altay) Paşa komutasındaki 5'inci Süvari Kolordusu teftiş edilmiştir.[55]

Mustafa Kemal Paşa, Ilgın'da yapılan manevralardan sonra not defterinin ilk üç (K: 45 - 7, 7a, 7aa) sayfasında süvarilerin özellikleriyle ilgili bazı tespitlerde bulunarak "Yeni araçların, yeni olağan kanunların kullanılıp uygulanmasından dolayı süvarinin savaşa katılış şeklinde değişiklikler olmuştur. Fakat bu değişim, süvarinin yüklendiği görevin özünü değiştirmez. Çok kuvvetli ateş araçlarının, her ülkeden fazla olması, yeteri derecede hızlı ve manevraya büyük bir kıvraklık kazandırmak süvarinin en önemli görevlerindendir." diye kaydetmiştir.

1 Nisan 1922 tarihinde Ilgın'da süvari kolordusunu denetledikten sonra maiyetindekilerle birlikte akşam Konya'ya gelen Mustafa Kemal Paşa kalabalık bir halk tarafından coşkuyla karşılanmıştır. [56]

Mustafa Kemal Paşa bu karşılanışı "Akşam Konya'ya muvasalat (varış) saat 7.30'da parlak tezahürat (karşılama)" diye not defterine kaydetmiştir.

Mustafa Kemal Paşa not defterinin 7aaa sayfasından sonraki sayfalarına Konya ve çevresindeki askerî müesseseler, fabrikalar, mülkî ve askerî yapıları ve ziyaret mahallerini kaydetmiştir.

---

[54] Mustafa Kemal Paşa tarafından Türk ordusunu teftiş amaçlı gerçekleştirilen bu ziyaretlere kimi zaman dost ve müttefik ülke temsilcileri de katılmışlardır. 31 Mart-4 Nisan 1922 tarihlerinde Çay-Ilgın ve Konya ziyaretlerinde yanında Sovyetler Birliği büyük elçisi Aralof ve Azerbaycan büyük elçisi Abilof da yer almıştır. Bk., Zeki Sarıhan; Kurtuluş Savaşı Günlüğü, Ankara, C III, Ankara, 1996, s. 355.

[55] Türkmen; s. 203-230.

[56] Babalık; 2-3 Nisan 1922. Hakimiyet-i Milliye; 3 Nisan 1922.

2 Nisan Pazar günü saat 9'a doğru, Mustafa Kemal Paşa belediyeyi ziyaret etmiştir. Öğleden sonra da Darülmuallimat'ı (Kız Öğretmen Okulu) Konya'da ziyaret etmiştir. Saat 16'da, bugünkü Samanpazarı semtinde, Hakimiyet-i Milliye İlkokuluna yakın bir handa öğretim yapan Nalbant Okulundaki diploma törenine katılmışlardır. Diploma töreni Konya Menzil Müfettişi Kazım Paşa (Kazım Dirik) tarafından bir açılış konuşmasıyla başlamış daha sonra Mustafa Kemal Paşa söz almıştır. Defterin K: 45-7aca sayfasını takip eden sayfalarda, bu konuşmayla ilgili not defterine, Türk milletinin kökü incelendiğinde cemiyet hayatıyla askerlik sanatının iç içe olduğunu, geçmişin parlak zaferlerinde ordunun, nalından mıhına kadar bütün ihtiyaçlarını kendi öz kaynaklarını kullanarak karşıladıklarını fakat ordularımızın yabancı ülke ve kültürleri tanıdıkça bu ihtiyaçlarını onlardan temin ettiklerini ve sanatta geri kalışın başlangıcının bu olduğu konusu ile ilgili örnekler içeren notlar yer almaktadır.

Daha sonraki sayfalarda, sanatın ve sanatkârın öneminden bahsederek "Milletimizin mutlu ve rahat yaşayabilmesi için, ordumuzu muhtaç etmeden yaşatabilmek için sanat gereklidir. Sanatın en basiti, en şereflisidir. Terzi, kunduracı, marangoz, saraç, demirci, nalbant, toplum hayatımızda, askerlik hayatında en çok saygı duyulacak bir yere sahip olan sanatkârlardır." diyerek bu konudaki düşüncelerini kaydetmiştir.

4 Nisan 1922 Salı günü Mustafa Kemal Paşa ve beraberindeki heyet, trenle Garp Cephesi Karargâhı'nın bulunduğu Akşehir'e hareket etmiş, orada törenle karşılanmışlar, daha sonra Rus ve Azerbaycan elçileriyle Ankara'ya hareket etmiştir.

Mustafa Kemal Paşa elçileri uğurladıktan sonra, 5 ve 6 Nisan Çarşamba ve Perşembe günlerini, Akşehir'de komutanlarla yaptığı çok gizli toplantılarla geçirmiştir. Bu konuda ne gazetelere ne de halka bir bilgi sızdırılmamıştır. 6 Nisan akşamı komutanlarla birlikte gizlice Konya'ya dönmüştür. Ertesi gün 7 Nisan Cuma günü Konya'da (İzmir Yurdu) tarafından Kızılay menfaatine düzenlenen at koşusunda beraberinde Garp Cephesi Komutanı İsmet Paşa, ayrıca Fahrettin Paşa, Menzil Müfettişi Kazım Paşa 4'üncü Ahz-ı Asker Heyeti Reisi Rüştü Paşalarla hazır bulunmuştur. Yine o gün Konya'da bulunan Şeyh Sunûsi'nin halifesi Seyyid Mehmet de Mustafa Kemal Paşa'nın yanında yer almıştır.[57]

Bu defterde Mustafa Kemal Paşa'nın Şeyh Sunûsi ile ilgili not defterine kaydettiği bazı notlar göze çarpmaktadır.

Mustafa Kemal defterin 7ah sayfasından itibaren Şeyh Sunûsi* ile ilgili durum değerlendirmesi yapmaktadır. Bu konuda şu notları almıştır: "Bazı kabileler Faysal'ın tarafına geçmeye mecbur olurlar. Sınırda kabileleri iyi

[57] Mehmet Önder, Atatürk Konya'da, Türk Tarih Kurumu, 1989, s. 19.

* Şeyh Sunûsi: Trablusgarp, Jargop'ta doğmuştur. Trablusgarp'da mahalli halkın liderliğini yapmış, İtalyanlara karşı mücadelede bulunmuştur. Atatürk kendisini o savaş yıllarından tanımaktadır.

idare edecek bir adam. Şahsi; 1. İngilizler emlak ve arazisini gasb etmişler. Tekrar para ile satın aldırmak istiyorlar. Bu durum dâhilinde Seyyid'in gelmesine imkân yok. Çoluk çocuğunu Adana iline nakl ettirmek, tamamı çocukları Adana ilinde. Arazi, 3 ev Şeyh Zevi, Yaver Salih Efendi. Seyyid Adana'ya gelmek istiyor. İlk önce kendisi Adana'ya gelecek, sonra kardeşlerinden birini çağırıp görüşecek. Sonra karar verecek. Ailesini himayemizde bıraktıktan sonra Hicaz'a seyahat etmek arzusundadır."

Mustafa Kemal Paşa, daha sonra 11 Nisanda süvari manevralarında bulunmak üzere Ilgın'a hareket etmiştir.

Defterin 7ai sayfasından itibaren Mustafa Kemal'in, Ilgın Manevraları'nda Mavi ve Kırmızı diye ayrılan iki kuvvetin birbirlerine karşı takip ettikleri savaş taktikleriyle ilgili notları yer almaktadır.

Mustafa Kemal Paşa, Ilgın Manevraları'nı izledikten sonra Ankara'ya dönmüştür.

Millî Mücadele'nin başarıyla sürdürülmüş olması İtilaf devletlerini yeniden bir durum değerlendirmesi yapmaya itmiştir. Lloyd George ve Dışişleri Bakanı Lord Curzon; Türkiye'nin askeri yönden Yunanistan'a karşı başarılı olması, Hint Müslümanlarının İngilizlere karşı kıpırdanmaya başlamaları ve İtilaf devletlerinin önemli bir üyesi olan Fransa'nın Ankara Hükûmetiyle Ankara Antlaşması'nı imzalaması üzerine, Türkiye'nin düşman kuvvetlerine göstermiş olduğu bu kuvvetli tazyiki kontrol altına almak maksadıyla Fransa Başbakanı ve Dışişleri Bakanı Poincaré, İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon ve İtalya Dışişleri Bakanı Schanzer, Barış Projesi hazırlamak amacıyla Paris'te toplanmışlardır.

İtilaf devletleri, 26 Mart tarihinde Poincaré tarafından kaleme alınmış olan barış tekliflerini içeren bir mektubu İstanbul'a, Ankara'ya ve Atina'ya bildirerek bu tarihten itibaren üç hafta zarfında bir konferans yapmayı teklif ettiler.

Bu teklif üç kısımdan oluşmaktaydı.

Birinci Kısım tamamıyla Türklerin lehine idi. İkinci Kısım Sevr'e ve Mart 1921 tekliflerine nispeten daha lehte olmakla beraber tatminkâr mahiyette değildi. Üçüncü Kısım tamamıyla Türkiye için zararlı hükümler içermekteydi.

İtilaf devletlerinin bu tekliflerine karşı İstanbul Hükûmetinin cevabı; muharebe Anadolu'da yapıldığından bu konuda yetkili olmadıklarını bildirmişler ve böylece harp işlerine karışmadıklarını bildirmişlerdir. Kazım Özalp anılarında bu gelişmelerle ilgili şunları söylemektedir: "Biz vereceğimiz cevabı Vekiller Hey'etinde görüştük. Cevabın yazılış şeklinde tam anlaşamıyorduk; cephede olduğundan kendi görüşleri soruldu. Verilecek cevabı tespit etmek için Sivrihisar'da buluşmamız kararlaştırıldı. Rauf Bey, Fethi Bey, ben ve Rıza Nur Bey Sivrihisar'a gittik. İsmet Paşa ile Fevzi

Paşa'da orada Mustafa Kemal Paşa ile bulunuyorlardı. Cevap Sivrihisar'da hazırlandı."[58]

5 Nisan 1922 tarihinde teklif edilen bu şartlara karşı Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti karşı cevabında "Mütareke ile beraber Anadolu'nun tahliyesine başlanması ve 4 ay içinde tamamlanması" teklifini sunmuştur. 15 Nisanda bu teklife karşı İtilaf devletleri Hariciye nazırları olumsuz cevap vermişlerdir.

Mustafa Kemal Paşa, İtilaf devletlerinin bu ret cevabını not defterinin K: 45-7an sayfasından itibaren değerlendirmiş ve şu notları yazmıştır:

"İtilaf devletlerinin ordumuzun uzun müddet kontrol altına alınmasını zorunlu kılacak şartları kapsayan, düşmanlığı sona erdirecek barış antlaşmasına ait ilk teklifleriyle; ordumuzun özelliği ve sayısı hakkındaki yapılması istenen değişiklik ile milletimizden vatanını savunma hakkını ve imkânını elinden alan hususları kapsayan barış şartlarına ait ikinci notalarına, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından verilen cevaba bu defa İtilaf devletleri tarafından üçüncü bir nota ile karşılık verilmiş olduğunu hepiniz bilmektesiniz."[59]

İtilaf devletlerinin, Anadolu'da hız kazanmış ve artık durdurulamayacağı anlaşılan bir kuvveti kontrol altına almak amacında olduklarını ve Türk milletinin hak ve özgürlüklerinin yok sayıldığı bir metnin kabul edilemez olduğunu vurgulamıştır. Mustafa Kemal Paşa, paragrafın son cümlesinde, İtilaf devletleriyle bir anlaşmanın zorunluluğunun farkındadır. Fakat, Yunanistan'ın Anadolu topraklarında milletimize yaşama alanı bırakmayarak tahripkâr davranmasının bir an evvel önüne geçilmesi gereken bir zorunluluk olduğunu yazmıştır.

İtilaf devletlerinin Anadolu kuvvetlerinin her alandaki başarısına rağmen, isteklerinden vazgeçmedikleri ve masa başı oyunlarıyla gözünü diktikleri bu topraklardan pay alma telaşlarının sürdüğü görülmektedir. Mustafa Kemal Paşa, bu noktadan hareketle; bu ve benzeri zararlı düşünceleri ve anlaşma şartlarını içeren belgeleri yırtıp atacak olan ordunun bir buçuk aydır teftiş sonucu durumunu, onu sevk ve idare eden iradeye anlatmak gayreti içerisinde not defterinin 7aq sayfasından itibaren şunları kaydetmiştir: "Arkadaşlar, bir buçuk ay kadar oldu. Cephede meşguldüm. Ordularımızın iç durumunu kontrol edip, düşmanın durumunu yakından inceledim. Ordularımızı teftiş ettim. En büyük komutandan erine kadar bütün ordularımızın hükûmetimize olan güven ve bağlılık hissinden doğan saygı ve selamlarını arz etmekle mutluyum. Arkadaşlar, tamamen emin olabilirsiniz ki ordu, bir askerî istisna olmamak şartıyla kutsal davamızın bütün gereklerini anlamıştır. Türkiye, düşmanlarını ve dostlarını en doğal, temiz hislerle tamamen anlamıştır. Ne için savaştığını ve ne zamana kadar savaşması

[58] Kazım Özalp; Millî Mücadele, C 1, Ankara, 1971, s. 238.
[59] a.g.a.; K: 45- G: 7an.

gerektiğini tamamen anlamıştır. Türkiye Devleti'nin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin, istiklalini istemekten ibarettir."[60]

Burada, iradeyi elinde bulunduran Meclis ile gayeyi gerçekleştirecek olan ordunun artık tamamen aynı amaç uğrunda adımlar atması ve gerçekleştirilmek istenen gayenin, bütünün en küçük parçası tarafından bile anlaşıldığı sevinçle ifade edilmektedir.

Sayfanın devamında Türkiye Büyük Millet Meclisinin ordusunun bir özelliği vurgulanmaktadır. Mustafa Kemal Paşa, cümleleriyle Türk ordusunun özelliğini şöyle vurgulamıştır: "Efendiler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin zor şartlar altında meydana getirmeyi başardığı ordusu; Viyana surlarına dayanan eski Osmanlı orduları değildir. Fakat kendisinde var olan büyük amaç ve insani unsurlarla büsbütün başka önem ve özellikte sağlamlaşmış bir topluluktur. Türkiye Büyük Millet Meclisi ordusu, istilalar yapmak saltanatlar devirmek veya saltanatlar kurmak için şunun bunun elinde birilerinin isteklerini yerine getirecek bir makam değildir. Bağımsız ve insanca yaşamaktan başka amacı olmayan milletin aynı amaç ile hislendiği ve yalnız onun emrine sadık öz evlatlarından oluşmuş saygıdeğer ve güçlü bir heyettir. Arkadaşlar, yakından görüp, incelememe dayanarak belirteyim ki ordumuzun gücü, iç durumu yüksek ahlak ve maneviyatı her türlü meseleyi soğukkanlılıkla düşünerek gerçek millî amaçlar çerçevesinde sonuçlandırmaya kefildir."[61]

[60] a.g.a.; K: 45- G: 7aq, 7aqa, 7ar.
[61] a.g.a.; K: 45- G: 7as, 7asa, 7at, 7ata.

İKİNCİ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 1921 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARI, 1922 YILINA AİT İÇ OLAYLARLA İLGİLİ NOTLARI, ASKERÎ VE SİYASİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARI İLE 1922 YILINA AİT ÇEŞİTLİ KONULARDA TUTTUĞU GÜNLÜK NOTLARININ GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI

(K: 45- G: 3, K: 45- G: 4, K: 45- G: 5, K: 45- G: 6, K: 45- G: 7)

A. MUSTAFA KEMAL'İN 1921 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARININ GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI (K: 45-G: 3)

K: 45- G:3

15 Mayıs 1919 İzmir'in işgali

16 Mayıs'ta 1919'da biz İstanbul'dan ayrıldık.

3aa

1. Dağlar dağlar viran dağlar.

2. A kızım sana şeker alayım mı?

1. Bilmem ki beni sen ne zaman şad edeceksin

Mahşerde mi dilşad edecek güldürüleceksin

Ben anlıyorum sen beni berbad edeceksin

Böyle üzerek, eğlenerek öldüreceksin

1. Nice gam

2. Endamlısın.

3aaa

Efendi! Olmasan ab-ı hayat (hayat suyu) badeden (sonradan) hasr (sıkıştırma)

Abı insana tahsis ettiler, hayvana vermezler.

3ab

Ülkemiz, Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle ayrılmıştır. Düşmanlarımız bunu fırsat bilerek milletimizi yok etmek istediler. Buna karşı meydana gelen millî heyecana "Ankara" çok güzel bir sahne oldu.

3ac

Ankara; Birinci Dünya Savaşı'nda yenilgimizi fırsat bilip milletimizi yok etmeye çalışanlara karşı meydana gelen millî heyecana sahne olacak bir görünüm aldı.

Bizi yaşatmak istemeyenlere karşı yaşamak hakkımızı korumak için "Türkiye Büyük Millet Meclisi" Ankara'da toplandı. Bugün o Ankara, millî Türkiye'nin millî muhalefetini kuracak Türkiye Öğretmenler Kongresi'nin toplanmasına sahne olmak başarısını gösterdiği için gurur duymaktadır.

3ad

Yüzyılların yüklendiği derin bir ihmali, idarenin devlette belirgin bir şekilde meydana getirdiği yaraları tedavi için bilinen hizmetlerin en büyüğünü hiç şüphesiz kültür yolunda bolca sarf etmemiz gerekir.

Gerçi bugün maddi ve manevi kuvvetimizin kaynaklarını millî sınırlarımız dâhilinde ülkemizde işgalci bulunan düşmanlara karşı kullanmak mecburiyetindeyiz. Ve bu sebeple ülkemizin kültürü için tahsis edilebilen şey, gelecekteki kültürümüze dayanak oluşturacak bir temel kurmak için yeterli değildir. Ancak, uygun şartlar meydana gelip yeterli oranda araçlara sahip oluncaya kadar geçecek tartışmalı günlerde dahi büyük bir dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş ders programı meydana getirmeye ve

3ae

var olan millî eğitim teşkilatımızı bugünden başlayan bir faaliyetle çalıştıracak esasları hazırlamaya gayret etmeliyiz.

Şimdiye kadar takip edilen eğitim ve öğretim yöntemlerinin milletimizin gerileme tarihinde en önemli etkenlerden bir tanesi olduğu düşüncesindeyim. Onun için, millî eğitim programından bahsederken eski dönemlerin hurafeleri ve bakış tarzıyla hiç ilişkisi olmayan, yabancı fikirlerden tamamen uzak millî karakter ve tarihimizle ilişkili bir kültür kastediyorum. Çünkü, bizde var olan o mükemmel özelliklerimizin şahlanabilmesi ancak böyle bir kültür ile mümkün olabilir.

3af

Şimdiye kadar takip edilen beyanım kültürlerin yıkıcı sonuçlarını tekrar ettirebilir. Fikri korumak, zemin ile uygundur. O zemin milletin karakteridir.

- Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara özellikle doğruyu, birliği, bunlara saldıran bazı yabancı unsurlar ile mücadele etmenin gereği ve millî düşünceye önem verme ile her zıt düşünceye karşı mücadele etme lüzumu, şiddetle ve fedakârlık göstererek korumanın zorunluluğu telkin edilmelidir. Yeni nesle bütün bu ruh kuvvetiyle bu özelliklerin ve yeteneklerin aşılanması önemlidir.

- Sürekli ve müthiş bir çarpışma şeklinde görülen millet hayatının felsefesi, bağımsız ve mutlu kalmak isteyen her millet için bu özellikleri hararetle talep etmektedir.

3ag

Ayrıntıları tamamen ihtisas sahiplerine bırakmak istediğim bu mesele hakkındaki bakış noktalarımı tamamlamak için ifade etmeliyim ki yeni neslin

donatılacağı manevi vasıflar yanında kuvvetli bir fazilet aşkı ve kuvvetli bir fikir düzeni ve sağlamlığından da bahsetmek zorundayım.

İşte efendiler, biz bu kongreden yalnız çizilmiş eski yollarda alelade yürümenin tarzı hakkında fikir vermeye değil, belki de düzgün bir şekilde anlatmaya çalıştığım duruma bağlı yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi kutsal bir hizmet bekliyoruz.

3ah

Millî Eğitim Bakanlığının, sizin gibi halkı tanımış, çevreyi ve memleketi takdir etmiş öğretmen ve akademisyenlerden oluşan bir ilim ve kültür kongresini Ankara'da toplamayı düşünmüş olmasını ve bugünkü zor şartlara rağmen bu teşebbüste başarılı olmuş bulunmasını takdir ediyorum.

Huzurunuzda ve millet huzurunda millî eğitimimiz hakkındaki bakış açısını ifade etmeye imkân veren bu vesileden istifade ederek geleceğimizin kurtuluşunun saygıdeğer başkanları olan Türkiye öğretmenleri hakkındaki hürmetkar hislerimi hatırlatmak isterim.

- Gelecek için hazırlanan, vatan evlatlarına hiçbir zorluk

3ai

-7-

karşısında boyun eğmeyerek sabır ve metanetle çalışmalarını ve eğitim gören çocuklarımızın anne babalarına da yavrularının tahsillerine devam etmeleri için hiçbir fedakârlıktan çekinmemelerini tavsiye ederim.

- Efendiler, büyük tehlikeler önünde uyanan milletlerin ne kadar kararlı oldukları tarihî bir gerçektir. Silahı ile olduğu gibi, beyni ile de mücadele mecburiyetinde olan milletimizin birincisinde gösterdiği başarıyı, ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur.

- Milletimize kazandırılması gereken vasıflar, bir şeyi başarma iç güdüsü ve iktisadi düşüncedir. Ancak bu vasıfları harekete geçirebilmek için bu usûlleri

3aj

iyi bilen vatandaşlarımıza ihtiyacımız vardır. Bu görev sizlere yükleniyor. Bu çok önemli ve hayati görevinizde başarılı olmanızı yüce Allah'tan diliyorum. Öğretmenlerin gizliliği.

3aja

Sivrihisar'dan uçakların tutarlarını karşılamak üzere Osmanlı Bankasının dört bin liralık çeki, Eskişehir Milletvekili Mehmet Efendi'dedir. Fevzi Paşa(ya) verilecektir.

3ak

İstanbul'da, Trabzon, Ali Şükrü Bey, Rusya Elçisi

(şimdi)

+ (Mister Morment)

Yarın (saat) 3 sonrada Başkanlık Odasında

3aka

X Saat dört, Maliye Bakanı

X 1- Borç alma zorunluluğu

2- Ankara civarında (üç yüz) kadar kişinin çağrılması

3- Kaçaklar hakkında tedbir

4- Halktan silah almak

5- Halktan yiyecek ve elbise

6- Ulaşım araçları

7- (317)'lilerin merkez idaresine çağrılması

8- Depolar

9- Gazeteler

Ordunun yeni duruma geldiğinden bugüne kadar yapılan işler.

3al

Saat 3 sonrada imiş.

Saat 5 Rus Elçisine

Tütün / halkta ...

- İnebolu'ya gelmiş subayların çağrılması.

Doğudan silah, top, süngü, kılıç.

Samsun'da tütünler, Amerikalılara satılmış, Trabzon'dan buraya geriye hemen ve güvenli bir şekilde nakledilmesi.

3ala

Not 1

Bolu'da teşkilat.

2. Karargâh, seyyar hâle gelecek çadır vesaire.

3. Yapılabilen hazırlıklar.

3am

- Erzurum cemiyet
- Karabekir Paşa, Raif Hoca aracılığıyla
- Müştak Bey, milletvekili
- Ali Şir'den başkasını af
- Benim imzamla Meclis adına

Nurettin Paşa affetmiş, tekrar temyiz etmiş. Birleşmeleri yok.

3ama

Muhittin Baha Bey, Afgan için

Saat: 11 Ömer Lütfi Bey'in söyledikleri

Saat 06.30'da

Dörtte

İstanbul'dan

Dan.

3amb

7 Eylül

Çetelerin naklinden genellikle kişilerin sevk edilmesinde hazırlık yapılması

Hastane

3an

Not:

İlyas Kaptan'ın evinde, Yahya Kaptan'ın iki çocuğu ve kayınvalidesi.

Hacı Doğan Karakolu yanında Gavri'nin evinde İsmet Beyler'in yanında İsa Kaptan'ın eşi Şevket Hanım.

Mösyö Kolamati

3ana

Not:

1. Vekillerin önemli meselelerinde idare heyetini bilgilendirmesi
2. Görüşmelerde başkanlara, arkadaşlara
3. Meclise, İçişleri Bakanlığı için bilgi vereceğim.

Bulgarlarla yarından sonra

3ao

Cevat (Abbas) için bir itimatname (Elçiye mahsus güven mektubu).

Not:

1. Hudut

2. Fethi Bey Bakû'de valilik etmiş, Trabzon'da çıkarmış, Kahya meselesi, Seyfi

3aoa

X 1- Grup İdare Heyeti Pazar saat 10'da toplanacak.

3 elçiyi kabul

X - Peygamberin değerli eşyaları.

X - Filistin hakkında bir söz

X - 3,5 Rıza Nur Bey

X - Ziya Bey'le birlikte

X - Ben haber vereceğim.

3ap

Not:

1. Mümtaz'ın emekli maaşlarının ödenmesi

2. İzmir civarına seyahate belge

3. (Genelkurmay Başkanlığından, Kumandanlığa)

4. Gani Paşa

5. Mehmet çete.

1. Pazartesi Mecliste izahat.

2. Bu gece Bakanlar Kurulunda Saat 6'da ... idare heyetini haberdar. Münir Bey'in teşekkürü hayatidir.

3apa

1. Mahmut Esat ve Baha Beylerle

görüşme gece. (İsviçre'ye)

Mesudiye telgraf müdürü Rüştü Efendi

800'dir

1500.

3aq

• Jandarma Komutanı Baha Bey

• Fevzi Paşa almış orduya.

1. Jandarmaları Bilecik'e götürecek at.

2. İleri gelenler İtalya tabiyetinde.

3. Asker almaya müdahale.

Antalya'dan Kuşadası'na kadar tamirat, inşaat

3aqa

Millî Eğitim Bakanı gruba izah edecek.

(İdare Heyeti tarafından) ve grubun desteklenmesi.

+ Mübarek Bey (Hamdullah Suphi Bey)

+ Bekir Sami Bey

(Hürriyet Oteli'nde) Düyûn-ı Umumiye'den Ziya Bey.

3ar

X Pazartesi saat 2 sonra

Hoca Harun Efendi sabık mebuslardan (Afganistan'a).

Azerbaycanlı 400 keşif kuvveti Erzurum'a, Samsun, Trabzon, Giresun burada bir köyü. Celal Bey'le görüşmek.

3ara

- Pire Mehmet, İstiklal Mahkemesinde. Yüzbaşı Erzurum'a gitmemek şartıyla serbest. (Yalancı) imiş sefil.

- Pazar saat 11'de, Mustafa Bey'in Adalet Bakanı ile Muhittin Bey'in işi.

- Haki Bey (Binbaşı) gelmiş sahilden sevk memurumuz. (İnebolu).

3as

1. Kasım'da yer meselesi - 11 bin küsûr lira hâlâ verilmemiş.

2. 1 Aralık 5200 lira battaniye parası verilmemiş.

3. 6020 maliyeden alacağı var. Verilmemiş.

4. Manifatura'ya biz bir hassa ... makara yer alıyor.

5. Levazım. İngiliz bandıralı, mübadele keyfiyeti ile aracılık yapacak bir cevap.

3asa

Cumartesi, Saat 11 emirler. Durak Bey'e, Nafiz Bey'e, Bekir Sami Bey'e: Mezuniyet. 4-5 günde kurye gidecek mektup, emre.

Elçilik heyeti için

- Uzmanlar için bir kurmay subay bunların ataşemiliterliğini (askerî ataşe) yapması için görevlendirilmiştir.

3at

Fahrettin Efendi ise İçişleri.

Dışişleri Bakanı, İkinci Müfettiş vekili ... toplantı.

3ata

1. Eskişehir'den gelen asker aileleri ev bulamıyorlar. Ankara tedavi kuvveti ve yardım var.

2. Başkan, hukukî durum - hükûmetin şeklini değiştirmek gerekiyor.

3. İkilikler - Genel heyet

4. Cemiyet, kongre sonrası.

5. Başkanlık, Cafer Efendi.

3au

Hilmi Bey'in kitabının yeni baskısı.

Hasan ve Refet Beyler

* Hacı Ahmet Bey Muş

* Diyab Ağa'ya maaş bağlanması.

* Ethem Paşa, Haydar Bey

* Kırbaş Süleyman tarafından İmadiye, Akra

* Muş'a gidemez. (Fahri Bey)

* Ruşen Bey, Gümüşhane

3aua

İslam Kongresi

Program - Beyanname

İsmail Hakkı Bergos Güney Cephesi

Karargâhında...

Bakanlar Kurulunda: Haydar Bey

1. Bekir Sami Bey

2. Özel Komisyon

3. İlim merkezinde (Şeriye Vekaleti) toplantı

4. Bakanlar Kurulu

B. MUSTAFA KEMAL'İN 1922 YILINA AİT İÇ OLAYLARLA İLGİLİ NOTLARININ GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI (K: 45-G: 4)

K: 45- G: 4

- Ali Fuat Paşa	Reis
- Nadi Bey	Kayseri
Dr. Fikret	Kozan
- Refik Şevket Bey	Kayseri
- Ali Bey	Karahisar.
- Ahmet Hilmi Bey	Kayseri
- Hüseyin Bey	Trabzon
- Reşit Ağa	Malatya
- Muhiddin Baha	Bursa
- Hakkı Bey	Van
- Süreyya	Saruhan
- Avni	Trabzon
- Zekai	Adana
- Ali Sururi Efendi	Karahisar
- Tahsin Bey	İzmir
- Yahya Galip	Kırşehir
- Doktor Tevfik Rüştü	Menteşe
- Şemsettin	Ankara
- Kadri	Diyarbakır
- Cavit	Kars

4aa

1. Ankara'daki toplar. Koşum hayvanları.

2. Ya Kutur yolunu Yüzbaşı Selim Efendi (cepheden gizlice) tayin meselesi. Bazen kitaba o.

3. Akşehir Banka müdürünün ... kardeşi işimize yarıyor. Selahiyetinin üzerinde yardım. Kalmış.

4ab

Şiddetle uygulamaya geçilip takip edilmesini, Millî Ordu Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa'nın Bakanlar Kurulu başkanlığında sürekli olmak üzere Millet Meclisi uhdesinde tutulmasını kararlaştırmışlardır.

Selahattin ve Lütfü Beyleri destekleyenler memleketin diktatörlüğe karşı sabrı kalmadığını söyleyerek Misakımillî esaslarında günün şartlarına göre değişiklik yapılmasını istemektedirler.

Bu grup Refet Paşa'nın dostluğu ve desteklemesiyle faaliyetlerine yön veren bir program meydana getirecektir.

Muhafazakârlara gelince bunlar müttefiklerin son notasında yer alan yazılı esaslar çerçevesinde acil olarak bir barış antlaşmasının imzalanmasına taraftardırlar.

4aba

Resmîdir.

Not:

7. Grup Parti.

8. Bakanlar Kuruluna seçilme - Fevzi Paşa

9. Hizmetler (?)

10. Fethi Bey ve Rıza Nur Bey Dışişlerinde önemli bir görev.

Not:

1. Pazar. Yeni idare heyeti

2. Ve hesap meselesi

4ac

Düşmanın planı:

Olağanüstü bir durum olmadığı takdirde cepheden gösteriş, Kocaeli'yi işgal.

Bosfor gazetesinin 28 Haziran 1922 tarihli nüshasından

Millet Meclisinde Partiler

Bugün Büyük Millet Meclisinde 3 türlü hareket mevcuttur.

1. Millî Müdafaa Hareketi

2. Çolak Selahattin ve Ömer Lütfü Bey taraftarları

3. Muhafazakâr Grup Hareketi,

Millî Müdafaa taraftarları Misakımilliye'ye kesin bir şekilde bağlıdırlar. Son bir toplantıda şimdiye kadar kabul edilen ve takip edilen programda.

4ad

3. Hacı Anesti İzmir'e geldi. Atina'da kabul edilen kararların uygulanması için bütün kolordu komutanlarını ne diye yazı ile çağıracak.

4. 16 savaş gemisinden ibaret olan büyük bir İngiliz donanması Korfu'ya gelecek buradan doğuya harekete devam.

5. Yunan ordusunun durumu hakkında haritadaki son bilgi:

5, 7, 9'uncu tümenlerden düzenlenen bir 4'üncü Kolordu oluşturulması. İzmir komutanı (Vulahopulos komutasında) Bilecik havalisinde saldırılar.

24 Hazirandan itibaren kuzey cephesinde tatbikata başlanmış.

Afyon - Eskişehir arasında hummalı faaliyet ve nakliyat her gün İzmir'den savaş malzemelerini taşıyan trenleri hareket ve İzmir'den silahlı hizmete yarayan bütün fertleri cepheye sevk.

4ada

Not:

1. Askerî durum

2. Hacı Anesti

3. Muhtariyet. Prens Nikola, İngiltere, İtalya, Fransa.

4. 16 savaş gemisinden bir İngiliz Korfu'ya, doğuya. Siyasî durum Rus, Fransız, sonra da Amerika.

5. Temmuzun sonuna doğru konferans.

6. İstihbarat, Bosfor (Yunan).

4ae

1. Yunanlar, Anadolu'da bir muhtariyet idaresi oluşturmak ve ordularının hayatlarını devam ettirebilmek amacıyla bu kaynaktan yararlanıp savaşa devam etmek istiyorlar.

Prens Nikola'nın Esterkiyadis ile birlikte İzmir'e geleceği. Hareketten önce İtalya elçisiyle görüşme. (Antalya mıntıkası) Fransa, İngiliz, kabul edilmesi imkânsız menfaat teklifinde bulunduklarından Şark Meselesi'nin uzayacağı.

(Özerk idare) Müslüman azınlıklar hakkında bazı ayrıcalıkların sağlanması, idarenin başına bir Yunan prensinin tayini, bu duruma İtalya ve İngiltere razı olmuş durumda.

2. Temmuz sonunda bir konferans düzenleneceği bu konferansa Anadolu'nun yetki sahibi makamlarının davet olunacağı ile ilgili bazı kulaktan dolma haberler.

C. MUSTAFA KEMAL'İN ASKERÎ VE SİYASİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARININ GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI (K: 45-G: 5)

K: 45- G: 5

1- Kanunun üstünde değildir.

2- Bırakamam; yani bıraktırmazsınız.

Ani şeyler yoktur.

Şimdi telgraf aldım!

5aa

1. Heyetler çoktu. Batıda Rusya'da.

2. Ordunun eksiklerini tamamlamak için Meclis daha fazla çalışabilir.

3. Derhâl yapılır.

4. Kayıtsız şartsız emreden değildir. Burada da sorumluluktan kurtaramaz.

- Bizde fazla olarak Genelkurmay Başkanı dahi

5. Ankara'dan kumanda edilmez, nereye giderse gitsin emreder.

5aaa

İzmir'de elçilere tebliğ

5ab

Britanya binasını yıkacak en usta mimar Lloyd George'dir.

2. Doğu meselesi hâl edilmiştir. Doğuda azınlıkları koruma bahanesi ile Doğu'nun büyük bir çoğunluğunu esaret altına almaktan ibaret olan Doğu meselesi.

3. Yıkım üç buçuk sene evvel İngiliz baş amirali geldi, sizlerin haklarınızı, hukukunuzu çiğnedi.

5aba

Yunanlara teslim etti.

Rıhtımda bağlandı, zevkle seyretti.

İngiliz baş amiralinin topla hâkim olduğu her yerde Doğu Kavmi için bu son şüphesizdir.

- 15 Mayıs 1919, İzmir'i işgal, üç sene dört ay.

Ben aynı günde İstanbul'u terk.

5ac

O kara günde Karadeniz'de, bugün Akdeniz'deyim.

1. Medeniyet dünyasına sorarım, bu mudur medeniyet? Bu vahşetçe hareketlerin sorumlusu olanların insaniyet, medeniyet, şefkat namına söz söylemeye hakları olabilir mi? Memleketimizde ne soruşturması yapmak istiyorlar ki?

- Azınlıklar zenginlik ve rahatlık içinde idi. Kardeş gibi geçiniyordu. Bunları cani yapan kimdir?

- (Türk İzmir'i)

- Bu milletin kabiliyeti olmadığından bahsedenler görsünler.

5aca

- Tarih, İngiltere hükûmetinin böyle gülünç bir teşebbüse ümit bağlamasını hayretle kayıt edecektir. Maskara bir kavmi Türkiye'yi istila ettirerek cihangir yapmak.

5ad

- Siyasi ve askerî ihmal örneği

- İstanbul elçileri, gazeteler, İstanbul tehditleri karşısında gösterdikleri cesaret

- Kayıplarımız şehit, yaralı? Düşmanın...

Aldığımız top, tüfek savaş malzemesi ve geri alınan bölgelerdeki insan unsurları ile beraberdir.

Bir ordu daha. 1898, 1901'li depo ve ihtiyat birliklerimizin henüz kullanılmasına lüzûm görülmedi.

5ada

- Hayvanlar aldık.

- Ordumuzu büyük bir zaferle maddi kuvvetini manevi kuvvetle on misli.

- Lloyd George'a cevap. Daha evvel bazı arkadaşlar cevap vermeyecek misin demişlerdi, vereceğim dedim. Zamanı bana bırakın.

5ae

Dışişleri ve İçişleri Bakanlarımızı gönderdik. Bütün insani duygularımızla barış istediğimizi dünyaya ilân ettik. Fakat muhataplarımız insaniyetten değil, kanlı manzaralardan zevk alan insanlara tesadüf etti ve öyle oldu. Bu sebeple çok miktarda Yunan kanı aktı ise, kabahat bizde midir?

- İngiliz diplomatlarının insanlıktan bahse hakları yoktur.

5aea

Başkumandan olduğum zaman demiştim ki

Bugün talimat vermekteki isabeti ispat ediyor.

Bütün Yunanistan Silahlı Kuvvetlerinden oluşan bu orduyu ana yurdumuzun namus ocağında boğarak kurtuluşu gerçekleştirmek ve bağımsız olmaktır.

5 Ağustos 1922'de.

5af

2,5 sene evvel kuvvetimiz yoktu. Düşmanlarımız top, tüfek malzememizi almışlar ordularımızı dağıtmışlardı.

Hemen sizi kurtaramadık.

Padişah ve İstanbul Hükûmeti milleti fetvalarıyla, iradeleri ile kandırarak aleyhimize isyan ettirdiler. Biz bir, İnönü (İkinci) ve Sakarya.

- Barışçı yollarla, arabuluculukla çalıştık.

5afa

1. Baş talimat

2. Hamit Bey'e cevap

3. Hükûmet ve iaşe

20 Doğu, 20 Elcezire

5 ag

Not: Barış Şartları

1. Bazı terfi meselelerini Millî Müdafaa Vekili (Millî Savunma Bakanı) ile Fevzi Paşa ve İsmet Paşa görüşsünler. Geridekiler 300 bin, İstanbul'dakiler.

2. Orduyu terhisi (120).

3. Siyasi parti programı yapacağız. Projesi.

4. Milletvekili Seçimi Kanunu'nu inceleyeceğiz.

5. Yeni seçimin zamanı ve uygulama biçimi hakkında konuşacağız.

6. Konferans dışta ve içte olacaksa ona göre delege heyeti hakkında konuşacağız.

5aga

8. İzmir'de olursa hükûmet ve Meclisin oraya naklini görüşeceğiz.

9. Meclisin Bursa'ya nakline eğilim vardır. Ben Ankara'dan ayrılmayı zayıflık eseri olarak kabul ediyorum. Bunun hakkında konuşacağız.

10. Midivani ile görüşmelerde Rus siyaseti, Kafkas siyaseti

11. Bekir Sami, Atıf

5ah

Bir millet ki bir inancın, bir geleneğin mantık değerleri olmaksızın sırf manevi birtakım gizli gerekçelerden dolayı muhafazasına çok isteklidir ve milletin aydınlanması ve anlaması doğal olarak geç olur ve belki de hiç olmaz. Yenilenme ve ilerleme bahsinde kayıt ve şartlara tabi olan bu gibi milletlerdir ki hayat felsefesini daha geniş manasıyla kavrayan milletlerin hâkimiyeti altına girerler.

5aha

1. Millî gururun bahşettiği azim ve kuvvet.

2. Uyuşukluğa kin ve nefret.

3. Kanaatkâr oluş.

4. Hayatın ucuzluğu. Süslerin bir aradaki ahengi.

5. Zevke düşkünlüğe rağbet olmayış.

6. Medeni düşüncelerin ilerlemesi,

5ai

dinî ve geleneksel engellere maruz kalmaksızın seri bir şekilde ortaya çıkması ve yayılması.

7. Hükûmetin kazanılmış hak sahipleri hakkında, teşvik edici bir siyaset takip edişi.

5aia

1. Bursalılara saygı ve teşekkür.

2. Beni sevk eden milletin, esaret altına girmeye tahammülü yok.

3. Milletimiz hürriyetine kefalet eden ve arka çıkan

4. Ölmez bu vatan, batar Yunanistan. Lloyd George

5. Fena temsil olunuyorduk. Yanlış zihniyet verdik.

6. Adam yok. Var.

5aj

7. Fetva hakkında:

Din adamları siyasete karışmamalı, mebus da olmamalı.

8. Sevr Anlaşması ile Osmanlı saltanatının istiklaline son.

9. Hâkimiyet ve millî saltanat. Bunu sizden almaya kim cesaret edebilir. Verir misiniz?

10. Türkiye Devleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti.

11. Biz artık kimsenin ismini

5aja

taşıyamayız. Kimsenin namı altında hürriyetimizi, ırzımızı unutamayız. Millî unsurlarımızı çiğnetmeyiz. Yalnız bize ait olur ve ancak bu suretle tanınır.

12. Türkiye Devleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti hilafet makamının sığınağıdır.

5ak

13. Türkiye Devleti ile hilafet makamının arasındaki bağ ve ilişki ancak bu iki esasa dayanarak tespit edilir.

14. Türkiye Devleti'nin temelleri bugün kurulacak değildir. O sarsılmaz temeller binlerce sene evvel kurulmuştur. Fakat o temellerin üstündeki binanın değiştirilen tarz ve renklerini bizim toplumsal gayemizde toplumun medeni gerekleri ile uyum içinde

5aka

en rahat bir tarzda en yüce bir fikre ihya edeceğiz. Mektep, iktisat, sanat, imar

- Memleketimiz bereketlidir. Zengindir. Halkımız çalışkandır.

- Ancak bilim dünyasından sınırlı sahadadır.

- Şerefli ve haysiyetli bir millet öyle olur.

5al

- Bursa kaplıcalarına bakın.

- Sofya'da böyle kaynak suları var. Her birinde cennet havuzları gibi havuzlar ve hamamlar vardır. Biz niçin yapmayalım?

Tanrı birdir ve büyüktür.

Bu ana, baba yurdu için hayatını vermeye hazır binlerce evlatlar vardır.

5ala

Bir millete doğru yolu göstermek, felaketten kurtarmak için mevki sahibi kişilerin, ileri gelenlerin pek büyük önemi vardır.

Bugünü görmek; şüphe yok ki ileri gelenlerimizin iffet ve namusu, millî gayreti ve bir vatansevere yakışır şekilde hazırlanması, menfaat hissini hakir görmek sayesinde kolay olmuştur.

Bir milletin felaket içinde kalması, yok olma tehlikesi,

5am

bir milletin felaketten kurtarılmasında, doğru yolun gösterilmesinde ileri gelenlerin, mevki sahibi kişilerin önemi. Bugün bir ileri gelenimizin iffet ve namusunu, millî gayret ve vatanseverliğini, menfaat hislerinin üstünde tutması sayesinde gördük.

5ama

Etki altında kalışı mutlaka toplumsal, ahlaki bir hastalığa tutulması sonucunda olmuştur.

Milletin gerçek kurtuluşunu elde edebilmesi için, mutlaka milletin toplumsal eksikliklerini anlamak ve iyi gitmeyen yönlerini ilmî ve fenni bir şekilde tedavi çarelerine başvurmak lazımdır.

5an

2. Bir milletin felaket içinde olması, bir devletin yok olma tehlikesi, toplumsal ve ahlaki hastalık sonucunda olur.

3. Milletin hakiki kurtuluşu için toplumsal eksikliklerini kavrayarak, bu sayede hastalığı esasından tedavi etmek lazımdır.

4. Tedavi ancak ilmi ve fenni bir surette olursa şifa verir.

5ana

Milletin fikri ve toplumsal bütün kuvvetlerinden istifade etmek lazımdır. Bu kuvvetlerin israf edilmemesi için usûl ve bir program dâhilinde hareket edilmelidir.

Vatanın geleceğini, milletin hislerini ve namusunu muhafaza etmek esas prensip olmalıdır.

Fazilet ve millî onur ve iyi niyet.

5ao

Tedavide milletin fikri ve toplumsal bütün kuvvetlerinden istifade etmek zorunludur. Hâlbuki boş fikirler ve safsatalarla, toplumsal hayatta aklın, mantığın kabul edemeyeceği hasta, felce uğramış, kımıldayamaz hâle gelmiş birtakım usuller, alışkanlıklar yer alırsa aradığımız, muhtaç olduğumuz kuvvetlerin kaynakları yok demektir.

- Bundan dolayı, bu kaynakların temizlenmesinden işe başlamak lazımdır.

- Milleti kurtarmak isteyen her vatanperver için (hamiyet, hüsn-i niyet, fedakârlık)[62]

5aoa

başlıca özelliklerindendir. Fakat bir milletin geleceğini idare etmesi, geleceğini elde etmesi, toplumsal heyeti asrın ilerlemesine göre sağlamlaştırmak için yalnız bunlar yeterli değildir. Aynı zamanda ilim ve eğitim lazımdır. Bir milleti kurtarmak için iyi niyet de yeterli değildir.

5ap

6. Eğitim bilimi lazımdır.

7. Eğitim biliminin faaliyet merkezi mekteptir.

5apa

Milleti kurtarmaya çalışanların aynı zamanda mesleklerinde birer namuskâr, uzman birer alim olmaları lazımdır. Ancak bu sayede hep birlikte girişimde bulunmanın muntazam ve mantıklı bir surette neticelenmesi sağlanabilir.

5aq

Düşmanı mağlup eden ordularımızın sevk ve idaresinde fennî ve ilmî kurallar rehberimiz olmuştur.

Milleti yetiştirmek için mektepler, üniversiteler kurmak için de aynı mesleği takip edeceğiz. Milletin siyasi ve toplumsal hayatında,

5ar

fikrî terbiyesinde her türlü dış etkiye karşı koyacak bir dayanak için ilmî ve fennî rehber kabul edeceğiz. Doğal olaylar dışında hiçbir girişimde bulunmak

5as

lazım değildir. Bu fikirlerin muhtaç olduğu faaliyet merkezi mekteptir.

Mektep, genç dimağlarda insanlığa hürmeti, vatan ve millete sevgiyi, şeref ve bağımsızlığa bağlılığı, bağımsızlık tehlikeye uğradığı zaman

5at

onu kurtarmak için uygulanması lazım gelen kurtuluş yolunu öğretir.

Mektep sayesinde, ilim ve fen sayesinde Türk milleti, Türk sanatı, Türk edebiyatı bütün mükemmelliği ile kendini gösterecektir. Türk tarihinin ahlaki bir surette okutulması mektepte olacaktır. Bu da

---

[62] Bu kısımda, Mustafa Kemal Atatürk'ün 27 Ekim 1922 tarihinde Bursa Şark Tiyatrosu'nda yaptığı konuşmasında da yer alan "hamiyet, hüsnüniyet, fedakârlık" ifadelerinin bulunduğu tahmin edilmektedir. (Bk. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II (1906-1938); Ankara, 1989, s. 46.)

5au

bütün zihinlerde Türklüğe sevgiyi arttıracaktır.

Medeni düşüncelerin, zamana uygun ilerlemenin hiçbir çeşit engele maruz kalmaksızın seri bir şekilde ortaya çıkması ve yayılması lazımdır. Bunun için bütün ilim ve fen sahiplerinin durmaksızın çalışmayı

5av

bir namus gereği bilmeleri lazımdır. Şairlerimiz, edebiyatçılarımız, öğretmenlerimiz, filozoflarımız geçen felaket günlerini sürekli olarak millete anlatacaklar. Maruz kaldığımız yok olma ihtimalinin sebeplerini açık ve kesin anlatacaklar. Bu kara günlerin

5ax

tekrar etmemesi için milletin ruhunu her an uyanık tutacaklar. Bilhassa millete anlatacaklardır ki Türkiye Devleti'nin emniyeti, Türkiye halkının gerçek mutluluk ve refahı Türk'ün sosyal eğitimine en uygun olan

5ay

Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun Hükûmeti ile sağlanır. Türkiye halkı bu millî ve hür olanlara yakışacak suretteki idarenin, bütün nimetlerinden istifade edecek ve artık hâkimiyetini ve saltanatını yalnız ve ancak bizzat temsil edecektir.

5az

Türkiye halkının hakiki benliğinin farkına varmasını sağlayan bu millî idareye yan bakanlar millet nazarında sonsuza kadar nefret edilen ve kaybeden olacaktır.

5ba

Eğitim Programı

En mühim ve en faydalı vazifemiz eğitim işleridir. Bu işlerde en uygun program milletimizin hâliyle, toplumsal ihtiyacı ile, asrın gereğiyle tamamen uyumlu olandır. Bizim takip edeceğimiz eğitim siyasetinin temeli mevcut cehaleti yok etmek olmakla beraber, bir taraftan da memleket evladının toplumsal ve iktisadi hayatta fiilen etkili ve yardımcı olabilmesini sağlayacak pratik usullerin

5baa

takibi sayesinde mümkündür. Erkek ve kız çocuklarımızı aynı eğitim derecelerinden geçirerek toplumsal duygularımıza, ruh ve toplum hayatına yönlendirmeye şiddetle ihtiyacımız vardır.

Milletimizi daha çabuk ilerletmek ve layık olduğu medeniyet seviyesine çıkmasını sağlamak için ilmî mesleklere mensup kişiler yetiştirmek ve millî kültürümüzü faaliyete geçirmek lazımdır.

5bb

Çocuklarımıza ve gençlerimize görmekte oldukları eğitimin seviyesi, her ne olursa olsun her şeyden evvel Türkiye'nin istiklaline, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Hükûmetine düşman olan bütün unsurlarla mücadele etmek lüzûmu öğretilmelidir.

5bc

1326'da Orhan Gazi tarafından zapt edildi. Önce Osman Bey kuşattı. Kuşatma uzadı; kendisi Söğüt'e çekildi; oğluna terk etti.

Ç. MUSTAFA KEMAL'İN 1922 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARININ GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI (K: 45-G: 6)

K: 45- G: 6

- Düşündüğüm.

- Ne çare düşünüldü?

- Sebepler. İçte ve dıştaki memurlar.

- Sebep eden nedir?

- Çıplaklık

- Memleketin... kuvvetlerini ve vasıtalarını harekete geçirmek lazım.

- Hâlbuki Tekâlif-i Milliye'nin kaldırılmasını arkadaşlarca.

- Meclisin yetkileri vardır.

- Genelkurmay Başkanından ve Millî Savunma Bakanından (Millî Müdafaa Vekili) (Şifre)

6aa

- Daha fazla da

- Fabrika niçin işlemez?

- Başkomutanlığa

- Yapabilmek başkadır.

- Teşekkür etmek

- Başkomutan Heyeti seçimi

- Her seçtiğiniz vekillerin çalışması sonucu elde edilen neticeye dayanır.

- İbrahim Efendi

- Görülmüş ise

6aaa

(İşgalciler özellikle) Jandarmaların, asker ailelerinin ırzlarına saldırıyor.

Uzaklaştırma meselesinden

(Dahiliye)

2. Nevşehir'de Müdafaa-i Hukuk ne şekilde hareket edileceğini bildiren resmî hükümler istiyor.

Oto 3: Madam Golıs'in seyahati

Tren meselesi

- Para

4. Selanik Başkonsolosluğundan Kamil Bey. İstanbul'da Neş'et Ömer Bey'in dayısı

5. Saib Bey, İstanbul'da grubun emrine

6ab

1. Polis Komiseri Mustafa Efendi Ankara'ya Meclis için geri çağırıldı.

2. Paris ve Roma'ya ataşemiliter (askerî ataşe)

Not:

1. Hasan Fehmi Bey'le Trabzon'a dair görüşeceğiz.

2. Yarın öğleden sonra saat 14.00'te Ukrayna

Not:

1. Sabri Bey'le görüşeceğim.

2. Rıza Bey Muş'tan yeni geldi görüşeceğiz.

6aba

1. Ve başkenti. Reisler meselesi

2. İhsan Bey'in durumu

Cumartesi, saat 11.00

Ahmet Emin Bey, Adnan Bey'le beraber

1. Zirai yükümlülük, kimsesiz aileler. Erkeği olmayanlara bir erkek terki.

2. Firariler, ailelerin uzaklaştırılması iyi değil. Mülklerine el konulması.

3. Muhacirleri askere almamak.

6ac

4. Herkesin orduya yardımı

5. Askerî hizmet adına ekin ekdirmek

6. Ankara'nın imarı

7. Memleketin ağaçlarla donatılması zorunlu.

8. Köylüler ellerindeki kararnameler, bunları bilmiyor. Köylüyü dairelerde dolaştırmamalı.

9. Ziraat Dairesi köylülere ne yardım etmiştir?

36 kadar Ankara vilayeti

12 kadar Ankara şehrinde

6aca

Şeyh Abdurrahman Derne'den geldi. Siverek milletvekili Abdulgani Bey aracılığıyla görüşeceğim.

- Dersim milletvekili Abdülhak Tevfik Efendi ile görüşeceğim.

- Bekir Sami Bey ve Rauf Bey, Fethi Bey ile görüşeceğiz.

- Hilmi Bey ile bundan sonra.

- Frunze ile olan görüşmesi.

6ad

- Şeyh Sunûsi'nin yanına beceri sahibi, iş bilir bir kurmay.

- Şeyh Sunûsi'nin Cezire-i İbn-i Ömer'de kendi veya kurmaylardan karma heyetini

- Abdülgani Bey'i Şeyh Sunûsi ile çalışmak üzere göndermek.

- Rufai-zade şeyh Tahir Efendi burada görüşeceğiz.

- Ragıp Bey, Gaziantep mebusu.

6ada

Başkomutan şikâyet eder.

1. Maaş meselesi, emir verdim. Evvela siz bozdunuz.

2. Başkomutan ilgisiz kalmamalıdır.

3. Ordunun giydirilmesi, silah ve donatımının tamamlanması için 45-50 milyon lira.

4. Akşehir'de gönderilecek para olsa idi, çok ayırabilecektik. Belki 2 hafta gelecekti.

5. Harekâta başlayabilmek için 200 bin cephe, 300 bin başkomutanlık nakliyat için verdim.

6ae

6. O gün bir miktar para verebilmek için bugün 420 bin lira istiyorum. Maliye bakanı çalışıyor.

Bir taraftan Fransa'dan bir taraftan Rusya'dan ihtiyaçları temin etmeye çalışıyoruz.

Bazı ordu komutanları maaş meselesini ortaya koyarak orduyu incitti.

Hizmet hakkındaki emir olamıyor.

6aea

200.000, 300.000.

- Maliye Bakanı Hasan Bey ile görüşeceğim.

- Kamil Bey için Yusuf Kemal Bey'le

- Kastamonu İstiklal Mahkemesi üyelerinden Necati Bey'le görüşme.

- Emin Bey

- Sabri Seyfi, Ankara İşletme Müfettişliği Dışişlerinde fen memuru.

6af

Celal Bey ile

Giritli Baha Bey

Cemal Paşa ile

Haydar Bey ile yarın saat 3'te Mecliste.

Mahmut Bey

Yarın Saat 2,5'de, Sırrı Bey

Yarın Saat 11'den önce Tevfik Rüştü Bey.

6afa

1. Zekai Bey

2. Mahmud Esat Bey

3. Ata Bey

4. Yunus Nadi Bey

5. Hasan Fehmi Bey, Gümüşhane

6. Haydar Bey, Van

6ag

1. Meclis başkanları vazifelerini yapamıyor. İç Tüzüğü uygulayamıyorlar.

2. Çünkü grup yardım etmiyor.

3. Vekiller heyetinin çoğu dahi tutulamamaktadır.

1. Vekilleri küçümsüyorlar.

2. Reisleri

Grubu boğuyorlar.

1. Açıklama burada

2. Ağustosta başlanacak.

Not: 1. Cemal Paşa, Kazım Paşa

6ah

- Cemal Paşa

- Vasıf Bey = Özel görüşeceğim.

- Refik Şevket Bey ile kanun için, salı Saat 2-3'te Mecliste

- Celalettin Arif Bey'le yarın Saat 3'te, Savaş Komisyonu

6aha

Sona - Sauna

Genç Servi

Sevinç

Sevim

Gültekin Hanım

Salı günü öğleden sonra Saat 3'te Rus Sefiri

6ai

Bugün (Abdülhalim) Çelebi Efendi'nin meselesini Bakırcılar ile beraber damadı ve katib.

6aia

Ben şehid-i badeyim, dostlar, derdimi yad eyleyin (hatırlayın)

Yıkayın meyle (şarapla) beni bir mezhep icad eyleyin.

Neyle, meyle (şarapla) bir alay meczûb (deli, divane) ile her dem (an) gelüp

Bezm-i cem (içki meclisi) ayinini kabrimde mutad eyleyin (alışkanlık hâline getirin).

Kabrimi tezyin (süslemek) için bir köhne sagar (içki bardağı) vakfedin (bırakın).

6aj

Pazartesi günü saat 11.00

Aralof, Frunze'nin hediyelerini getirecek.

6ak

Giriş

Bugün ikinci toplanma senemizi tamamlayarak üçüncü millî seneye giriyoruz. Bu başarıdan dolayı Cenab-ı Hakk'a şükreder ve bu geçen sene zarfında Yüce Meclis tarafından ve milletçe gösterilen fedakârca çalışmaları kutlarım.

Çok karışık olaylarla dolu olan bu mücadele senelerini takip ettikçe bütün fertler ve milletle istiklal ruhunun en hararetli yükselişi ortaya çıkmaktadır. Geçirdiğimiz ikinci millî senenin en belirgin özelliği olarak; iş ve ordu saflarında çalışan millet fertleri ile askerlerin, olmayacak baskılara dayanması sayesinde zorlandığımız bu kanlı maceraya alışmış olan ve ona çarpan, acı veren mecburiyetlerini anlamış olmalarını belirtebilirim.

6aka

Sözlerimin başında memleketin en aziz unsurlarından bulunan bu iki millet tabakası hakkındaki övgülerimi hatırlattıktan sonra iç, dış, genel ve siyasi yolumuz hakkındaki görüşümün açıklamasına geçiyorum.

Dahiliye TBMM hükûmetinin dahilisi

Not:

- Özel kalem meselesi, evrakın dağıtımı.

- Kayboluşumda (Gayya kuyusu)

- İfadesini kullanmışlar. Bunu reddederim.

6al

Not: Barışa kadar bir terfi yöntemi icad etmişler. Bunun kanunu;

(Esaslı bir terfi' kanunnamesi talep edilmiştir.)

Bakanlar Kuruluna görev ve sorumluluk.

Kanunu şimdilik erteleme.

6ala

1. Madde hakikatle çıkarılması lazım mı?

2. Arz edilmiştir.

3. Terfi Kanunu

6am

6 Mart 1922 - Pazartesi

Ankara, Gizli oturumda askerî durum hakkında açıklama yaptım. Celal ilk önce gizli, sonra açıktan İzzet Paşa ve saray hakkında açıklamalarda bulundu. Kimi hatipler saray ve İzzet Paşa hakkında söz söylediler. Gece Saat 11'de Ankara'dan hareket. Sabah Saat 9, 7 Mart Biçer'de.

6an

7 Mart 1922 Salı (1)

Saat 10'dan önce Biçer'den Sivrihisar'a hareket. Yolda Arif Bey'le karşılaşma. 12.00'de varış; halk, asker karşıladı. Kolordu dairesinde Arif Bey'in evinde yemek.

Belediye, hükûmet dairelerini ziyaret, her ikisinde erteleme meselesi söz konusu.

Kolordu dairesine hareket planı tarzı.

Gündüzden hazırlanmış idi. Kazım Bey'i çağır. Asker alımı hakında Millî Savunma ve Maliye Bakanlarına (Millî Müdafaa ve İktisat vekilleri) bir emir.

Arif Bey mıntıkasında iaşe ihtiyacının karşılanmasına dair Millî Savunma (Millî Müdafaa), Maliye, Batı Cephesi'ne bir emir. Burada daha ucuz. Ankara'dan gerekli olan, ihtiyacı karşılayacak yemeklikler çürük gönderiliyor.

Rus hediyeleri hakkında haberleşme. Akşam ileri gelenlerden İbrahim Bey'in evinde yemek ve orada yatmak.

6ana

8 Mart Çarşamba (2),

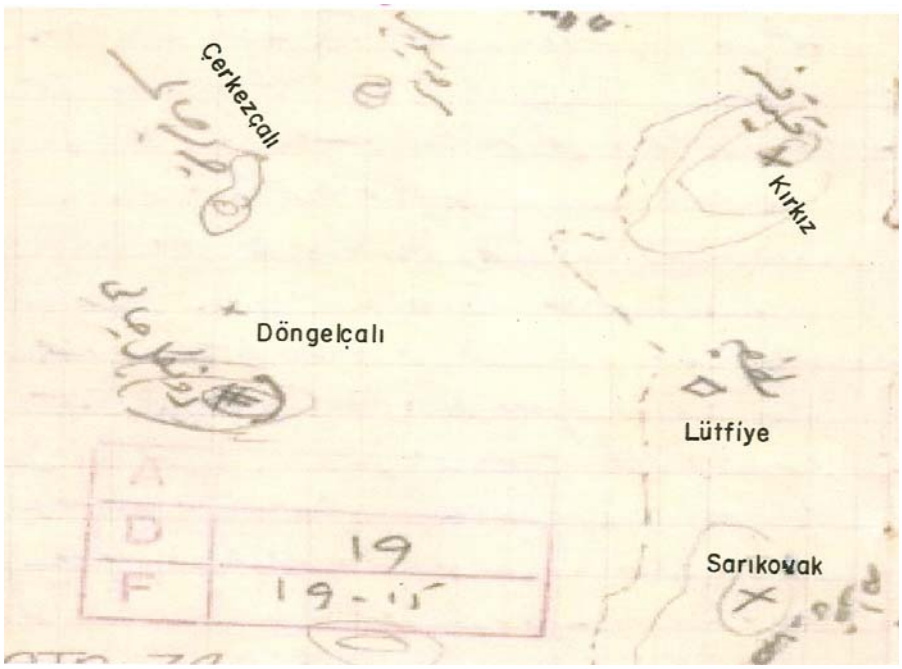
Saat 08.45'te Sivrihisar'dan hareket. 61'inci Alayın Paşakadın'da iki bataryası ile hücûm taburunu gördüm. Karakaya'da 191'inci Alay, 2'nci ve 3'üncü Taburunu teftiş. Her iki yerde söz söyledim. Saat 11.45'te Karakaya'da 61'inci Alay karargâhına dâhil. Tümen komutanı (Salih Bey) Arif Bey'le beraber harita ve krokileri üzerinde vaziyeti görüştük. Genel kuvvetlerini, iaşe

vaziyetini inceledik. Para bunun için borçludur. Ondan sonra yemek yedik. Salonlar halılarla döşenmiş. Saat 02.30'da hareket ettik.

Saat 3.30'da (Döngel'e) ulaşım. 174'üncü Alayın bir taburunu teftiş ettim. Köylülerle selamlaştık. Mevzide gözetleme yerine çıktık. Düşman mevzilerini uzaktan gördük. Buradan Yavruviran'da 159'uncu Alayı gördük. İlk önce

6ao

köylülerden sonra subaylarla görüşüldü. Köylülerle beraber kahve ve çay içtik. Bir özel mahalde hazırlık yapmışlardı. Saat 6'da hareket. Saat 7.00'de Sivrihisar'a ulaşım. (Basit bir kroki çizilmiş.) Döngel çalı, Kırgız, İbrahim Bey'in evinde.

6aoa

9 Mart Perşembe (3)

Saat 07.00'de kalktım. Biraz kitap okudum. Bazı telgraflar yazdılar. Saat 09.00'da hareket. Saat 10/11 Aktaş'a, 1'inci Tümen, 5'inci Alay bir hücûm taburu, 1 batarya, 1 süvari bölüğünü teftiş. Memnun olduk.

Saat 11.15'te Belpınar'a hareket. Saat 12.10'da ulaşım. 3'üncü Alay, 2'nci Tabur, 1 batarya teftiş mevzi düşmanın durumunu inceledik. Saat 01.35'te hareket, 02.15'te (Batya) ulaşım. 41'inci Alay karargâhı. Diğer otomobil geri kaldı. Kırılmış. (Bozulmuş.) Yemek. Aziziye'den Mahmut Bey'in geldiği otomobili çağırdık. Kendi otomobilimizi göndererek arkadaşları

aldırdık. Aziziye (Emirdağ)'den gelen otomobili, kalan otomobili teslim edip beraber gitmek üzere gönderdik. Bir otomobil

6ap

ile bir kısım arkadaşlar saat 5'te Aziziye'ye hareket etti. Diğerleri otomobillerde beklemek için kaldılar. Saat 6'da varış. Ordu komutanı 2 nci Tümen komutanı, subaylar, asker, ahali, okullar, gelecekteki (durum). Nuri Bey'in evine Saat 5'e doğru İsmet Paşa geldi.

Önce yemek yenildi. Yemekten sonra 10 Mart için hareket tarzı kararlaştırıldı. Siyasi durum hakkında İstanbul'da Yusuf Kemal Beyin maruz kaldığı muameleye dair malûmat verdim. Ondan sonra hafıza Kur'an okuttuk.

Gece rahat ve yeterince uyuyamadım. 1 saat yattık. 6-7.00'de uyandım. Tekrar yattım. 7.20'de uyandım. Bununla birlikte sıhhatçe fena değilim.

6apa

10 Mart 1922 Cuma (4)

Sabah Saat 9'da Hüsrev Paşa da ileri karakol (İzmit hattı) mevzilerine hareket etti. Saat 11'de varış. Yeniköy Hüsrev Paşa'nın kuzeyinde tabur merkezi. Orada hayvanla bir saatte tepeye çıktık. Bir saat ileri araziyi, yeni araziyi inceledik. Sonra bir saat de geriye indik. Bir bölük hazırdı, gördüm. Saat 2, sonra da hazırlanmış bir gölgelik çadırında yemek yedik. Yemek sonunda rüzgardan çadır başımıza devrildi.

Saat 3'te geriye hareket ettik. Asıl mevzi üzerine çıkış düşünülmüştü. Fakat dönüşte mevzinin tamamı görülememiştir.

6aq

Buna lüzûm görülmedi. Yolda Servet Bey Alayını teftiş için toplanmıştı. Bizim için sandık. Kendisinin teftiş edeceğini anlayınca yola devam ettik. Saat 5'te Aziziye'ye vardık. Yorgunluk hissettim. Bilhassa güneş yakmıştı.

Bir saat kadar uyudum. Sonra vücudumu sünger ile sildim, yeterince istirahat etmiştim.

İsmet, Yakup Şevki ve Selahattin Paşalar gelmişlerdi. Beraber yemek yedik. Bazı telgraflar gelmişti, gördüm.

Hafıza Kuran okuttum. Saat 10.00'da gittiler. Benim notları yazıyorum. Biraz kitap okuduktan sonra yatacağım. Yarınki planımız 3'üncü Tümeni de teftiştir.

6aqa

11 Mart 1922 Cumartesi (5)

Sabah Saat 9'da hareket ettik. Tümeni bir daha toplanmış hâlde bulduk. Geniş yolda yol boyunca önünden gittik. Bazı ufak durumlar verdim. Biraz hareket yavaşlığı ve amirleri yanlış anlamış gördüm.

Saat 10.50'de Üçüncü Tümenin bulunduğu yerde. Saat 11.00'de tümeni toplanmış hâlde bulduk. Önünden geçtik. Subaylar zamanında toplandı. Kısa bir nutuk (1. Ziyaretten memnuniyet 2. Bugünkü Türkiye ordusu eski ordulardan faziletçe daha yüksektir. 3. Düşmanlarımız yalnız Yunan ordusu değildir. Onun gerisi de çoktur. 4. Balkan Muharebesi'nden sonraki duygusallık.

6ar

5. Suikasti nefretle karşıladık. Üç senedir (cihat ediyoruz) savaşıyoruz. 6. Düşman ordusu da ihtiyaç içindedir. 7. Davamız, 8. Başarılı olacaksınız. Geleceğin en şerefli subayları olacaksınız.)

- Ondan sonra tümen bir bekleme vazifesi alacak. Basit bir mesele. İleri gittik. Hazırlanan çadırda yemek yedik. Yol üzerinde idi. Tümen yoldan gelen alayı oraya yaklaşınca karşısındaki sırtların düşman süvarisi tarafından işgal edilmiş olduğunu söyledim. Muharebe oldu. Tümen ve bu alay komutanı emniyet tertibatı almadıkları için şehit oldular farz ettim. Sonra gördüğüm hataları tümen komutanına not ettirdim. Ayrıldık. Şefik Bey'in tümenine saat 1.50'de ulaştık. Toplanmış hâlde

6ara

önce önünden geçtik. Sonra topçuya görev verdik. Mangadan başlayarak askerleri büyütmek üzere görevler verdim. Sonuç: Tümen diğer tümenler gibi çok fazla acemi alay ve tabur komutanları ile dolu. Geri dönüş Saat 4'te Aziziye'de.

İsmet, Şevki, Selahattin Paşa ile görüştük. Şevki Paşa hemen Bolvadin'e hareket etti. Yarınki plan: Yolda Şevki Paşa ile buluşacağız. 4'üncü Kolordunun sağ tarafından teftişe başlayacağız. Saat 09.00'da hareket olunacaktır. Akşam Bolvadin'e gideceğiz.

6as

Sonra yalnız kaldım. Bu notları yazdım. Şimdi kitap okuyacağım.

12 Mart Pazar (6)

Aziziye'den hareket. Yolda 11'inci Tümen komutanı Cemil Bey'le görüşme. Hayvanla asıl mevzilerin sağ tarafına gittik. Şevki Paşa ile Kemalettin Bey görüştüler. Tepeye çıktık. Asıl mevzinin ileri emniyet mevkini inceledik. Ondan sonra genel taarruz için ufak bir görüşme. Kemalettin Bey, Şevki Paşa ile aynı fikirde olarak Karahisar kuzeyine, oradan Derbent köyüne indik. 11'inci Tümenin iki alayını teftiş ettik. Güz köye, oradan Bolvadin'e hareket ettik. Cadde üzerinde 16'ncı Tümeni teftiş ettik. Bolvadin

çıkışında memurların ve ahalinin, öğrencilerin karşılaması. Belediye dairesine indik.

6asa

Fazla olarak kalbimde kesinti olduğunu buldu. Nabızda üçte bir kesilme var. Orasını hazırlamışlar. Sağ böbreğim fazla ağrıyordu. Orada yatmaya mecbur oldum. Tamamen hasta gittim. Doktor Hulusi Bey geldi. Beni muayene ve tedavi etti. Bütün gece ağrım vardı.

13 Mart Pazartesi (7)

Yatakta. 13/14 yatakta ağrılı.

14 Mart Salı (8)

Biraz kilo kaybettim. Hemen Akşehir'e hareket etmeye karar verdim. İyileşinceye kadar teftişe son verdim. Saat 11'den önce Çay'a hareket. Orada trende İhsan Paşa ile görüştük. O, Afyon güneyinden taarruz fikrindedir.

6at

Oradan Akşehir'e doğru hareket ettim. Öğleden sonra 2.20'de Akşehir'e vardık. İstasyon caddesi üzerinde doktor (...)'nin hanesini hazırlamışlar, çok rahattır. Banyo vesaire yaptırmışlar. Gelir gelmez soyundum. Yattım. Biraz sonra kalktım. Yoğurt yedim. Doktor geldi. Muayene etti. Kilo kaybı hafiftir, yani iyidir.

15 Mart Çarşamba (9)

İyiyim. Banyo aldım. İsmet Paşa'nın karargâhına gittim. Beraber geldik. Yemek yedik. İbnürreşit'in vekili diye gelmekte olan kişileri gördüm.

6ata

Şüphelidir. Bir dişim ağrıyordu. Çıkardım. Akşam yemeğini İsmet Paşa ile beraber yedik. Saat 01.30'a kadar meşgul oldum. Doktor Hilmi Bey'le. 16 Mart Perşembe mühim bir şey yok.

17 Mart Cuma (11)

Evin düzenlemesi ile meşgul oldum. Saat 2'ye kadar. Yemek. Bu esnada İsmet Paşa Konya Valisi ile geldi. Beklediler. Saat 4'e kadar konuştuk. Sonra uçak bölüğünü teftiş ettim. Fazıl Bey ve diğer bir pilot uçtu. Fransızlardan alınan ... dört uçak Adana'ya gelmişti. Havası rüzgarlı ve soğuk, iki uçak uçurmak istedik.

6au

Motorları işletmek güç oldu. Biri uçabildi. Karargâha varış. Saat 8'e kadar yalnız kaldım. Mustafa Abdulhalik Bey geldi. Hafıza okuttuk. İsmet Bey

de geldi. Yemekten sonra gittiler. Ben de yattım. Saat 11, çok fırtına vardı. Bugün çok limonata içtim. Bağırsaklarım ağrıyor. Rahatsızım.

18 Mart Cumartesi (12)

Daha iyi kalktım. Fakat yine bağırsaklarımda olağan dışı bir durum var. Hava rüzgarlıdır. Banyo almadım. Yatakta biraz kitap okuduktan sonra hazırlandım. Çalışma odasına geçtim. Kitap okudum. Kaput için terzi ile meşgul oldum. Doktor Hulusi Bey rejimi izah etti. Mustafa Abdulhalik Bey veda için geldi. Kendisiyle

6aua

Saat 9'a kadar bazı idari meseleleri görüştüm. Yemek yedim. İsmet Paşa geldi. Ankara ile mevcut durum hakkında haberleşme yaptık. İstanbul ve Avrupa gazeteleri geldi. Akşam rapor ve son ordu emrini bir kurmay subay izah etti. Saat 1.30'da İsmet Paşa gitti. Saat 2'ye kadar çalıştım.Yattım.

6av

19 Mart Pazar (13)

İlaca da başladım. On beş gün alacağım. Sırrı Bey, Halis Bey meseleleri.

20 Mart Pazartesi (14)

Müdafaa-i Hukuk Heyetinden. İhsan, Fahrettin Paşalar geldi. İhsan Paşa şikayet etti. Haksızdır. Açık konuştum. Otomobil ile gezdim. İsmet Paşa'ya gittim. Beraber bize geldik. Fahrettin Paşa ile kurmay subayını yemeğe davet etmiştim. Hafız Kur'an okudu.

21 Mart Salı (15)

22 Mart Çarşamba (16)

Medreseyi, mektepleri dolaştım. Geç vakit Kazak köyüne gittik. Karanlıkta döndük. Bataklığa

6ava

saplandık. Geri dönüşte rahatsız idim.

23 Mart Perşembe (17)

Rahatsızdım. Antalya milletvekilleri Mustafa Tahsin Beyler geldi. Doktor geldi. İstirahat verdi. Akşam çok sancı çektim.

24 Mart Cuma (18)

Mütareke teklifini Celal Bey bildirdi. Cuma namazında hafıza okutacaktık. Mevlit okudu. Ondan sonra, gece yarısından sonra Saat 4.00'e kadar Ankara'daki Bakanlar Kurulu ile haberleştim. Haberleşme sonucunu

6ax

yazdım. Verilecek cevap hakkında bir şekil bildirdim. Onların, bildirilen notadaki maddelerin bir kısmını kabul ve bir kısmını değiştirmekle yetinmek istiyoruz. Anlaşamadık. Onlar Biçer'de, ben Sivrihisar'da görüşme teklif ettim. Fakat Cumartesi Mecliste iki tarafın düşüncelerini açıklayarak Meclisin bir görüşünü almak şartıyla Saat 04.00'ten sonra yattım. Sancı çektim. Saat 07.30'da kalktım.

25 Mart Cumartesi (19)

Banyo biraz rahat ettirdi.

6axa

Mecliste mevzubahis ettiler. Saat 8.10'da Ankara'dan hareket...

26 Mart Pazar (20)

Gece yine sancı çektim. Uyandım. Tekrar yattım. Sabah banyo rahatlattı. 21'de akşam treni ile hareket ettik. Rusya ataşemiliteri ile istasyonda görüştüm. Trende İsmet Paşa ile de memleketin emniyeti, eğitimi, iktisadi açıdan canlandırılması hakkında görüştük. Ordu ve teftiş heyeti hakkında görüşme yaptık.

6ay

Not: Bakanlar Kurulu ile görüşmelerde

1. Mütareke meselesi

2. Millî eğitim, öğretmenler (Kursu)

3. Medreseler

4. Nahiyeler Kanunu'nun çıkarılması ve tatbiki

5. Maaş

Çay'da İhsan Paşa, İzzettin, Emin Beylerle, Bolvadin'de Şevki Paşa, Kemalettin Beylerle (Yusuf Bey de hazır), Aziziye'de Selahattin Paşa ile mütarekeye dair küçük konferanslar yaptık. Hepsi aynı fikirdedir bizimle. Yolda 41'inci Tümenin hücum taburuna bir tatbikat yaptırdım. Otomobilimiz kırıldı (bozuldu). Diğerine bindik. Saat 8'de Sivrihisar'a vardık.

6az

Vekiller Heyeti, halk, asker tarafından karşılandı. Yemekten sonra Saat 5'e kadar görüşme. Sonunda izah edemediğim görüşü kabul ettiler. Tespit ettik. Yusuf Kemal Bey'den gelmekte olan ve bekleme ile ilgili telgrafı aldım. Vekiller Heyeti yarın geri dönemeyecek. Meclise müzakeremiz sonucunu ve niteliğini bildirdik.

6ba

27 Mart (21)

Not: Frunze gideli? Bir şey verilmemiştir.

11 Vagon fişek teslim ettik diyorlar?!

+ Bir radyo verdik. Alamadık.

+ Bir fişek fabrikası da Batum'da tesis edildi. Aletler, araç ve gereçler henüz Moskova'da, ancak onlarla kullanılabilir bir hâle gelir.

Geçen seneden kalan;

1. Para (3,5 altın ruble Tiflis'e geldi diyorlar. Hâlbuki biz 45 milyon lira)

2. 1922 senesi için 10 milyon ruble verecekler!

6baa

Top.

Öğleden sonra Saat 6'da Vekiller Heyeti hareket etti. Akşam Saat 8'de Aralof ile Abilof geldiler. Ciddi bir şey görüşmedik. Yemekten sonra ayrıldık.

28 Mart Salı (22)

Sefirlerle beraber Akşehir'e gittik. Yolda, yol boyunca 1'inci, 41'inci Tümen birliklerini, 16'ncı Tümeni toplu bir hâlde gördük. Alayda küçük tatbikatlar.

6bb

2'nci Ordu karargâhında bir kahve, 1'inci Orduda ise çay içtik. Trenle Akşehir'e geçtik. Yemek yeyip, ayrıldık.

29 Mart Çarşamba (23)

Öğle yemeğinde buluştuk. Mütareke meselesi üzerinde görüşme yaptık. Akşam yemeğine gelmek üzere gittiler.

30 Mart (24)

Otomobil ile Çay'a gittik. Yemek yeyip sünnet çocuklarını ziyaret ettikten sonra 1'inci Kolordunun muayene mahalline gittik. Kolordu, tümen komutanlarına bir senede (iki zafer).

6bba

Muayeneden sonra resmî geçit oldu. Eğlence. Akşam tiyatro.

31 Mart Cuma (25)

Trenle, Akşehir'e varış. Bizde yemek yedik. Akşam yemeğini ise İsmet Paşa'da yedik. Ondan sonra İsmet Paşa ile yürüyüş yaptık. Elçiler, Kazım Paşa ile ikinci nokta üzerinde tartıştılar.

Elçiler;

1. Ermenistan kendini müdafaa edecek.

2. Belki Kafkas federasyonu ve Rusya

3. Boğazlar hakkında Gürcistan, Moskova, Ukrayna, Cong.

4. Kendi himayelerinde bir hükümdara bırakalım.

6bc

Türkiye'yi kime karşı kullanacaklar.

Bu noktaları temin edecekler.

(Nisan 1922 Cumartesi) (26)

6bd

1. Selamlamak

2. Ordumuzun millet ve memlekete yapmış olduğu hizmet

3. Edeceği hizmet mühimdir.

4. Bütün millet orduya dayanır.

5. Davamız nedir?

6. Düşmanlarımız

7. Ordunun içinde bulunduğu zorluklar

8. Orduda samimiyet ve güvene bağlı tam dayanışma

9. Orduda, şeref, yok olma, canlandırma.

10. Ordumuz mukaddes savaşıyor. Gelecekte en şerefli insanlar ordumuz mensupları olacaktır.

11. Fedakârlığınızın devam edeceğinden eminim.

D. MUSTAFA KEMAL'İN 1922 YILINA AİT ÇEŞİTLİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARININ GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE AKTARIMI (K: 45-G: 7)

K: 45-G: 7

1 Nisan Cumartesi 1922 (26) seyahat

Not: Yeni araçların, yeni olağan kanunların kullanılıp uygulanmasından dolayı süvarinin savaşa katılış şeklinde değişiklikler olmuştur. Fakat bu değişim, süvarinin yüklendiği görevin özünü değiştirmez.

- Çok kuvvetli ateş araçlarının, her ülkeden fazla olması

- Yeteri derecede hızlı ve manevraya büyük bir kıvraklık kazandırmak süvarinin en önemli görevlerindendir.

- Süvarinin teşkilatı onu yavaşlığa sebebiyet vermeden kendisine ateş kuvvetini veriyor, sürat ve hareket kabiliyeti korunmuş olabilir.

- Otomatik silahların ilave edilmesiyle.

Piyadede olduğu gibi süvaride de azami ateş tesiri elde edilebilir. Büyük süvari birliklerinin kuvvetli topçuları

7a

Süvari tabyası

(Hareket kabiliyeti) ve (Ateş kuvvetine) dayanmalıdır.

- Şiddet, azim, cüret,

Fedakârlık gibi özellikleri koruma ve devam ettirme diğer zamanlara nazaran daha önem kazanmıştır. Savaş devam ederken ani olarak gelişebilecek olaylara karşı koymak için her zaman diğer sınıfların her tarafta daima bitmez tükenmez bir ihtiyat (yedek) kuvvetini teşkil etmek gerekir. Süvari eğitimine bakış tarzı yukarıda bahsedildiği gibidir.

7aa

Süvari savaştan evvel bir savunma aracı, savaştan sonra ise bir hücum aracıdır. Ateş, süvari savaşının en önemli ve en belirgin özelliklerindendir. Geçmiş zamanlarda sonuçlar kesin ve çetin mevzi savaşlarından alınıyordu. Bugün kuvvet ateştedir. Süvari kolordusunu Ilgın'da denetledik. Akşam Konya'ya ulaştık. Saat 7.30'da coşkun bir şekilde karşılandık.

7aaa

Askerî Tesisler:

1. Askerî lise.

2. Askerî imalathane.

3. Otomobil parkı ve şoför okulu.

4. Nalbant okulu ve nal, mıh imalathanesi.

5. Askerî debbağhaneler*

6. Sanayi takımları

7. Askerî ve Kızılay Hastaneleri

* debbâğ-hâne: Hayvan derilerinin terbiye edildiği yer.

8. Araba imalathanesi (Açılış töreni)

7ab

1. Güherçile Fabrikası

7aba

Mülki (Sivil) Tesisler

1. Mektebi (Lise) Sultani

2. Erkek Öğretmen Okulu

3. Kız Öğretmen Okulu

4. Sanayi Mektebi

5. Yetimler Yurdu

6. Konya Kızılayı

7. Konya Kadınlar Kızılayı

8. Adana Kızılayı

7ac

Belediye Dairesi Depo Kıtaları Müfettişliği

Hükûmet Konağı

Askerlik Şubesi Başkanlığı

Batı Anadolu Menzil Müfettişliği

Demir Yolları Genel Müdürlüğü

“Müdafaa-i Hukuk”

Ziyaret Yerleri:

1. Mevlana Celaleddin-i Rumi

2. Sultan Alaaddin-i Selçuki (Selçuk Asarı)

3. Sahib Ata

4. İnce Minare

5. Karatay Medresesi

7aca

2 Nisan 1922 (27), Pazar

Bugün öğle yemeğine kadar istirahat ettim. Sonra resmî daireler ve tesisleri ziyaret ettim.

Türk milletinin geçmişinde ve dünyanın uzak yerlerine hükmettiği ve oralarda faaliyette bulunduğu zamanlarda hâl ve yaşayışları araştırılırsa görülür ki milletimizin normal hayatı ve toplum hayatı, askerlik sanatıyla iç içe girmiş durumdadır. Millet bu sanatın bütün gereklerini, hayat ve emellerinin

7ad

gerekleri diye algılayarak doğal bir şekilde yerine getirirdi. Denilebilir ki milletin toplumsal yapısı, askerî yapıya benziyordu. Şüphe edilemez ki bu ordunun her türlü levazımatı, teçhizatı, nalı, mıhı yine bu ordunun, bu toplumu, fertleri eliyle, emeğiyle yapılırdı.

Elbette bunlar, yabancıların fabrikalarında, yabancı sanatkârlarına sipariş edilmezdi. İşte, her ihtiyacını kendi maharet ve sanatıyla temin edebilen bu Türk orduları bütün Avrupa'yı doğudan batıya kadar fethetmişlerdir.

Fakat Osmanlı Türkleri İstanbul'u, Rumeli'yi fethettikten

7ada

sonra sosyal ve askerî hayatta karşılaştıkları ihtiyaçlarını bizzat kendileri tarafından gerçekleştirmeyi gereksiz bulduklarından dolayı; bu ihtiyaçları karşılamayı içli dışlı temasa geçtikleri yabancıların sanat dallarına terk ettiler. Onlar, yalnız uzun seferlerin eziyet ve sıkıntılarına göğüs germeyi, geniş savaş alanlarının ölümsüz kahramanlığı şerefini elde etmeyi onur vesilesi olarak kabul ederlerdi.

7ae

Onlar için bu kahramanlık sanatından başka sanat yoktu veya başka sanatla meşgul olmayı haysiyetlerine aykırı görürlerdi.

Hafızamda yanılmıyorsam, Belgrad üzerinden Viyana'ya yürüyen bir Osmanlı ordusunun başında bulunan Kanuni Sultan Süleyman'ın atının nalı düşmüştü. Nalbant bulmak için bir sıkıntı yaşanmıştı. Nihayet, orada bulunan kişiler arasında nalbantlıktan anlayan birisi bulundu. Padişahın atını nalladı. Fakat padişah bu olaydan, Osmanlı ordusu içinde sadece bir nalbandın bulunduğundan

7aea

dolayı çok üzülmüştü. Padişah bu gibi sanatların orduya girmesinin ordu için faydalı olmayacağı fikrindeydi. İşte bu zihniyetinden dolayı, Osmanlı ordusunu iğneden ipliğe, nalından mıhına kadar ihtiyaçlarını karşılamada cahil ve aciz bir hâlde bırakmıştı. Bütün ihtiyaçlarının karşılanması için milleti yabancılara haraç verir duruma getirdi.

Bu zihniyetle sanatın gerekliliği

7af

Sanatkârların önemi ve şerefi takdir olunamazdı.

Efendiler, bu zihniyetin, ne kadar yanlış ne kadar zararlı olduğunu asırların verdiği acı tecrübe ile ve bilhassa bugün içinde bulunduğumuz şartların zorluğunu anlamamış ve acısını hissetmemiş bir kişi kalmamıştır.

Efendiler, hiç şüphe ve tereddüt etmemeliyiz ki memleketimizin bereketli topraklarından, sonsuz hazinelerinden, çeşit çeşit ve zengin kaynaklarından kimseye muhtaç olmaksızın hakkıyla istifade edebilmek için

7afa

ve milletimizin mutlu ve rahat yaşayabilmesi için, ordumuzu muhtaç etmeden yaşatabilmek için sanat gereklidir. Sanatın en basiti, en şereflisidir. Terzi, kunduracı, marangoz, saraç, demirci, nalbant, toplum hayatımızda, askerlik hayatında en çok saygı duyulacak bir yere sahip olan sanatkârlardır.

7ag

Bugün bir sanat mektebi açılışında hazır bulunduğumdan gerçekten mutluyum. Bu tesislerin yapılmasında emeği geçenlere bütün hislerimle teşekkür eder, büyük takdir duygularımla tebrik ederim. Önemli taraftar gazeteler doğrudan doğruya bilinmektedir.

7ah

Not 1: Halim Paşa bizim tarafta, arazi sınırının kuzeyinde sığınılacak bir yer.

Not 2: Bazı kabileler Faysal'ın tarafına geçmeye mecbur olurlar.

Not 3: Sınırda kabileleri iyi idare edecek bir adam.

4- Şahsi; 1. İngilizler emlak ve arazisini gasp etmişler. Tekrar para ile satın aldırmak istiyorlar. Bu durum dâhilinde Seyyid'in gelmesine imkân yok.

2. Çoluk çocuğunu Adana iline naklettirmek, tamamı (100) çocukları (4)

7aha

5. Adana ilinde arazi, 3 ev Şeyh Zevi, Yaver Salih Efendi.

6. Seyyid Adana'ya gelmek istiyor. İlk önce kendisi Adana'ya gelecek, sonra kardeşlerinden birini çağırıp görüşecek. Sonra karar verecek.

7. Ailesini himayemizde bıraktıktan sonra Hicaz'a seyahat etmek arzusundadır.

1. Sekiz ay önce ailesine para gönderilecekti, gitmemiş.

2. Bir binek bir yük otomobili. El-cezire cephesi emrinde varsa Halep'e gönderip tamir ettirin.

7ai

11 Nisan 1922

Ilgın'a hareket süvari tatbikatlarında bulunmak için

12 Nisan 1922 - Not

1. Kırmızı Tümen Saat 7 raporuna göre;

Ilgın caddesine düşman hareketini önemle dikkate almaya.

- Ilıca kuzeyindeki mevzii, kolordu yetişince teslim

- Ilgın'dan sonra sol kanadı daha kuvvetli temin.

- Düşmana görünmemek için daha fazla gizlenmek gerekir. Görür; fakat tahmin edemez.

2. Kırmızı keşif bölüğü, mavi takımı uzaklaştırdı. Eğer başarılı olduysa diğer iki takımı uzaklaştırmalıydı.

3. Kırmızı bölük bulunduğu hâkim noktayı terk, yardıma gitti. Sağ kanattır.

7aia

Daha ileri gitmeli tepeleri tutmalı idi.

- Bilahare güzel hücum hareketi, önceki yerinden yapabilirdi.

- Süvari tabyası. Hareket yeteneği, ateş kuvveti.

- Şiddet, azim, cüret

- Önceki dönemlerde kesin sonuç çarpışmaya yönelik hareketlerle elde edilirdi. Şimdi ise etkili olan unsur ateştir.

7aj

Mavi taraf

1. Köprüyü korumakla görevli bölüğün yanına gelen subay, irtibat, karargâh ve savaş.

2. Mavi keşif bölüğü önemli bir durum karşısında kalmıştır. Geniş cephe uzaktan ateş.

3. Mavi Tümen merkez sıkletiyle sol kanadına hâkim mevziye nakil.

4. Öncü kuvvet alayı, bölüğünü hızlıca takviye

5. Hepsi seri

6. Mavinin hücumu

7. İlk hizasını ani karar ve hareketle telafi.

8. İhtiyat alayını sol kanada sevk, korkuyorsa onlarla ortak hareket etme.

7ak

Oryantasyon

Genel Durum

Mavi özel durum

Kırmızı özel durum

Mavi 2'nci Tümenin görevi

Kırmızı 1'inci Tümenin görevi

1. İki taraf keşfi nasıl yaptı?

2. Yürüyüş nasıl oldu?

3. Keşif

Not: 1. Mavi taraf 3 takım. Keşif için ve köprüleri tutmak.

- Bundan bir takım Balaban Köprüsü'nü tutmak ve Piyade Birinci Tabur ile haberleşme ve Kırmızı Tümen bir bölük, Sarıköy üzerinden. Diğer bir bölük Ilgın üzerinden. Bu bölük, yön değişikliği.

7aka

-Yürüyüş-

Not: 1. Yürüyüş. Mavi Tümen bu mevkiler 15 km'de iken Ilgın güneyinde kırmızı alayın geçtiği.

- Keşif bölüğü ve onun karşısındaki durum Tümen tarafından anlaşıldı. Son durum hakkında bilgi aldığı zaman götürdüğümüz yerde düzen alınması.

7al

Kırmızı

Not: İlk rapor saat 10'da

Daha güneyden kaçmak, belki dereyi geçen öncü kuvveti durdurmak.

- 9.40 işareti raporda düşman inerken kendisi ağaçlık.

- Karar. Bu sırtları tutmak. Hızlı hareket.

5-11-3 düzen

Not: Mavi taraf tepenin işgal edildiğini gördü.

Taarruz

7ala

Kırmızı

Not 1: Mevziyi kaybettikten sonra diğer iki alayını hücum, parça parça.

Not 2: Süvari tabyası: Sürat ve hareket, ateş kuvveti

2. Şiddet, azim, cüret.

7am

1. Yemekten sonra Meclise gideceğim.

2. Aralof ile görüşme

3. Müdafaa-i Hukuk, İdare Hey'eti.

4. Harp Encümeni

5. Küçük bir ara (Petit par)

6. İhsan, Ali, Yunus Nadi, Hasan Fehmi, Reşat Bey, Celal Bey.

7an

Saygıdeğer arkadaşlarım hepinizi hasretle ve sevgiyle selamlarım.

İtilaf devletlerinin ordumuzun uzun müddet kontrol altına alınmasını zorunlu kılacak şartları kapsayan, düşmanlığı sona erdirecek barış antlaşmasına ait ilk teklifleriyle; ordumuzun özelliği ve sayısı hakkındaki yapılması istenen değişiklik ile milletimizden vatanını savunma hakkını ve imkânını elinden alan hususları kapsayan barış şartlarına ait ikinci notalarına, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından verilen cevaba bu defa İtilaf devletleri tarafından üçüncü bir nota ile karşılık verilmiş olduğunu hepiniz bilmektesiniz. Bu nota ile devletler, tekliflerin bütününü kapsayan

7ana

Anadolu'nun tahliyesi şartı esasıyla benzer şartlar çerçevesinde, barış şartlarını kabul etme ve barış görüşmelerine girişmeye hazırlanma olduğuna dair büyük hükûmetinizin vermiş olduğu cevap, İtilaf devletleri'nin üçüncü bir notasıyla karşılanmıştır. Bu nota ile İtilaf devletleri tahliyeyi geciktirme ile düşmanlığı bitirmeyi gerçekten temenni

7ao

ediyorlar. Dikkate değerdir ki İtilaf devletleri: Birinci notalarında Paris Konferansı'nın Küçük Asya'nın (Türkiye) tahliyesi amacı esasına dayandığı ve ikinci notalarında da barış teklifinin Yunan kuvvetleri tarafından Küçük Asya'nın (Türkiye) aracılık yapılmak suretiyle tahliyesini ve bu yerlerin bütünü üzerinde Türk hâkimiyetinin tekrar sağlanmasını temin etmek niyetiyle yapıldığı ve bunların süresi hakkında belli bir öngörüde bulunmadan yapılabilmesinin mümkün olduğunu

7aoa

kesin bir dille ifade etmiş oldukları hâlde son notalarında "barış şartlarını görüşecek heyetin kabulünden sonra" ve bazı şartlar ile ancak

tahliyeye lüzum olunabileceğini beyan ediyorlar. Bu tezadın mantıksal bir açıklamasını yapmayacağım. Bahsedilen barış antlaşmasının ve buna dair İtilaf devletlerinin

7ap

ikinci notaların da baştan başa genelini kapsayan şartlarının Yunanistan ile asla alakası olmadığını da açıklamak gereksizdir.

İtilaf devletleri ile Türkiye arasında hâl olunacak meseleler olduğu bilinen bir şeydir. Yunanistan'ın kutsal vatanımızı tahrip edip halkımızı katledip ona zarar vermesini bir an önce engellemek için gerekli hassasiyeti göstermeye mecburuz. Şimdilik açıklamada bulunmayacağım.

7apa

İşte devletlerin bu son notası üzerine ordunun bakış tarzını, hükûmetimize açıklamak üzere birkaç gün için cepheden ayrılıp geldim.

Bakanlar Kurulu ile fikir alışverişinde bulunduktan sonra gerekirse

7aq

hükûmetle görüşeceğim. Arkadaşlar, bir buçuk ay kadar oldu. Cephede meşguldüm. Ordularımızın iç durumunu kontrol edip, düşmanın durumunu yakından inceledim. Ordularımızı teftiş ettim. En büyük komutandan erine kadar bütün ordularımızın hükûmetimize olan güven

7aqa

ve bağlılık hissinden doğan saygı ve selamlarını arz etmekle mutluyum.

Arkadaşlar,

Tamamen emin olabilirsiniz ki ordu, bir askerî istisna olmamak şartıyla kutsal davamızın bütün gereklerini anlamıştır.

7ar

Türkiye, düşmanlarını ve dostlarını en doğal, temiz hislerle tamamen anlamıştır.

Ne için savaştığını ve ne zamana kadar savaşması gerektiğini tamamen anlamıştır.

Türkiye Devleti'nin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin, istiklalini istemekten ibaret

7ara

değiştirilemez amaca bel bağlayan ordularımızın her kahraman ferdi savunduğu davanın kutsallığından ilham almış

7as

maneviyatla mutlu, şen, neşelidir.

- Efendiler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin zor şartlar altında meydana getirmeyi başardığı ordusu; Viyana surlarına dayanan eski Osmanlı orduları değildir.

7asa

Fakat kendisinde var olan büyük amaç ve insani unsurlarla büsbütün başka önem ve özellikte sağlamlaşmış bir topluluktur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordusu, istilalar yapmak saltanatlar devirmek veya saltanatlar kurmak için

7at

şunun bunun elinde birilerinin isteklerini yerine getirecek bir makam değildir. Bağımsız ve insanca yaşamaktan başka amacı olmayan milletin aynı amaç ile hislendiği ve yalnız onun emrine sadık öz evlatlarından oluşmuş saygıdeğer ve güçlü bir heyettir.

Arkadaşlar, yakından görüp, incelememe dayanarak belirteyim ki

7ata

ordumuzun gücü, iç durumu yüksek ahlak ve maneviyatı her türlü meseleyi soğukkanlılıkla düşünerek gerçek millî amaçlar çerçevesinde sonuçlandırmaya kefildir.

7au

1. Arkadaşların orduyu tebrikidir.

2. Ciddi niyetlerini anlamak

Not: Mühim

20 / 21 Cuma saat 11'den itibaren Ankara - Tiflis hattı emirlerine verilecektir. Bütün telgrafçılar makine başında haberleşmeye hazır.

7aua

Not:

2. Aralof'un telgrafını. Bu gece Trabzon'dan doğru Tiflis'e verecekler ve oradan aldığımızı bana bildireceklerdir.

Not: 1. Trabzon

2. Erzurum

3. Kars

4. Artvin

7av

Meseleleri arkadaşça halletsinler.

Kazım Paşa

Not: Şeyh Sunûsi'nin halifesi

1. Nihat Paşa'nın

2. Tahsin Bey görüşmek

7ava

Tiflis'in kuzeyi...

1. Fethi Polis (Murat Bey)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MUSTAFA KEMAL'İN 1921 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARI, 1922 YILINA AİT İÇ OLAYLARLA İLGİLİ NOTLARI, ASKERÎ VE SİYASİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARI İLE 1922 YILINA AİT ÇEŞİTLİ KONULARDA TUTTUĞU GÜNLÜK NOTLARININ ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI

(K: 45- G: 3, K: 45- G: 4, K: 45- G: 5, K: 45- G: 6, K: 45- G: 7)

A. MUSTAFA KEMAL'İN 1921 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARININ ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI (K: 45-G: 3)

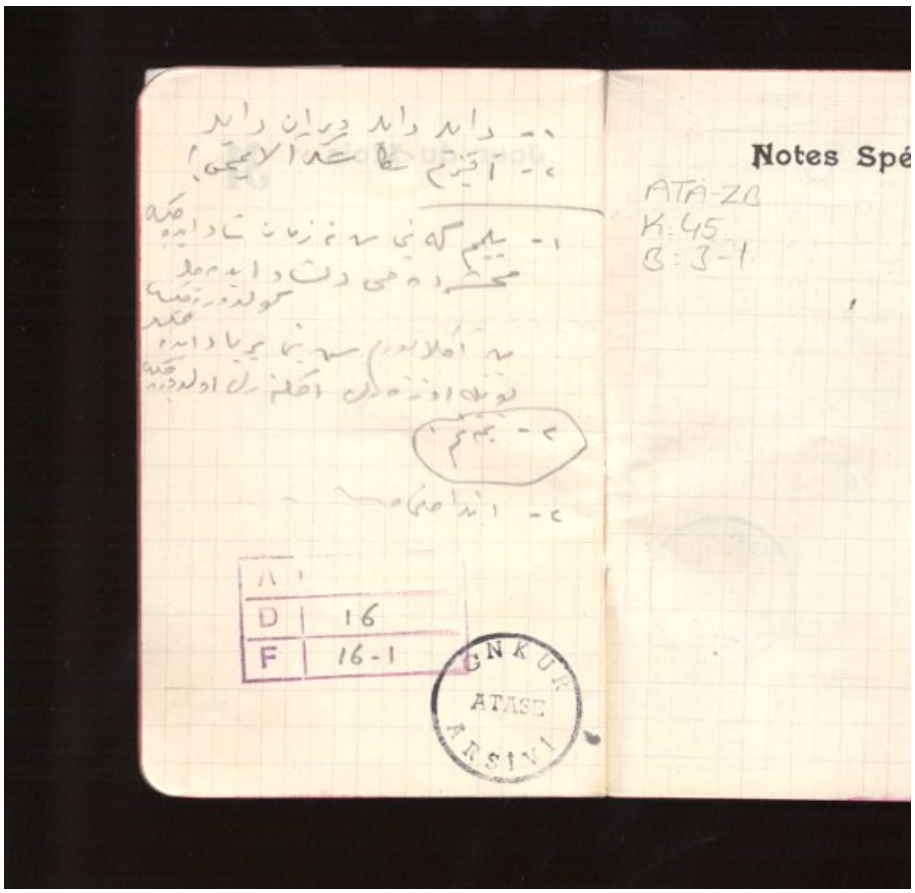

45-3

K: 45-G: 3

15 Mayıs 1335 İzmir'in işgali.

Biz İstanbul'dan 16 Mayısta. 1335.

45-3aa

3aa

1. Daylar daylar viran daylar

2. A kızım sana şeker alayım mı?

1. Bilmem ki beni sen ne zaman şâd edeceksin.

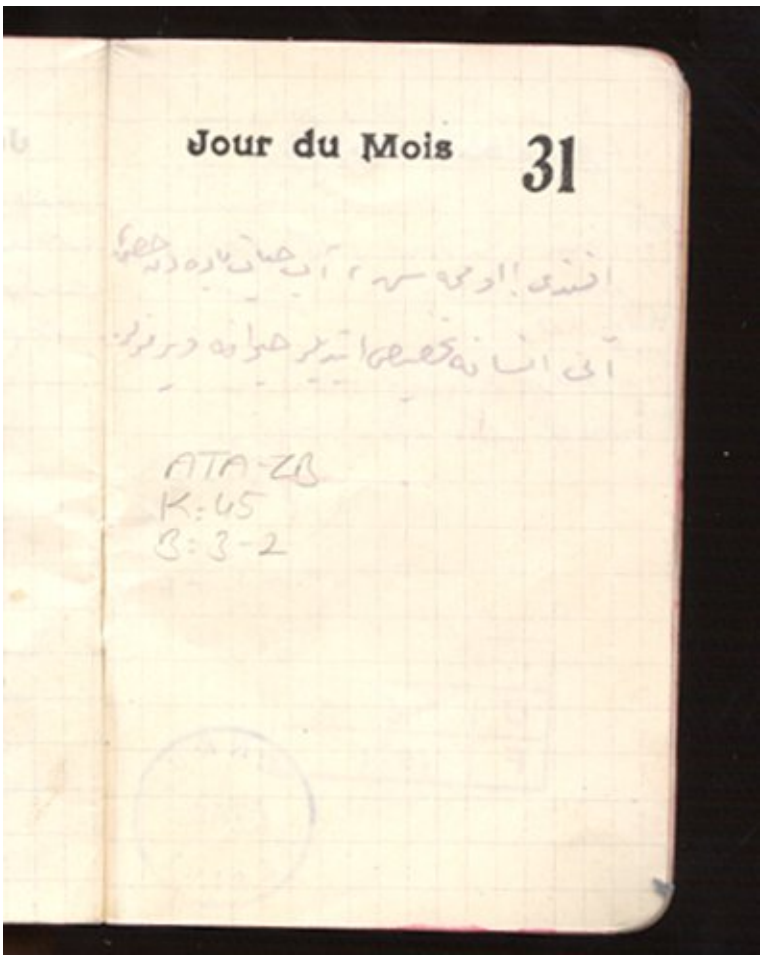
Mahşerde mi dilşâd edecek güldürüleceksin?

Ben anlıyorum sen beni berbâd edeceksin.

Böyle üzerek, eğlenerek öldüreceksin.

1. Nice gam

Endamlısın.

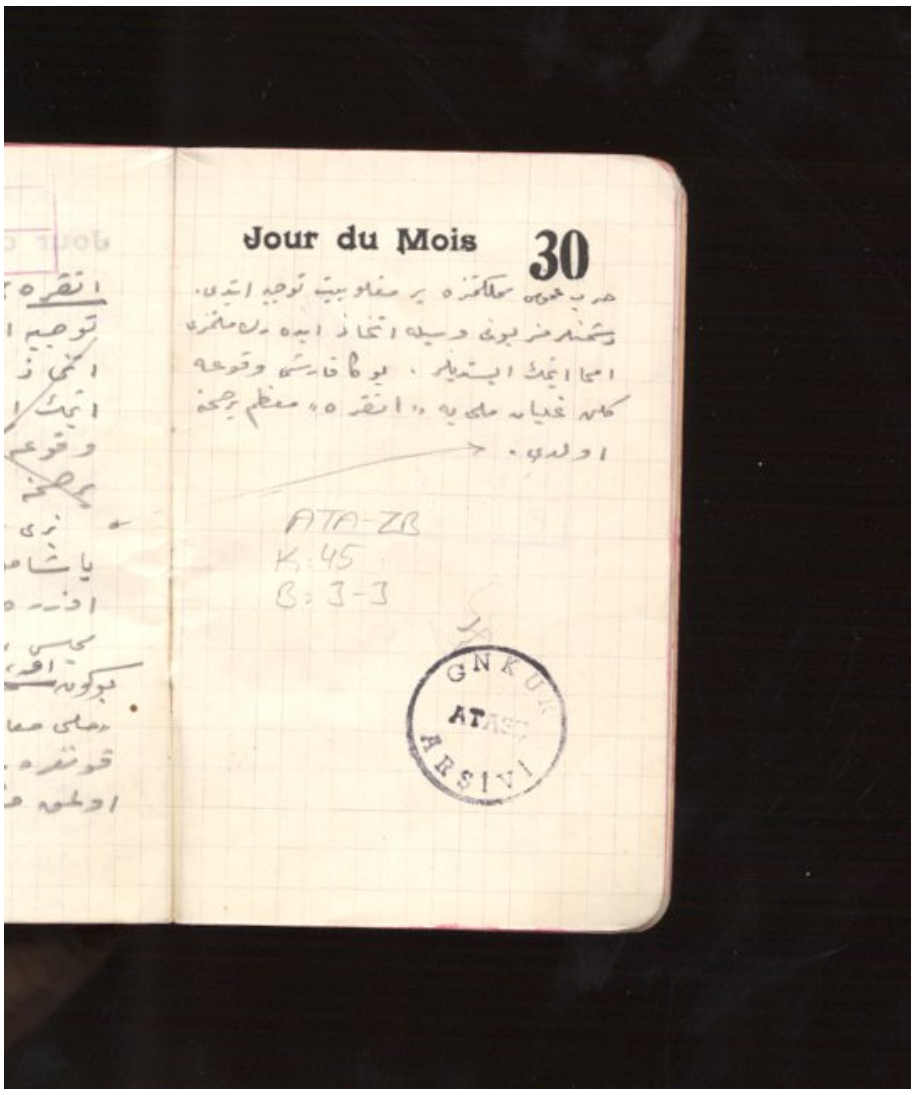

45-3aaa

3aaa

Efendi! Olmasan âb-ı hayat badeden hasr

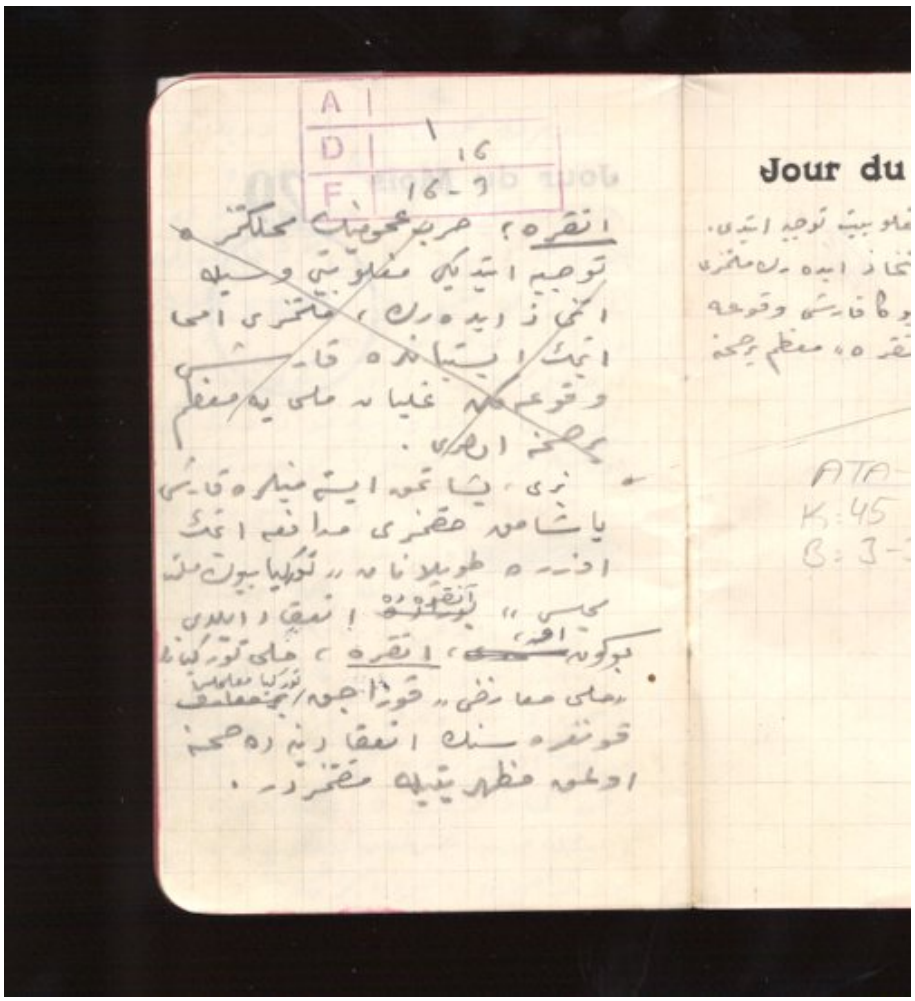
Âbı insana tahsis ettiler hayvana vermezler.

45-3ab

3ab

Harb-i umumî memleketimize bir mağlubiyet tevcih etti. Düşmanlarımız bunu vesile ittihaz ederek milletimizi imha etmek istediler. Buna karşı vukua gelen galeyân-ı millîye “Ankara” muazzam bir sahne oldu.

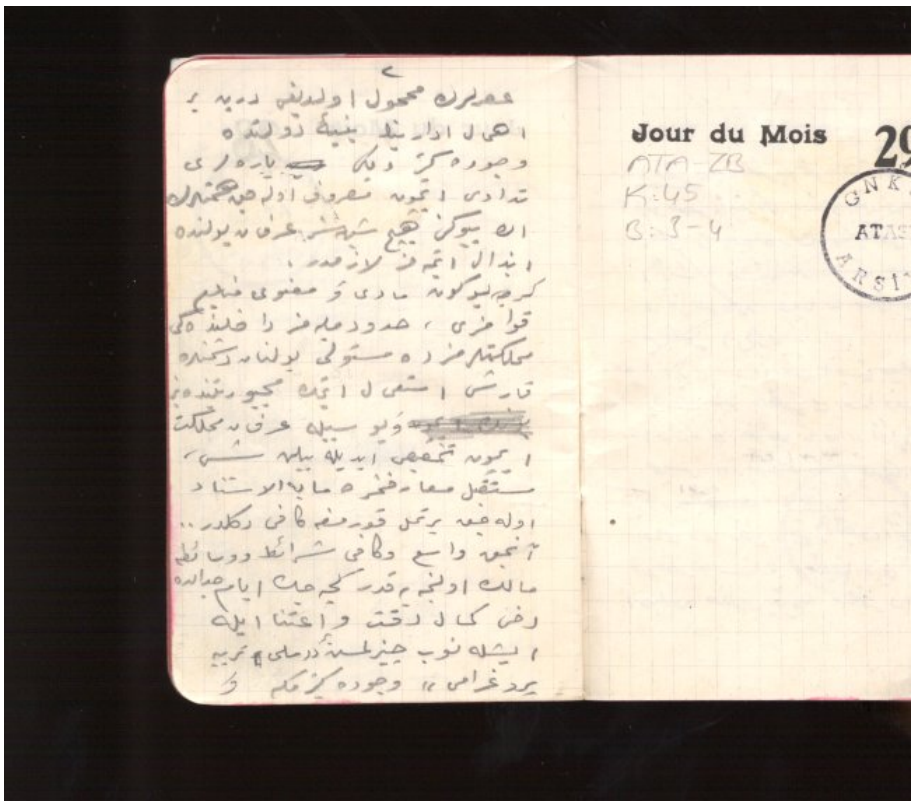

45-3ac

3ac

Ankara; harb-i umumînin memleketimize tevcih ettiği mağlubiyeti vesile ittihâz ederek, milletimizi imha etmek isteyenlere karşı vuku'a gelen galeyân-ı milliye muazzam bir sahne oldu.

Bizi yaşatmak istemeyenlere karşı yaşamak hakkımızı müdafaa etmek üzere toplanan "Türkiye Büyük Millet Meclisi" Ankara'da in'ikad eyledi. Bugün o Ankara, Milli Türkiye'nin millî maarifini kuracak Türkiye Muallimler Kongresi'nin in'ikadına da sahne olmak mazhariyetiyle müftehirdir.

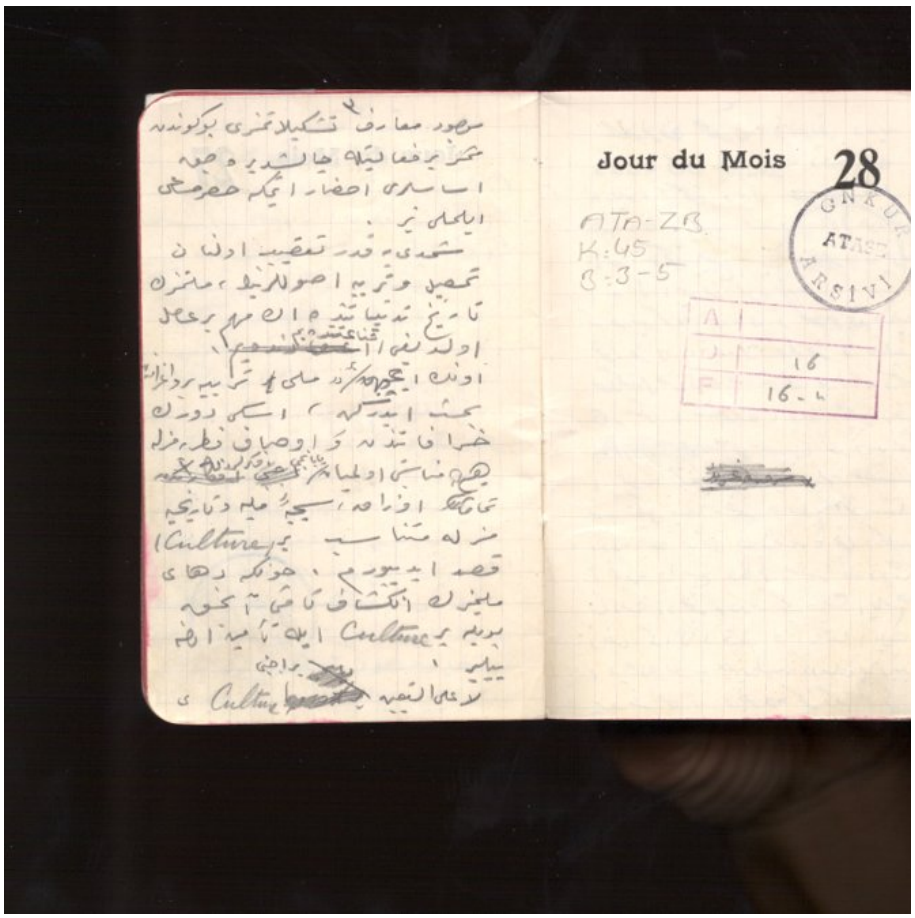

45-3ad

3ad

Asırların mahmul olduğu derin bir ihmali idarenin beyyine-i devlette vücuda getirdiği yaraları tedavi için ma'rûf olacak hizmetlerin en büyüğünü hiç şüphesiz irfan yolunda ibzâl etmemiz lazımdır.

Gerçi bugün maddî ve manevî menabi'-i kuvvâmızı hudud-ı milliyemiz dahilinde, memleketlerimizde müstevli bulunan düşmanlara karşı isti'mâl etmek mecburiyetindeyiz. Ve bu sebeple irfân-ı memleket için tahsis edilebilen şey müstakbel maarifimize saye-i istinad olacak bir temel kurmağa kâfi değildir. Ancak vâsi ve kâfi şerâit ve vesâite mâlik oluncaya kadar geçecek eyyam-ı cidalde dahi kemâl-i dikkat ve itina ile işlenip çizilmiş dersli terbiye programı vücuda getirmeğe ve

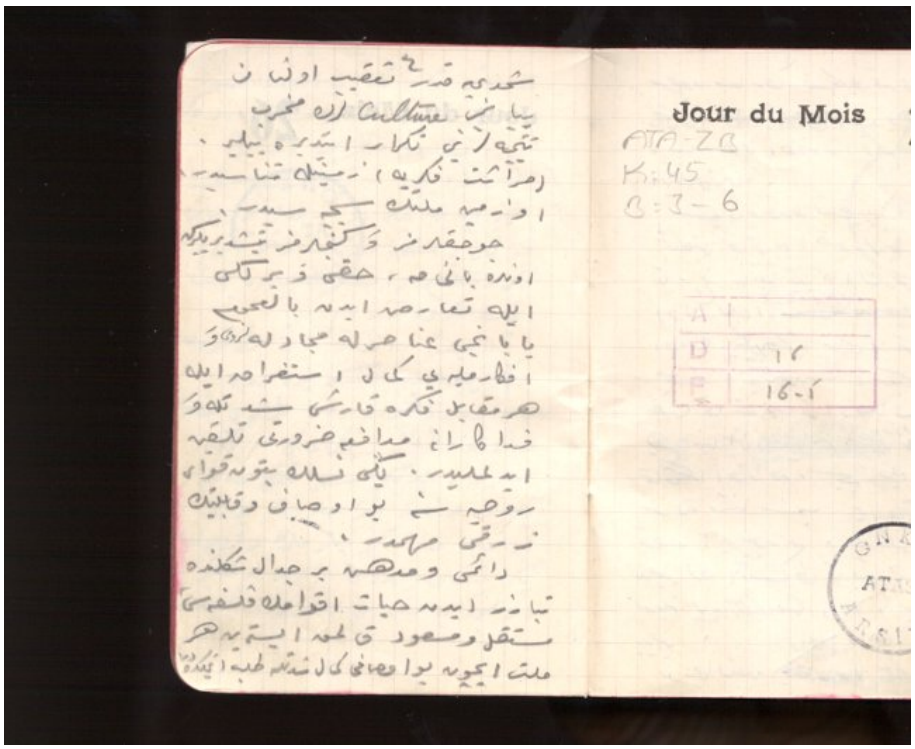

45-3ae

mevcud maarif teşkilatımızı bugünden müsemmer bir faaliyetle çalıştıracak esasları ihzar etmeye hasr-ı mesai eylemeliyiz.

- Şimdiye kadar takib olunan tahsil ve terbiye usûllerinin milletimizin tarih-i tedenniyâtında en mühim bir âmil olduğu kanaatindeyim. Onun içün, millî terbiye programından bahsederken eski devrin hurafâtından ve evsaf-ı nazariyemizle hiç münasebeti olmayan yabancı fikirlerden tamamen uzak seciye-i milliye ve tarihiyemizle mütenasip bir (culture) kastediyorum. Çünkü dehâ-yı millîmizin inkişâfı tammı ancak böyle bir culture ile te'min olunabilir.

La-ale-t-ta'yin bir ecnebi culture

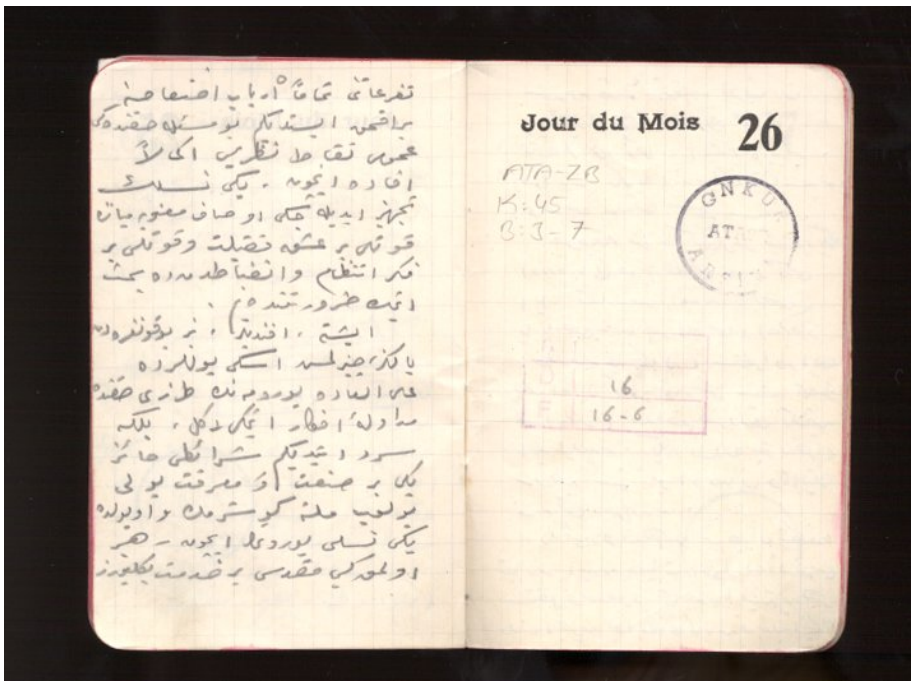
45-3af

3af

Şimdiye kadar takib olunan beyanımı (culture)lerin muharrib neticelerini tekrar ettirebilir. (Hıraset-i fikriye) zemini ile mütenâsiptir. O zemin milletin seciyesidir.

- Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa hakkı ve birliği ile ta'arruz eden bil'umum yabancı ânâsır ile mücadele lüzûmu ve efkâr-ı milliyeyi kemâl-i istigrak ile her mukabil fikre karşı mücadele lüzûmu şiddetle ve fedakarâne müdafaa zarûreti telkin edilmelidir. Yeni neslin bütün kuvâ-yı ruhiyesine bu evsaf ve kabiliyetin zerki mühimdir.

- Daimi ve müthiş bir cidal şeklinde tebarüz eden hayat-ı akvâmın felsefesi müstakil ve me'sud kalmak isteyen her millet için bu evsafı kemâl-i şiddetle talep etmektedir.

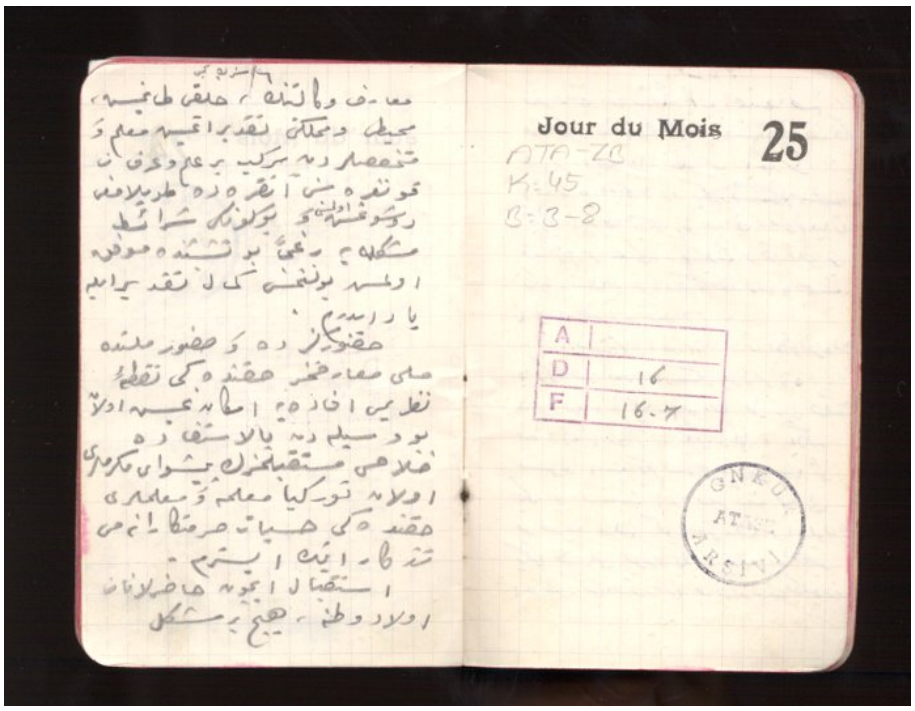

45-3ag

3ag

Teferruatı tamamen erbâb-ı ihtisasına bırakmak istediğim bu mesele hakkındaki umumi nukat-ı nazarımı ikmâlen ifade için yeni neslin teçhiz edileceği evsaf-ı maneviye meyânında kuvvetli bir aşk-ı fazilet ve kuvvetli bir fikr-i intizam ve inzibattan da bahsetmek zaruretindeyim.

İşte Efendiler, biz bu kongreden yalnız çizilmiş eski yollarda alelâde yürümenin tarzı hakkında müdavele-i efkâr etmeyi değil, belki serd ettiğim şerâiti haiz yeni bir sanat ve marifet yolu bulup millete göstermek ve o yolda yeni nesli yürütmek için rehber olmak gibi mukaddes bir hizmet bekliyoruz.

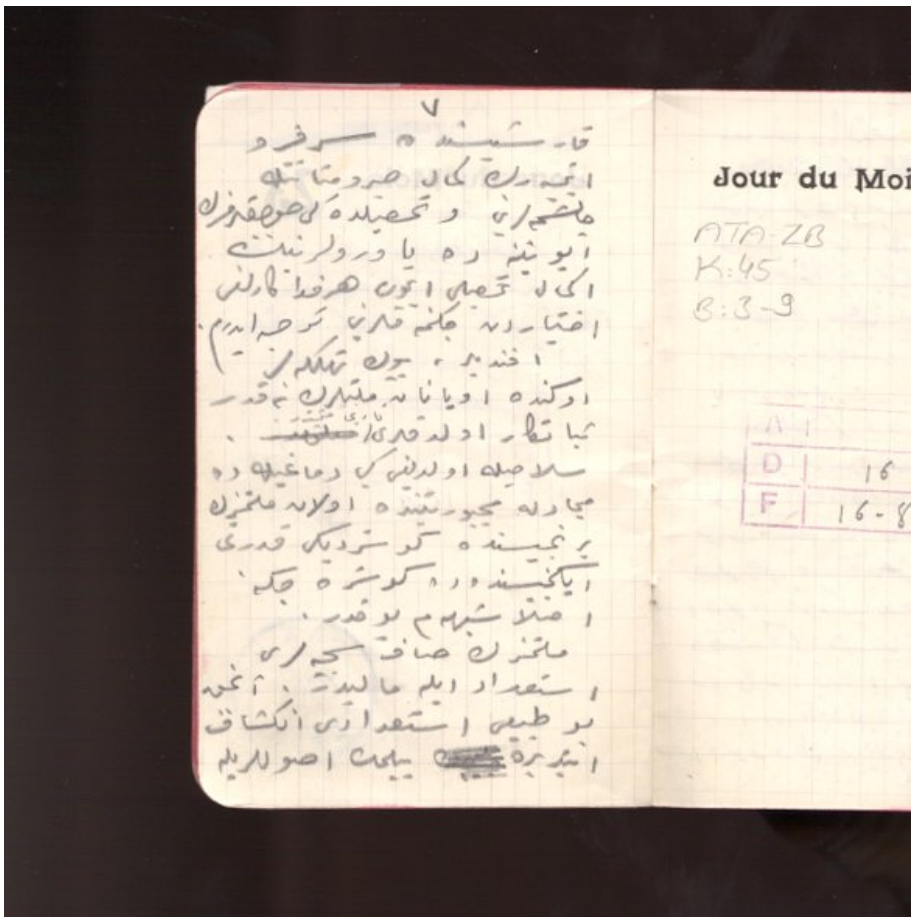
45-3ah

3ah

Maarif Vekaletinin sizin gibi halkı tanımış, muhiti ve memleketi takdir etmiş muallim ve mütehassıslardan mürekkep bir ilim ve irfan kongresini Ankara'da toplamayı düşünmüş olmasını ve bugünkü şerâit-i müşkileye rağmen bu teşebbüste muvaffak olmuş bulunmasını kemâl-i takdir ile yad ederim.

Huzurunuzda ve huzur-ı milletde millî maarifimiz hakkındaki nokta-yı nazarımı ifadeye imkân bahş olan bu vesileden bil-istifade halâs-ı müstakbelimizin pişvâ-ı mükerremleri olan Türkiye muallime ve muallimleri hakkındaki hissiyat-ı hürmetkârânemi tezkâr etmek isterim.

- İstikbal için hazırlanan, evlâd-ı vatana hiçbir müşkil

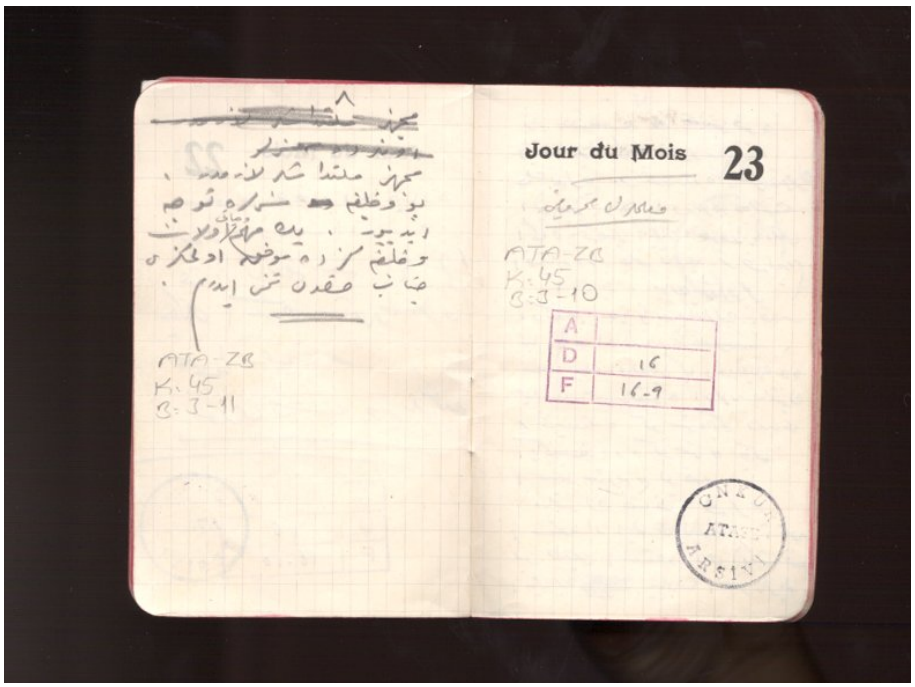

45-3ai

karşısında serfürû etmeyerek, kemâl-i sabır ve metanetle çalışmalarını ve tahsildeki çocuklarımızın ebeveynine de yavrularının ikmâl-i tahsili için her fedakârlığı ihtiyardan çekinmemelerini tavsiye ederim.

- Efendiler, büyük tehlikeler önünde uyanan milletlerin ne kadar sebatkâr oldukları tarihen müsbettir. Silahı ile olduğu gibi, dimağı ile de mücadele mecburiyetinde olan milletimizin birincisinde gösterdiği kadri, ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur.

- Milletimizin saf seciyeleri istidat ile mâlîdir. Ancak bu tabii istidâdı inkişâf ettirebilmek usûlleri ile,

45-3aj

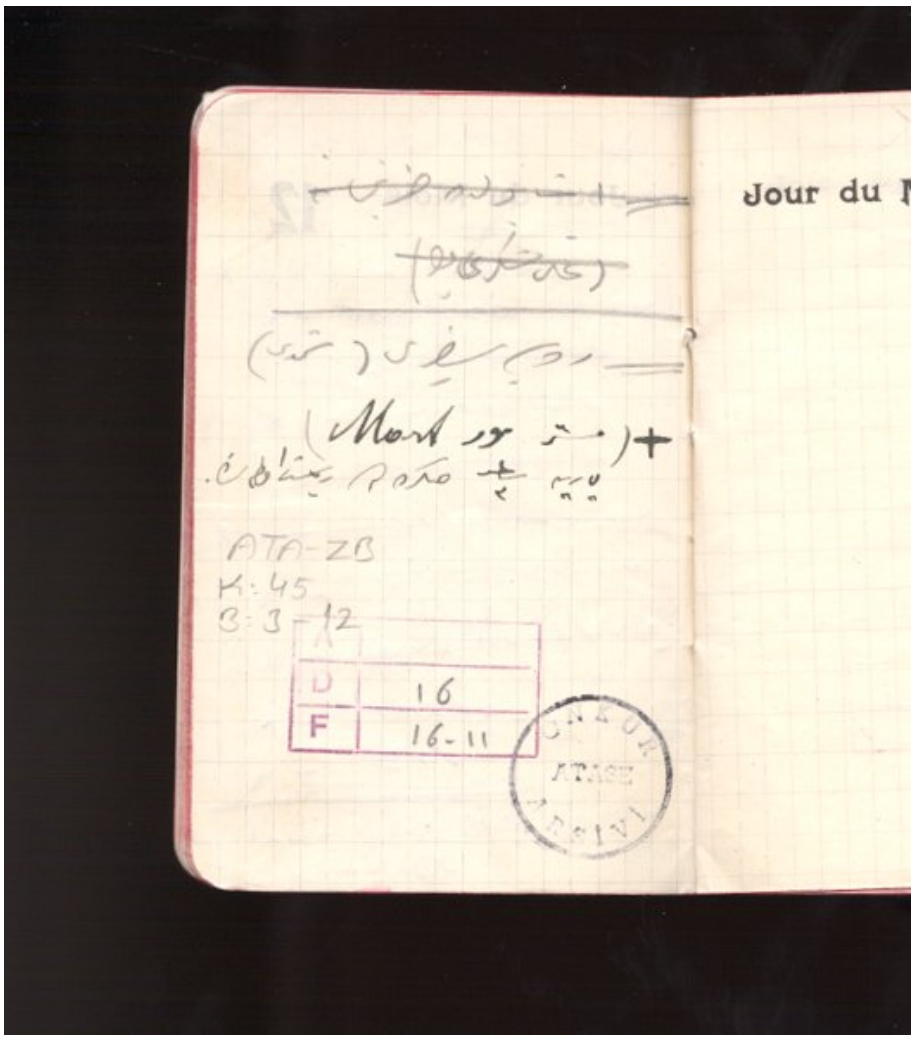
mücehhez milletdaşlar lâzımdır. Bu vazife sizlere tevcih ediyor. Pek mühim ve hayati olan vazifenizde muvaffak olmanızı Cenâb-ı Hak'tan niyaz ederim. Muallimlerin mahremiyâtı.

45-3aja

3aja

Sivrihisar'dan tayyare bedeline verilmek üzere Osmanlı Bankasının dört bin liralık çeki Eskişehir Mebusu Mehmed Efendi'dedir. Fevzi Paşa'(ya) verilecektir.

45-3ak

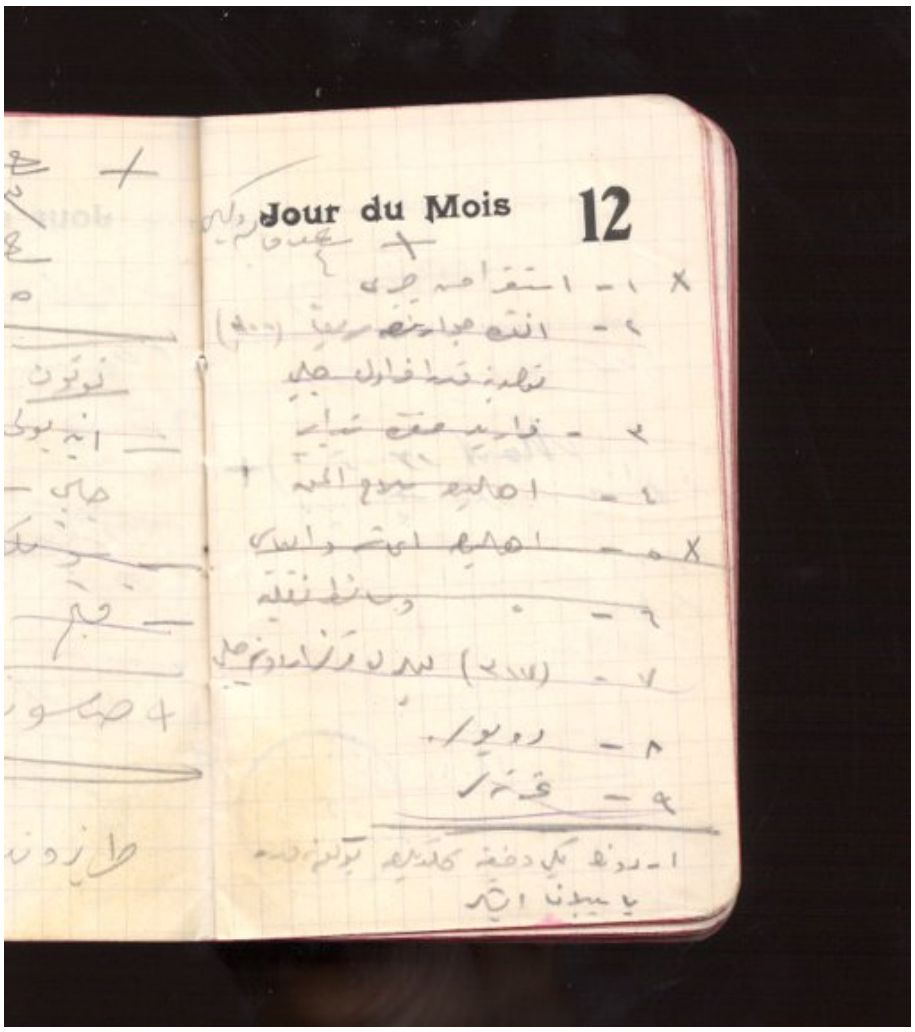
3ak

İstanbul'da, Trabzon Ali Şükrü Bey, Rusya Sefiri

(şimdi)

+ (Mister Morment)

Yarın 3 sonrada riyâset odasında

45-3aka

3aka

X Saat dört, Maliye Vekili

X 1-İstikrâz-ı cebrî

2- Ankara civarında (üç yüz) kadar efradın celbi

3. Firariler hakkında tedâbir

4. Ahaliden silah almak

5. Ahaliden iâşe ve ilbas

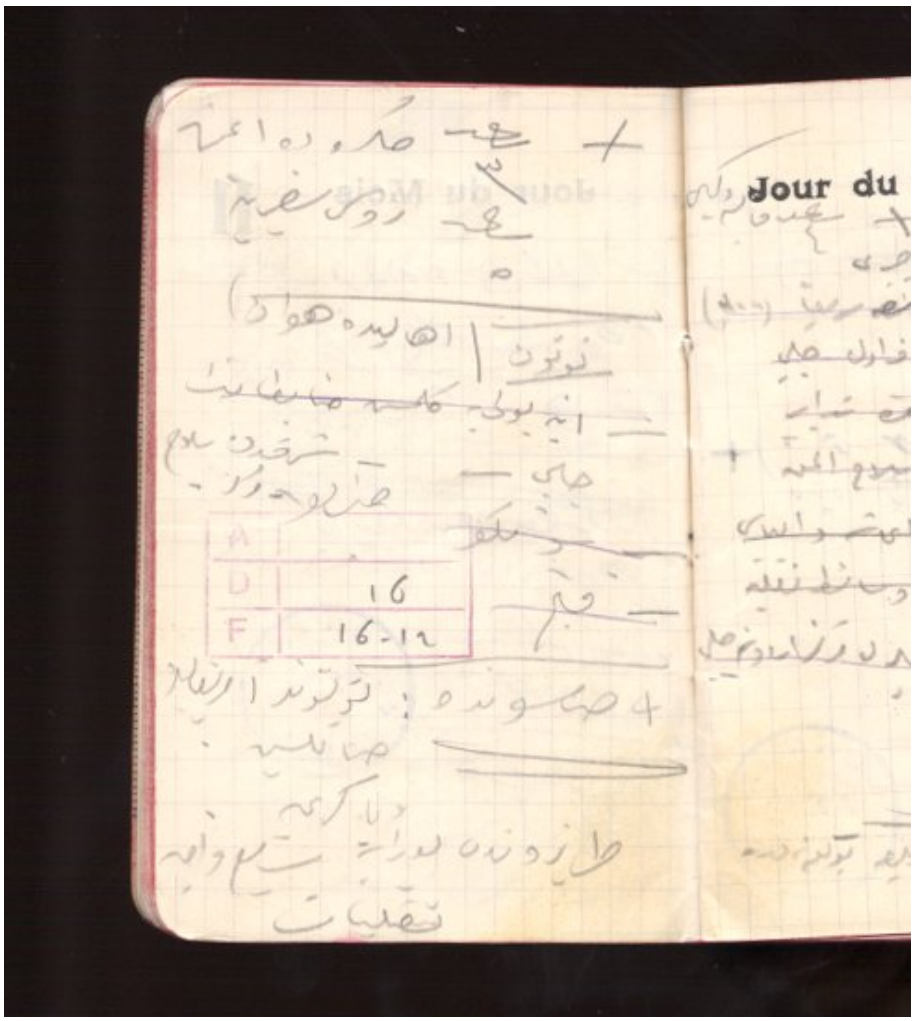
6. Vesait-i nakliye

7. (317)'lerin merkez idaresine celbi

8. Depolar

9. Gazeteler

Ordunun yeni vaziyete geldiğinden bugüne kadar yapılan işler.

45-3al

3al

X Saat 3 sonrada imiş.

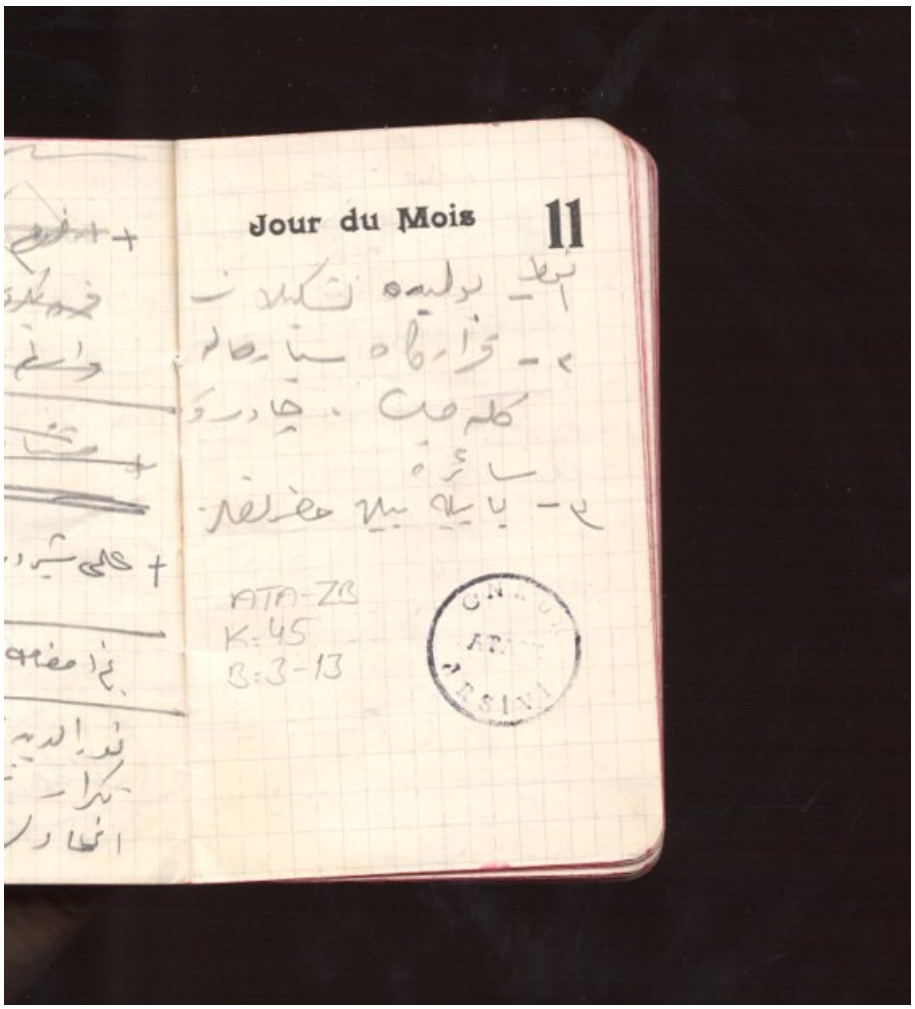
Saat 5 Rus Sefirine

Tütün / Ahalide ...

- İnebolu'ya gelmiş zabitânın celbi

Şarkdan silah, top, süngü, kılıç .

Samsun'da tütünler, Amerikalılara satılmış, Trabzon'dan buraya geriye seri ve emin nakliyat.

45-3ala

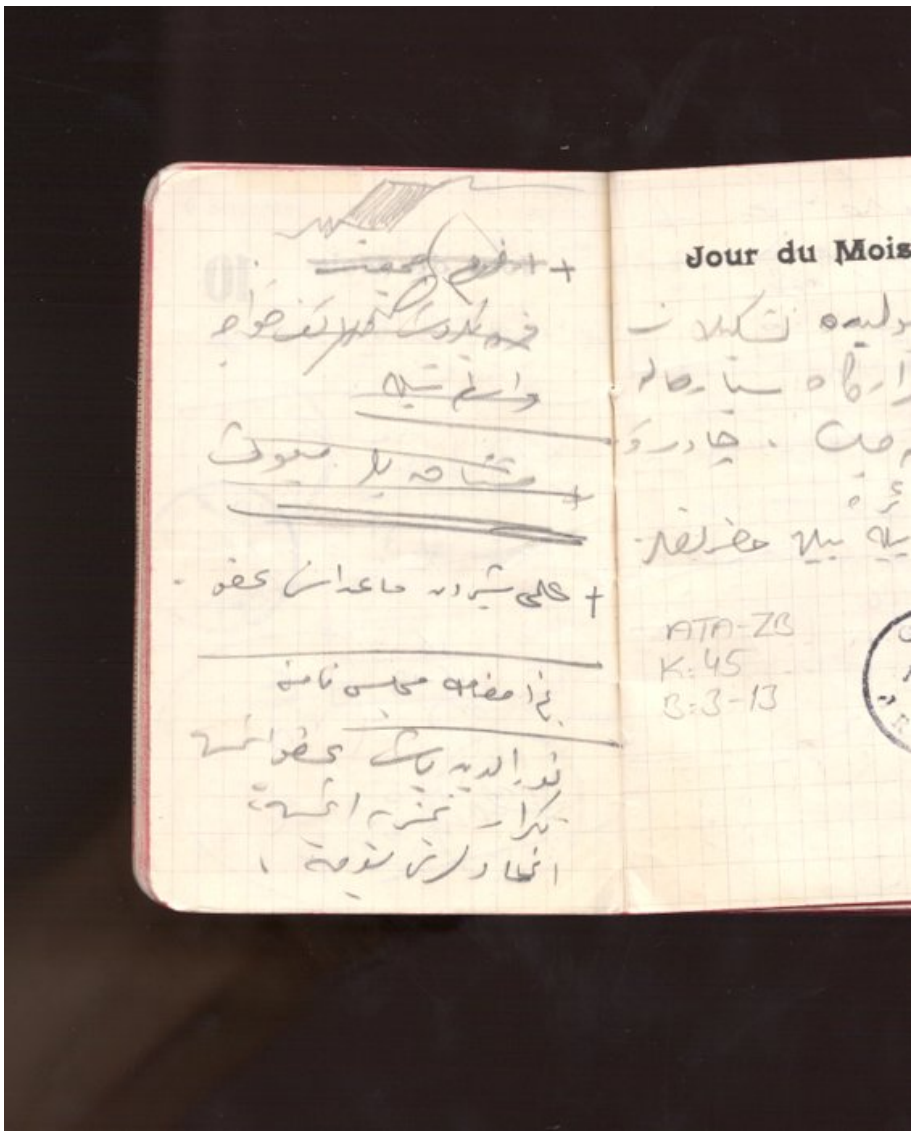
3ala

Not 1

Bolu’da teşkilat

2. Karargâh, seyyar hale gelecek çadır vesaire

3. Yapılabilen hazırlıklar.

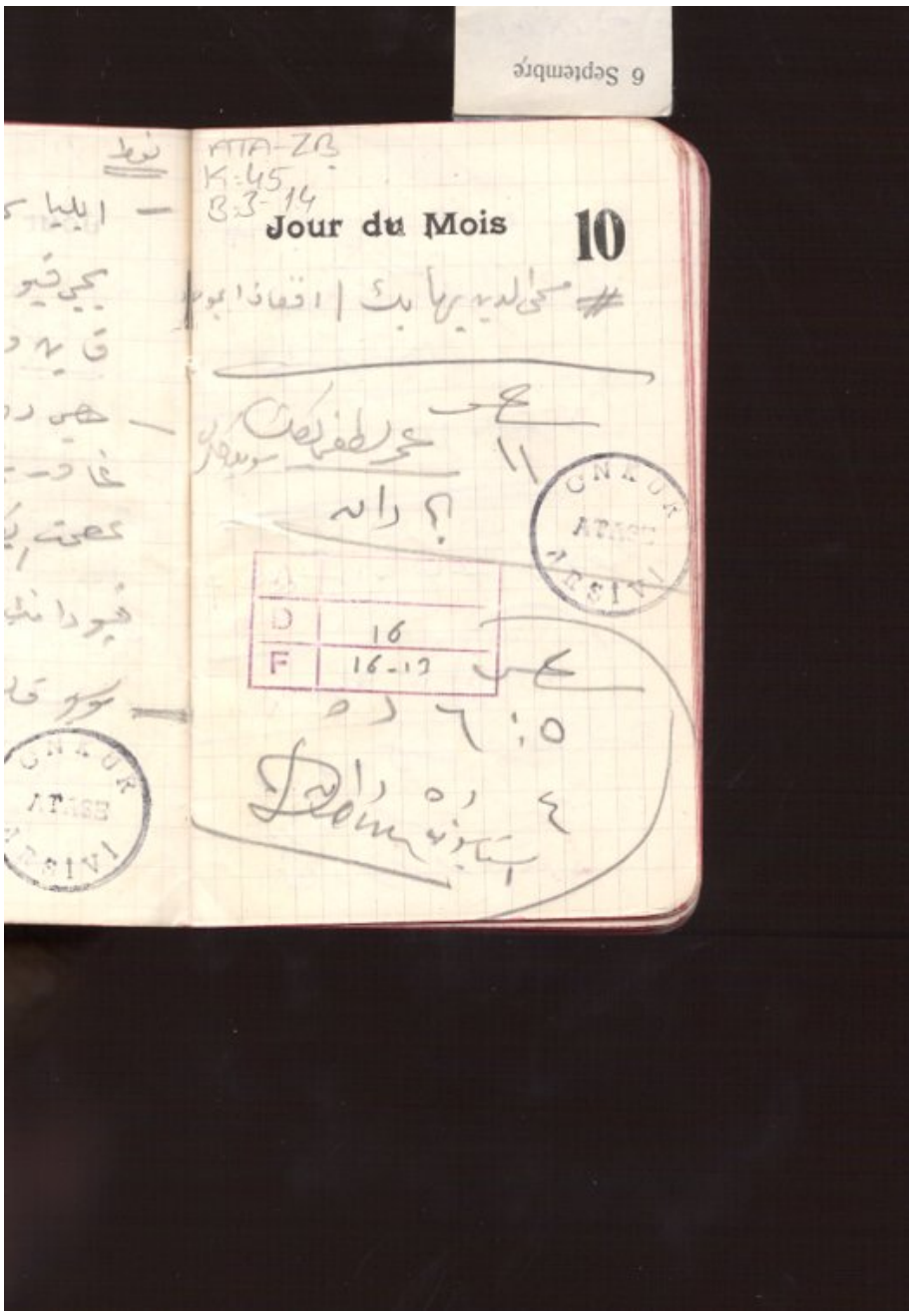

45-3am

3am

- Erzurum Cemiyet
- Karabekir Paşa, Raif Hoca vasıtasıyla
- Müştak Bey, mebus
- Ali Şir'den ma'adasını afv.
- Benim imzamla Meclis nâmına.

Nurettin Paşa afv etmiş, tekrar temyiz etmiş. İttihatları yok.

45-3ama

3ama

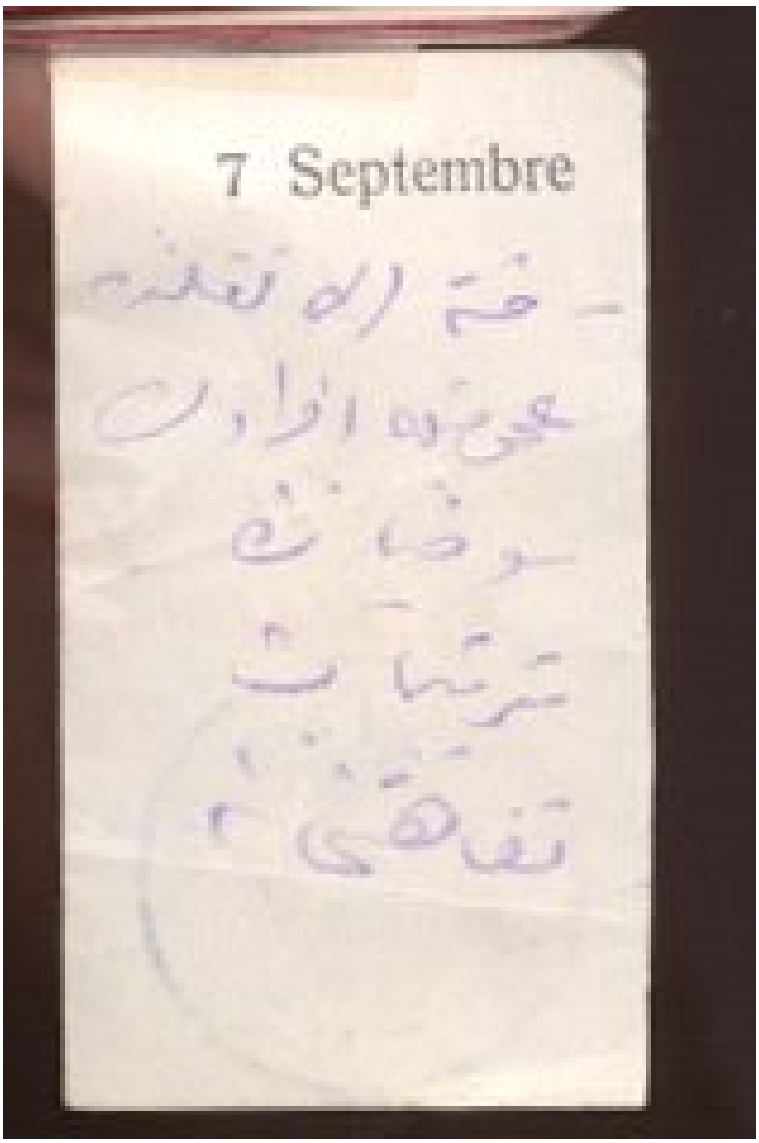
Muhittin Bahâ Bey, Afgan içün

Saat: 11 Ömer Lütfi Bey'in söyledikleri

Saat 06.30'da

Dört'de, İstanbul'dan

Dan.

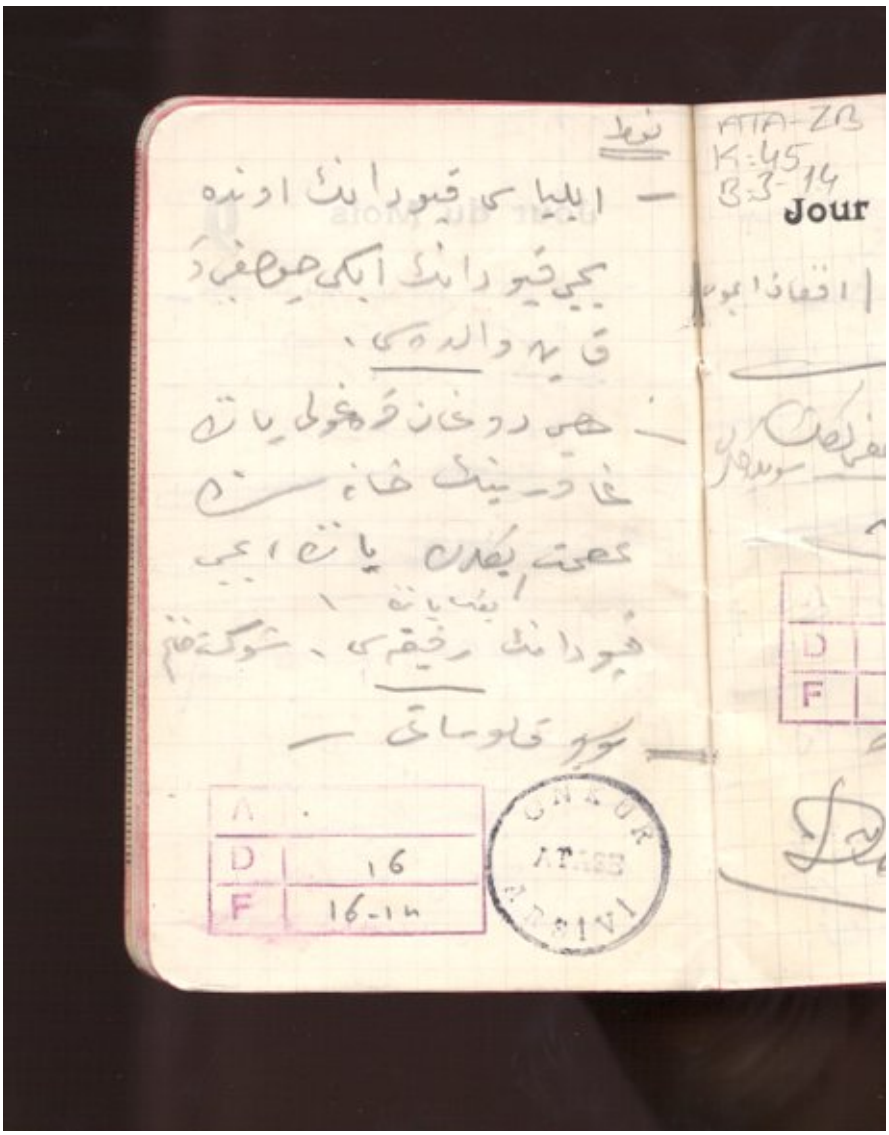
45-3amb

3amb

7 Septembre

Hastaların naklinden umumiyetle efradın sevkiyâtında tertibat

nekahethâne

45-3an

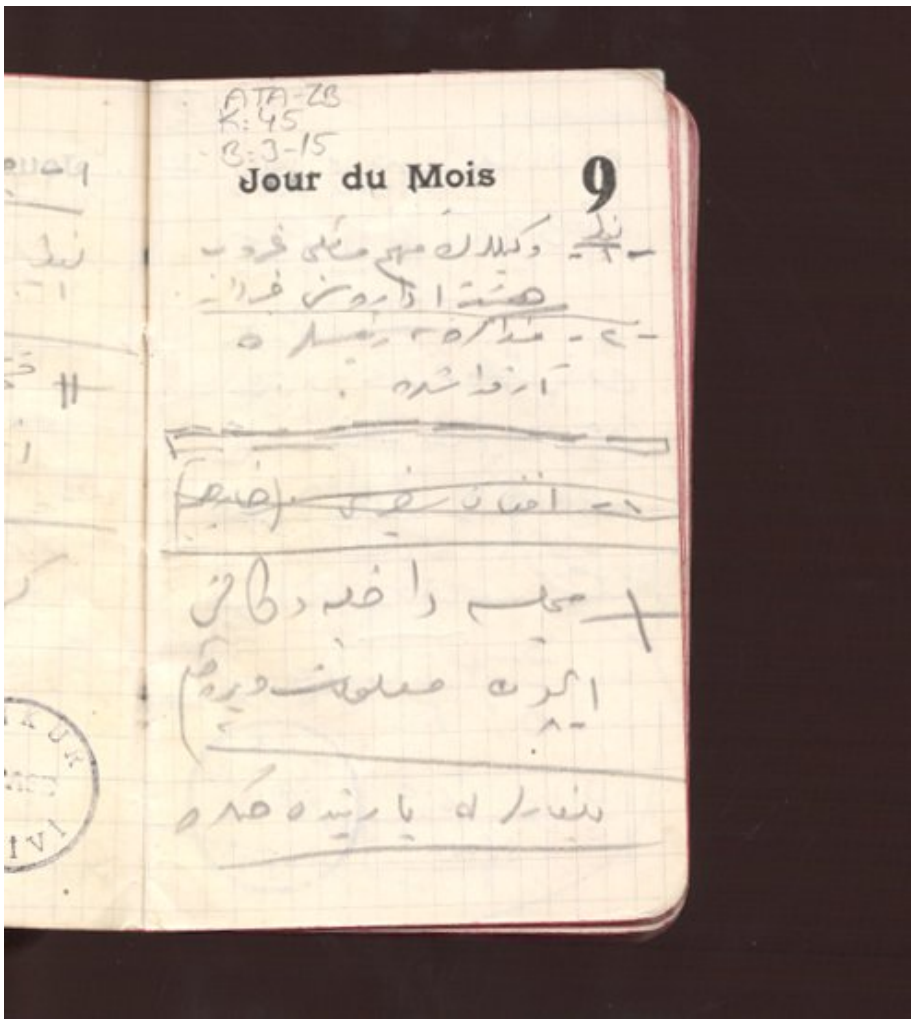
3an

Not:

İlyas Kapudan'ın evinde, Yahya Kapudan'ın iki çocuğu ve kayınvalidesi.

Hacı Doğan Karakolu yanında Gavrî'nin hanesinde İsmet Beylerin yanında İsa Kapudan'ın refikası Şevket Hanım.

Mösyö Kolamati

45-3ana

3ana

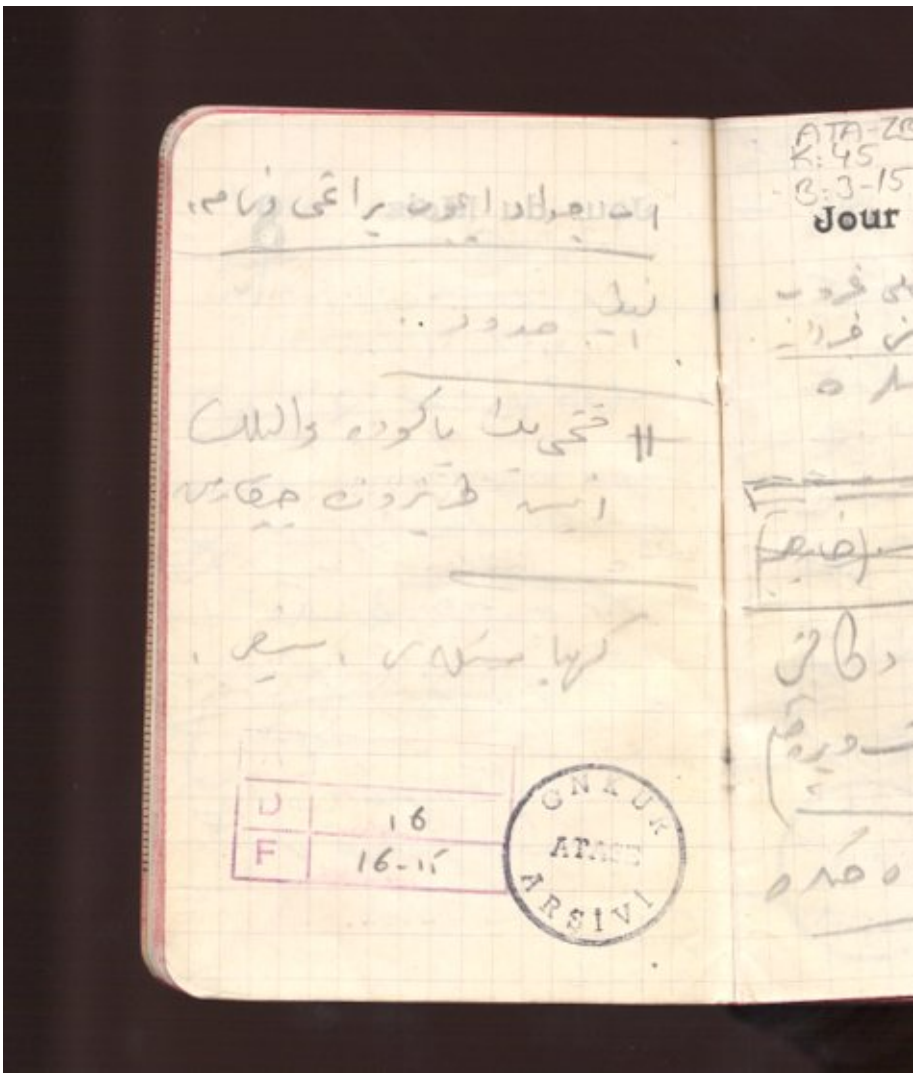
Not:

1. Vekillerin mühim mesâili grup, heyet-i idaresini haberdar

2. Müzakerede reislere, arkadaşlara

3. Meclise, Dâhiliye Vekaleti için ma'lûmât vereceğim.

Bulgarlarla yarından sonra

45-3ao

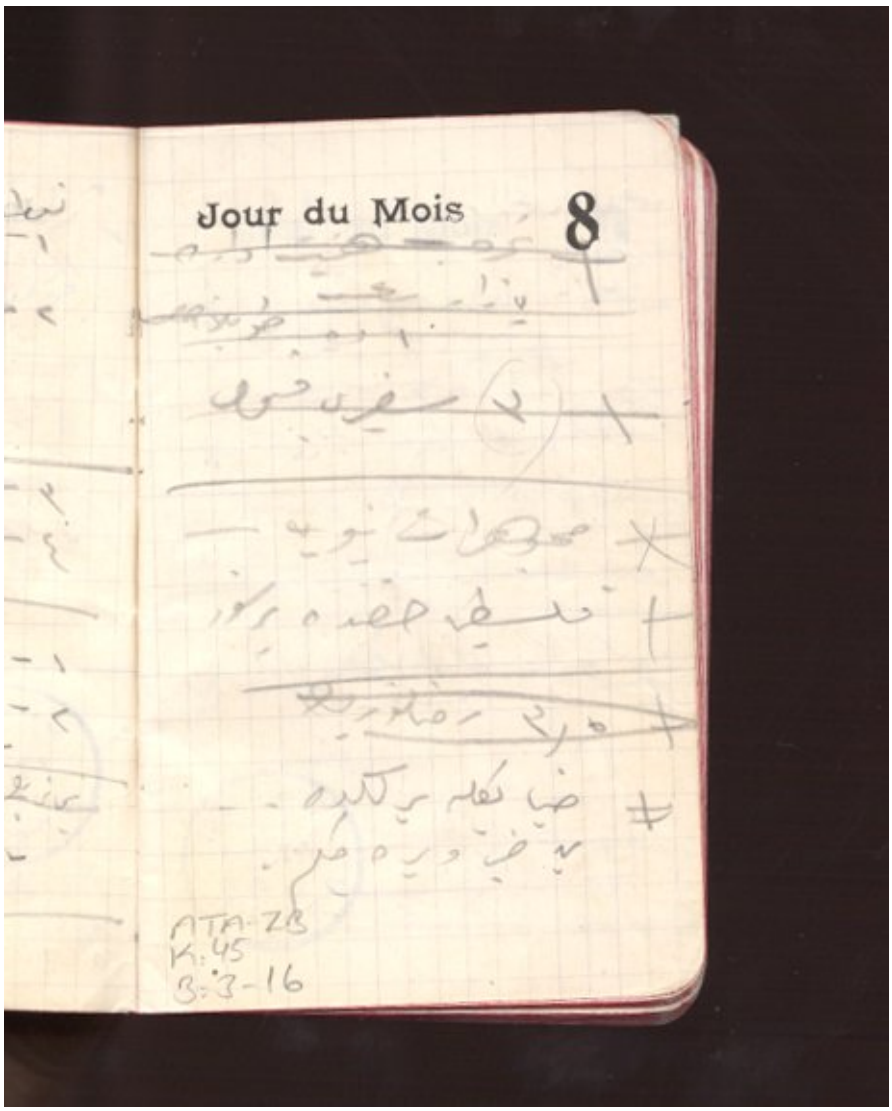
3ao

1. Cevat için bir itimatname

Not:

1. Hudut

2. Fethi Bey Bakû'de valilik etmiş, Trabzon'da çıkarmış. Kâhya meselesi, Seyfi

45-3aoa

3aoa

X 1-Grup heyet-i idare Pazar Saat 10’da toplanacak.

3 Sefiri kabul

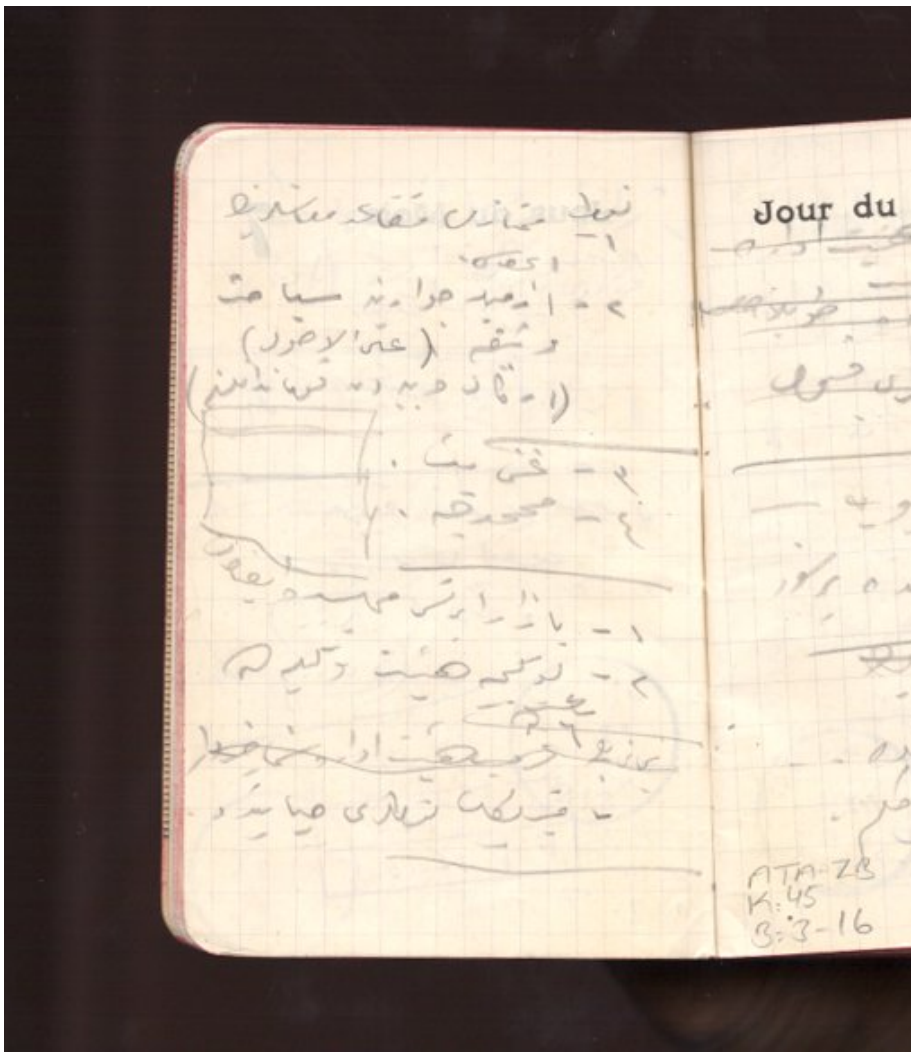
X - Mücevherât-ı nebeviye

X - Filistin hakkında bir söz

X - 3,5 Rıza Nur Bey

X - Ziya Bey’le birlikte

X - Ben haber vereceğim.

45-3ap

3ap

Not:

1. Mümtaz'ın mütekait maaşlarının itası.

2. İzmir civarına seyahate vesika (ale'l usûl)

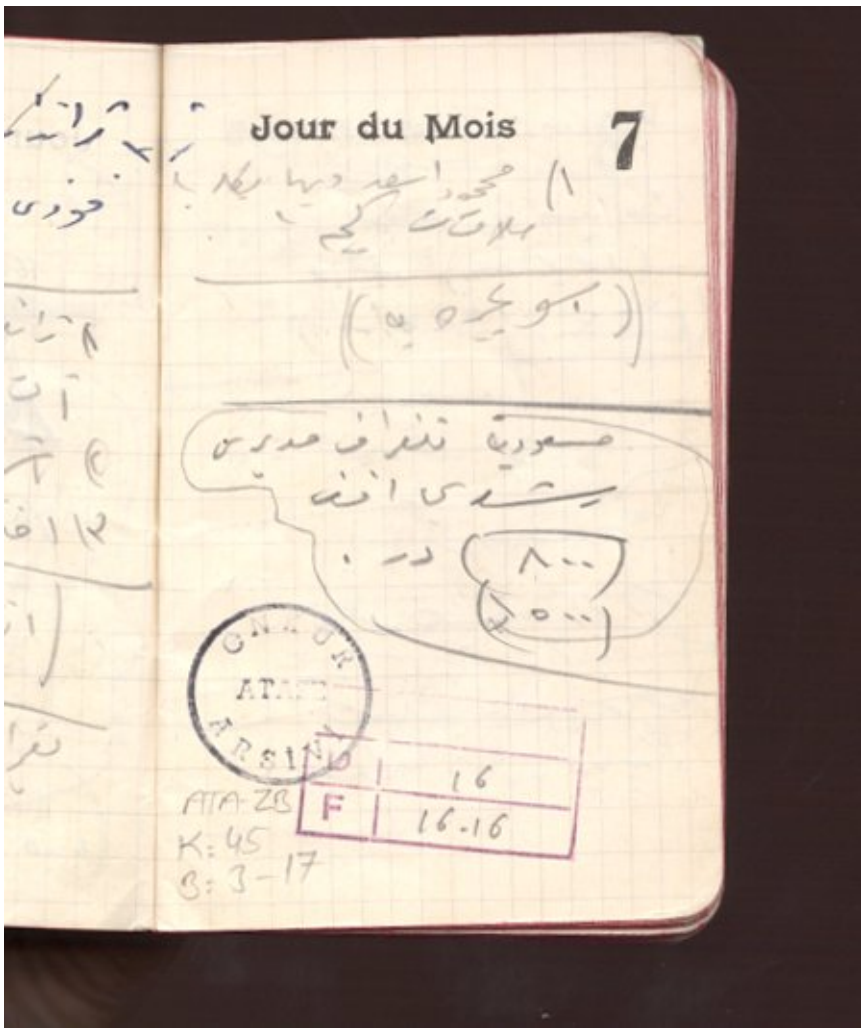
3. (Erkân-ı Harbiyeden Kumandanlığa)

4. Gani Paşa

5. Mehmet çete.

1. Pazartesi Mecliste izâhât.

2. Bu gece Heyet-i Vekile'de Saat 6'da ... hey'et-i idaresini haberdar. Münir Bey'in teşekkürü hayatîdir.

45-3apa

Зара

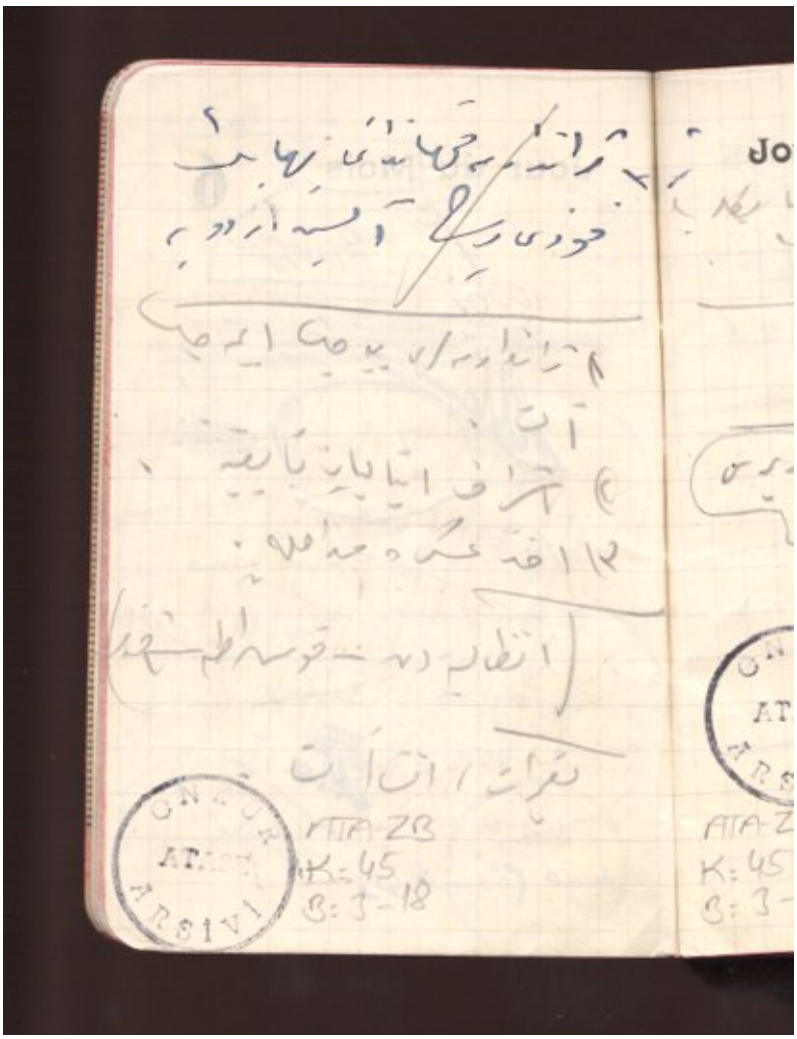
1. Mahmut Esat ve Bahâ Beylerle

Mülakat gece. (İsviçre'ye)

Mesudiye telgraf müdürü Rüştü Efendi

800'dir.

1500.

45-3aq

3aq

- Jandarma Kumandanı Bahâ Bey
- Fevzi Paşa almış orduya

1. Jandarmaları Bilecik'e eyleyecek at
2. Eşraf İtalyan tabiyetine
3. Ahz-ı askere müdahale

Antalya'dan Kuşadası'na kadar tamirât, inşaat

45-3aqa

3aqa

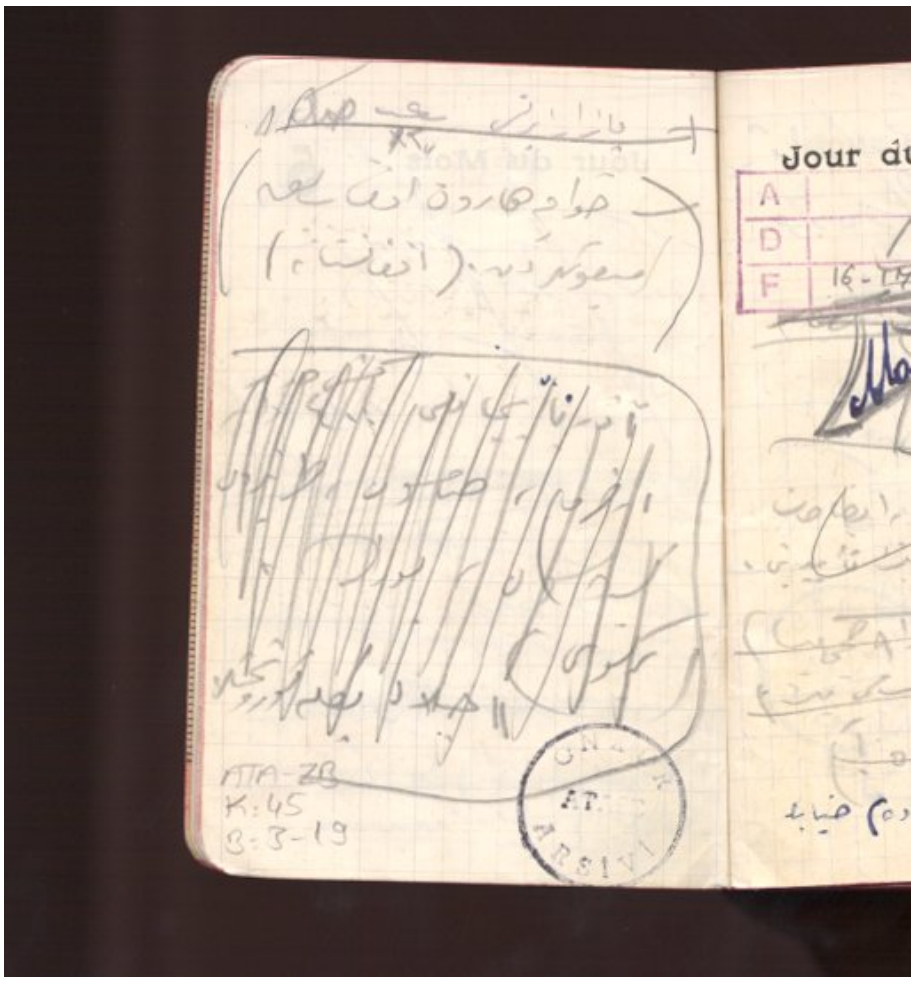
Maarif Vekili gruba izahât

(Heyet-i idarece) ve grubun teyidini

+ Mübarek Bey (Hamdullah Suphi Bey)

+ Bekir Sami Bey

(Hürriyet Oteli'nde) Düyûn-ı Umumiyeden Ziya Bey.

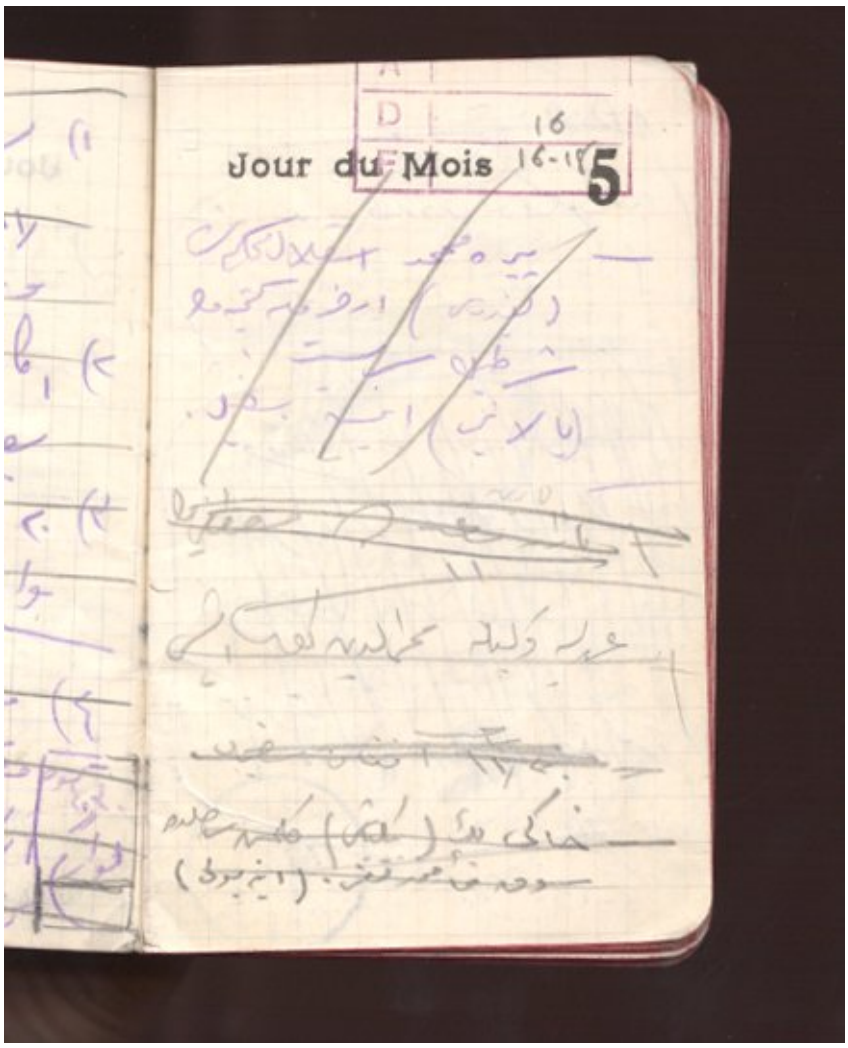
45-3ar

3ar

X Pazartesi Saat 2 sonra

Hoca Harun Efendi, sabık mebuslardan (Afganistan'a)

Azerbaycanlı 400 keşif kuvveti Erzurum'a, Samsun, Trabzon, Giresun burada bir köyü. Celâl Bey'le görüşmek.

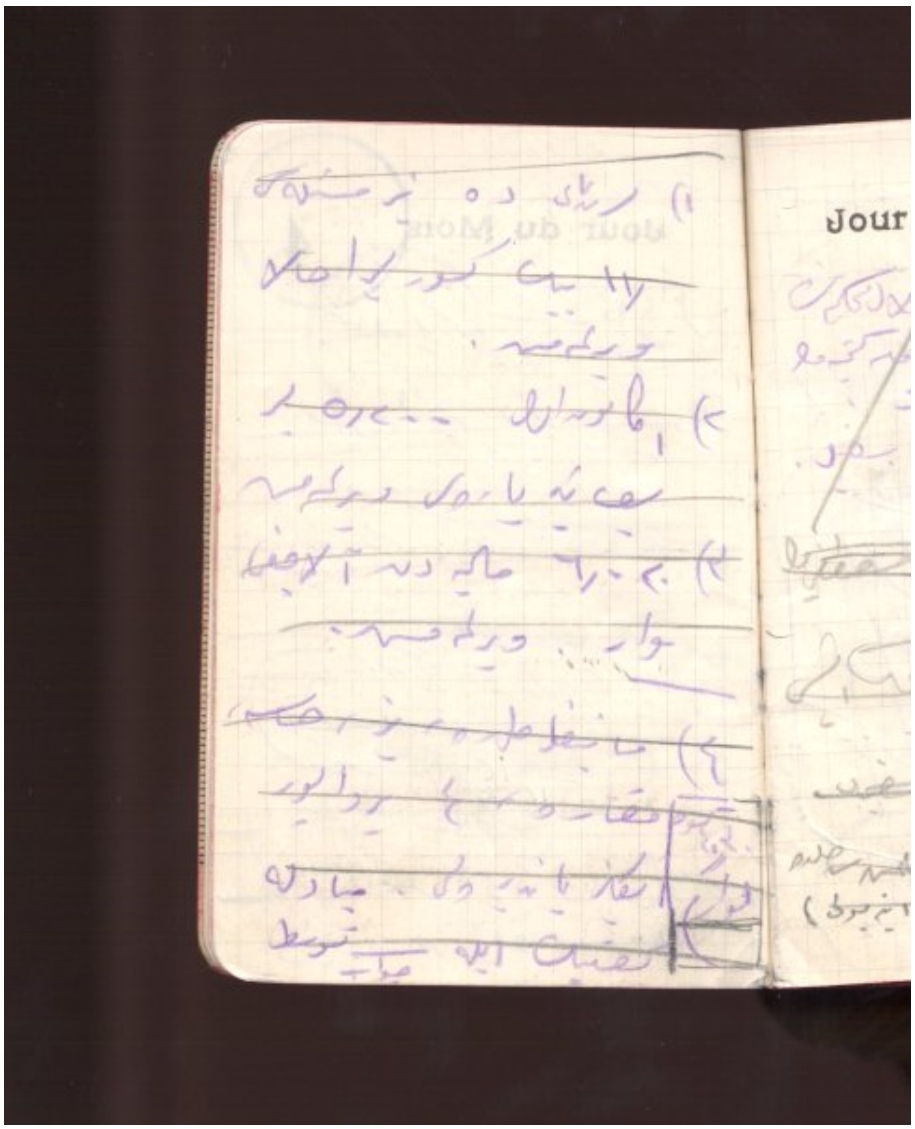
45-3ara

3ara

- Pire Mehmet İstiklal Mahkemesinde. (Yüzbaşı) Erzurum'a gitmemek şartıyla serbest. (Yalancı) imiş sefil.

- Pazar saat 11'de, Mustafa Bey'in Adliye Vekili ile Muhittin Bey'in işi.

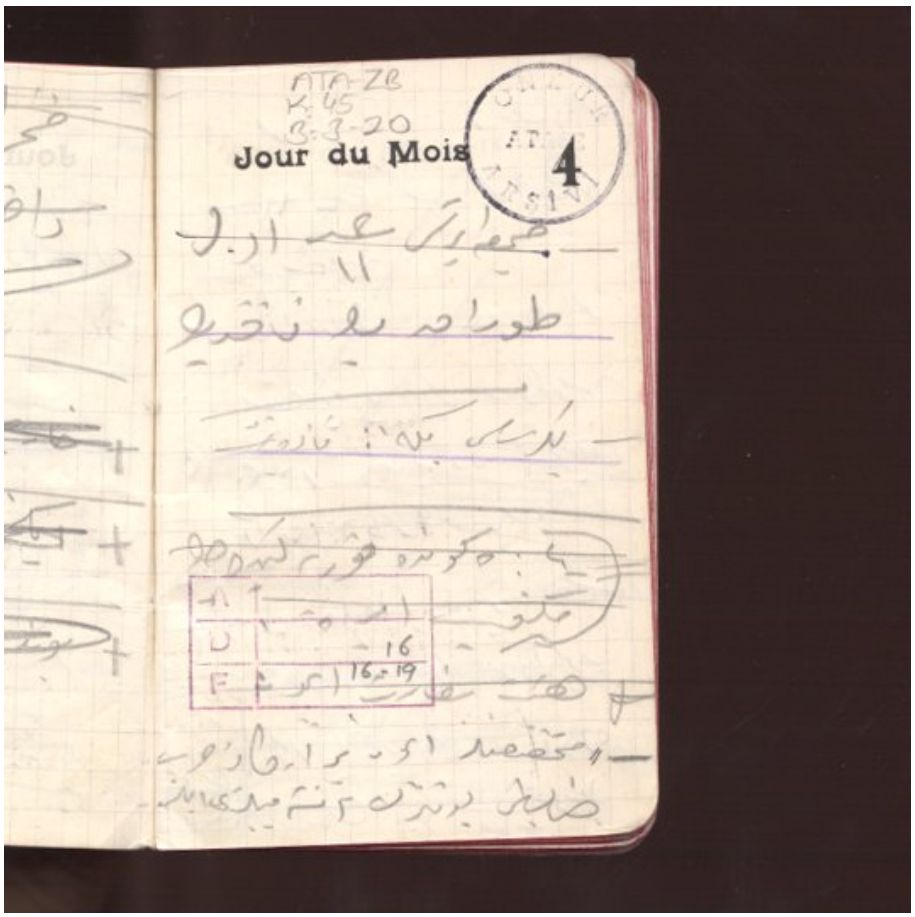
- Haki Bey (Binbaşı) gelmiş sahilden sevk memurumuz. (İnebolu).

45-3as

3as

1. Teşrin-i sânî'de yer meselesi - 11 bin küsûr lira hâlâ verilmemiş.
2. 1 Kânûn-ı evvel, 5200 lira battaniye parası verilmemiş.
3. 6020 maliyeden alacağı var. Verilmemiş.
4. Manifatura'ya biz bir hassa ..., makara, yer alıyor.
5. Levazım. İngiliz bandıralı mübadele keyfiyetin ile cevap. Tavassut.

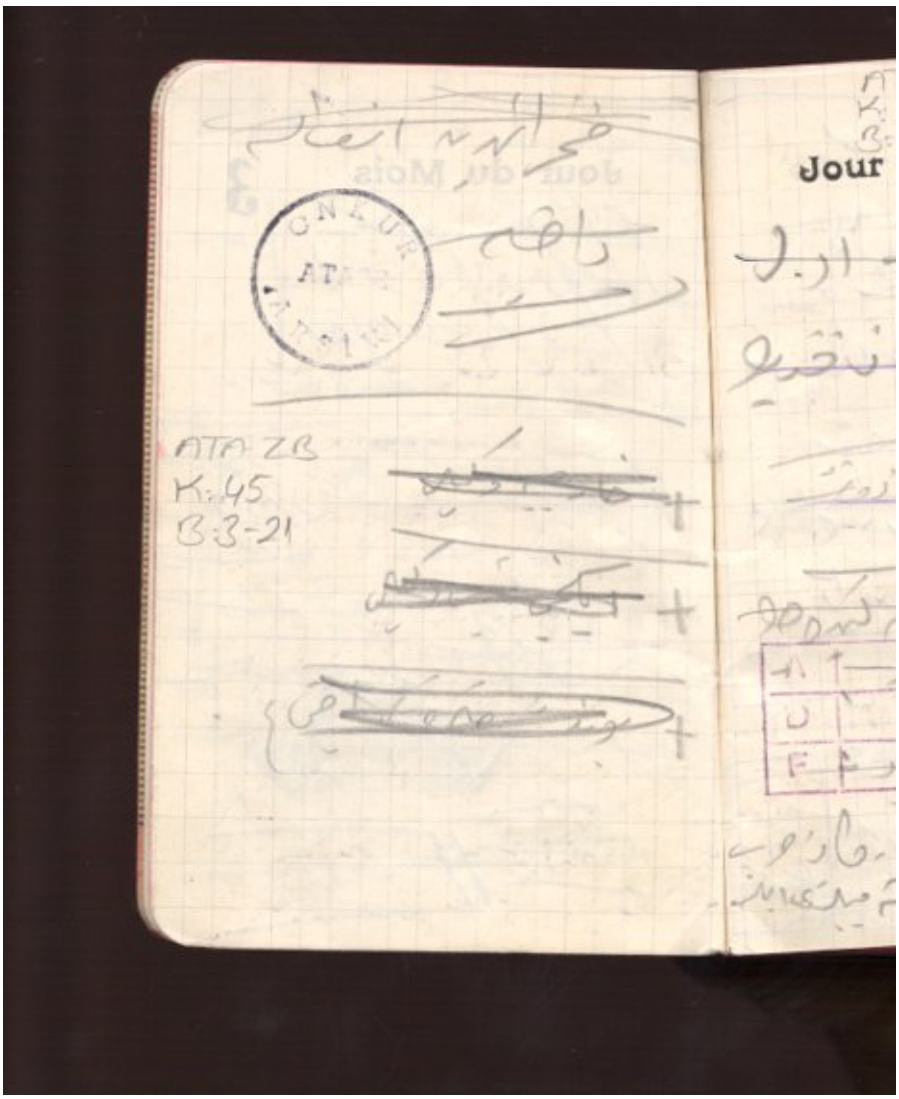
45-3asa

3asa

Cumartesi, Saat 11 emirler. Durak Bey'e, Nafiz Bey'e, Bekir Sami Bey'e: Mezuniyet. 4-5 günde kurye gidecek mektup, emre.

Heyet-i sefaret için

- Mütehassıslar için bir erkan-ı harp zâbiti bunların ataşemiliteri eylenmiştir.

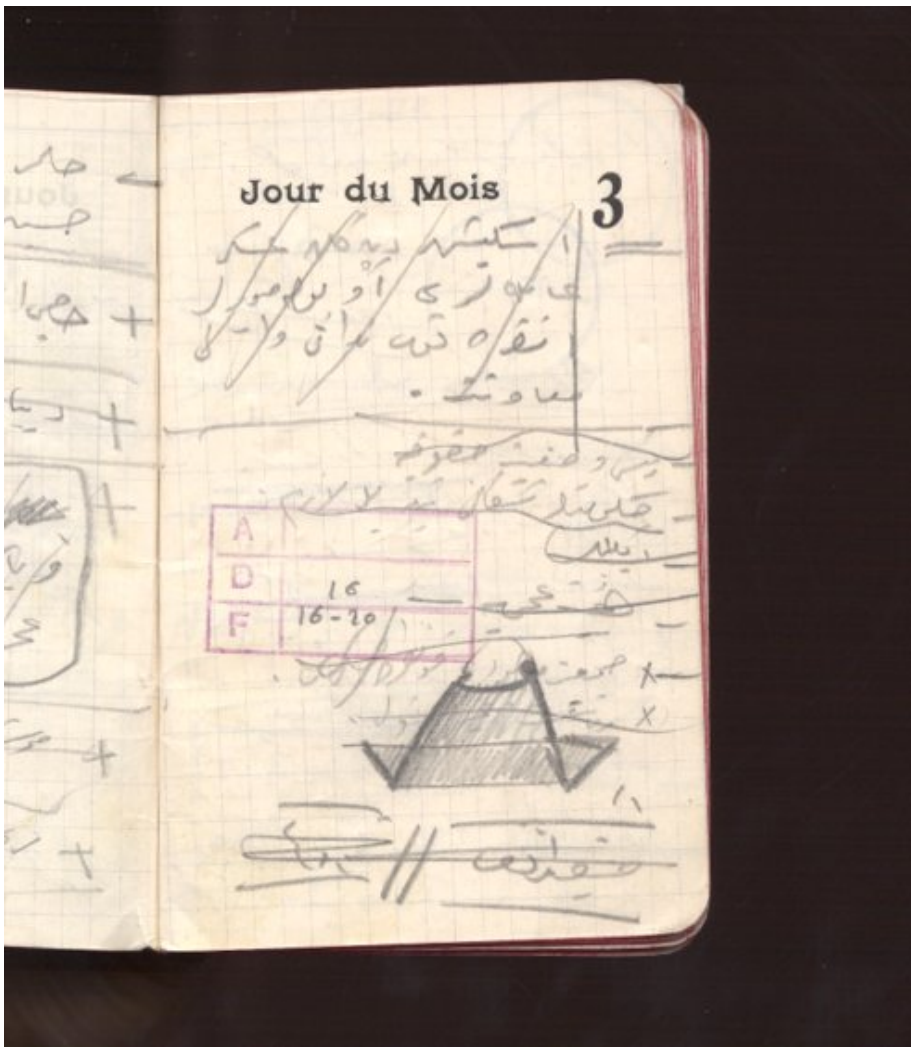

45-3at

3at

Fahrettin Efendi ise dahiliye.

Hariciye vekili. İkinci müfettiş vekili ... içtimâ.

45-3ata

3ata

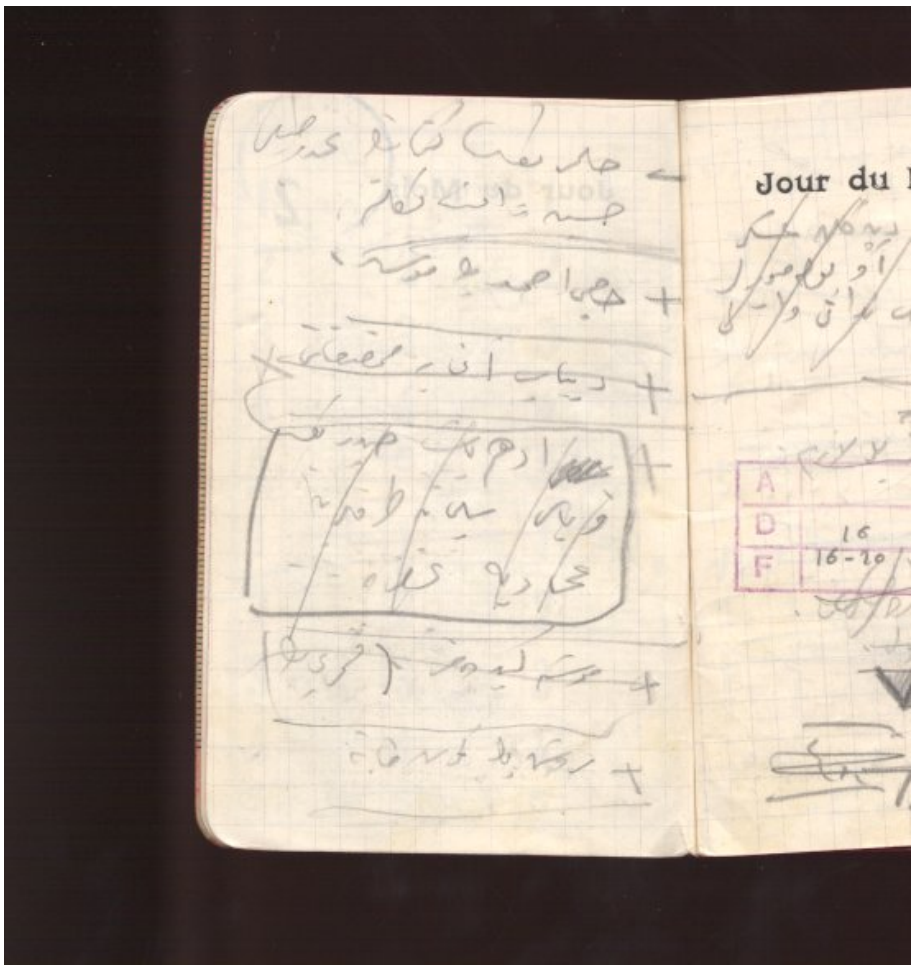
1. Eskişehir’den gelen asker aileleri ev bulamıyorlar. Ankara kuvvet-i tedavi var. İyi muavenet.

2. Reis, vaziyet-i hukukiye - hükûmetin şeklini tebeddül lâzım.

3. İkilikler - Hey’et-i umumiye.

4. Cemiyet, kongre sonrası.

5. Riyaset. Cafer Efendi.

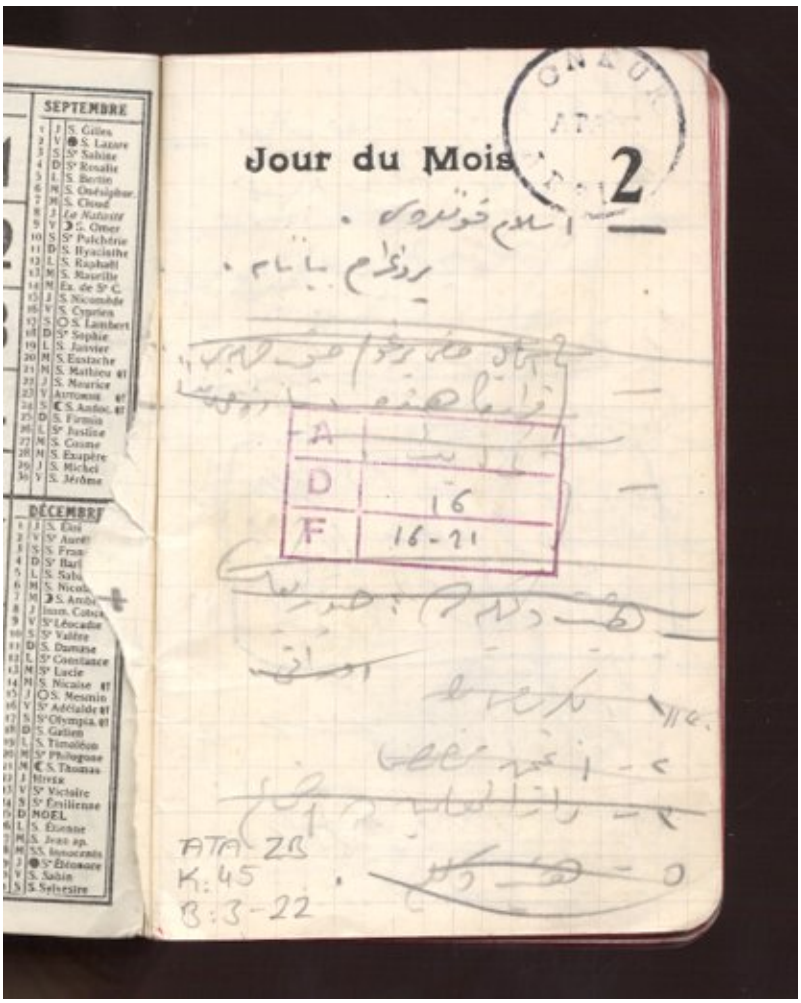
45-3au

3au

Hilmi Bey'in kitabının teceddüd-i tab'ı

Hasan, Re'fet Beyler.

* Hacı Ahmet Bey Muş
* Diyab Ağa'ya muhassasat
* Ethem Paşa, Haydar Bey
* Kırbaş Süleyman tarafından İmadiye, Akra
* Muş'a gidemez. (Fahri Bey)
* Ruşen Bey, Gümüşhane

45-3aua

3aua

İslam Kongresi

Program - Beyannâme

İsmail Hakkı Bergos cenup cephesi

Karargâhında ...

Hey’et-i Vekile’de: Haydar Bey

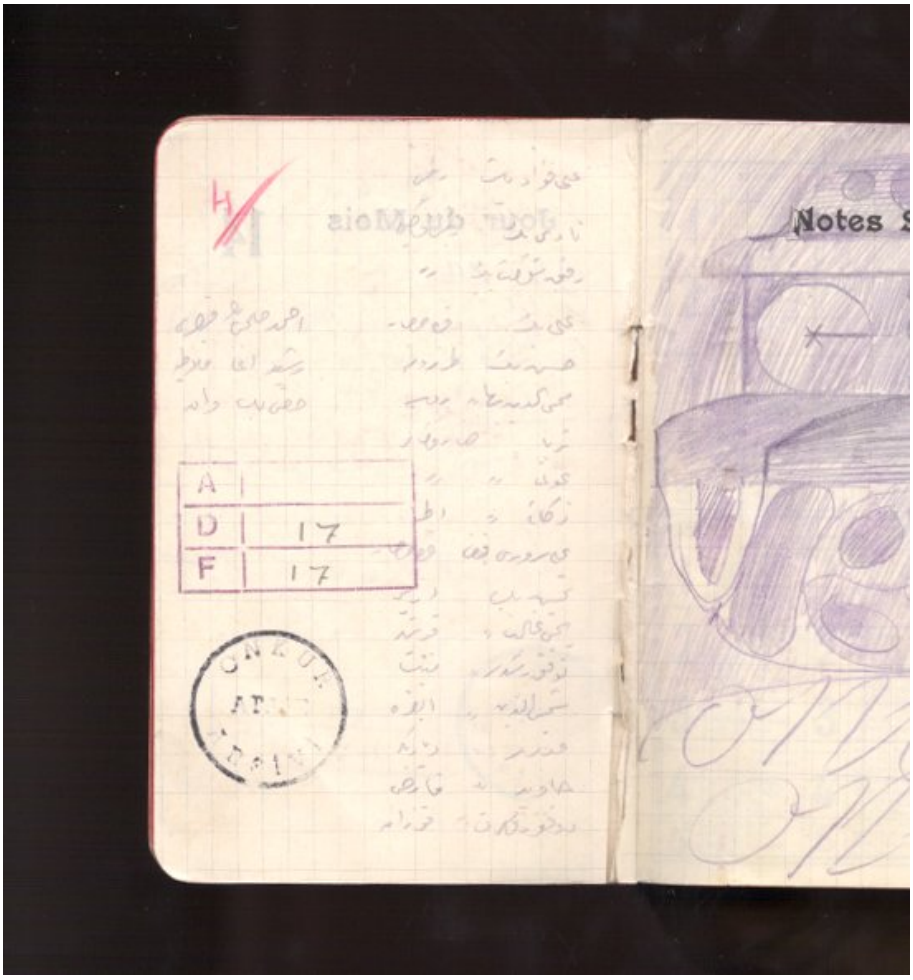
1. Bekir Sami Bey ...

2. Encümen-i Mahsûs

3. Re’sü’l ilmîyede içtimâ’

4. Hey’et-i Vekile

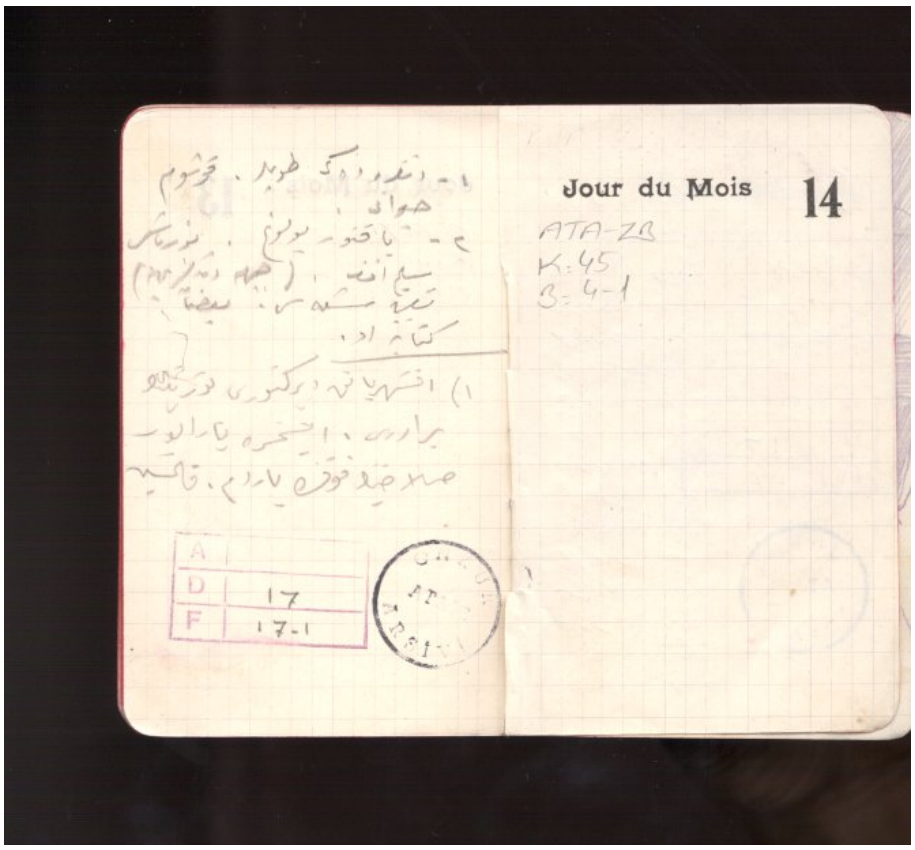
B. MUSTAFA KEMAL'İN 1922 YILINA AİT İÇ OLAYLARLA İLGİLİ TUTTUĞU NOTLARININ ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI (K: 45-G: 4)

45-4

K: 45- G: 4

-	Ali Fuat Paşa	Reis
-	Nadi Bey	Kayseri
	Dr. Fikret	Kozan
-	Refik Şevket Bey	Kayseri
-	Ali Bey	Karahisar.
-	Ahmet Hilmi Bey	Kayseri
-	Hüseyin Bey	Trabzon
-	Reşit Ağa	Malatya
-	Muhiddin Bahâ	Bursa
-	Hakkı Bey	Van
-	Süreyya	Saruhan
-	Avni	Trabzon
-	Zekâi	Adana
-	Ali Surûrî Efendi	Karahisar
-	Tahsin Bey	İzmir
-	Yahya Galip	Kırşehir
-	Doktor Tevfik Rüştü	Menteşe
-	Şemsettin	Ankara
-	Kadri	Diyarbakır
-	Cavit	Kars

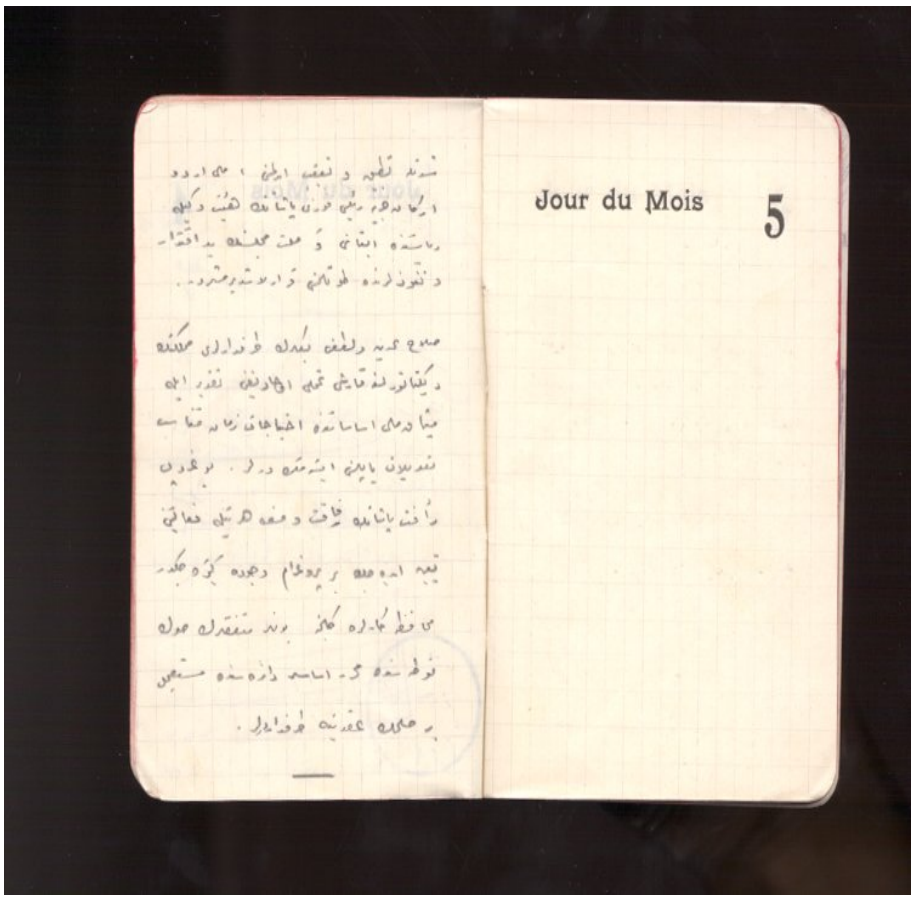
45-4aa

4aa

1. Ankara'daki toplar. Koşum hayvanâtı.

2. Ya Kutur yolunu Yüzbaşı Selim Efendi (cepheden gizlice) tayin meselesi. Bazen kitaba o.

3. Akşehir Bank direktörü ... biraderi. İşimize yarıyor. Selâhiyetinin fevkinde yardım. Kalmış.

Jour du Mois 5

45-4ab

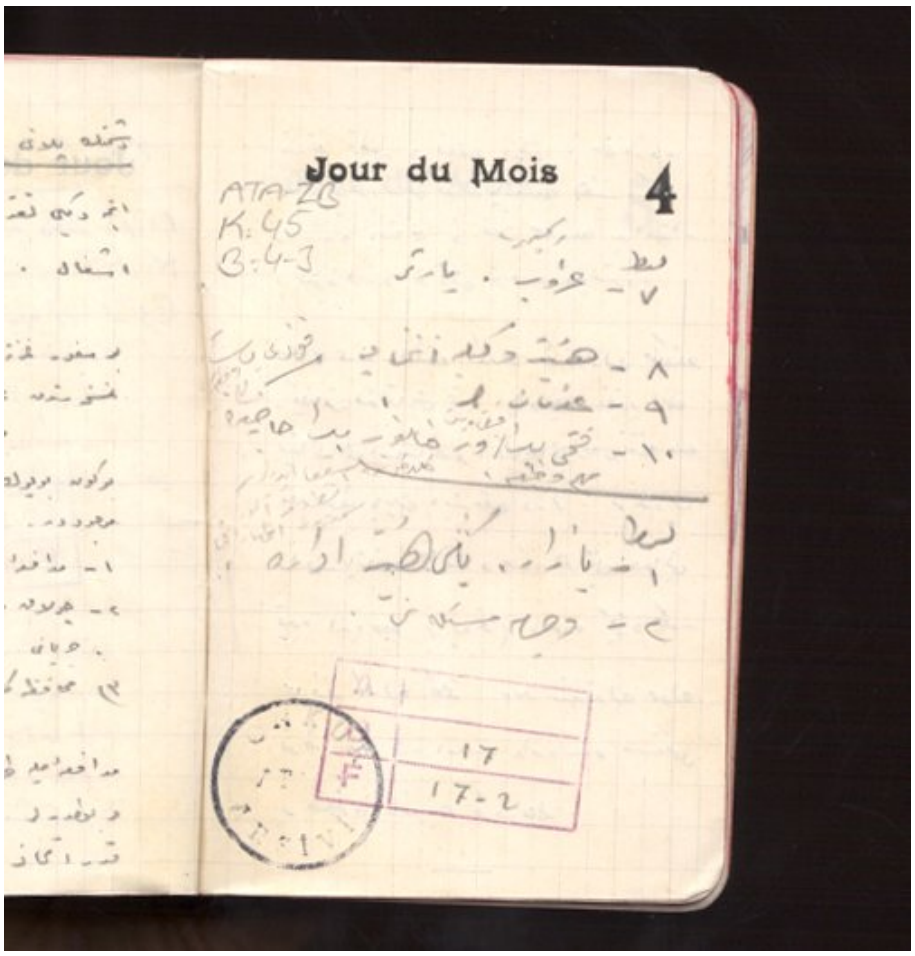
4ab

Şiddetle tatbik ve takib edilmesini, millî ordu Erkan-ı Harbiye Reisi Fevzi Paşa'nın hey'et-i vekile riyâsetinde ibkasını ve Millet Meclisinde yed-i iktidar ve nüfûzlarında tutulmasını kararlaştırmışlardır.

Selahattin ve Lütfü Beylerin tarafdarları memleketin diktatörlüğe karşı tahammülü olmadığını takdir ile Misâk-ı Millî esasâtında ihtiyacât-ı zaman mütenasib tevilât yapılmasını istemektedirler.

Bu grup Refet Paşa'nın refakat ve müzaheretiyle faaliyetini tayin edebilen bir program vücuda getirecektir.

Muhafazakârlara gelince bunlar müttefiklerin son notasında muharrer esaslar dairesinde müsta'cel bir sulhün akdine taraftardırlar.

45-4aba

4aba

Resmîdir.

Not:

7. Grup Parti.

8. Heyet-i Vekileye intihab - Fevzi Paşa

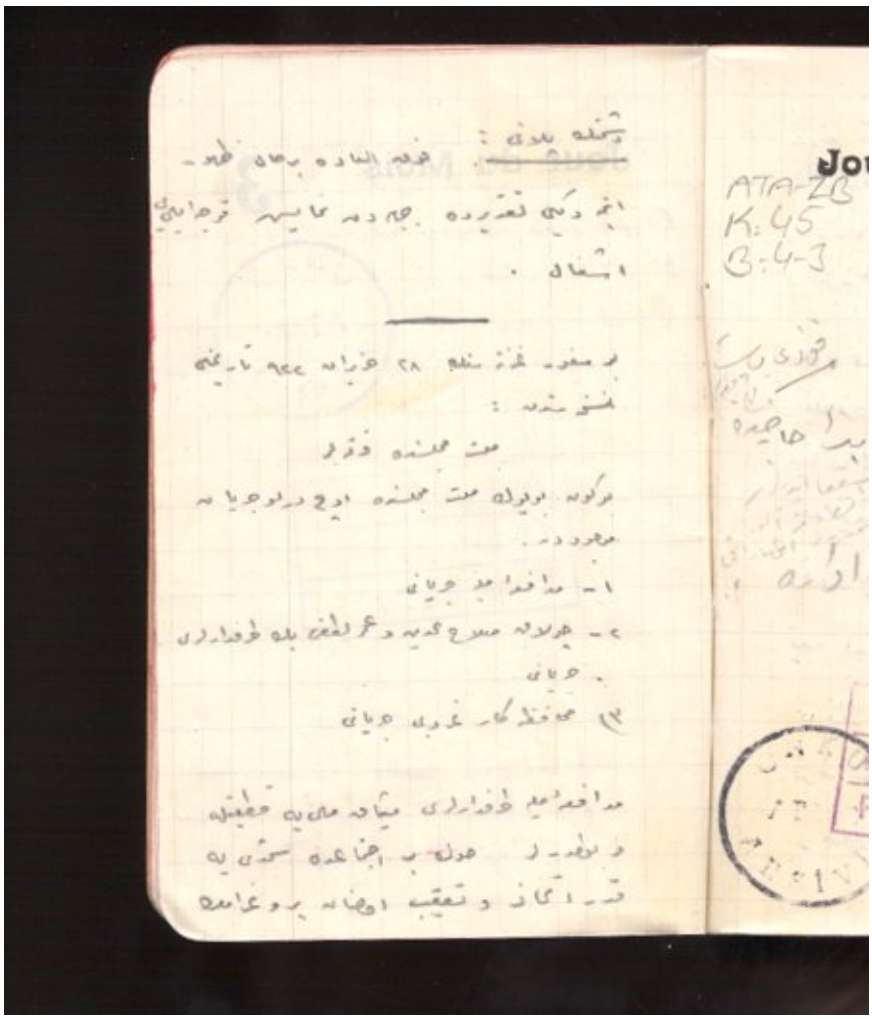
9. Hidmât (?)

10. Fethi Bey ve Rıza Nur Bey Hariciyede mühim vazife.

Not:

1. Pazar. Yeni heyet-i idare

2. Ve hesap meselesi

45-4ac

4ac

Düşmanın planı:

Fevkalâde bir hâl zuhûr etmediği takdirde cepheden nümâyiş Kocaeli'yi işgal.

Bosfor gazetesinin 28 Haziran 922 tarihli nüshasından

Millet Meclisinde Fırkalar

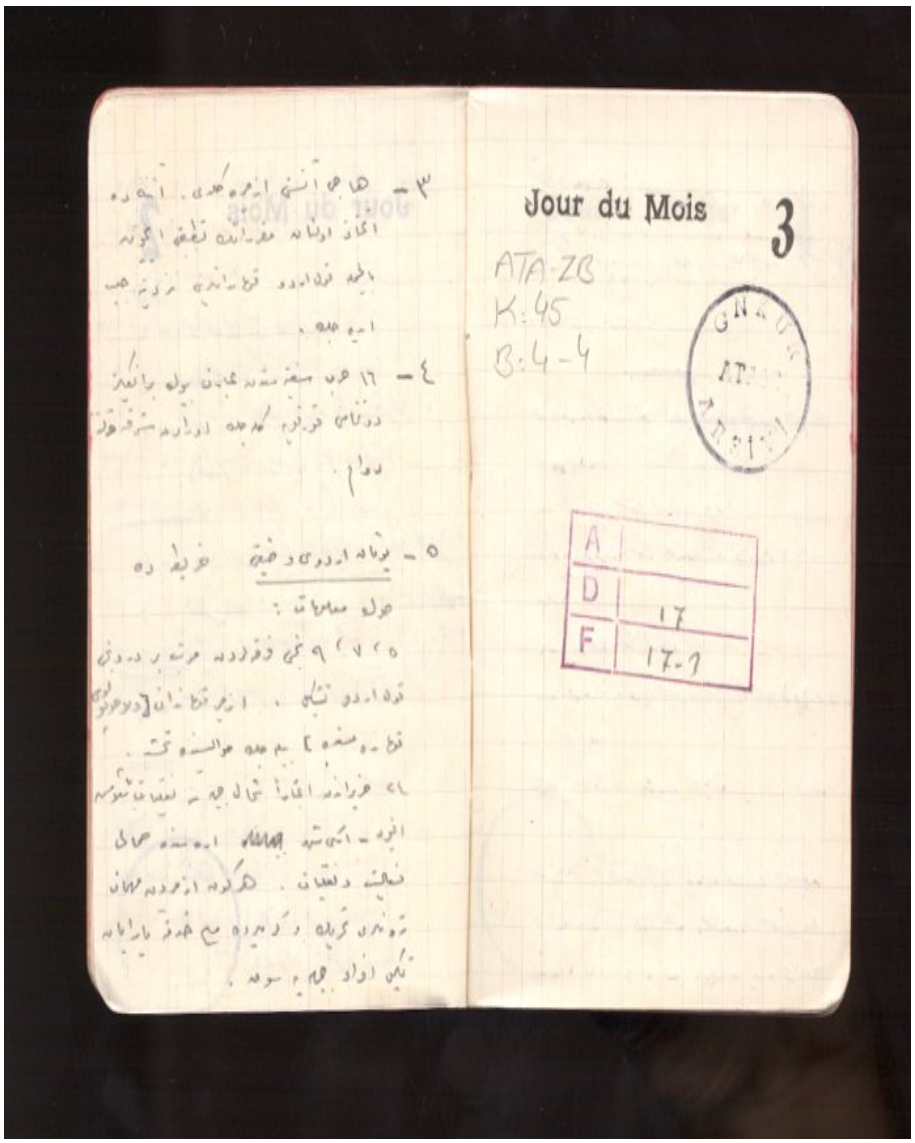
Bugün Büyük Millet Meclisinde 3 türlü cereyan mevcuttur.

1. Müdafaa-i Milliye cereyanı

2. Çolak Selahattin ve Ömer Lütfü Bey taraftarları

3. Muhafazakâr grup cereyanı,

Müdafaa-i milliye taraftarları Misâk-ı Milli'ye kat'iyetle merbûtturlar. Son bir içtimâda şimdiye kadar ittihaz ve takib olunan programda.

Jour du Mois 3

ATA-ZB
K:45
B:4-4

A	
D	17
F	17-1

45-4ad

4ad

3. Hacı Anesti İzmir'e geldi. Atina'da ittihaz olunan mukarrerâtın tatbiki için bilcümle kolordu kumandanlarını ne diye celb edecek?

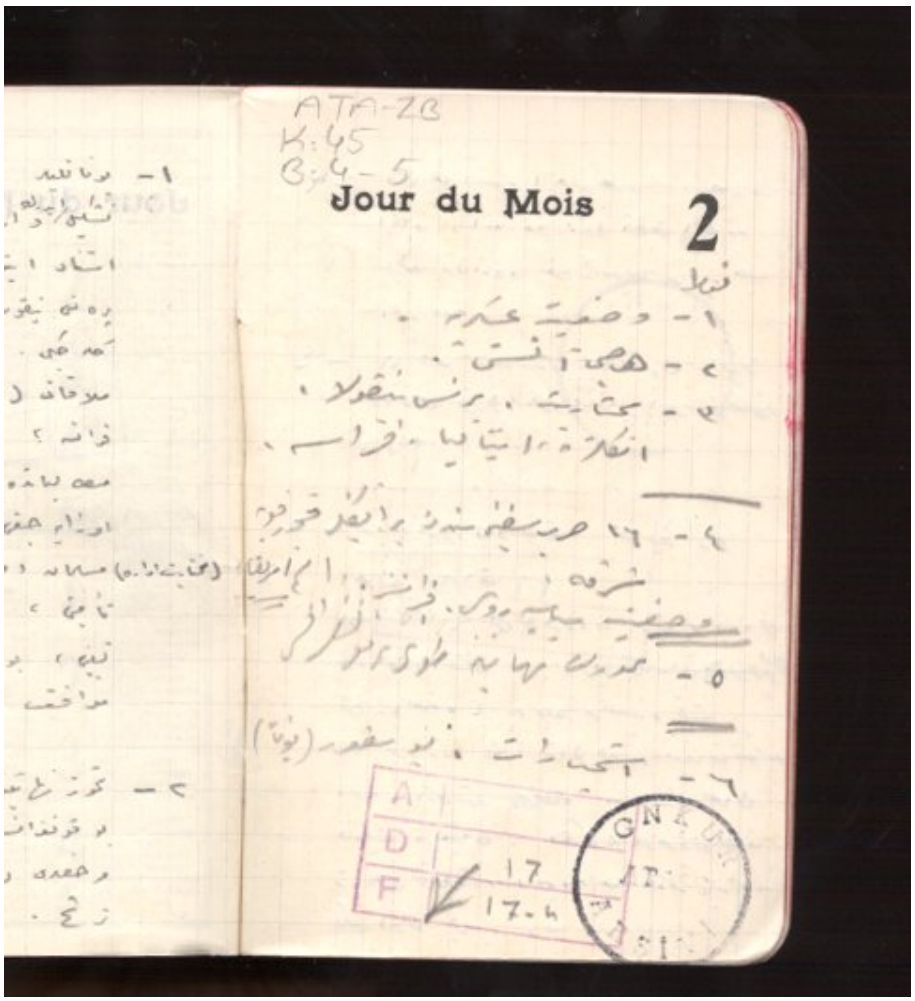
4. 16 Harp sefinesinden ibaret bulunan büyük bir İngiliz donanması Korfu'ya gelecek buradan şarka harekete devam.

5. Yunan ordusu vaziyeti, haritada son ma'lûmât:

5, 7, 9'uncu Fırkalardan mürettep bir dördüncü kolordu teşkil. İzmir kumandanı (Vulahopulos Kumandasında) Bilecik havalisinde tehaşşüt.

24 Hazirandan itibaren şimal cephesinde tatbikata başlanmış.

Afyon - Eskişehir arasında hummalı faaliyet ve nakliyat her gün İzmir'den mühimmat trenleri tahrik ve İzmir'den müsellâh hizmete yarayan tekmil efrad cepheye sevk.

45-4ada

4ada

Not:

1. Vaziyet-i askeriye

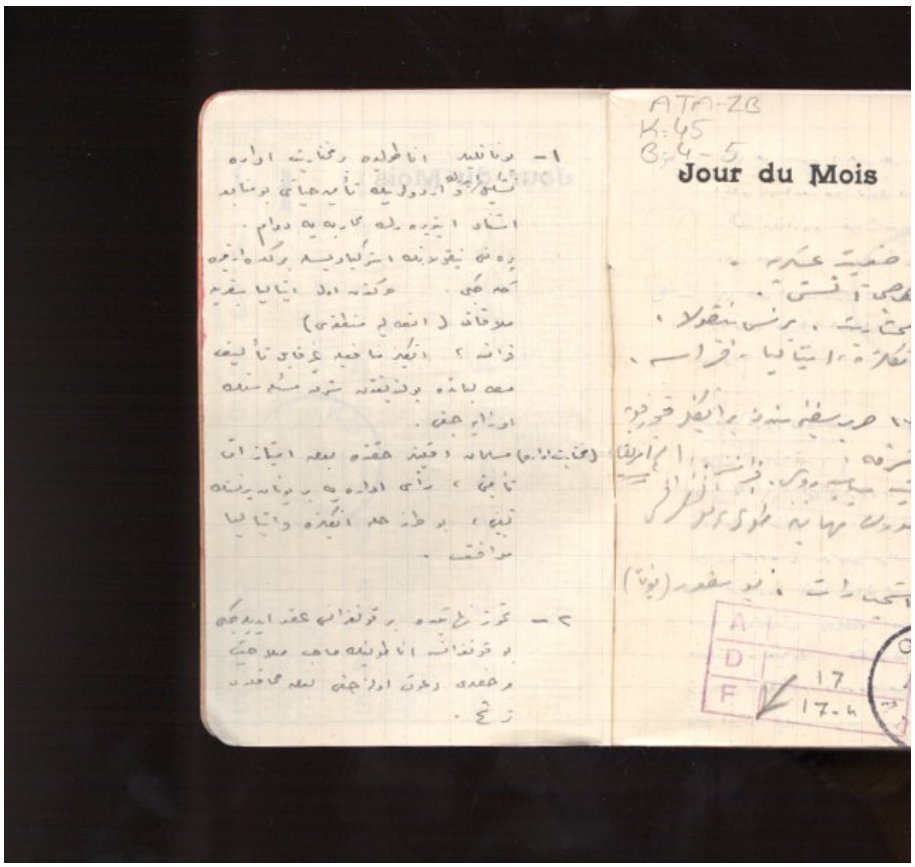
2. Hacı Anesti

3. Muhtariyet. Prens Nikola, İngiltere, İtalya, Fransa.

4. 16 harp sefinesinden bir İngiliz Korfu'ya şarka. Vaziyet-i siyasiye Rus, Fransız, bilâhare Amerika

5. Temmuzun nihayetine doğru konferans

6. İstihbarat, Bosfor (Yunan).

45-4ae

4ae

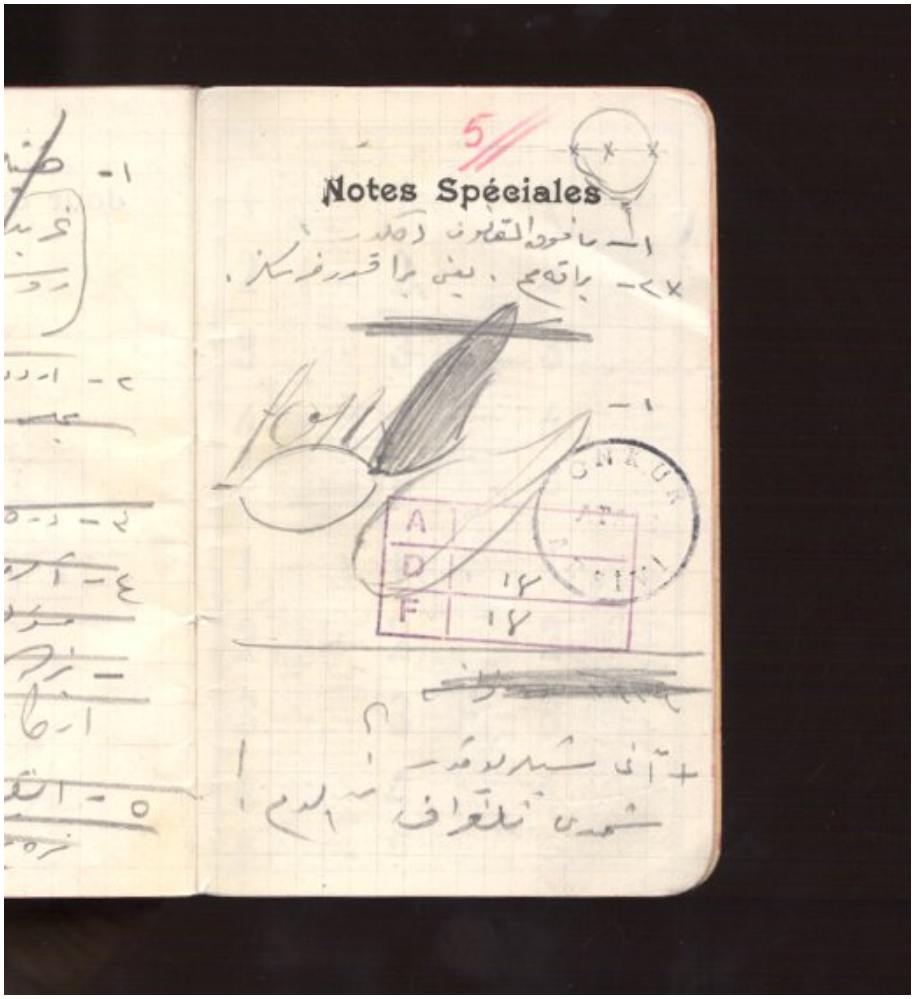
1. Yunanlılar Anadolu'da bir muhtariyet-i idare teşkil ederek ve ordularının temin-i hayatını bu menbaa istinad ettirerek muharebeye devam.

Prens Nikola'nın Esterkiyadis ile birlikte İzmir'e geleceği. Hareketten evvel İtalya sefiriyle mülâkat. (Antalya mıntıkası) Fransa, İngiliz, menâfi'i ile gayr-ı kabil-i telif mütalebâtta bulunduğundan Şark Meselesi'nin uzayacağı.

(Muhtariyet-i İdare) Müslüman ekalliyetler hakkında bazı imtiyazât temini. Reis-i idareye bir Yunan prensinin tayini, bu tarz hale İngiltere ve İtalya mutabakat.

2. Temmuz nihayetinde bir konferans akd edileceği bu konferansa Anadolu'nun sahib-i selâhiyet mercileri davet olunacağı bazı mehâfilden teraşşuh.

C. MUSTAFA KEMAL'İN ASKERÎ VE SİYASİ KONULARDAKİ GÜNLÜK NOTLARININ ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI (K: 45-G: 5)

45-5

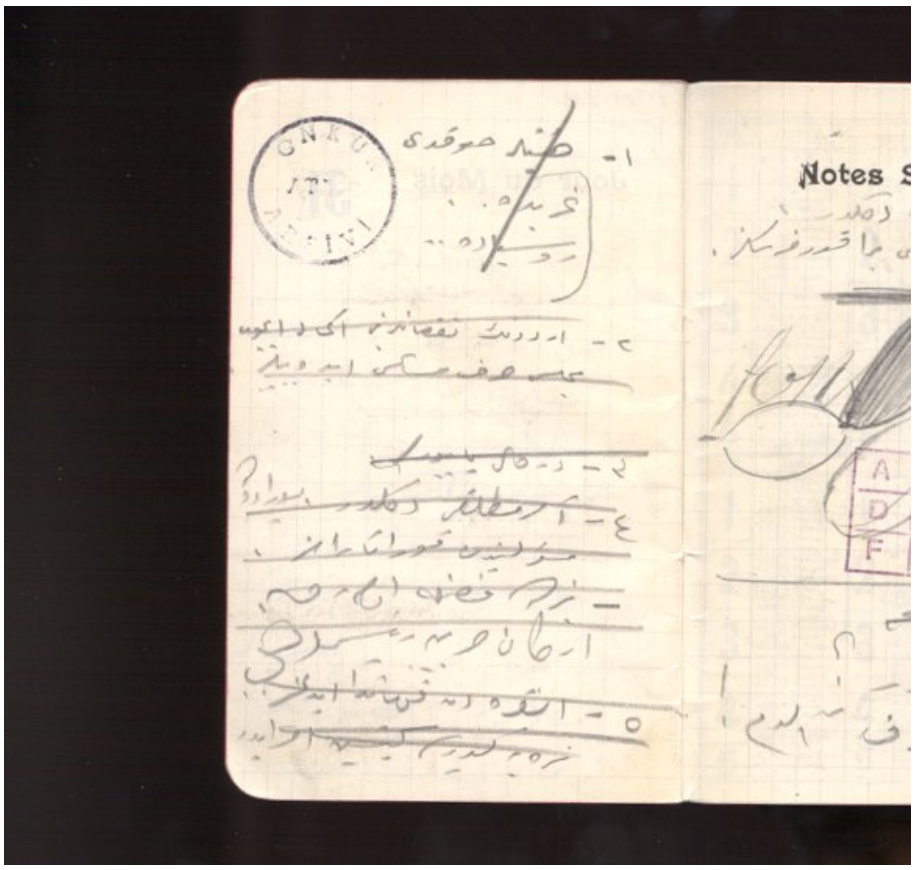
K: 45-G: 5

1- Mafevku'l-kanun değildir.

2- Bırakamam, yani bıraktırmazsınız.

Ani şeyler yoktur.

Şimdi telgraf aldım!

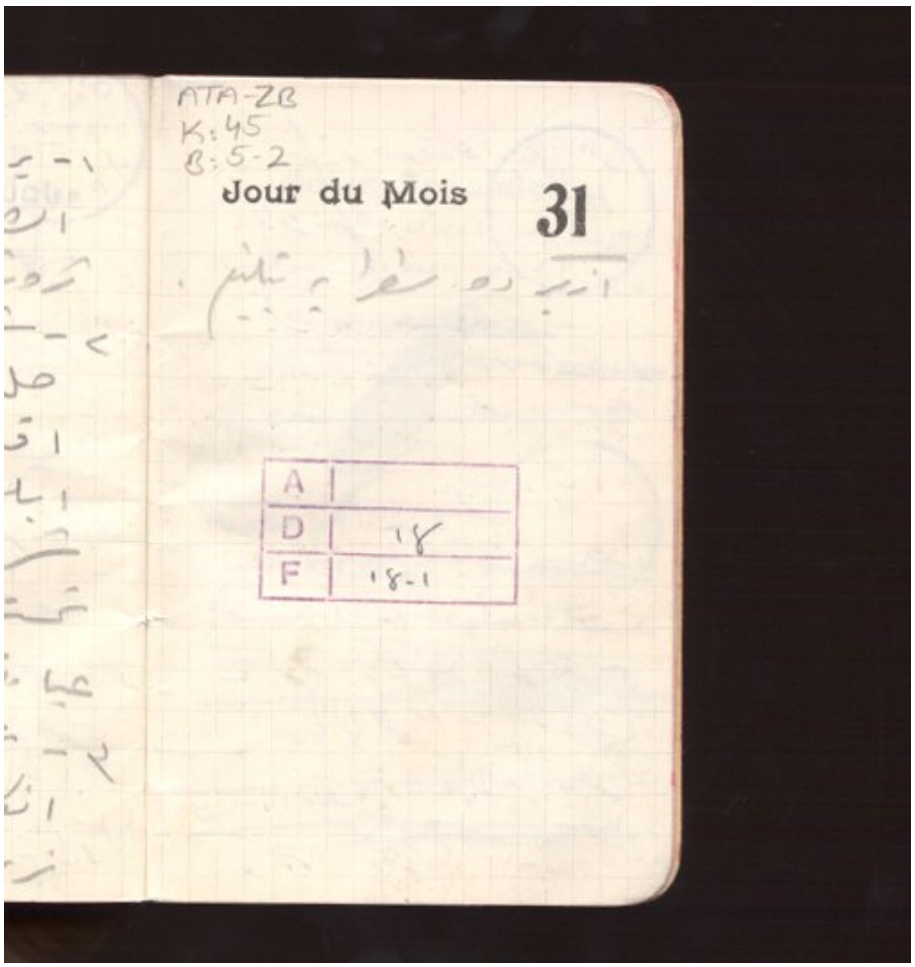
45-5aa

5aa

1. Hey’etler çoktu. Garp’ta Rusya’da.
2. Ordunun noksanlarını ikmâl için Meclis sarf-ı mesaî edebilir.
3. Derhal yapılır.
4. Âmir-i mutlakı değildir. Burada da mes’uliyetden kurtaramaz.

- Bizde fazla olarak Erkan-ı Harbiye Reisi dahi

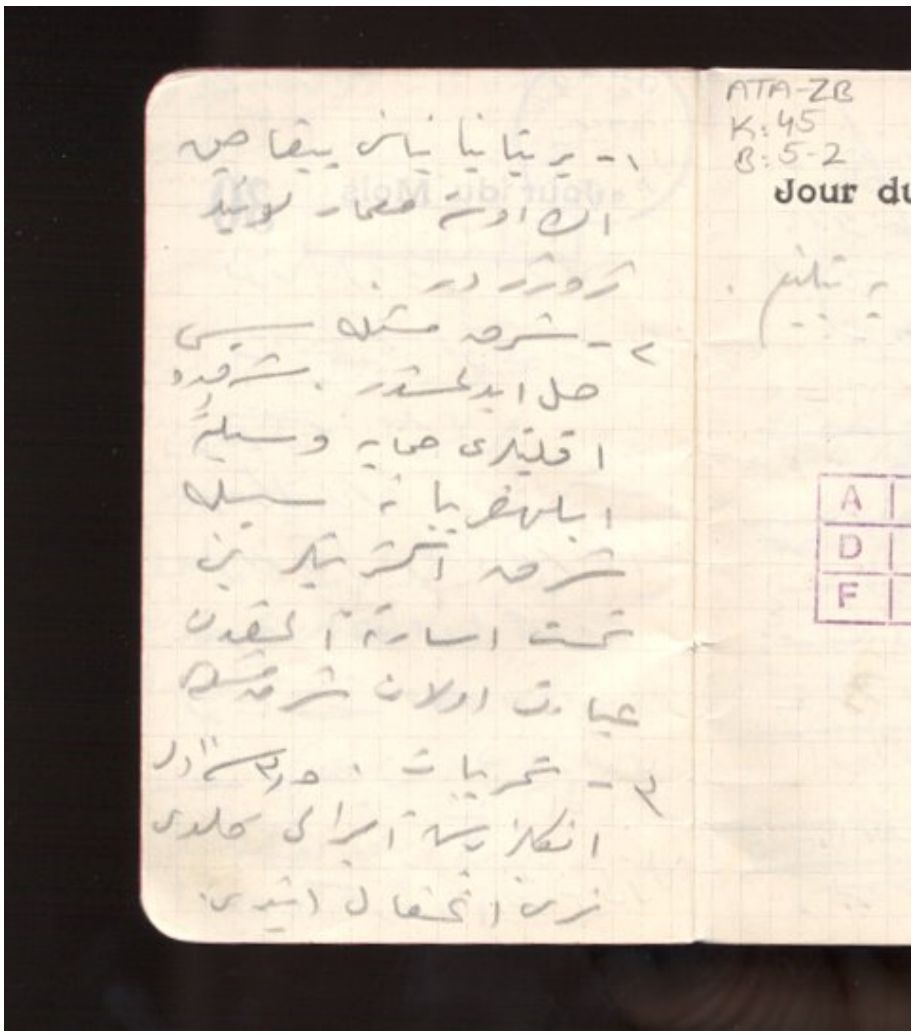
5. Ankara’dan kumanda edilmez, nereye giderse gitsin emreder.

45-5aaa

5aaa

İzmir’de süferâya tebliğ.

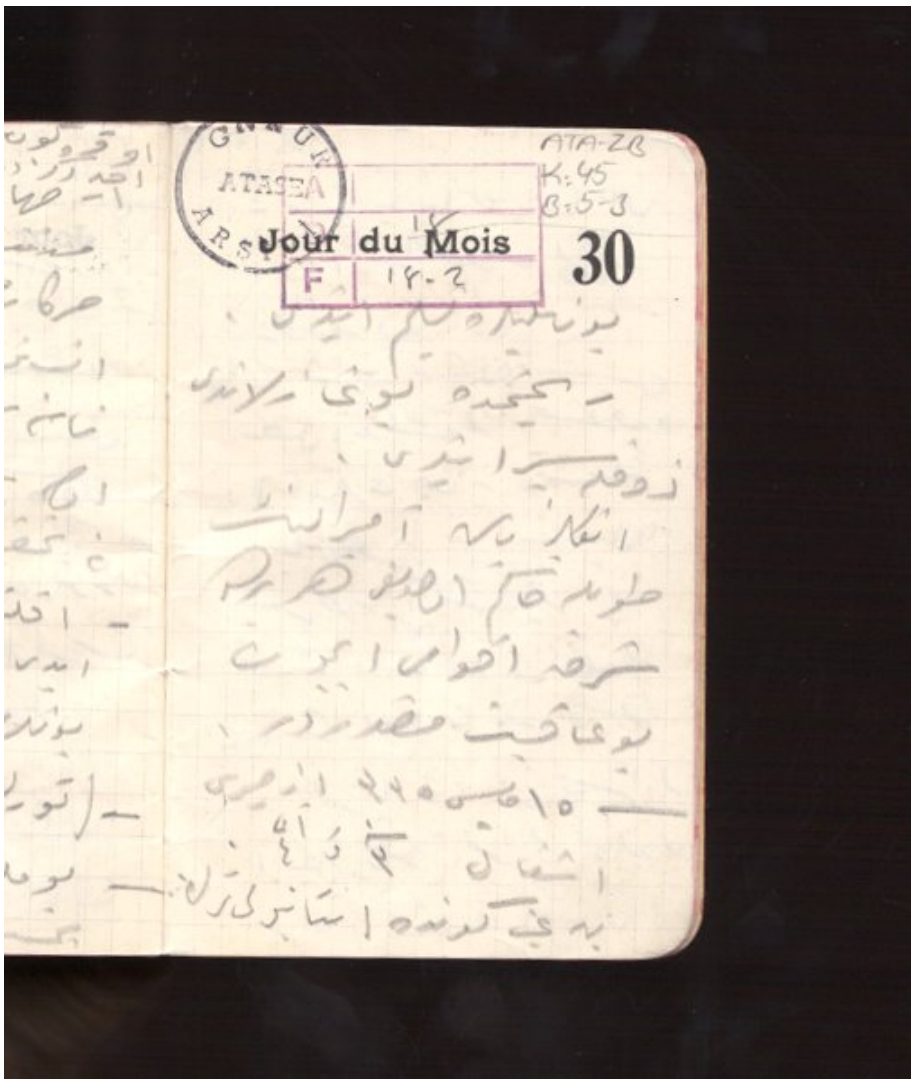
45-5ab

5ab

Britanya binasını yıkacak en usta mimar Lloyd George'dir.

2. Şark meselesi halledilmiştir. Şark'da ekalliyetleri himaye-i ebleh firî-bânesi ile Şark ekseriyetlerini taht-ı esarete almaktan ibaret olan Şark Mes'elesi.

3. Tahribât üç buçuk sene evvel İngiliz baş amirali geldi, sizi iğfal etti.

45-5aba

5aba

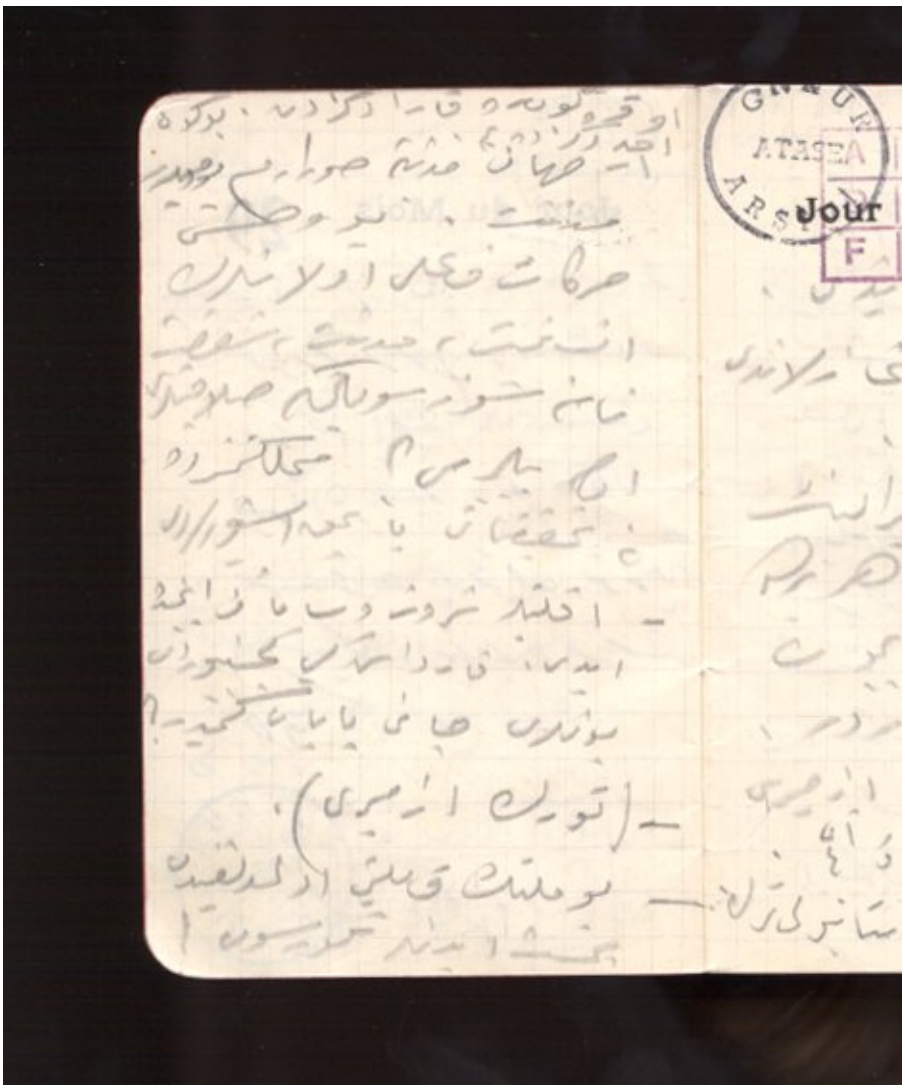
Yunanlılara teslim etti.

Rıhtımda bağlandı, zevkle seyretti.

İngiliz baş amiralinin topla hâkim olduğu her yerde şark akvâmı için bu akıbet mukarrerdir.

- 15 Mayıs 335 İzmir'i işgal, üç sene dört ay

Ben aynı günde İstanbul'u terk.

45-5ac

5ac

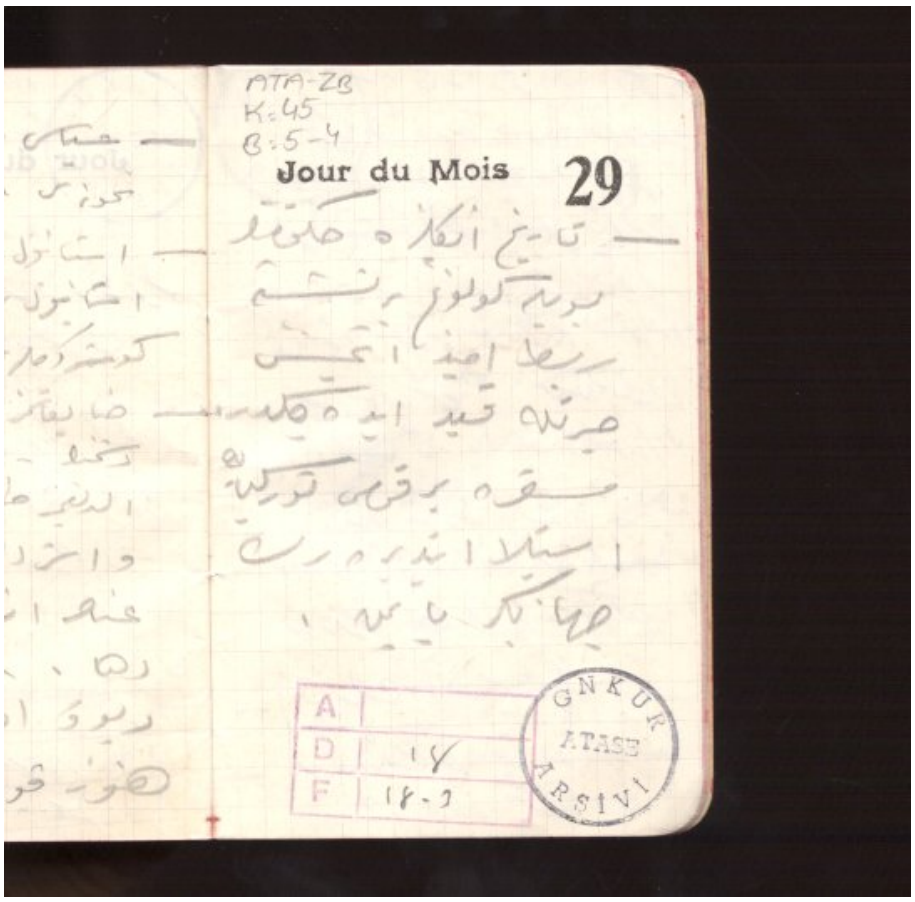
O kara günde Karadeniz'de, bugün Akdeniz'deyim.

1. Cihan-ı medeniyete sorarım bu mudur medeniyet? Bu vahşetî hareketin faili olanların insaniyet, medeniyet, şefkat namına söz söylemeye salahiyyetleri olabilir mi? Memleketimizde ne tahkikatı yapmak istiyorlar ki?

- Akalliyetler servet-ü sâmân içinde idi. Kardeş gibi geçiniyordu. Bunları câni yapan kimdir?

- (Türk İzmir'i)

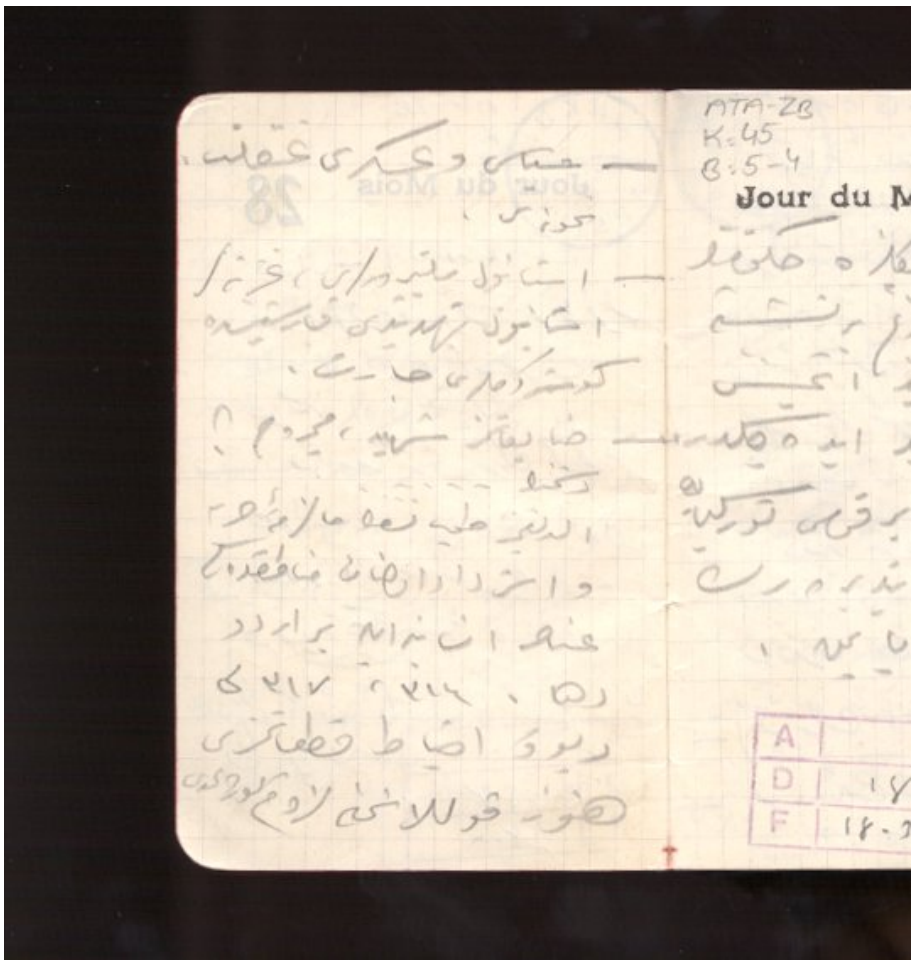
- Bu milletin kabiliyeti olmadığından bahsedenler görsünler.

45-5aca

5aca

- Tarih İngiltere Hükûmetinin böyle gülünç bir teşebbüsünü rabt-ı ümid etmesini hayretle kayıt edecektir. Maskara bir kavmi Türkiye'yi istila ettirerek cihangir yapmak.

45-5ad

5ad

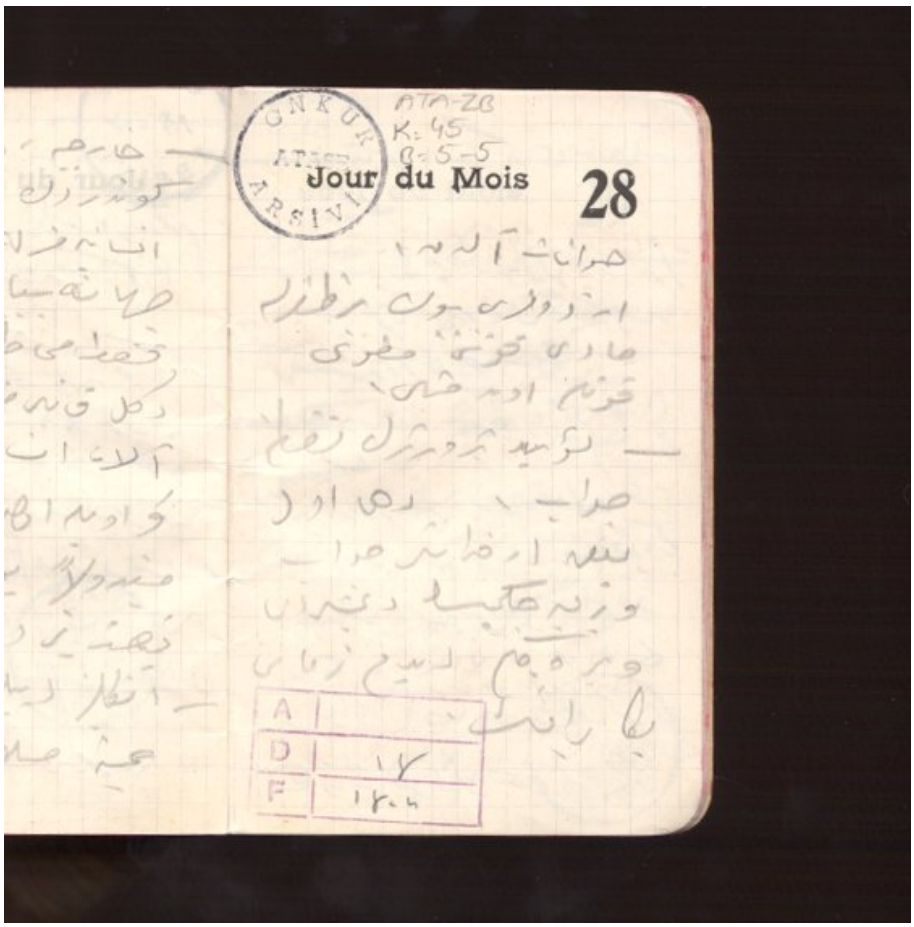
- Siyasî ve askerî gaflet nümûnesi

- İstanbul sefireleri, gazeteler, İstanbul tehditleri karşısında gösterdikleri cesaret

- Zayiatımız, şehîd, mecrûh? Düşmanın ...

Aldığımız top, tüfek malzemeyi harb ve istirdâd olunan menatıkdaki ânâsır-ı insaniye ile beraberdir.

Bir ordu daha. 314, 317'li depo ve ihtiyat kıtaatımızın henüz kullanılmasına lüzûm görülmedi.

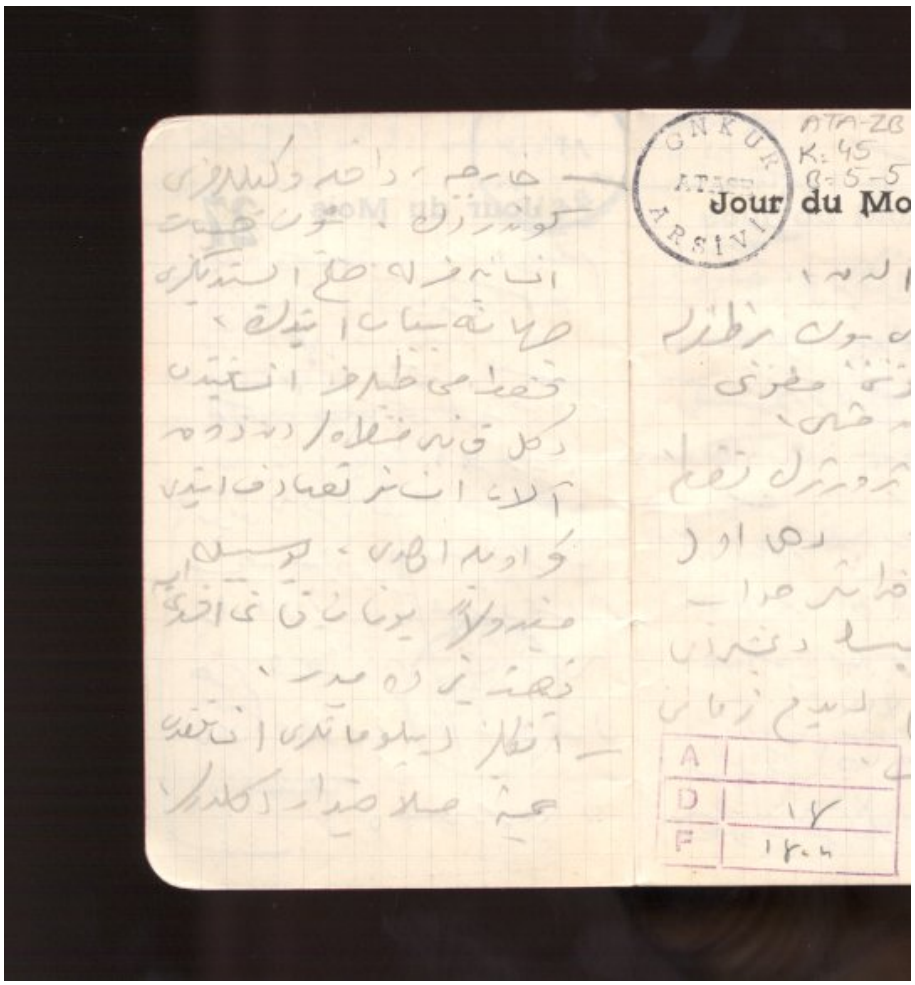

45-5ada

- Hayvanât aldık.

- Ordumuzu büyük bir zaferle maddi kuvvetini manevi kuvvetle on misli.

- Lloyd George'un nokta-yı cevab. Daha evvel bazı arkadaşlar cevap vermeyecek misin demişlerdi, vereceğim dedim. Zamanı bana bırakın.

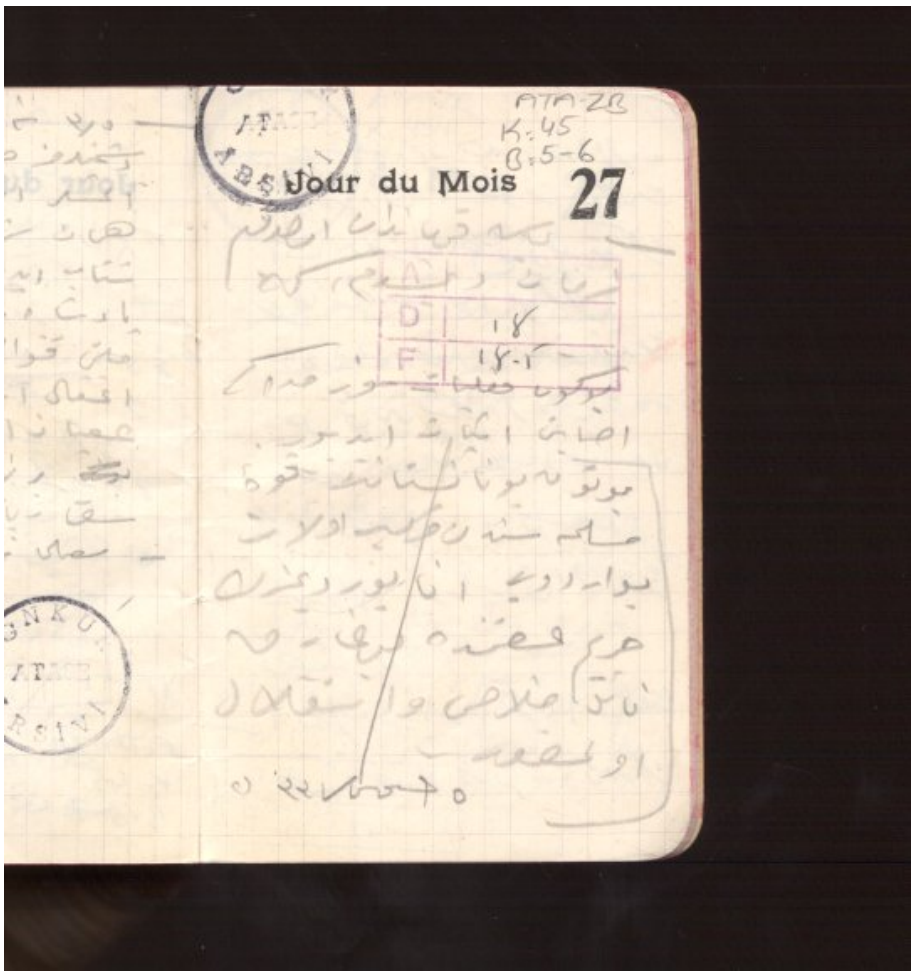

45-5ae

5ae

Hariciye, Dahiliye Vekillerimizi gönderdik. Bütün hissiyât-ı insaniyemizle sulh istediğimizi cihâna beyân ettik. Fakat muhataplarımız insaniyetten değil, kanlı manzaralardan zevk alan insanlara tesadüf etti ve öyle oldu. Bu sebeple mebzûlen Yunan kanı aktı ise, kabahat bizde midir?

- İngiliz diplomatları insanlıkdan bahse selahiyetdâr değildir.

45-5aea

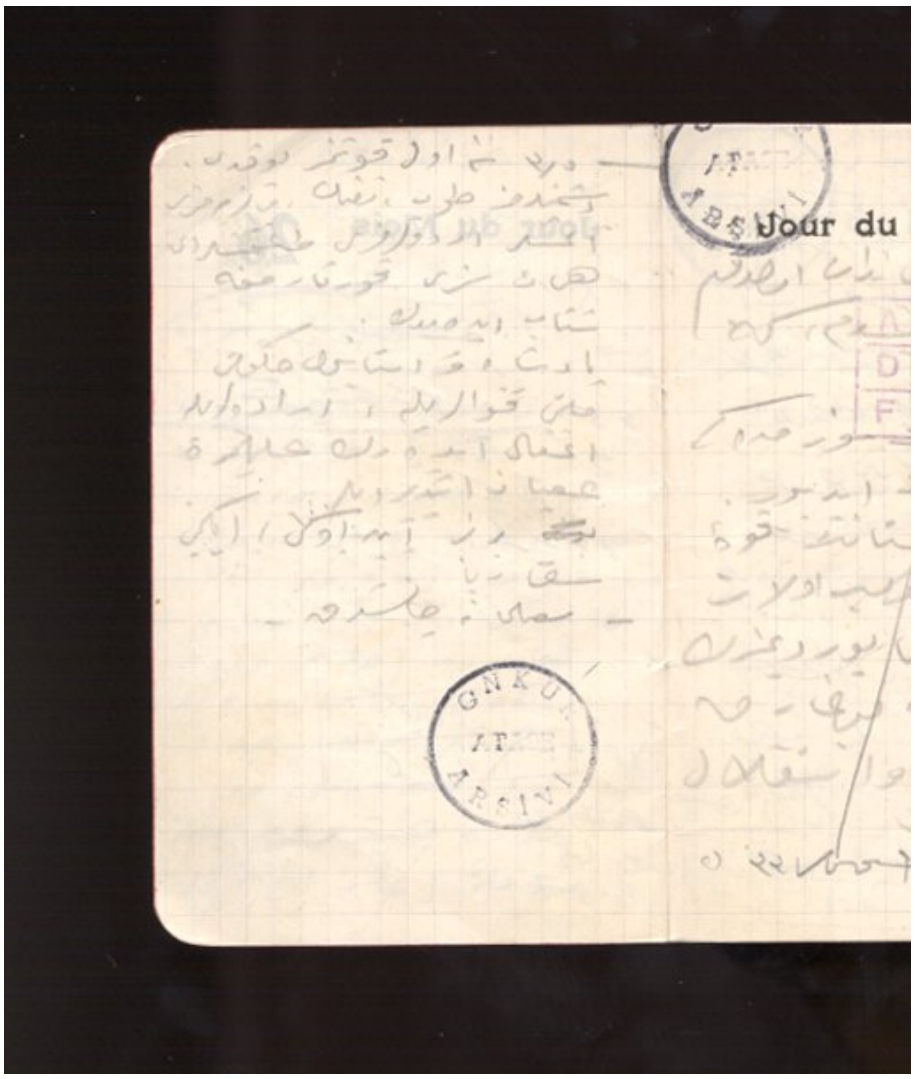
5aea

Baş kumandan olduğum zaman demiştim ki

Bugün talimât vermekteki isabeti ispat ediyor.

Bütün Yunanistan kuvve-i müsellâhasından mürekkep olan bu orduyu ana yurdumuzun harîm-i ismetinde boğarak nâil-i halâs ve istiklâl olmaktır.

5 Ağustos 1922'de.

45-5af

5af

2,5 sene evvel kuvvetimiz yoktu. Düşmanlarımız top, tüfek malzememizi almışlar ordularımızı dağıtmışlardı.

Hemen sizi kurtarmaya şitâb edemedik.

Padişah ve İstanbul Hükümeti milleti fetvâlarıyla, iradeleri ile iğfal ederek aleyhimize isyan ettirdiler. Biz bir, İnönü (İkinci) ve Sakarya.

- Muslihâne çalıştık.

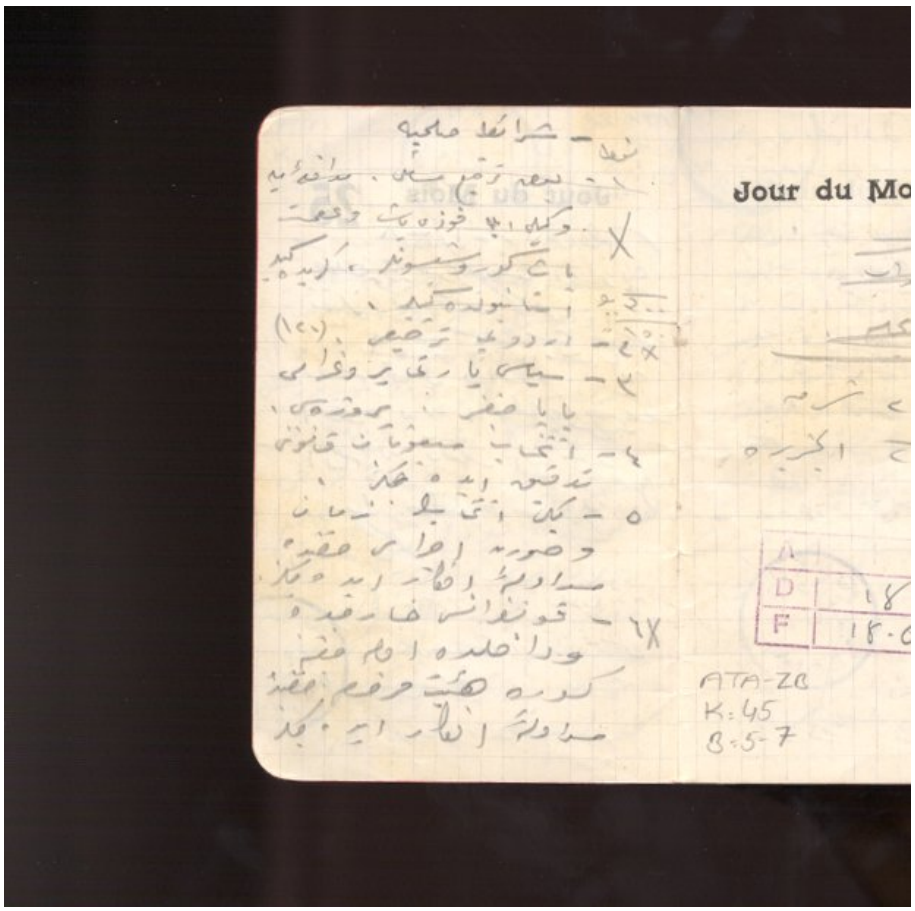

45-5afa

5afa

1. Baş talimât
2. Hamit Bey’e cevap
3. Hükûmet ve iâşe

20 Şark, 20 Elcezire

45-5ag

5ag

Not: Şerâit-i Sulhiye

1. Bazı terfi mesâili, Müdafa'a-i Milliye Vekili ile Fevzi Paşa ve İsmet Paşa görüşsünler. Geridekiler 300 bin, İstanbul'dakiler.

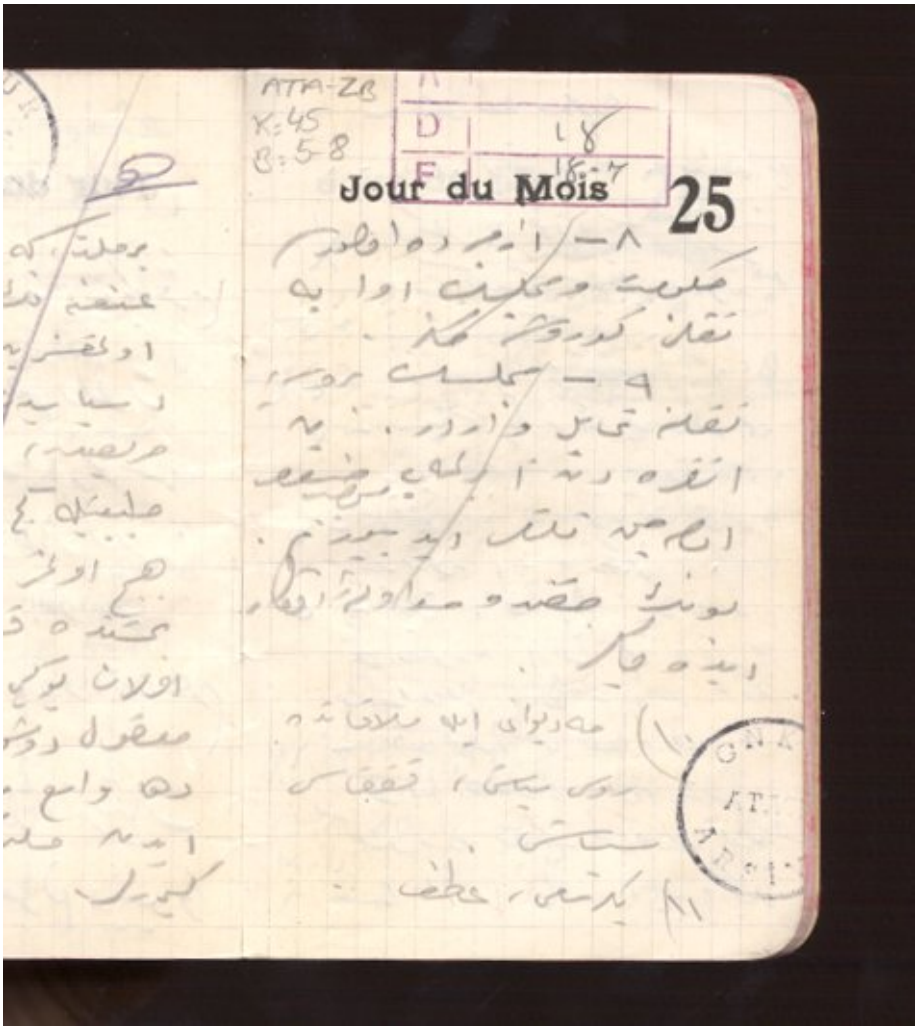
2. Orduyu terhisi (120)

3. Siyasî parti programı yapacağız. Projesi

4. İntihâb-ı Meb'usân Kanunu'nu tedkik edeceğiz.

5. Yeni intihâbın zaman ve suret-i icrası hakkında müdavele-i efkâr edeceğiz.

6. Konferans hariçte ve dâhilde olacaksa ona göre hey'et-i murahhasa hakkında müdavele-i efkâr edeceğiz.

45-5aga

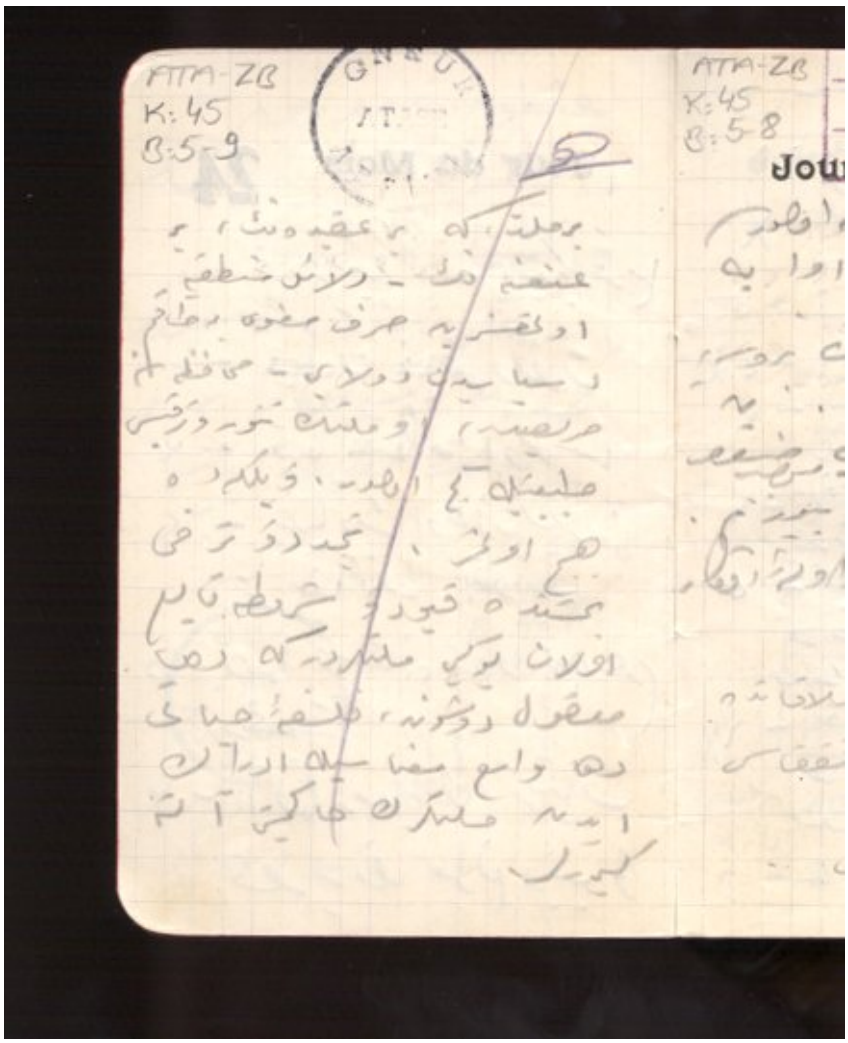
5aga

8. İzmir'de olursa Hükûmet ve Meclisin oraya naklini görüşeceğiz.

9. Meclisin Bursa'ya nakline temayül vardır. Ben Ankara'dan ayrılmayı mucib-i za'af olarak telakki ediyorum. Bunun hakkında müdavele-i efkâr edeceğiz.

10. Midivani ile mülâkatda Rus siyaseti, Kafkas siyaseti

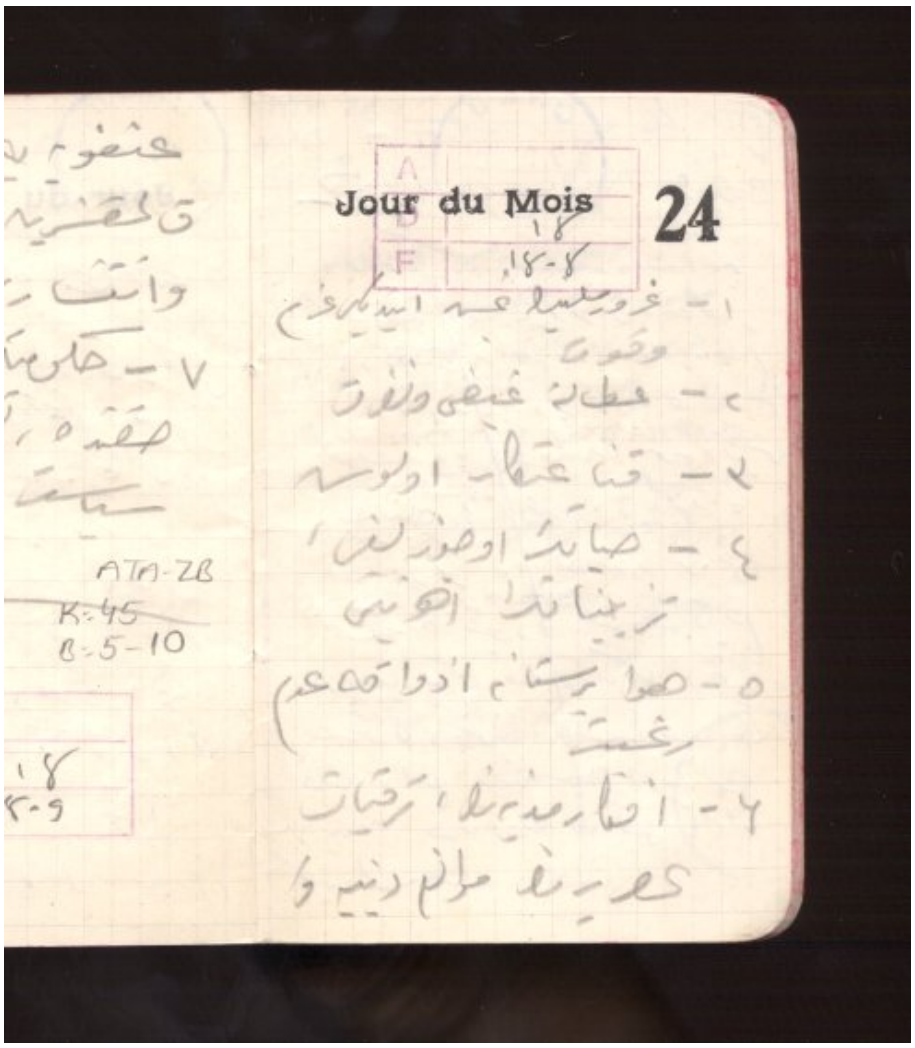
11. Bekir Sami, Atıf

45-5ah

5ah

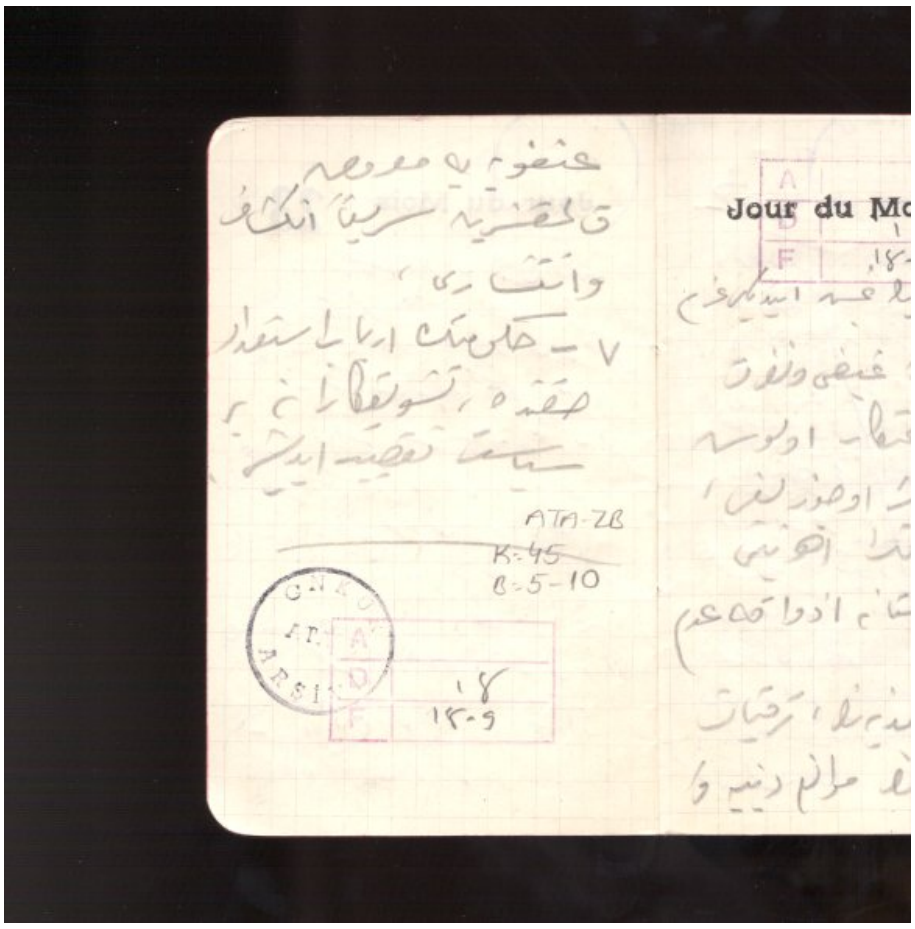
Bir millet ki bir akidenin, bir an'anenin delâil-i mantıkıye olmaksızın sırf manevî birtakım desâyisten dolayı muhafazasına harîstir ve milletin tenvîr ve terakkisi tabiatiyle geç olur ve belki de hiç olmaz. Teceddüt ve terakkî bahsinde kuyût ve şürûta tâbi olan bu gibi milletlerdir ki daha ma'kul düşünen, felsefe-i hayatı daha vâsi' mânâsiyle idrak eden milletlerin hâkimiyeti altına girerler.

45-5aha

5aha

1. Gurûr-ı millînin bahşettiği azim ve kuvvet
2. Atalete gayz u nefret
3. Kanaatkâr oluş
4. Hayatın ucuzluğu. Tezyinatın uhuvveti.
5. Hevâ-perestane ezvâka adem-i rağbet
6. Efkâr-ı medeniyenin, terakkiyât-ı asriyenin mevâni'-i diniyye

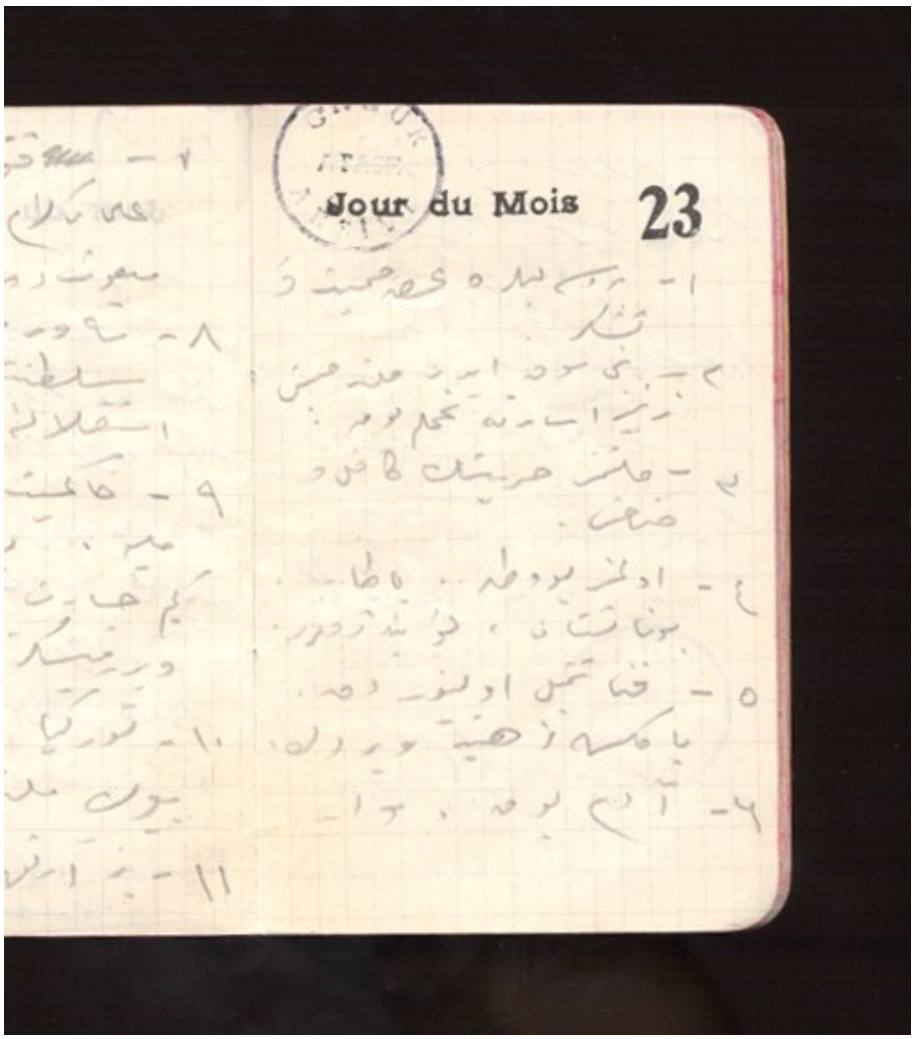

45-5ai

5ai

ve ananeviyeye maruz kalmaksızın serien inkişâf ve intişârı.

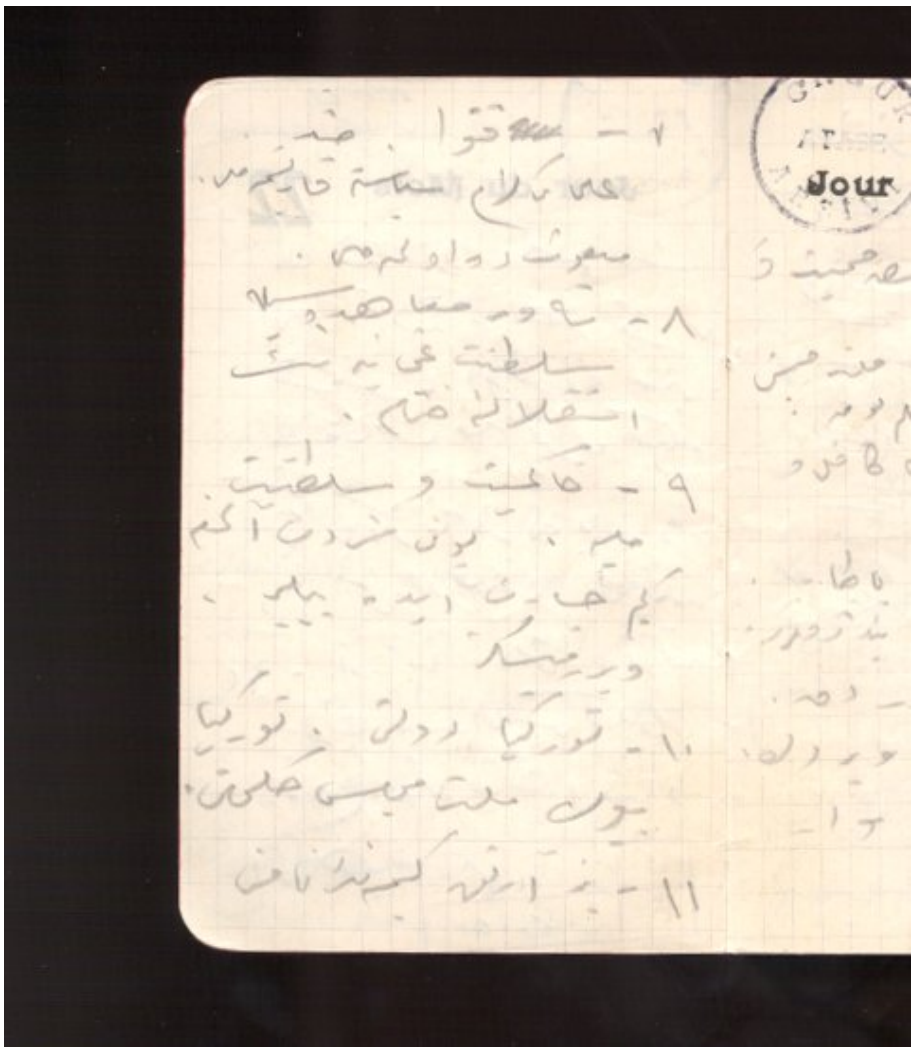
7. Hükûmetin erbâb-ı istidâd hakkında, teşvikkârâne bir siyaset takip edişi.

45-5aia

5aia

1. Bursalılara arz-ı hamiyyet ve teşekkür.
2. Beni sevk eden milletin zîr-i esârete tahammülü yok.
3. Milletimiz hürriyetine kafül ve müzâhir
4. Ölmez bu vatan. Batar Yunanistan. Lloyd George
5. Fena temsil olunuyorduk. Yanlış zihniyet verdik.
6. Adam yok. Var.

45-5aj

5aj

7. Fetva hakkında

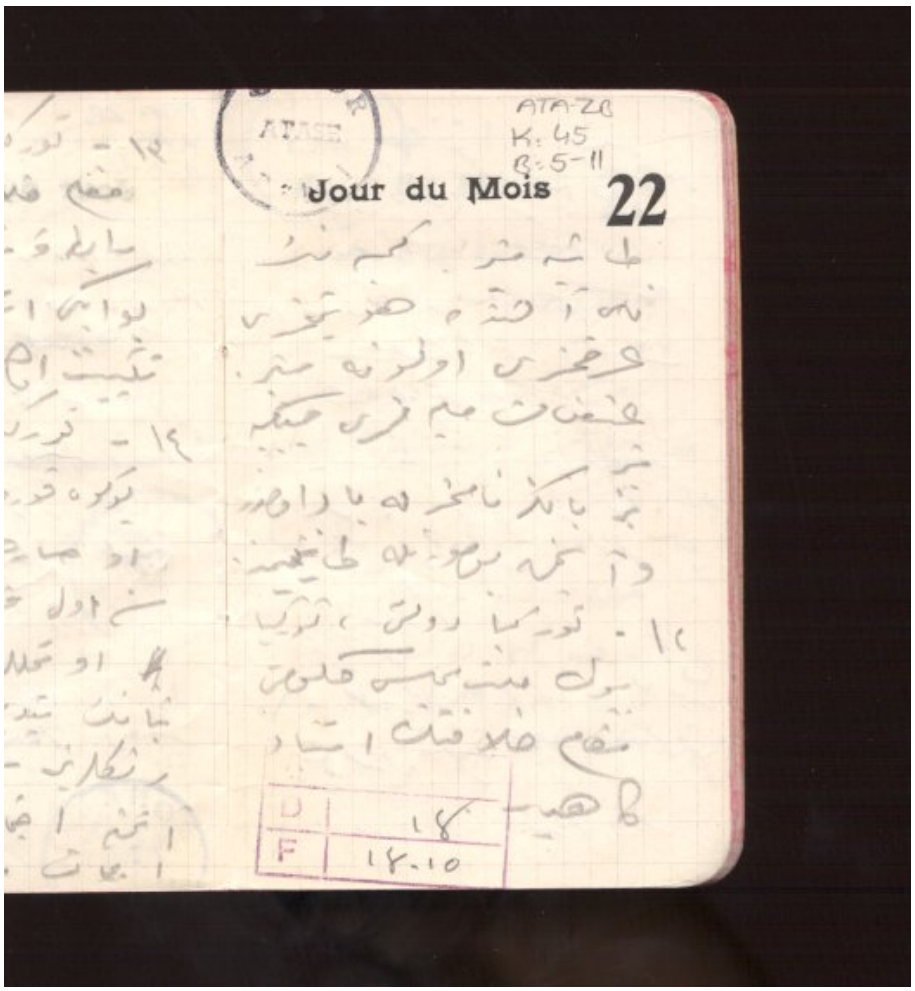
Ulemâ-yı kirâm siyasete karışmamalı, mebus da olmamalı.

8. Sevr muahedesiyle saltanat-ı Osmaniye'nin istiklâline hitam.

9. Hâkimiyet ve saltanat-ı milliye. Bunu sizden almağa kim cesaret edebilir. Verir misiniz?

10. Türkiye Devleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti

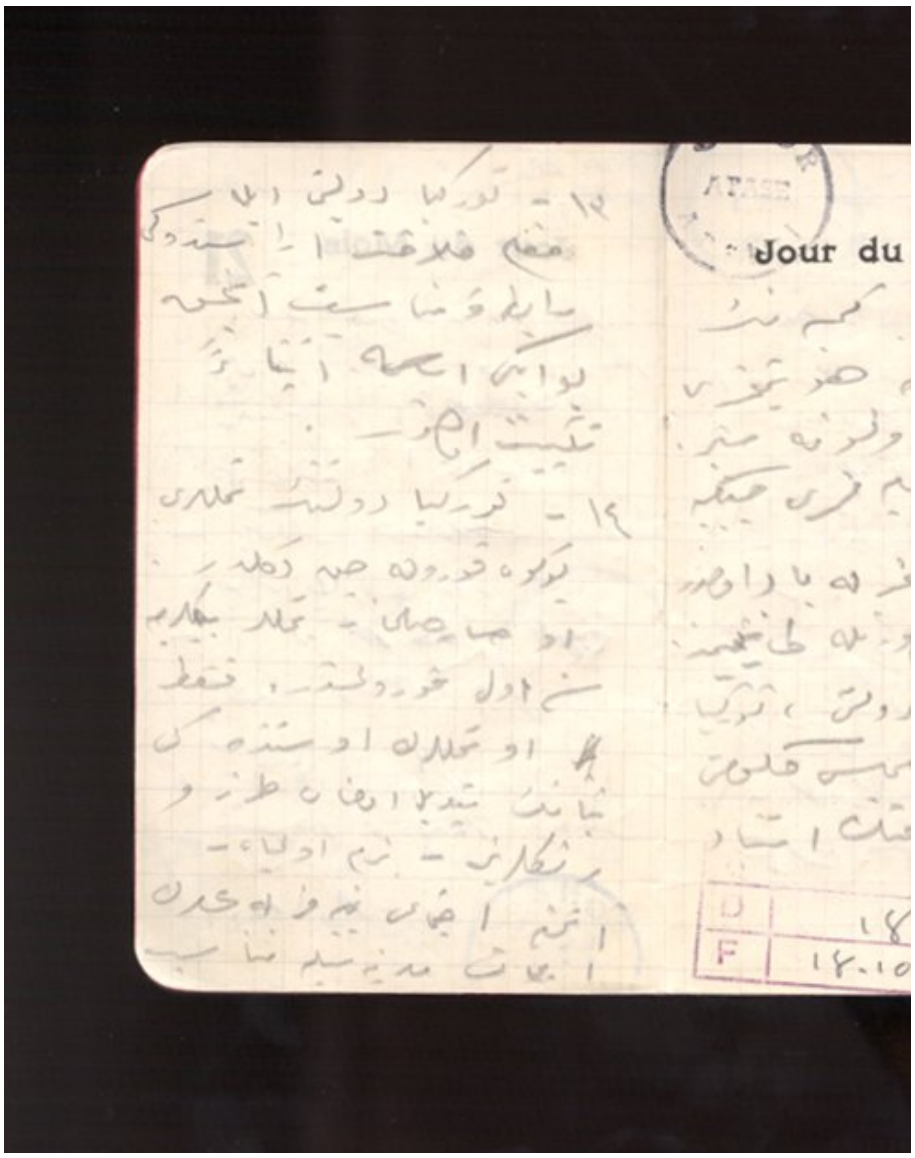
11. Biz artık kimsenin nâmını

45-5aja

taşıyamayız. Kimsenin nâmı altında hürriyetimizi, ırzımızı unutamayız. Anâsır-ı milliyemizi çiğnetmeyiz. Yalnız nâmahreme yâd olur ve ancak bu sûretle tanınır.

12. Türkiye Devleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti makam-ı hilafetin istinadgâhıdır.

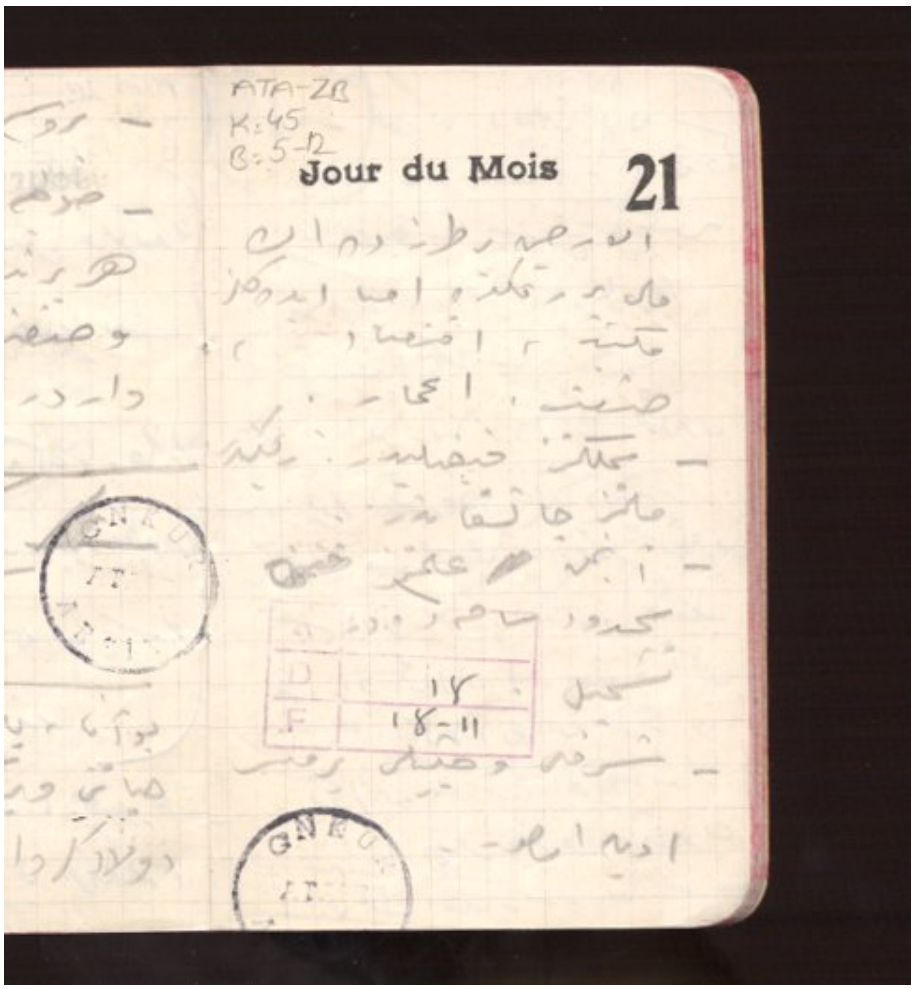

45-5ak

5ak

13. Türkiye Devleti ile makam-ı hilafet arasındaki râbıta ve münasebet ancak bu iki esasa ibka'en tesbit olunur.

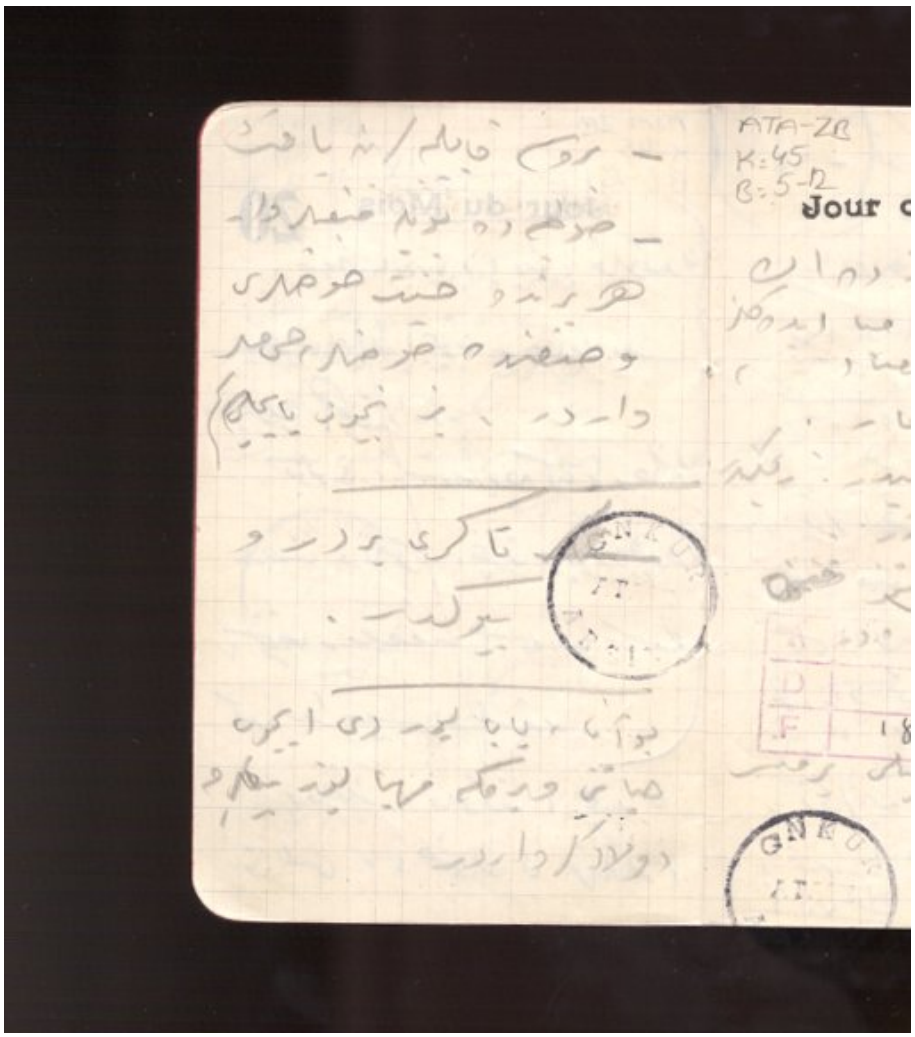
14. Türkiye Devleti'nin temelleri bugün kurulacak değildir. O sarsılmaz temeller binlerce sene evvel kurulmuştur. Fakat o temellerin üstündeki binanın tebdil olunan tarz ve renklerini bizim ictimaî gayemizde ammenin icab-ı medeniyesi ile mütenasip

45-5aka

en rahat bir tarzda en âlî bir fikri ihya edeceğiz. Mektep, iktisat, san'at, imâr

- Memleketimiz feyizlidir. Zengindir. Halkımız çalışkandır.
- Ancak âlem-i fenden mahdut mesafededir.
- Şerefli ve haysiyetli bir millet öyle olur.

45-5al

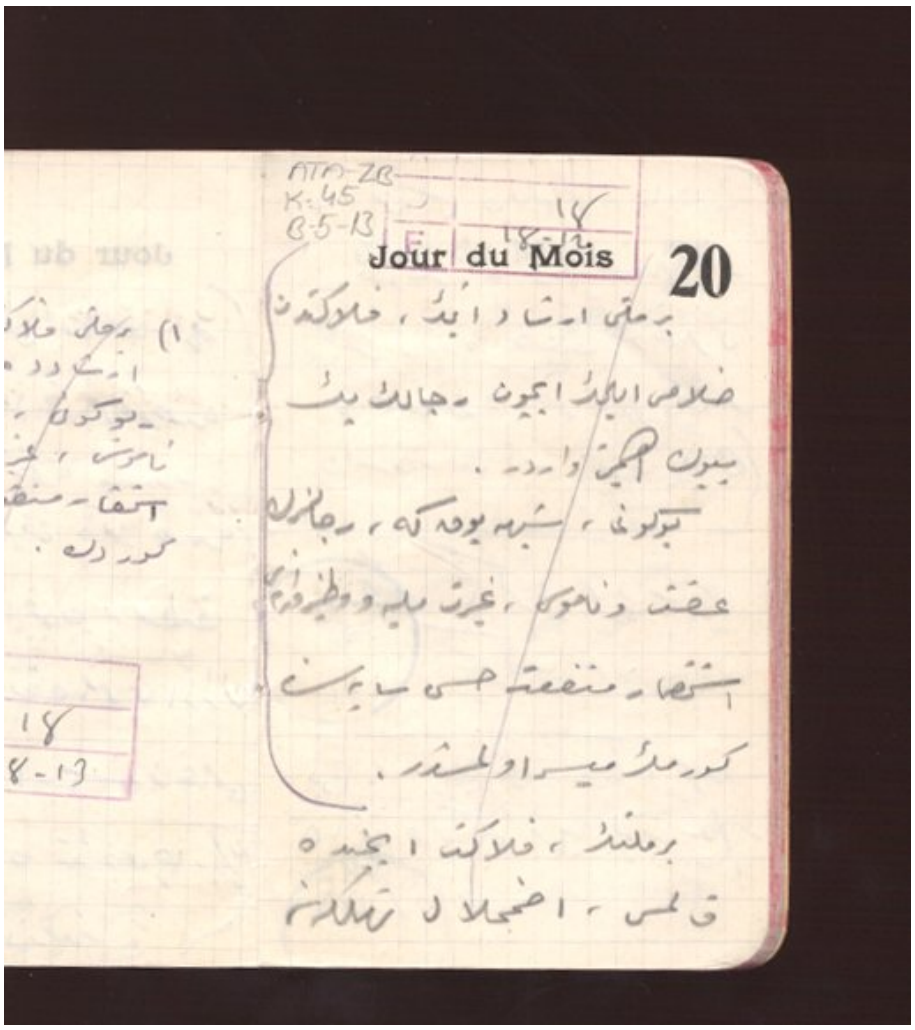
5al

- Bursa kaplıcalarına bakın

- Sofya'da böyle menbalar var. Her birinde cennet havuzları vaziyetinde havuzlar ve hamamlar vardır. Biz niçin yapmayalım?

Tanrı birdir ve büyükdür.

Bu ana, baba yurdu için hayatını vermeğe müheyyâ yüz binlerce evlâtlar vardır.

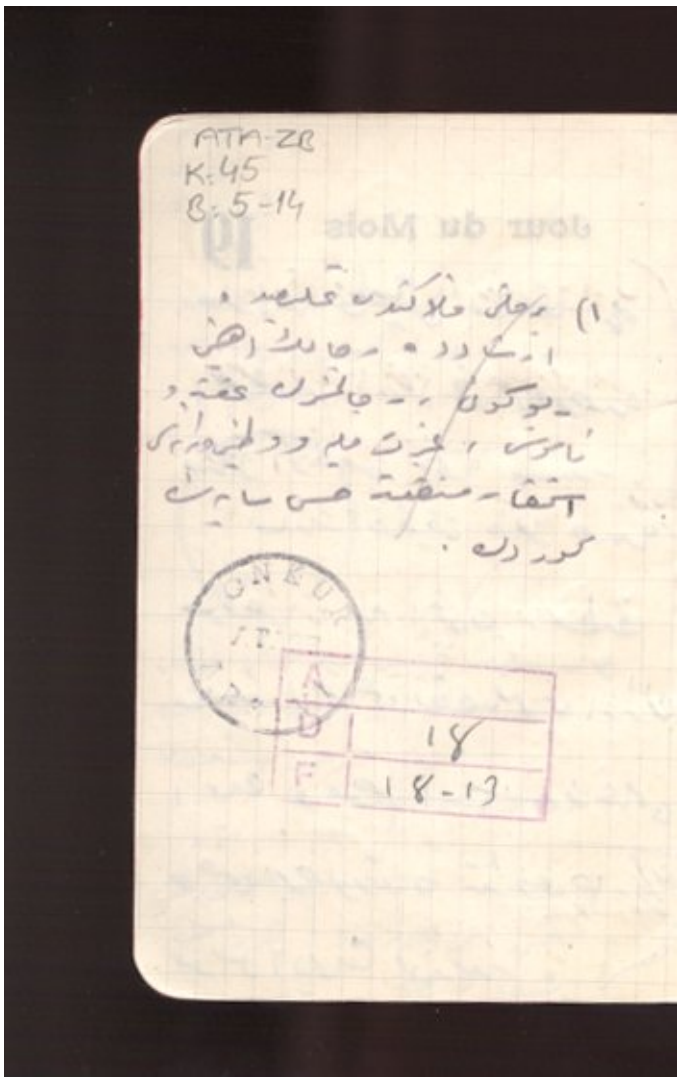
45-5ala

5ala

Bir milleti irşad etmek, felaketten halâs eylemek için ricâlin pek büyük ehemmiyeti vardır.

Bugünü, şüphe yok ki ricâlimizin iffet ve namusu, gayret-i milliye ve vatanperverânesi, istihkar-ı menfaat hissi sayesinde görmek müyessir olmuştur.

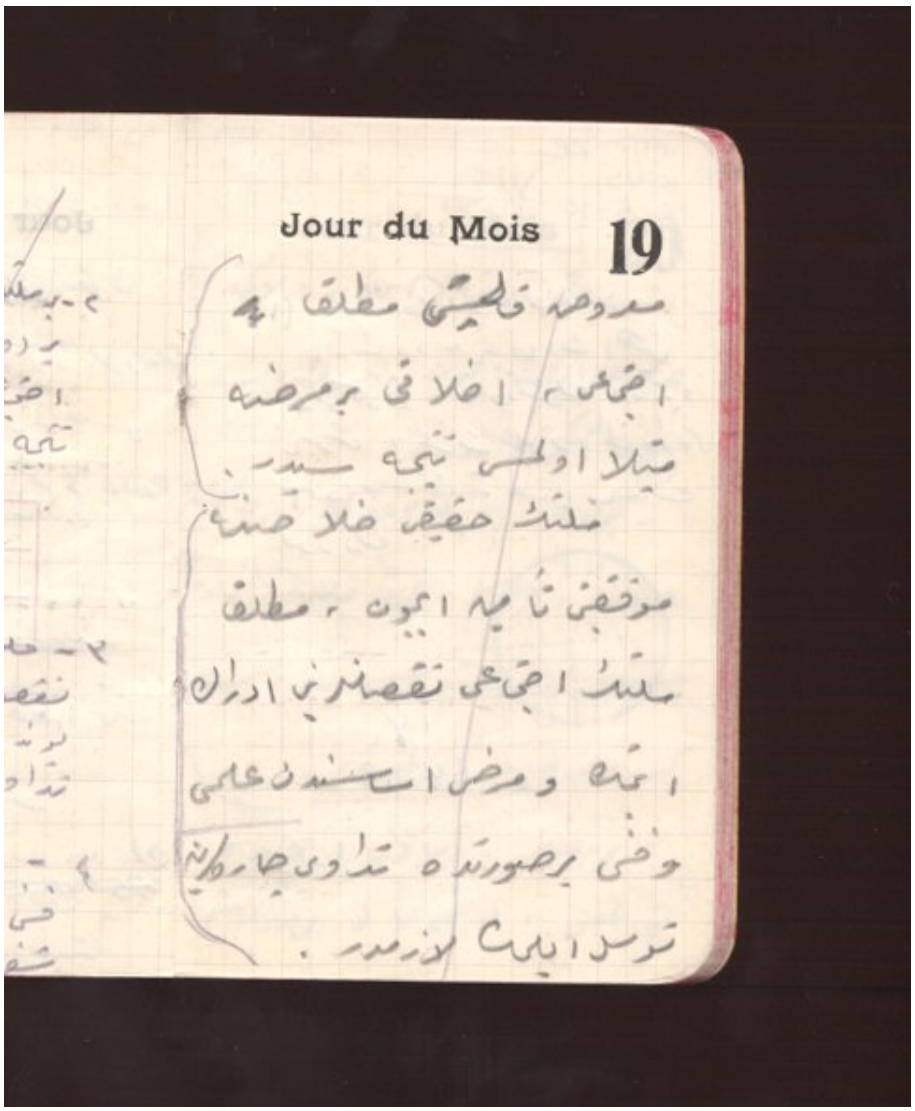
Bir milletin felaket içinde kalması, izmihlal tehlikesine

45-5am

5am

bir milleti felaketten tahliste, irşâdda ricâlin ehemmiyeti. Bugün bir ricâlimizin iffet ve namusunu gayret-i milliye ve vatanperverânesini istihkar-ı menfaat hissi sayesinde gördük.

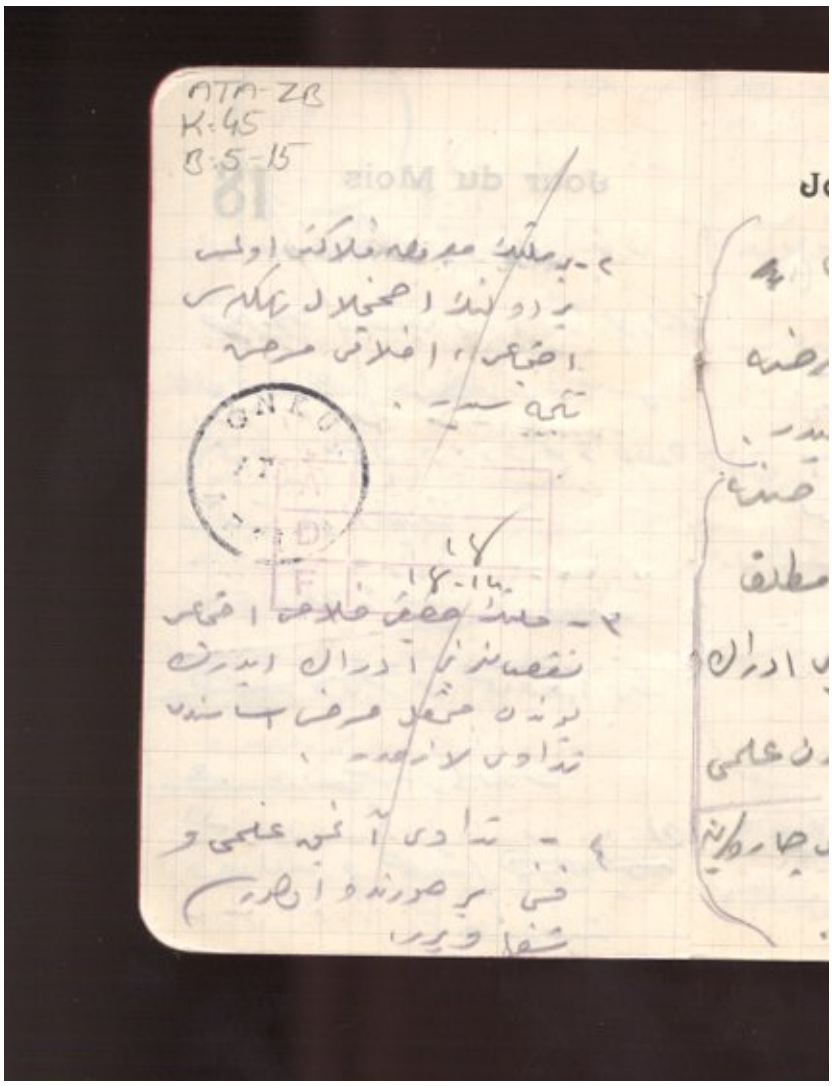

45-5ama

5ama

Maruz kalışı mutlaka içtimaî, ahlakî bir maraza mübtela olması neticesidir.

Milletin hakiki halâsına muvaffakiyet temini için, mutlaka milletin içtimaî noksanlarını idrak etmek ve marazî esasından ilmî ve fennî bir sûrette tedavi çarelerini tevessül eylemek lâzımdır.

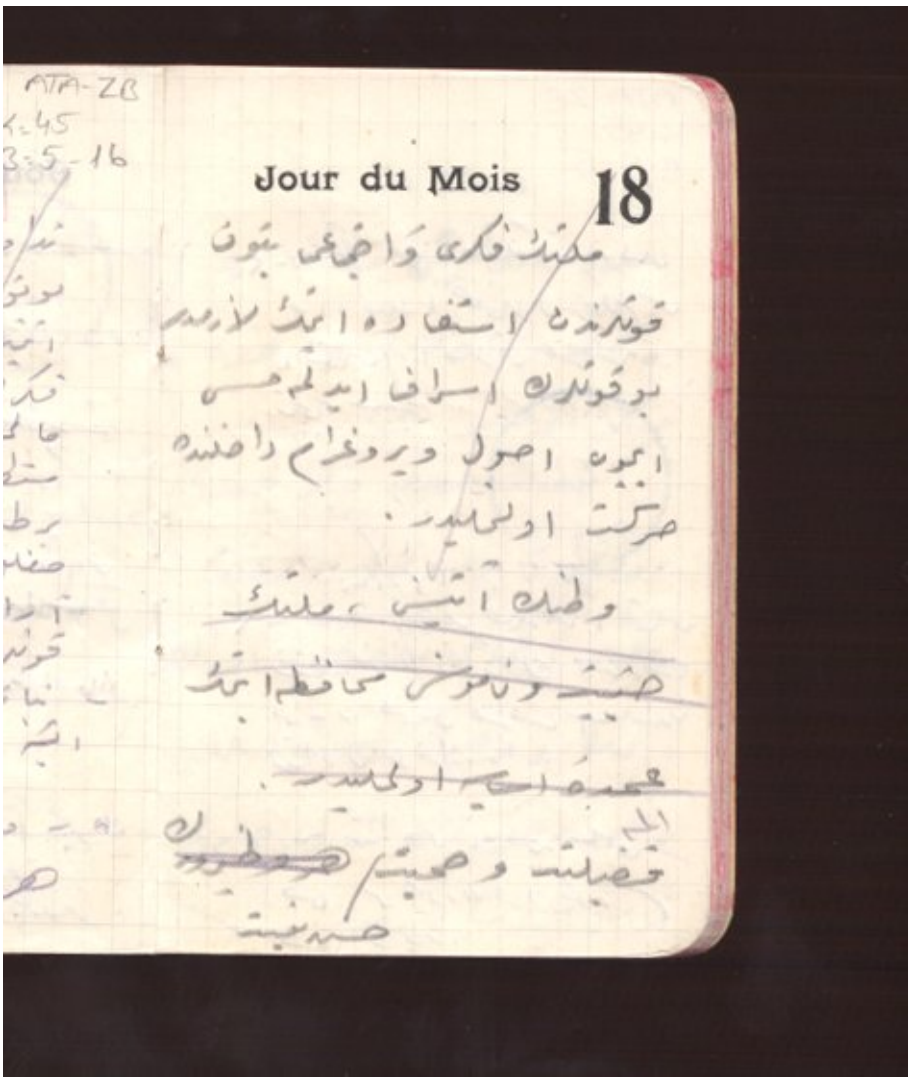
45-5an

5an

2. Bir milletin maruz-ı felaket olması, bir devletin izmihlâl tehlikesi ictimaî, ahlâkî maraz neticesidir.

3. Milletin hakikî halâsı içtimaî noksanlarını idrak ederek bundan müstakil merazî esasından tedavi lâzımdır.

4. Tedavi ancak ilmî ve fennî bir sûrette olursa şifâ verir.

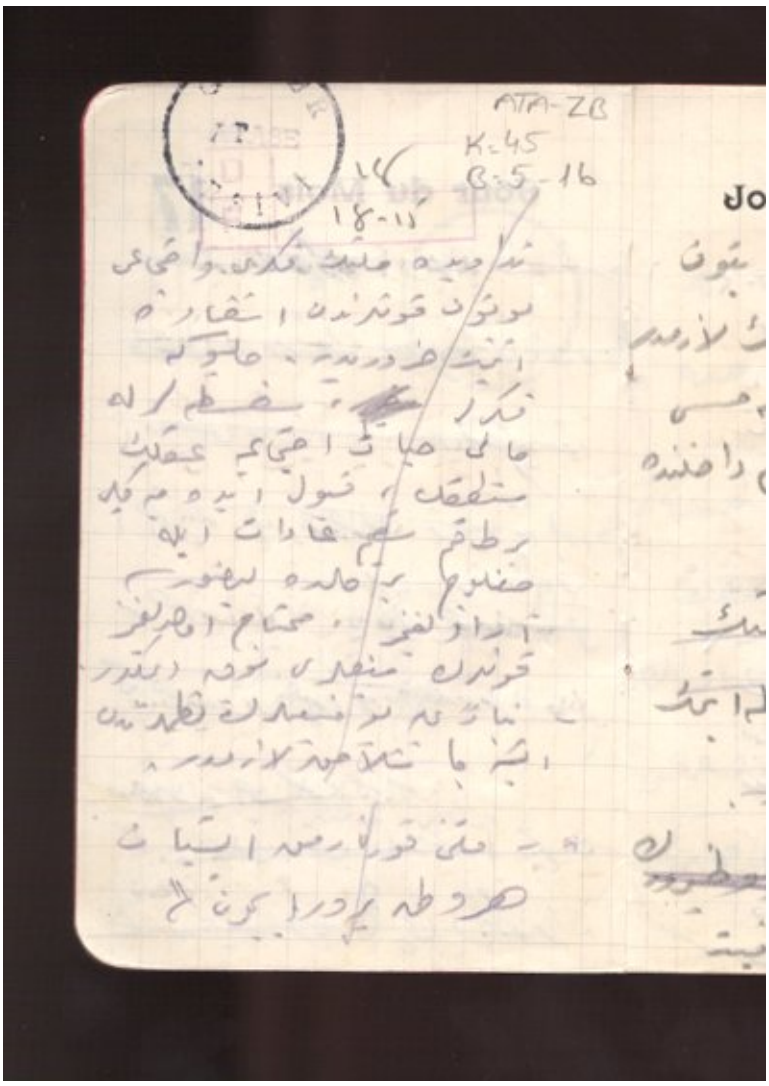
45-5ana

5ana

Milletin fikrî ve içtimaî bütün kuvvetlerinden istifade etmek lâzımdır. Bu kuvvetlerin israf edilmemesi için usûl ve bir program dâhilinde hareket olunmalıdır.

Vatanın âtîsi, milletin hissiyât ve namusunu muhafaza etmek umde-i esasiye olmalıdır.

Fazilet ve hamiyet ve hüsnüniyet.

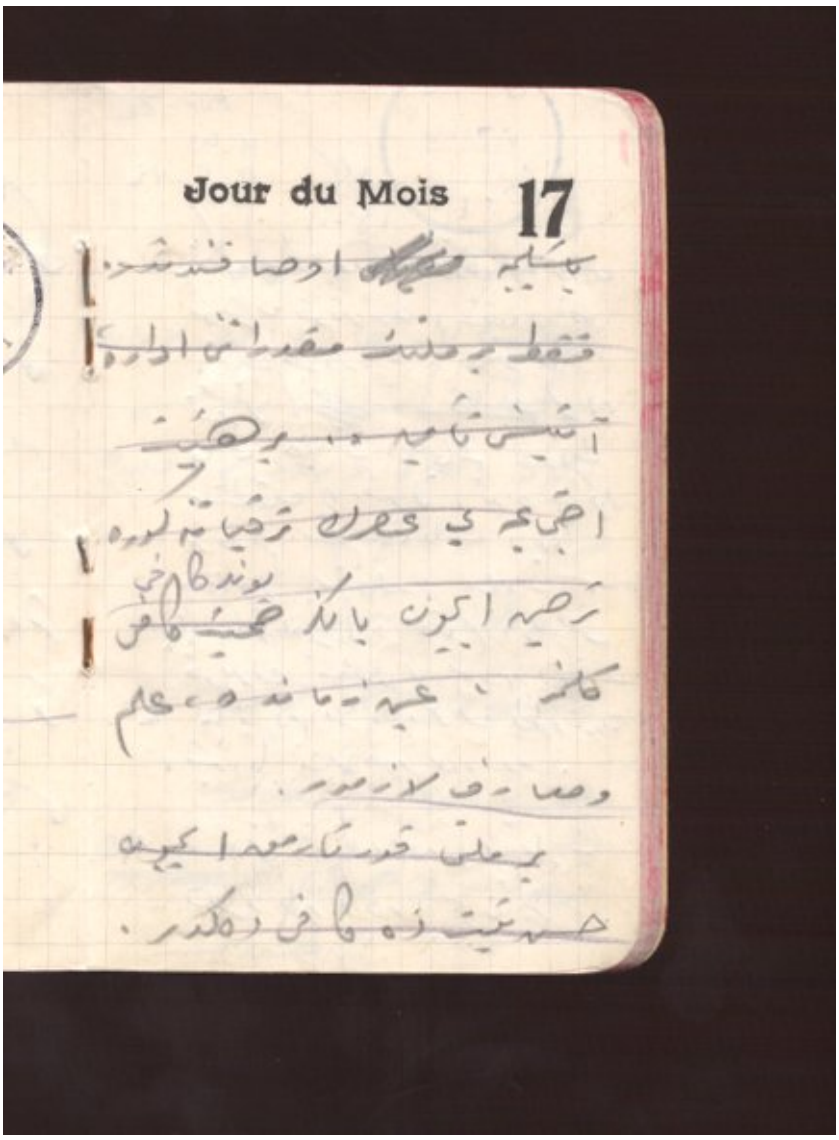
45-5ao

5ao

Tedavide milletin fikrî ve içtimaî bütün kuvvetlerinden istifade etmek zarurîdir. Hâlbuki fikirler safsatalarla mâlî hayat-ı içtimaiye aklın, mantıkın kabul edemiyeceği birtakım sakîm âdât ile mefluc bir hâlde bulunursa aradığımız, muhtaç olduğumuz kuvvetlerin menbaları yok demektir.

- Binâenaleyh bu menbaların tathîrinden işe başlamak lâzımdır.

- Milletini kurtarmak isteyen her vatanperver için

45-5aoa

başlıca evsafındandır. Fakat bir milletin mukadderâtını idare, âtîsini temin, heyet-i içtimaiyeyi asrın terakkiyâtına göre tarsîn için yalnız bunlar kâfi gelmez. Aynı zamanda ilim ve maarif lâzımdır. Bir milleti kurtarmak için hüsn-i niyet de kâfi değildir.

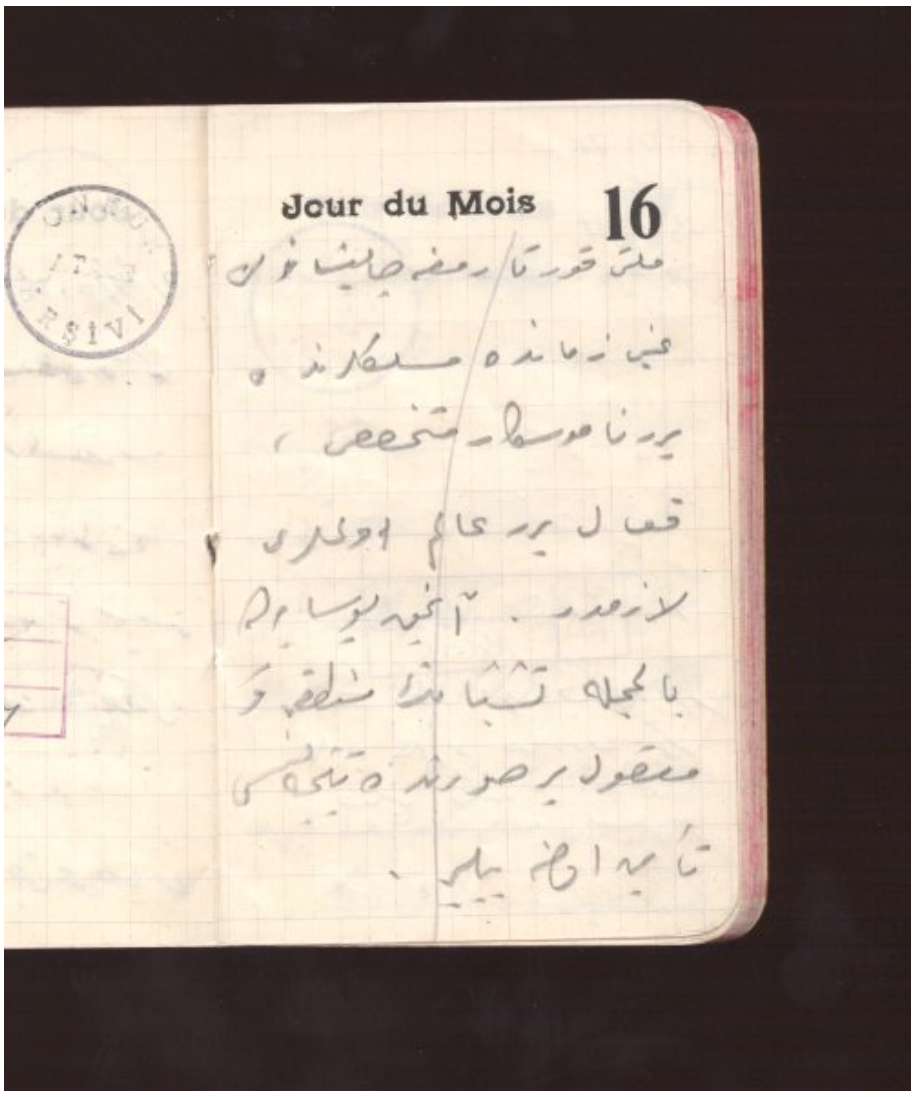

45-5ap

5ap

6. İlm-i maârif lâzımdır.

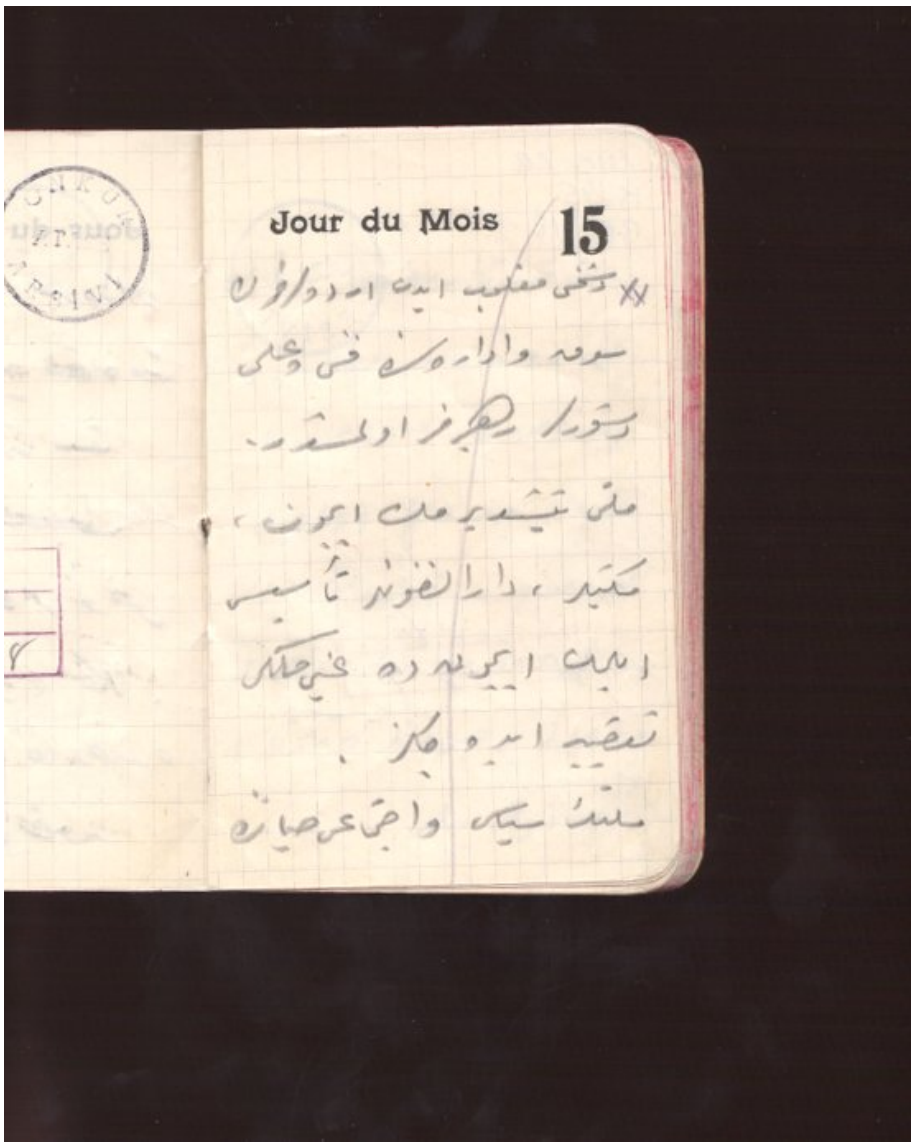
7. İlm-i maârifin merkez-i faaliyeti mekteptir.

45-5apa

5apa

Milleti kurtarmağa çalışanların aynı zamanda mesleklerinde birer namuskâr, mütahassıs faal birer âlim olmaları lâzımdır. Ancak bu sayede bilcümle teşebbüsâtın muntazam ve ma'kul bir sûretde neticelenmesi temin olunabilir.

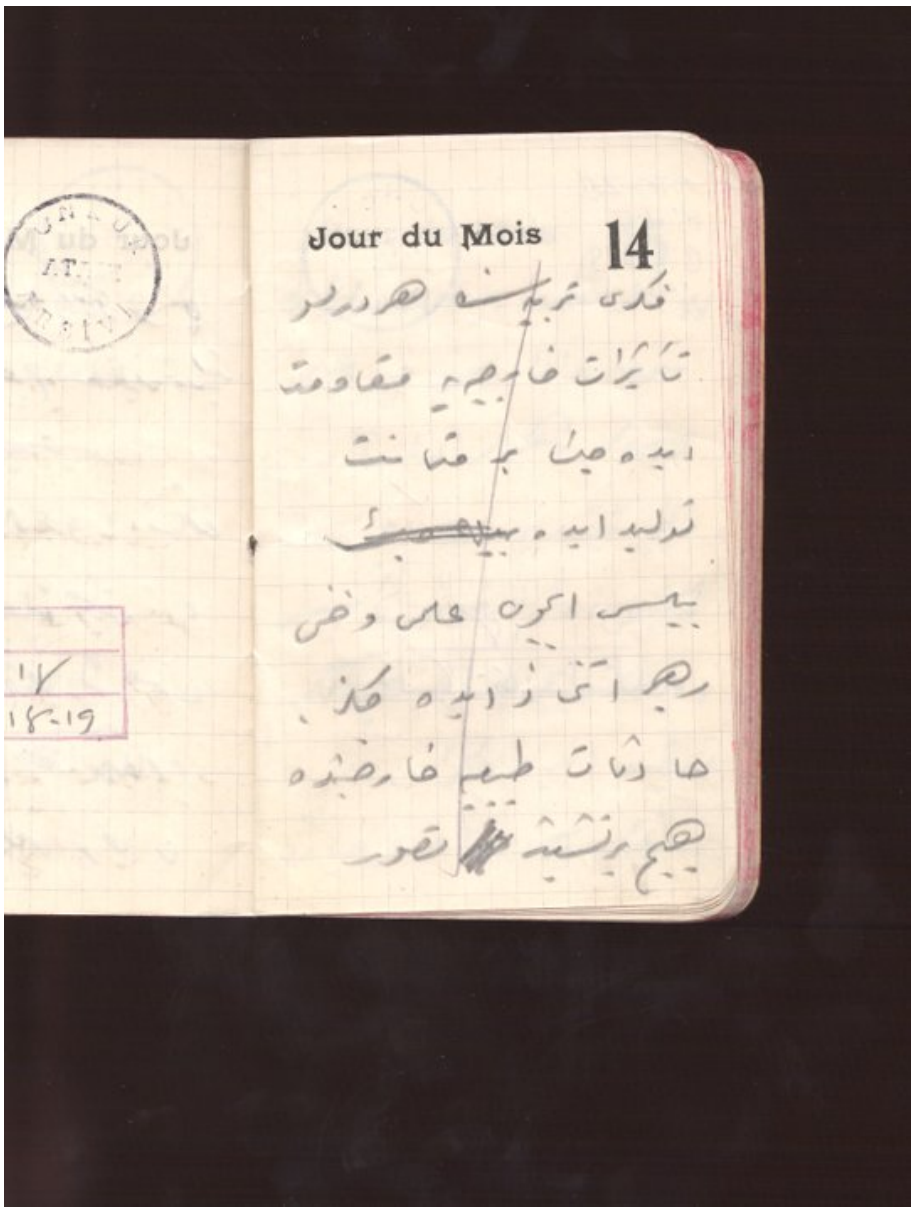

45-5aq

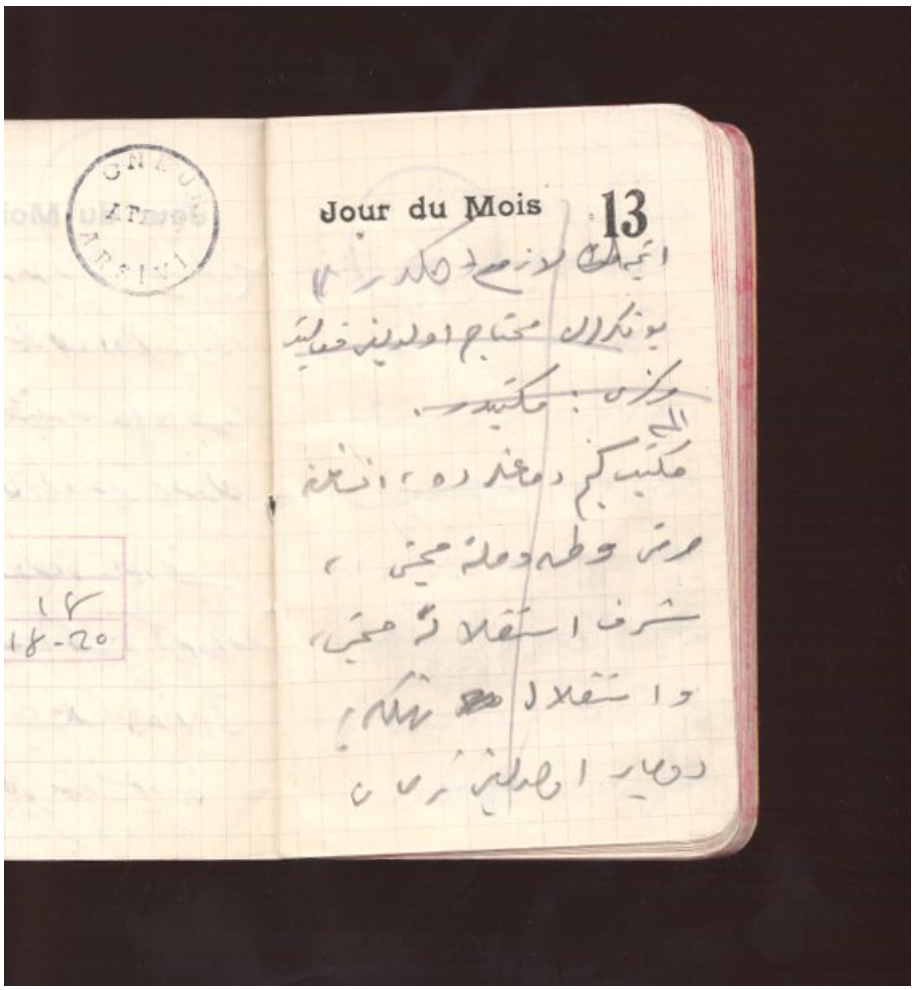
5aq

Düşmanı mağlup eden ordularımızın sevk ve idaresinde fennî ve ilmî düstûrlar rehberimiz olmuştur.

Milleti yetiştirmek için mektepler darülfünûnlar tesis eylemek için de aynı mesleği takib edeceğiz. Milletin siyasî ve içtimaî hayatında,

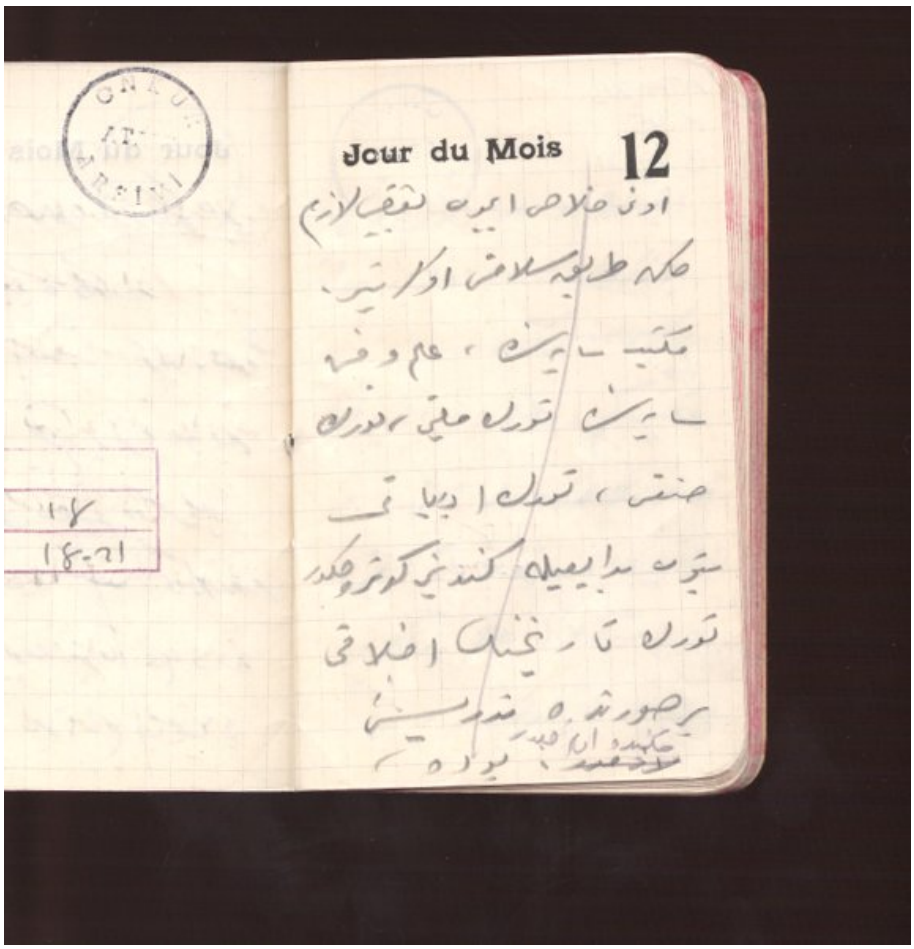

Jour du Mois
14

fikrî terbiyesinde her türlü tesirât-ı hariciyeye mukavemet edecek bir metanet tevlid edebilmesi için ilmî ve fennî rehber-i ittihaz edeceğiz. Hadisât-ı tabiiyye haricinde hiçbir teşebbüs tasavvur

Jour du Mois
13

etmek lâzım değildir. Bu fikirlerin muhtaç olduğu faaliyet merkezi mekteptir.

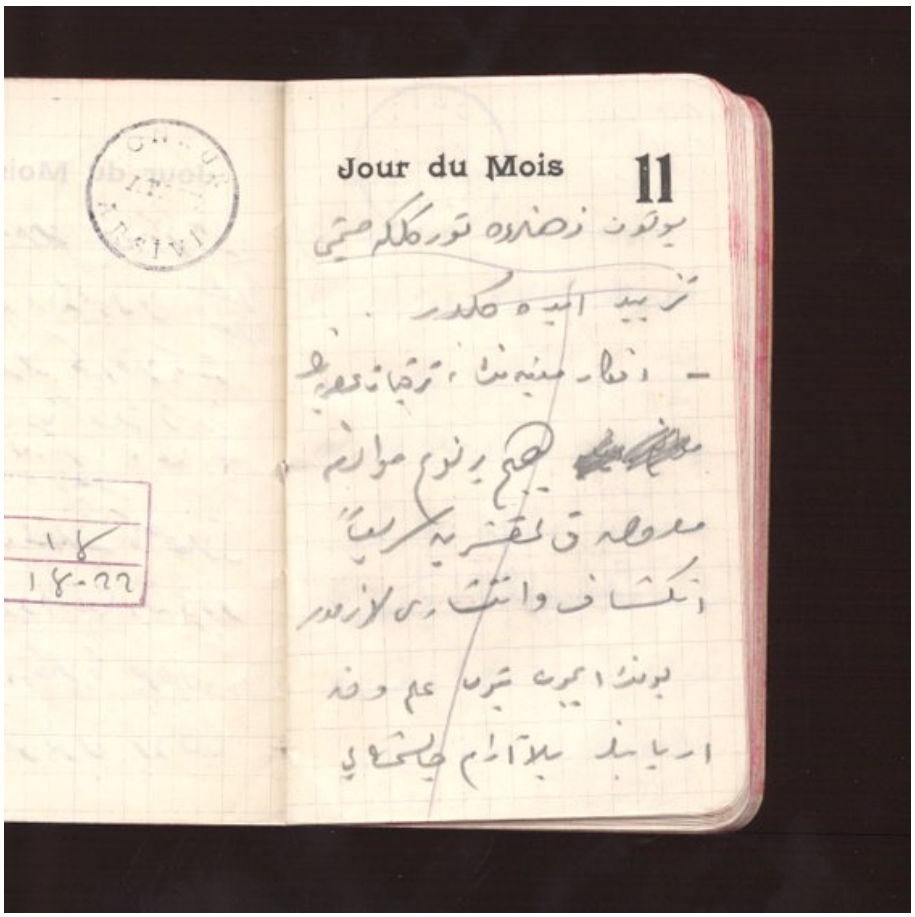
Mektep, genç dimağlarda insanlığa hürmeti, vatan ve millete muhabbeti, şeref ve istiklâle muhabbeti istiklâl tehlikeye düçâr olduğu zaman

45-5at

onu halâs için tatbiki lâzım gelen tarik-i selâmeti öğretir.

Mektep sayesinde, ilim ve fen sayesinde Türk milleti, Türk san'atı, Türk edebiyatı bütün bedâyi'iyle kendini gösterecektir. Türk tarihinin ahlâkî bir surette tedrisi mektepde olacaktır. Bu da

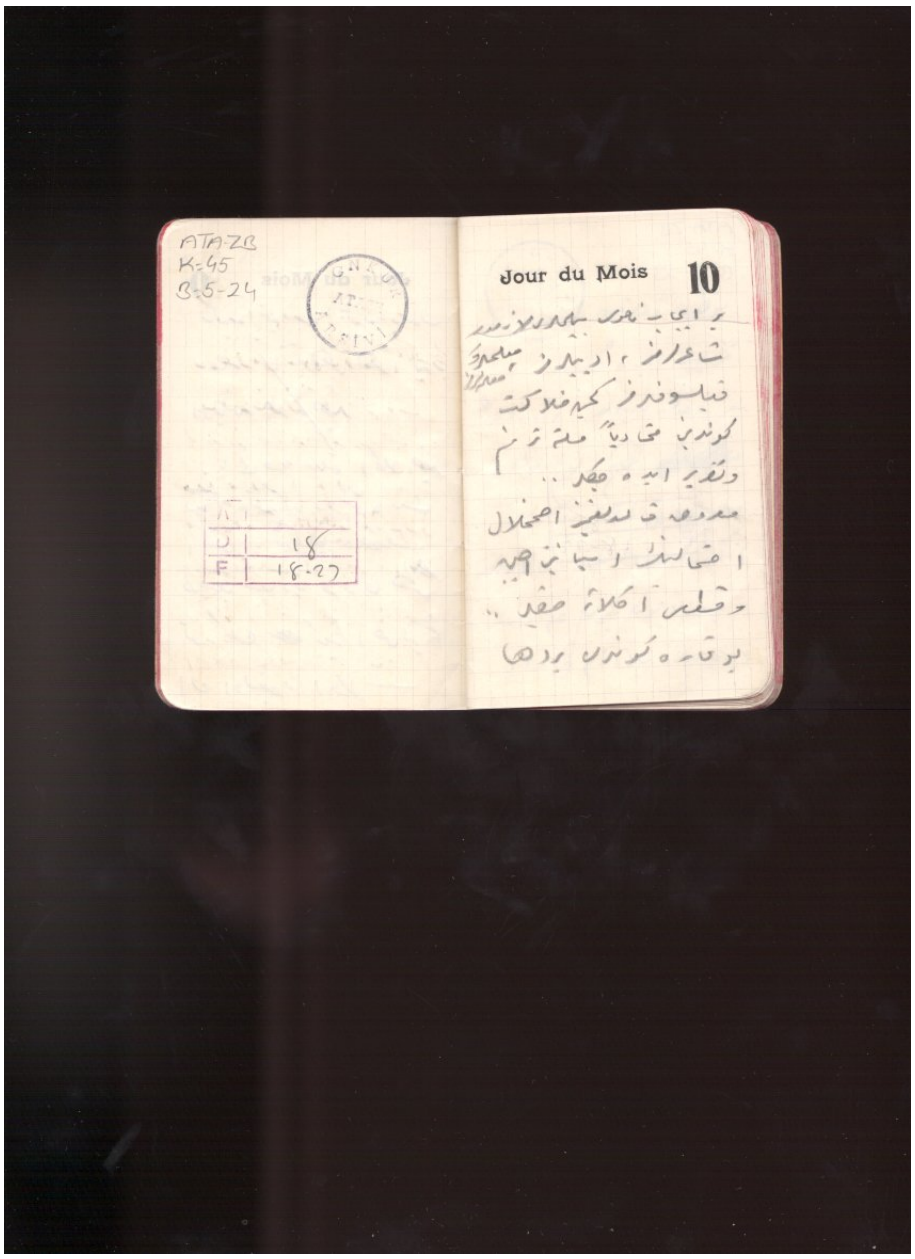

45-5au

5au

bütün zihinlerde Türklüğe muhabbeti tezyîd edecektir.

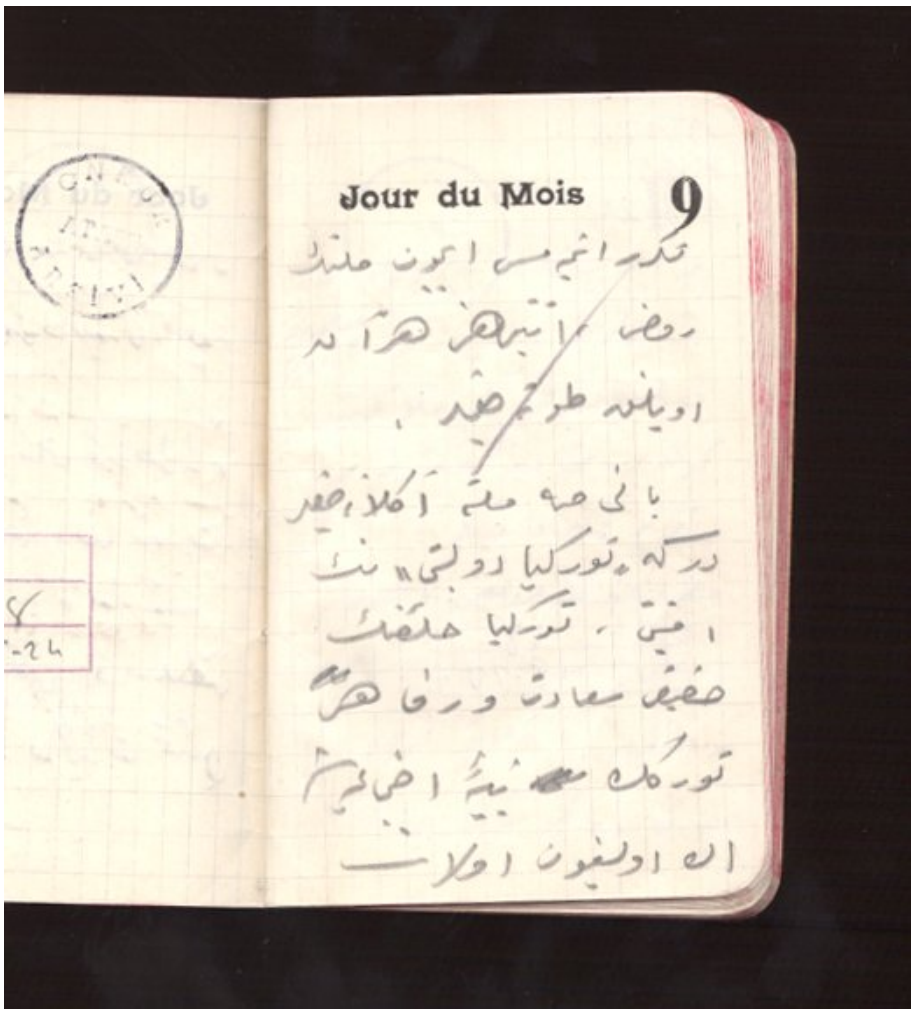
Efkâr-ı medeniyyenin terakkiyât-ı asrîyenin hiçbir nevi mevani'e maruz kalmaksızın seri'en inkişâf ve intişârı lâzımdır. Bunun için bütün ilim ve fen erbâbının bilâ-aram çalışmayı

45-5av

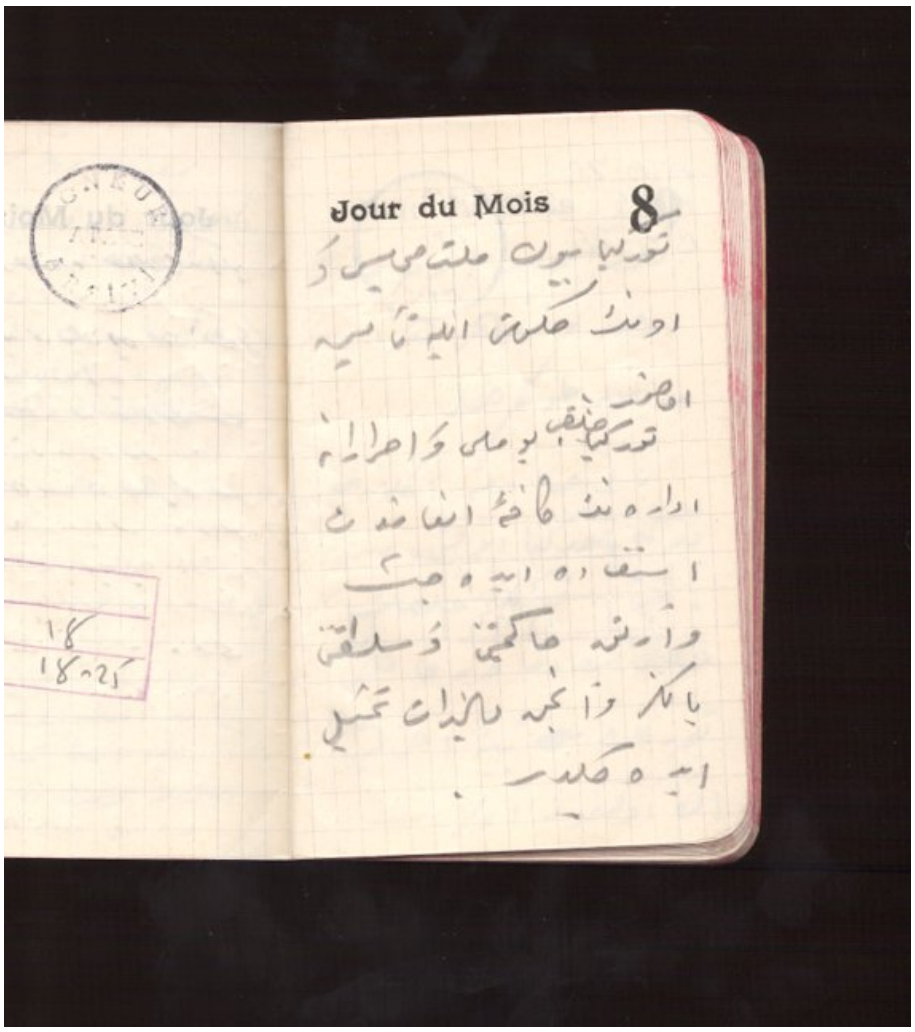
5av

bir icâb-ı namus bilmeleri lâzımdır. Şairlerimiz, ediplerimiz, muallimler ve muallimelerimiz, filozoflarımız geçen felâket günlerini mütemadiyen millete terennüm ve takrîr edecekler. Maruz kaldığımız izmihlâl ihtimalinin esbâbını açık ve kat'î anlatacaklar. Bu kara günlerin

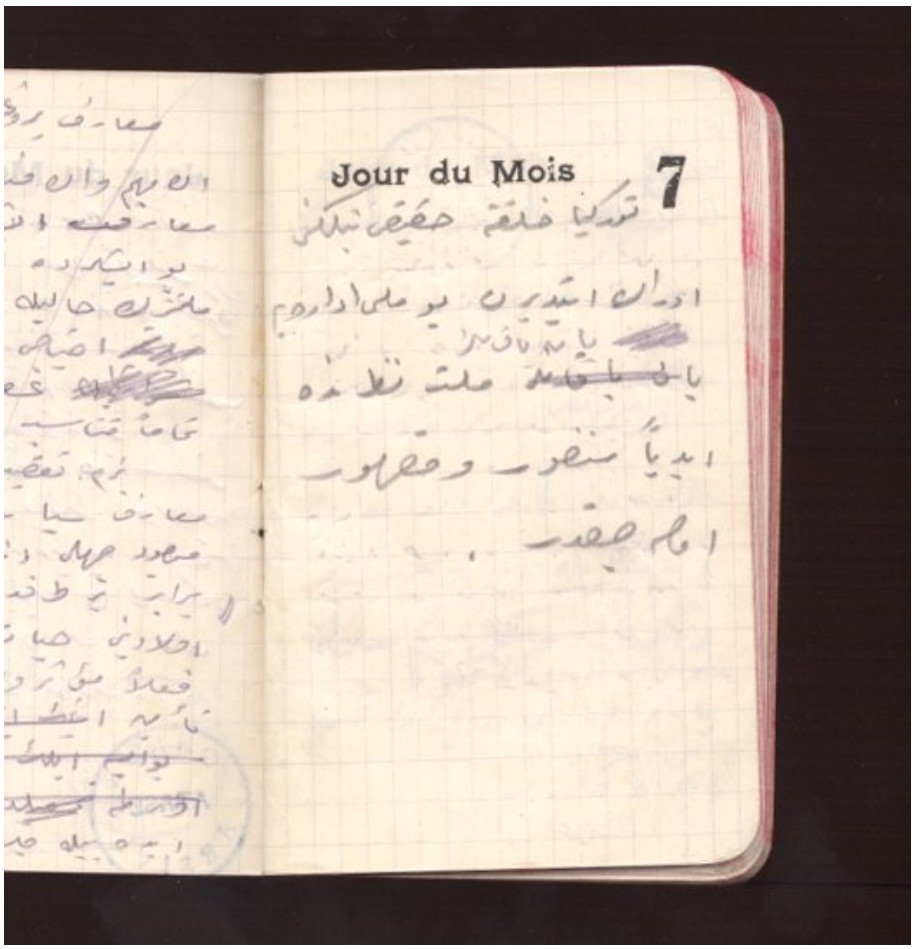
45-5ax

tekerrür etmemesi için milletin ruhunu ve intibahını her an uyanık tutacaklar. Bilhassa millete anlatacaklardır ki Türkiye Devleti'nin emniyeti, Türkiye halkının hakikî saadet ve refahı, Türk'ün terbiye-yi ictimaiyyesine en uygun olan

Jour du Mois
8

5ay

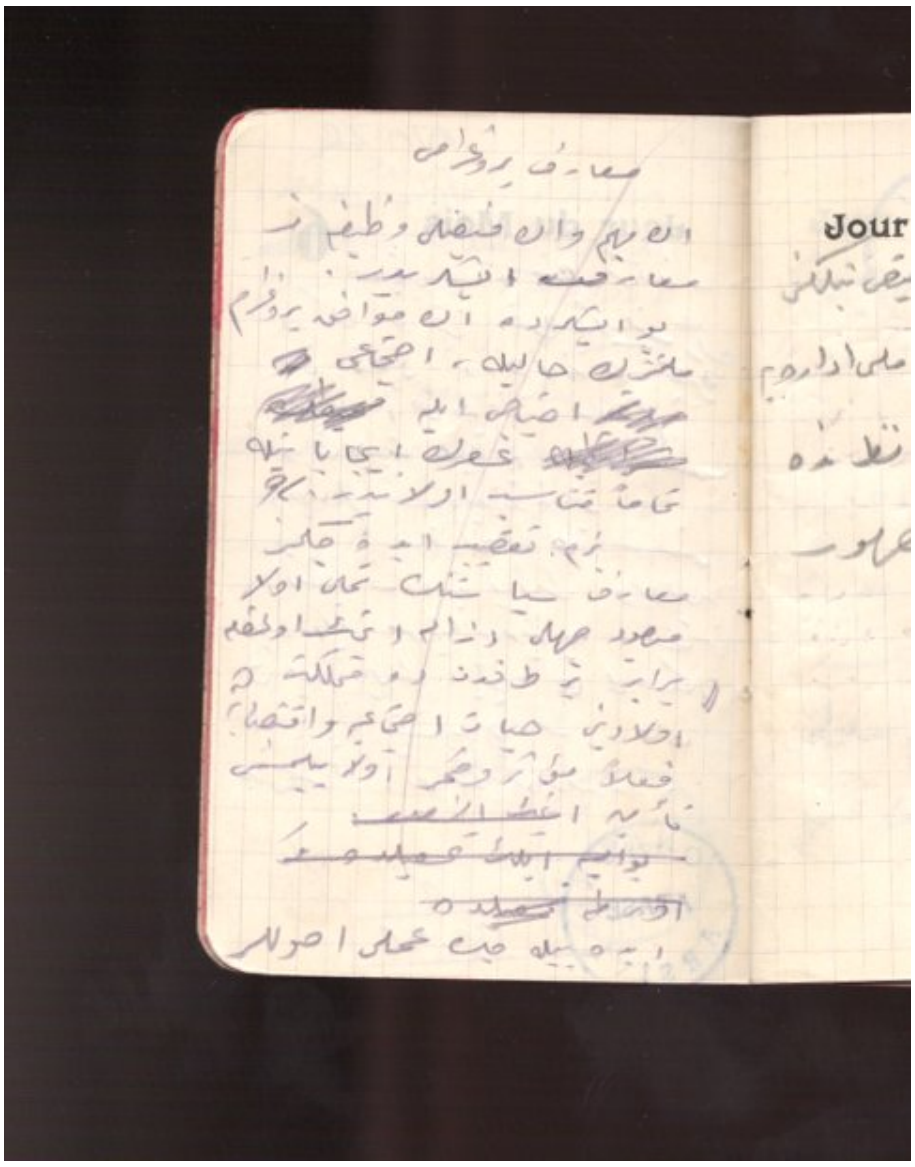
Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun hükûmeti ile temin olunur. Türkiye halkı bu millî ve ahrârâne idarenin, kaffe-i in'âmından istifade edecek ve artık hâkimiyetini ve saltanatını yalnız ve ancak bizzat temsil edecektir.

45-5az

5az

Türkiye halkına hakikî benliğini idrak ettiren bu millî idareye yan bakanlar millet nazarında ebediyen menfûr ve makhur olacaktır.

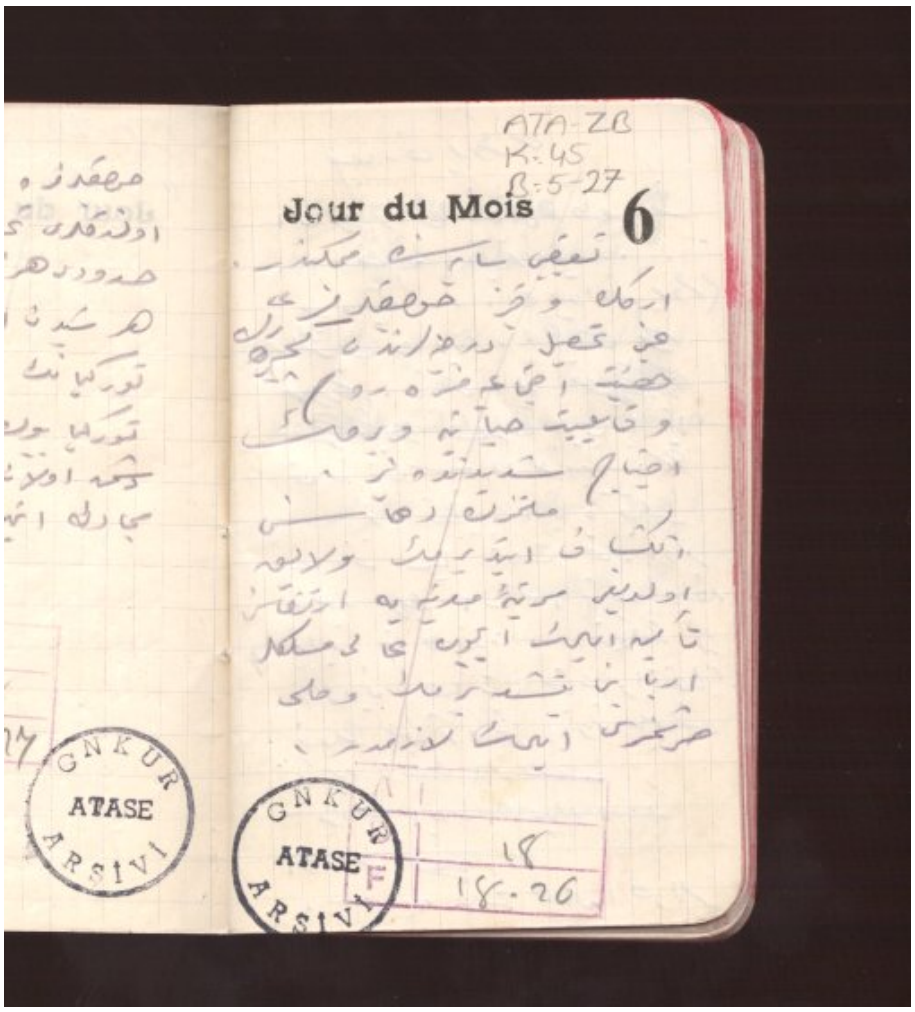

45-5ba

5ba

Maarif Programı

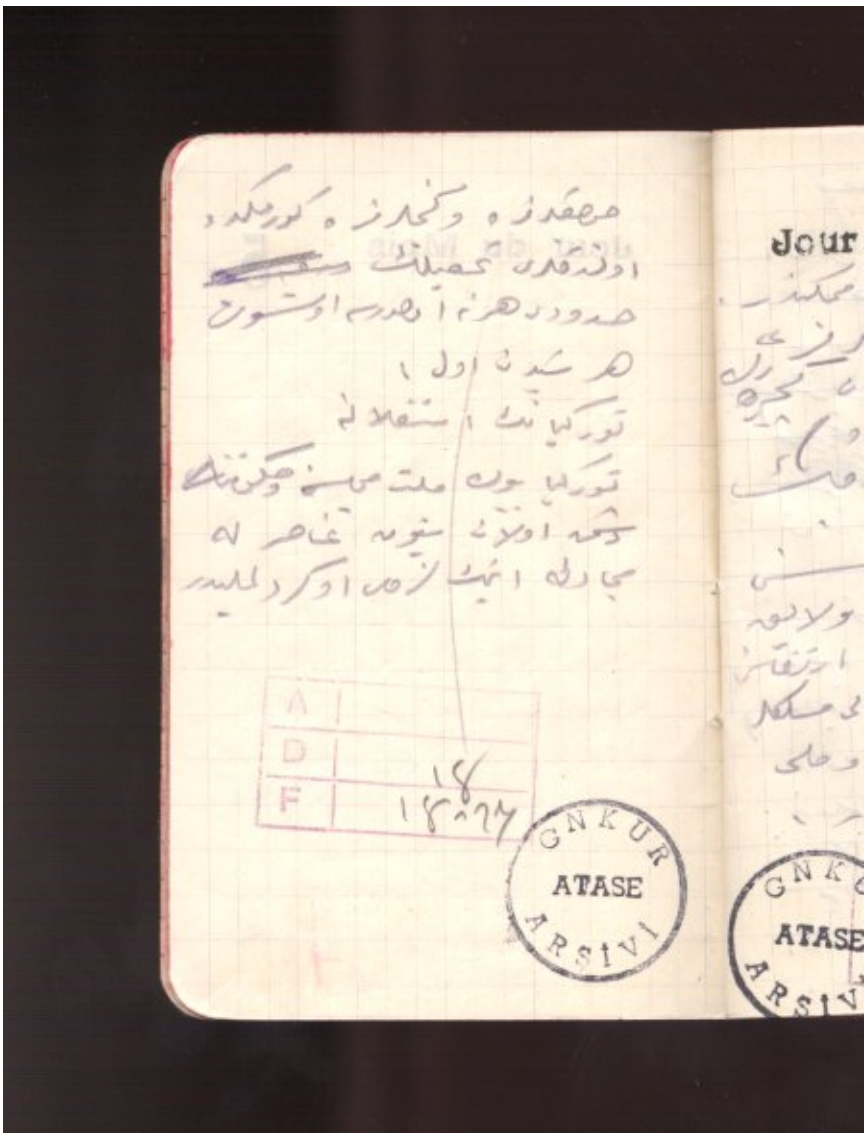
En mühim ve en faydalı vazifemiz maarif işleridir. Bu işlerde en muvafık program milletimizin haliyle içtimaî ihtiyacı ile asrın icabatıyla tamamen mütenasip olandır. Bizim takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli evvelâ mevcud cehli izale etmek olmakla beraber, bir taraftan da memleket evlâdını hayat-ı içtimaiyeye ve iktisadiyeye fiilen müessir ve zâhir olabilmesini temin, amelî usullerin

ATA-ZB
K-45
B-5-27
Jour du Mois
6
GNKUR
ATASE
ARSIVI
GNKUR
ATASE
ARSIVI
F
18
18-26

45-5baa

takibi sayesinde mümkündür. Erkek ve kız çocuklarımızı aynı tahsil derecelerinden geçirerek hissiyat-ı içtimaiyemize ruh ve cemiyet hayatına vermek ihtiyacı şedîdindeyiz.

Milletimizi daha seri inkişâf ettirmek ve lâyık olduğu mertebe-i medeniyeye irtifasını temin eylemek için ilmî meslekler erbâbını yetiştirmek ve millî harsımızı eylemek lâzımdır.

45-5bb

5bb

Çocuklarımıza ve gençlerimize görmekte oldukları tahsilin hududu her ne olursa olsun her şeyden evvel Türkiye'nin istiklâline, Türkiye Büyük Millet Meclisine ve Hükûmetine düşman olan bütün anâsırla mücadele etmek lüzûmu öğretilmelidir.

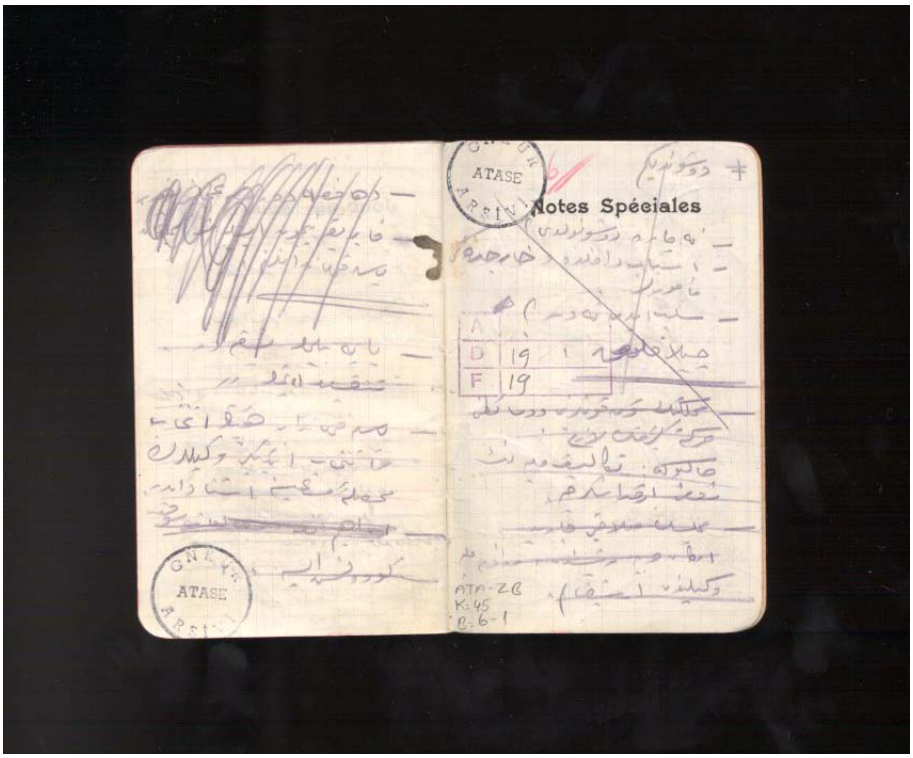

jour du Mois 1
A
D 18
F 18-28
GNB ATMES PARIS
1921 JUILLET AOUT SEPTEMBRE
1921 OCTOBRE NOVEMBRE DECEMBRE

45-5bc

5bc

726 sene-i hicriyesinde Orhan Gazi tarafından zapt olundu. Evvela Osman Bey muhasara etti. Muhasara uzadı, kendi Söğüd'e çekildi, oğluna terk etti.

Ç. MUSTAFA KEMAL'İN 1922 YILINA AİT GÜNLÜK NOTLARININ ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI (K: 45-G: 6)

45-6

K: 45- G: 6

- Düşündüğüm

- Ne çare düşünüldü?

- Esbâb, dâhilde ve hariçte memurlar

- Sebep eden nedir?

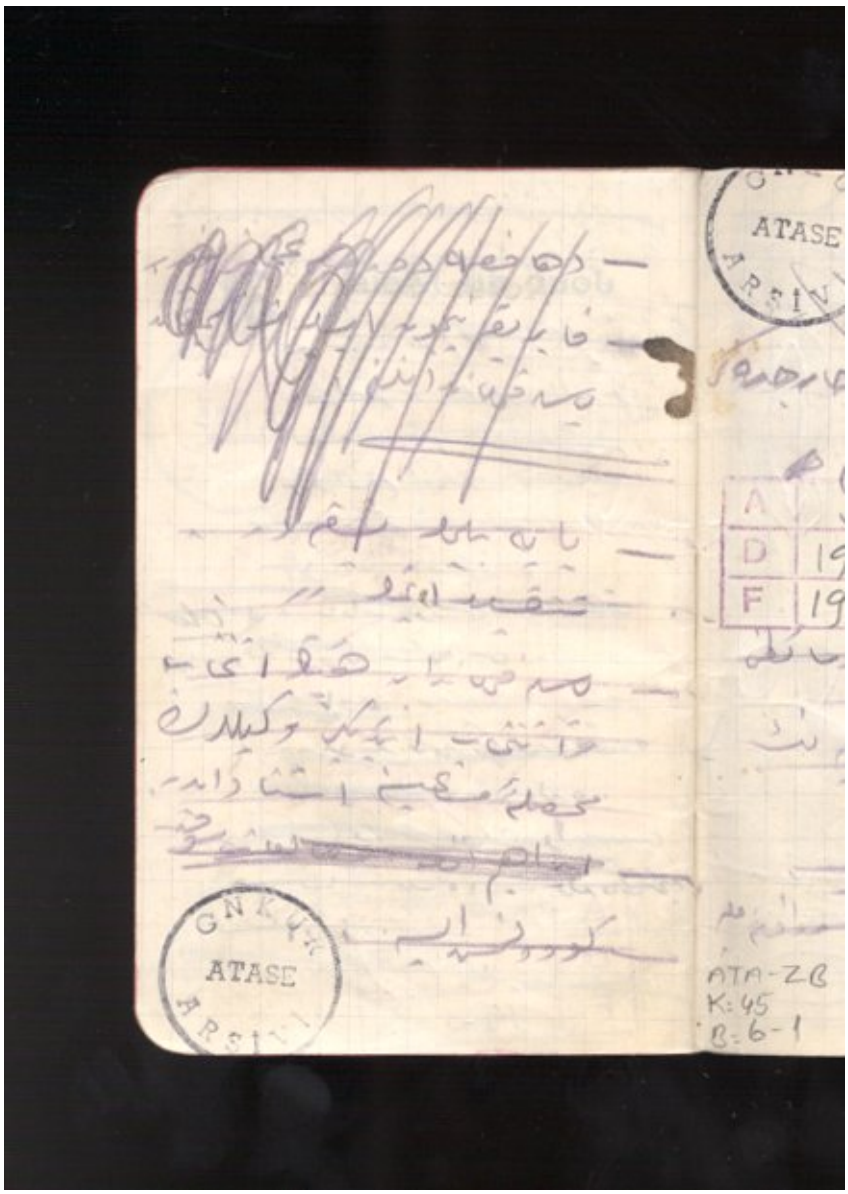
- Çıplaklık

- Memleketin... kuvvetlerini ve vesâitini harekete geçirmek lâzım.

- Hâlbuki Tekâlif-i Milliye'nin ref'ini arkadaşlarca.

- Meclisin selâhiyeti vardır.

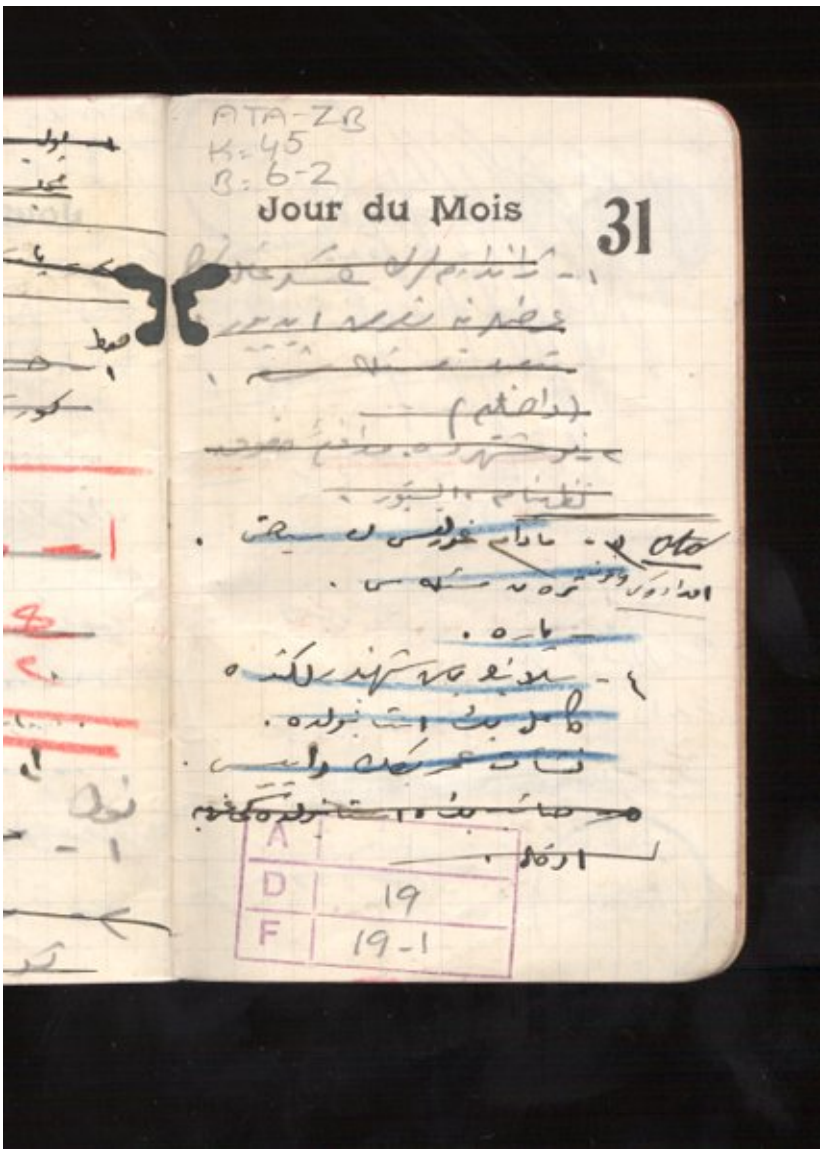
- Erkân-ı Harbiye ve Müdafaa Reisinden ve Müdafaa-i Milliye Vekilinden (Şifre)

45-6aa

6aa

- Daha fazla da
- Fabrika niçin işlemez?
- Başkumandanlığa
- Yapabilmek başkadır.
- Teşekkür etmek
- Başkumandan heyet-i intihab
- Her intihab ettiğiniz vekillerin muhasala-yı mesaisine isnad eder.
- İbrahim Efendi
- Görülmüş ise

45-6aaa

6aaa

Jandarmaların, asker ailelerinin ırzlarına taarruz ediyor.

Teb'îd meselesinden

(Dâhiliye)

2. Nevşehir'de Müdafaa-i Hukuk nizamnâme istiyor.

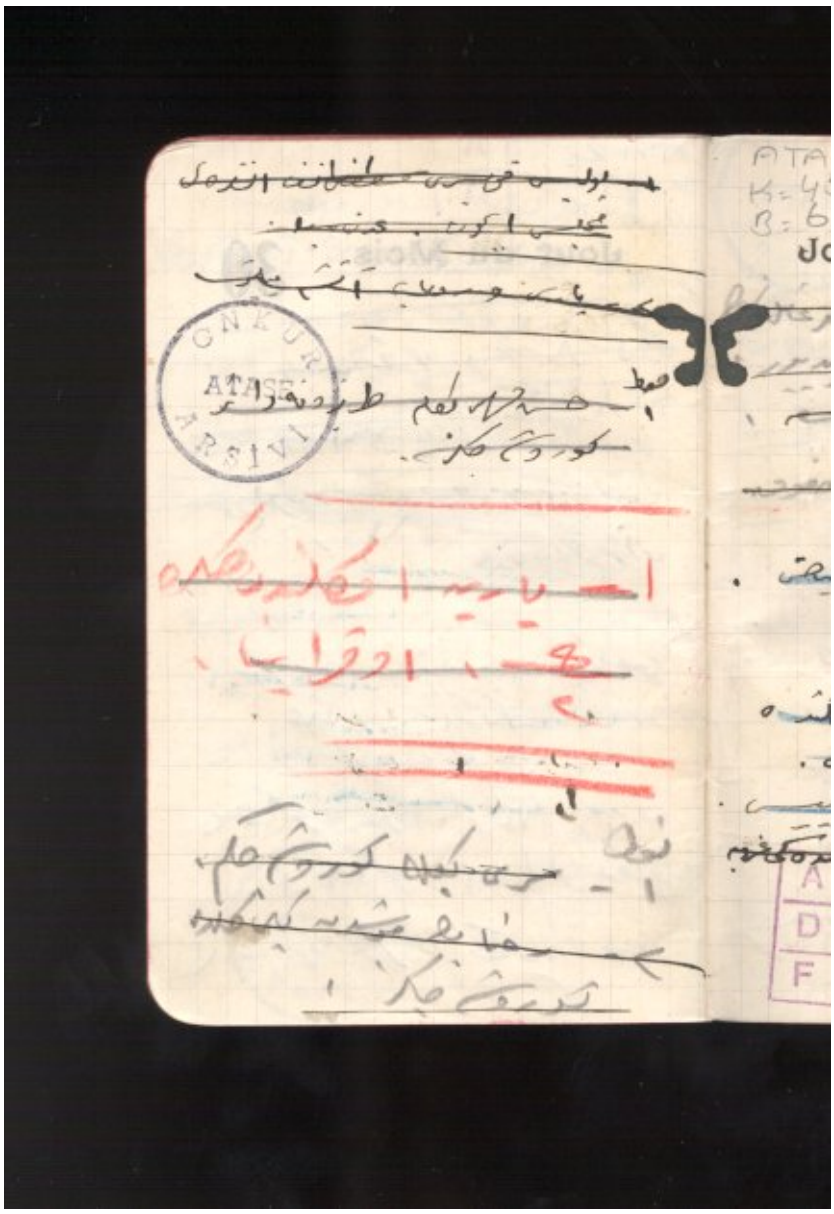
Oto 3: Madam Golıs'in seyahati

Tren meselesi

- Para

4. Selânik Başşehbenderliğinden Kâmil Bey. İstanbul'da Neş'et Ömer Bey'in dayısı

5. Saib Bey, İstanbul'da grubun emrine

45-6ab

6ab

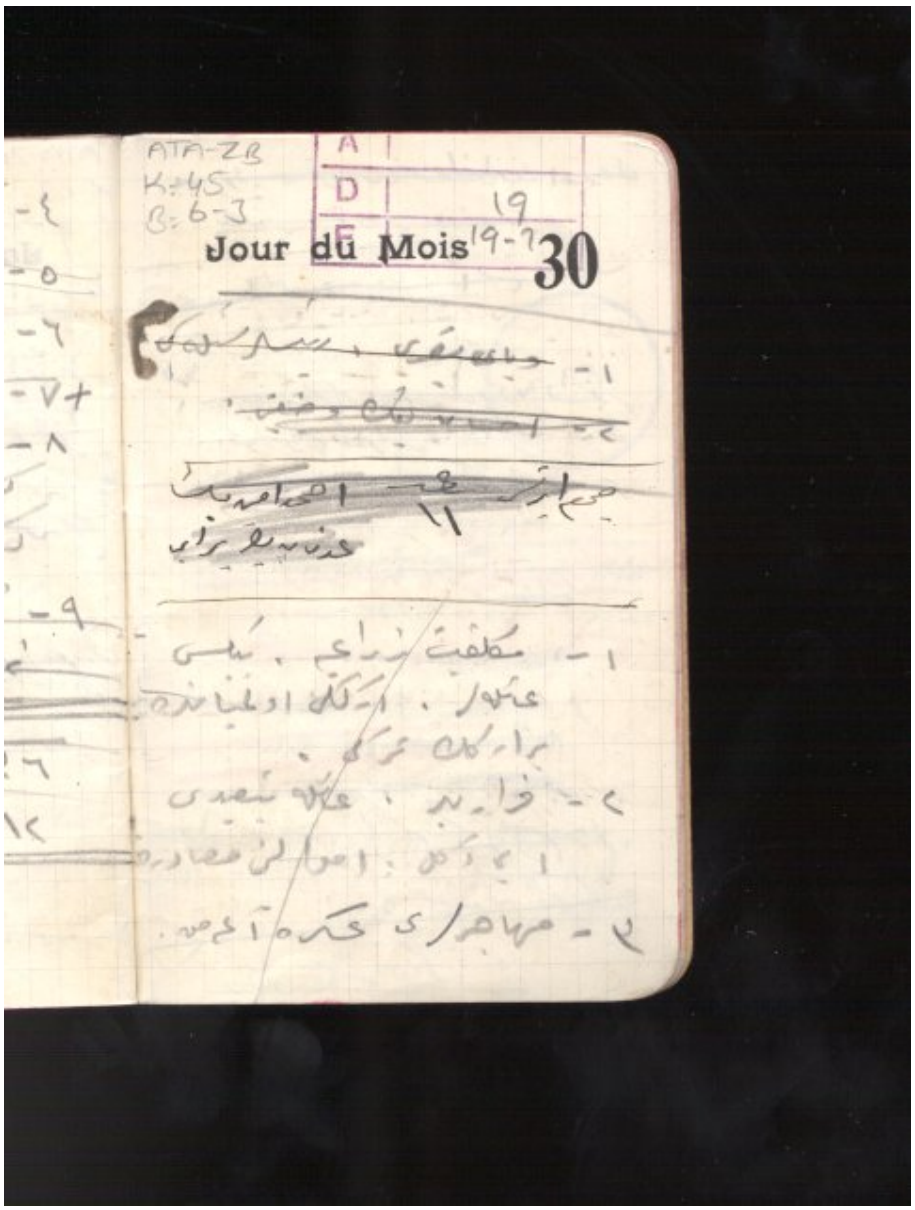
1. Polis Komiseri Mustafa Efendi Ankara'ya Meclis için avdet edildi.
2. Paris ve Roma'ya ataşemiliter

Not:

1. Hasan Fehmi Bey'le Trabzon'a dair görüşeceğiz.
2. Yarın öğleden sonra saat 14.00'de Ukrayna

Not:

1. Sabri Bey'le görüşeceğim.
2. Rıza Bey Muş'tan yeni geldi görüşeceğiz.

45-6aba

6aba

1. Ve pay-ı makarrı Reisler Meselesi.

2. İhsan Bey'in vaziyeti.

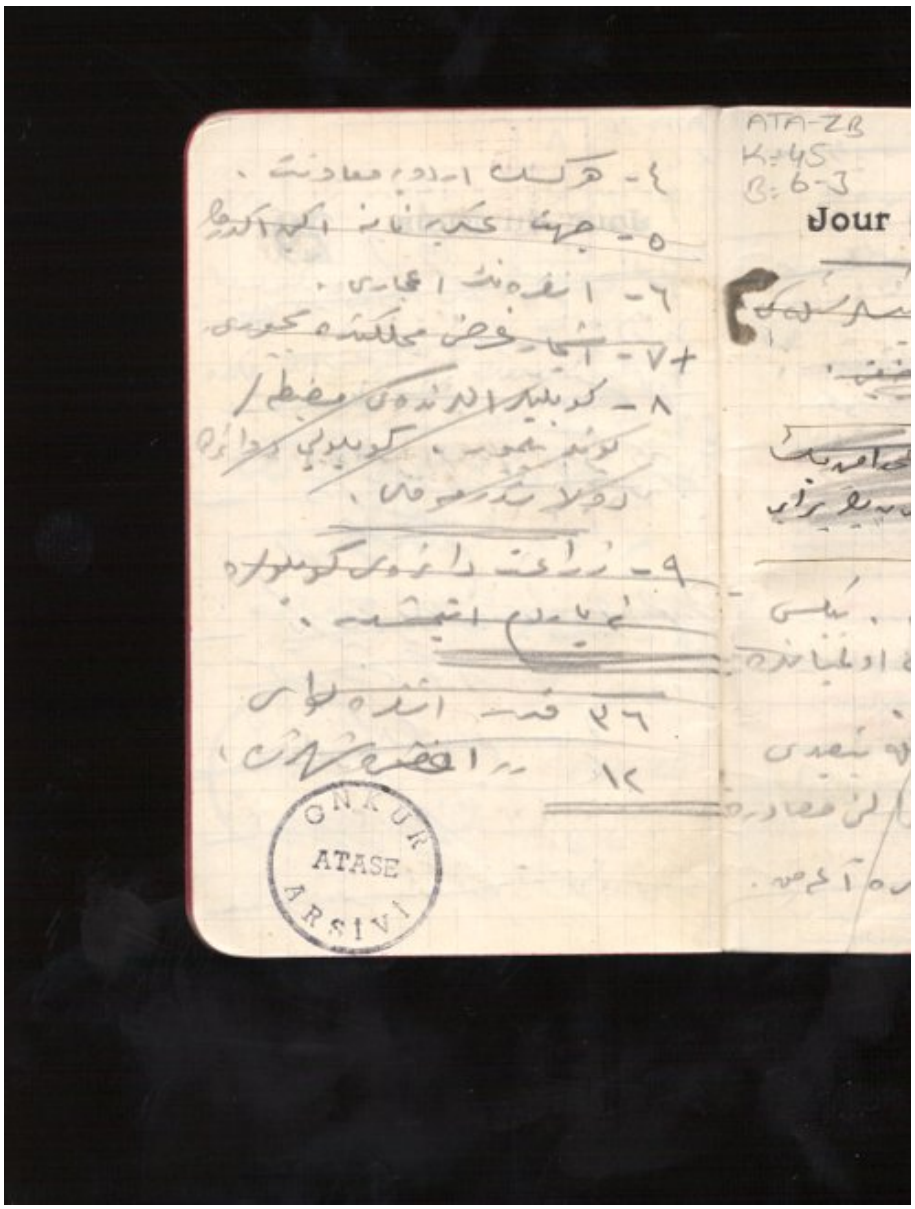
Cumartesi saat 11.00

Ahmet Emin Bey, Adnan Bey'le beraber.

1. Mükellefiyet-i ziraiye. Bi'kes aileler. Erkeği olmayanlara bir erkek terki.

2. Firariler, aile teb'idi iyi değil. Emvâlini müsadere.

3. Muhacirleri askere almamak.

45-6ac

6ac

4. Herkesin orduya muâveneti

5. Cihet-i askeriye namına ekin ekdirmek

6. Ankara'nın imarı

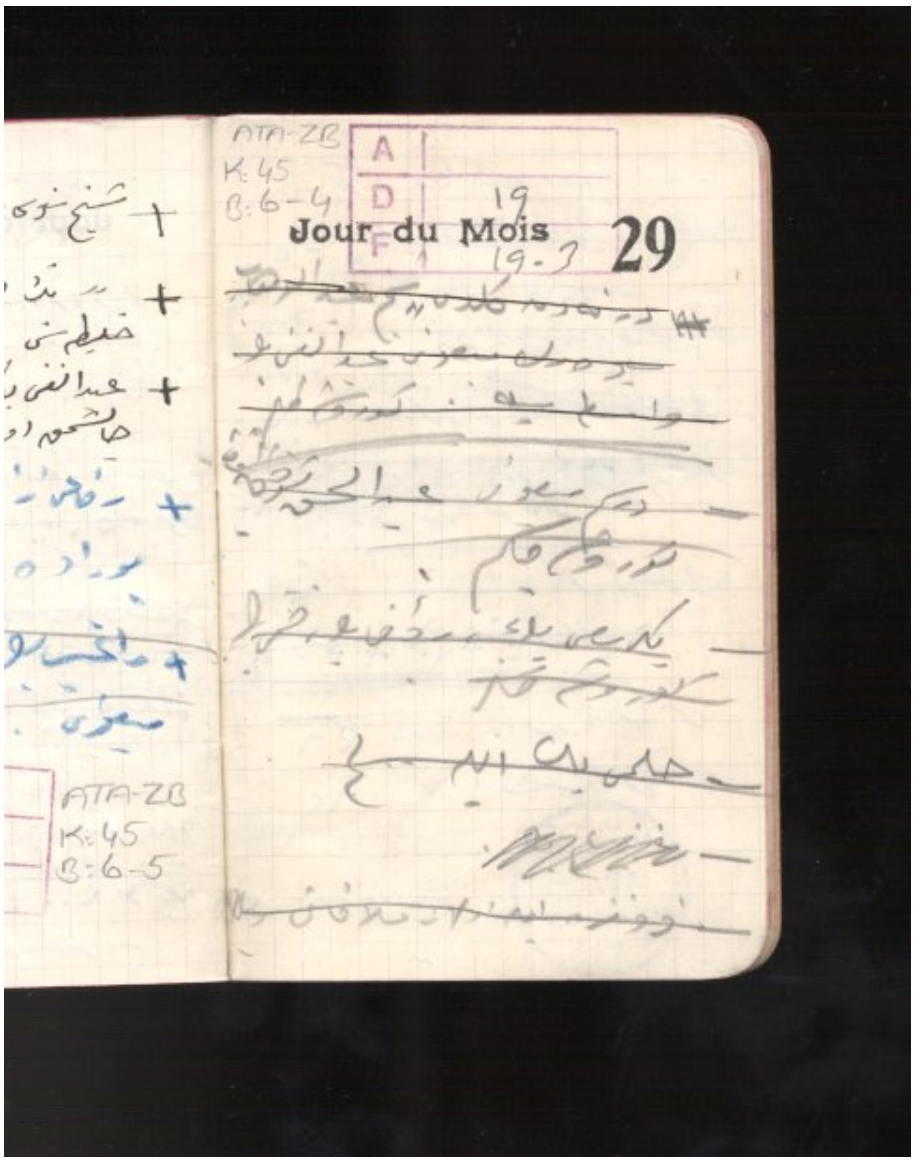
7. Eşcâr, arz-ı memleketde mecburî

8. Köylüler ellerindeki mazbatalar bunları bilmiyor. Köylüyü devâirde dolaştırmamalı.

9. Ziraat Dairesi köylülere ne yardım etmiştir?

36 kadar Ankara livası

12 kadar Ankara şehrinde

45-6aca

6aca

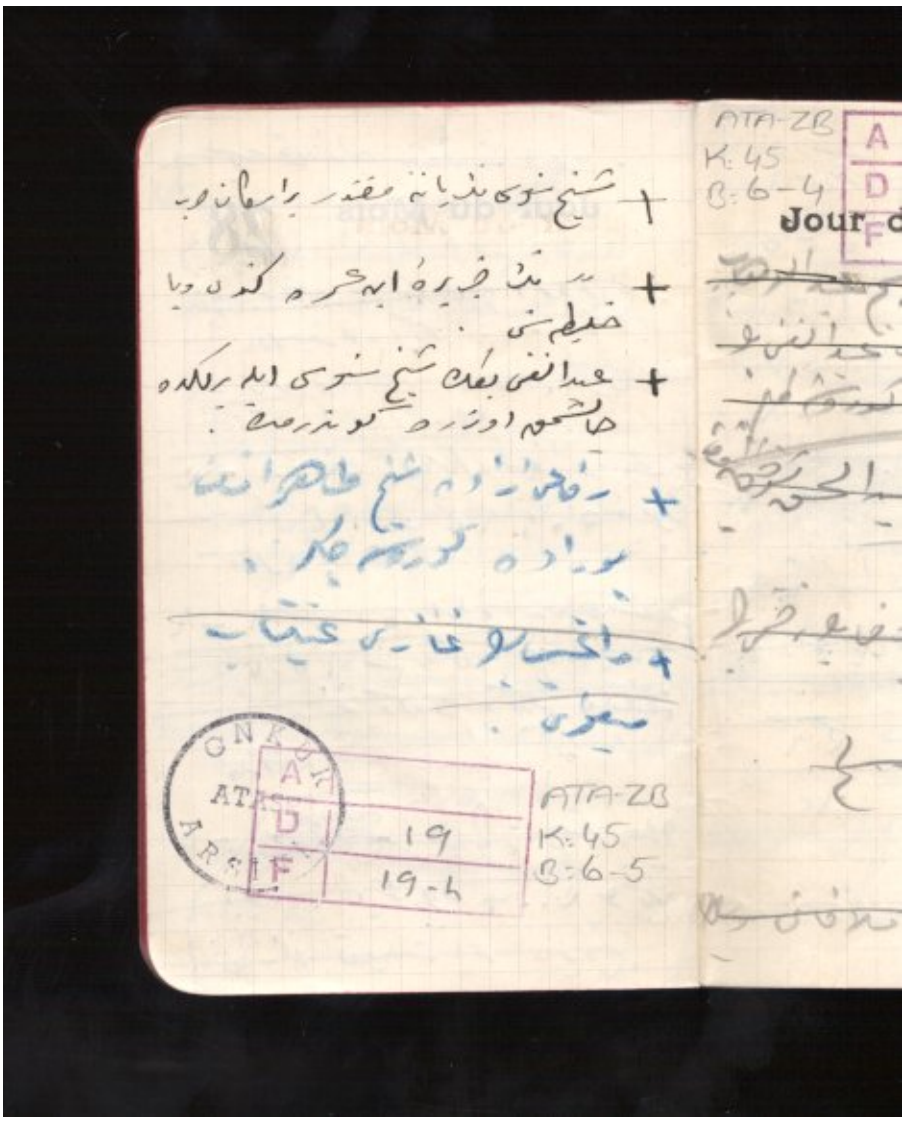
Derne'den geldi. Şeyh Abdurrahman, Siverek Mebusu Abdulgani Bey vasıtasıyla görüşeceğim.

- Dersim Mebusu Abdülhak Tevfik Efendi ile görüşeceğim.

- Bekir Sami Bey ve Rauf Bey, Fethi Bey ile görüşeceğiz.

- Hilmi Bey ile ilh.

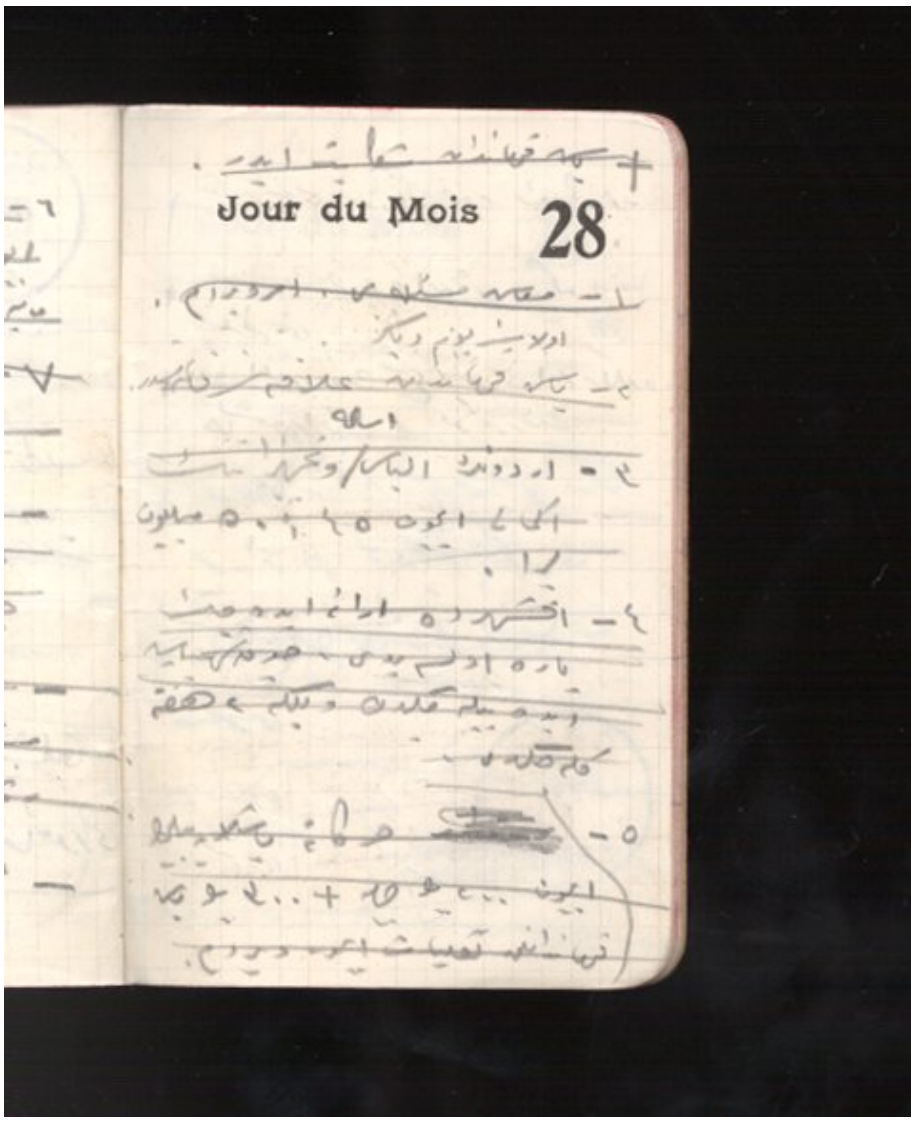
- Frunze ile olan mülakatı.

45-6ad

6ad

- Şeyh Sunûsî'nin yanına muktedir bir erkân-ı harb
- Şeyh Sunûsî'nin Cezire-i İbn-i Ömer'de kendi veya halitasını
- Abdülgani Bey'i Şeyh Sunûsî ile çalışmak üzere göndermek.
- Rufâî-zâde Şeyh Tahir Efendi burada görüşeceğiz.
- Ragıp Bey, Gaziantep mebusu.

45-6ada

6ada

Başkumandan şikayet eder.

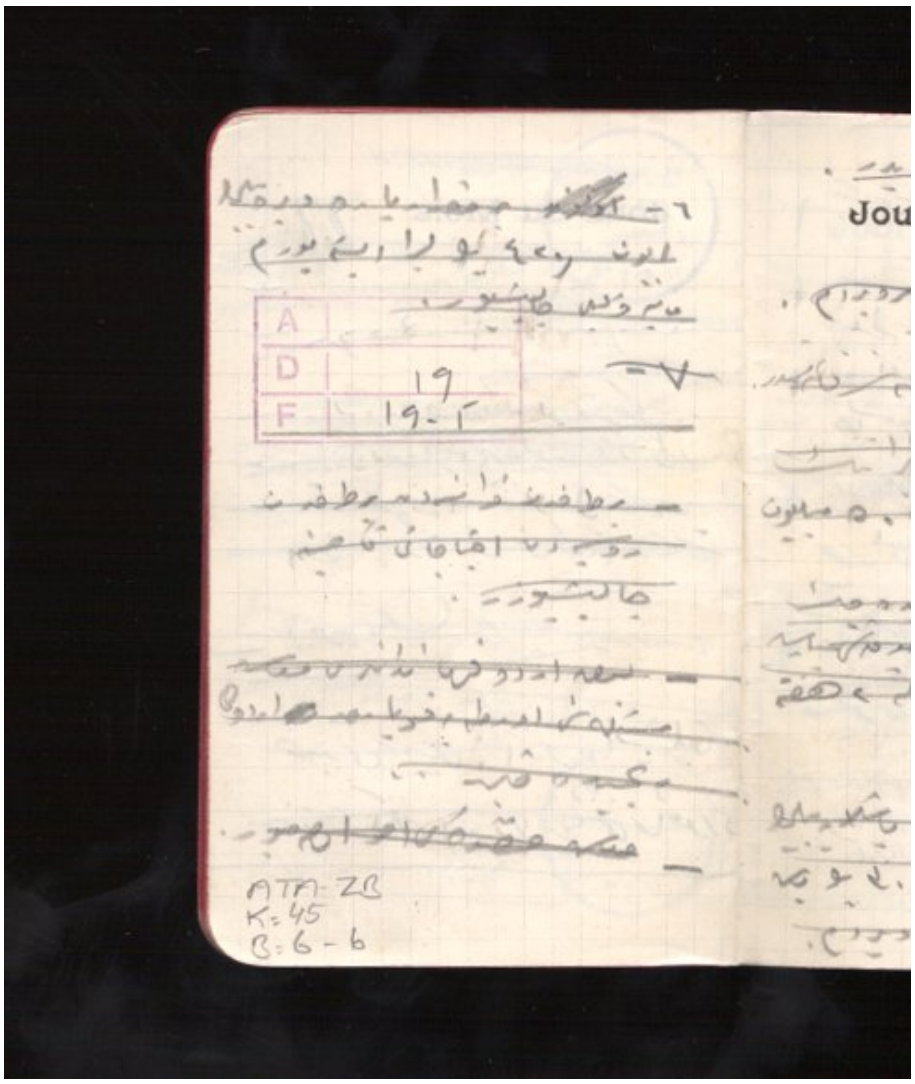
1. Maaş meselesi emir verdim. Evvelâ siz bozdunuz.

2. Başkumandan alâkasız kalmamalıdır.

3. Ordunun ilbâsı, esliha ve teçhizâtın ikmâli için 45-50 milyon lira.

4. Akşehir'de ira'e edecek para olsa idi. Çok güşâyiş edebilecektik. Belki iki hafta gelecektir.

5. Harekâta başlayabilmek için 200 bin cephe, 300 bin başkumandanlık nakliyat için verdim.

45-6ae

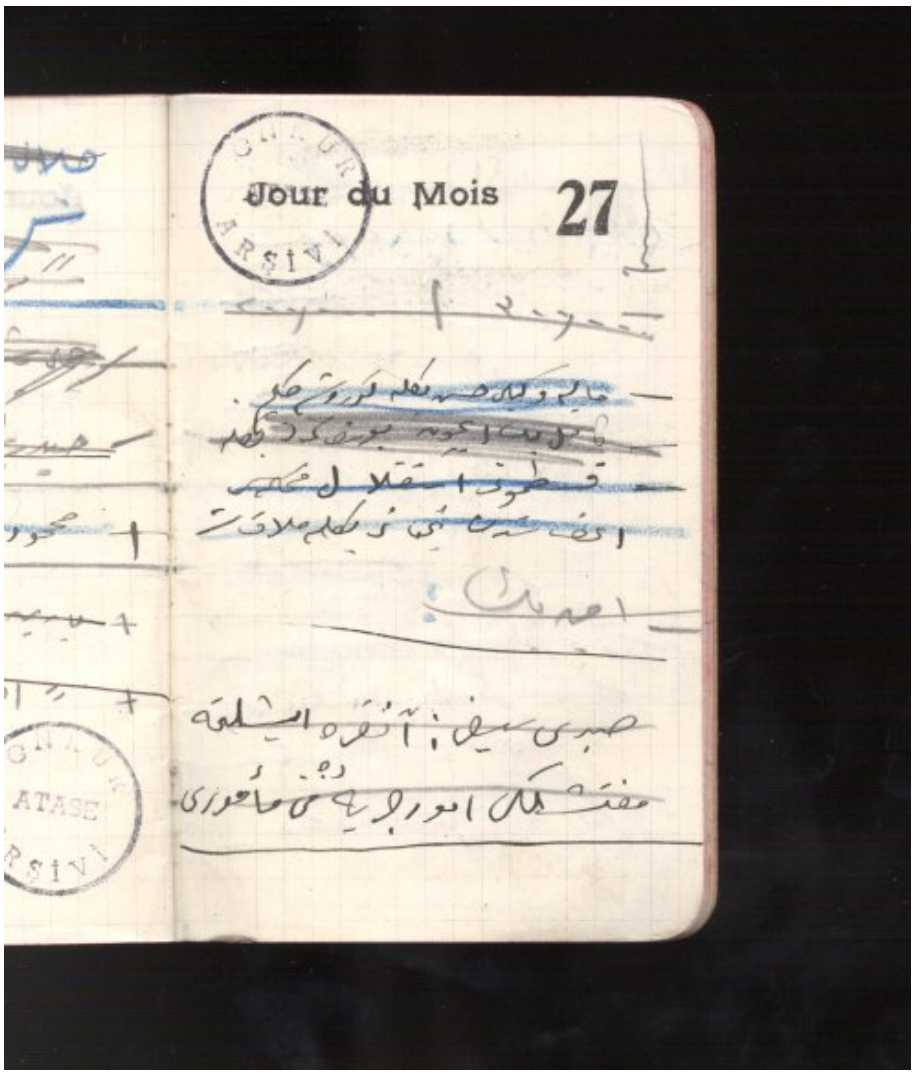
6ae

6. O gün bir miktar para verebilmek için 420 bin lira istiyorum. Maliye vekili çalışıyor.

Bir taraftan Fransa'dan bir taraftan Rusya'dan ihtiyacatı temine çalışıyoruz.

Bazı ordu kumandanları maaş meselesini ortaya koyarak orduyu rencide kıldı.

Maaş hakkındaki emir olamıyor.

45-6aea

6aea

200.000, 300.000.

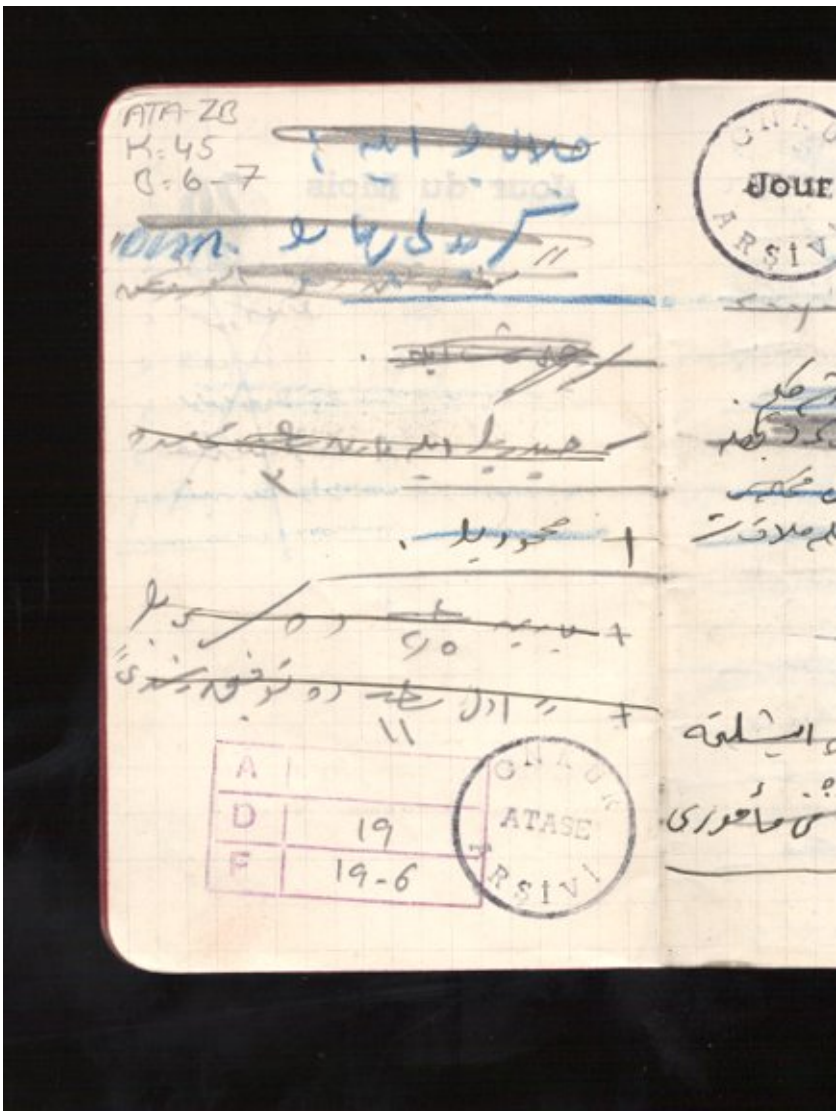
- Maliye Vekili Hasan Bey ile görüşeceğim.

- Kâmil Bey için Yusuf Kemal Bey'le

- Kastamonu İstiklâl Mahkemesi azasından Necati Bey'le mülâkat

- Emin Bey

- Sabri Seyfi Ankara İşletme Müfettişliği umûr-ı hariciyede fen memuru.

45-6af

6af

Celal Bey ile

Giritli Bahâ Bey

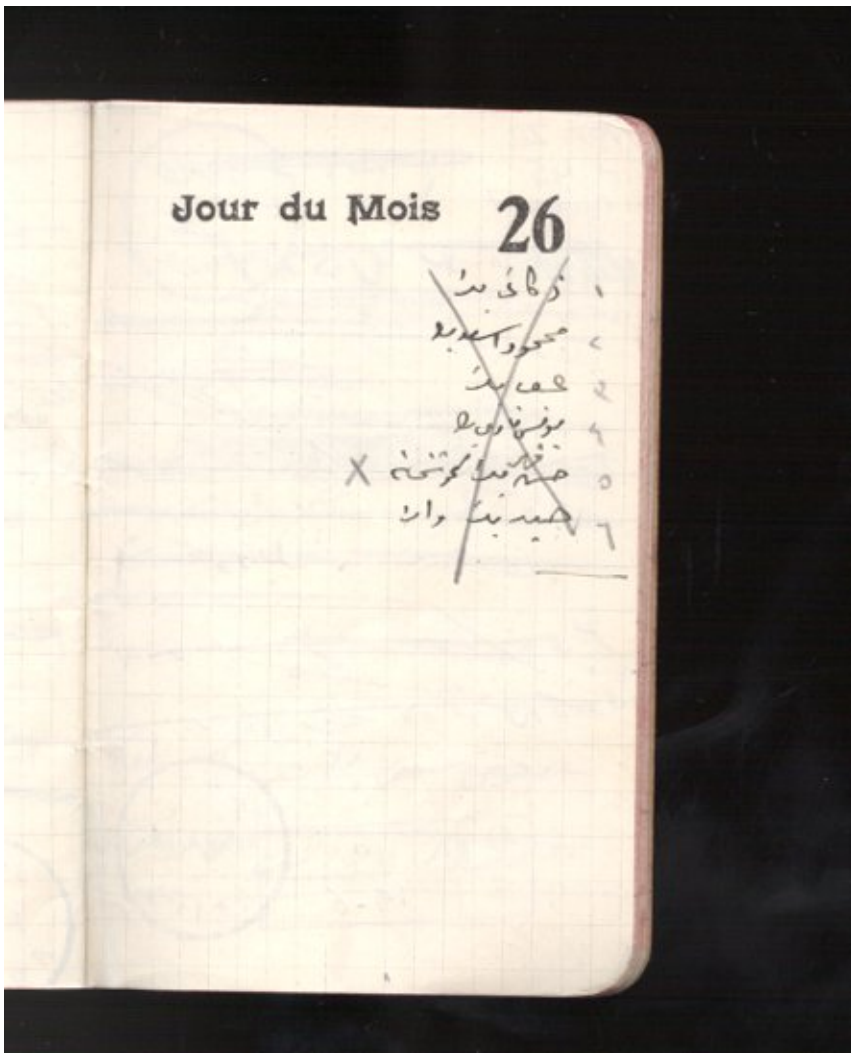
Cemal Paşa ile

Haydar Bey ile yarın Saat 3'de Mecliste

Mahmut Bey

Yarın Saat 2,5'de, Sırrı Bey

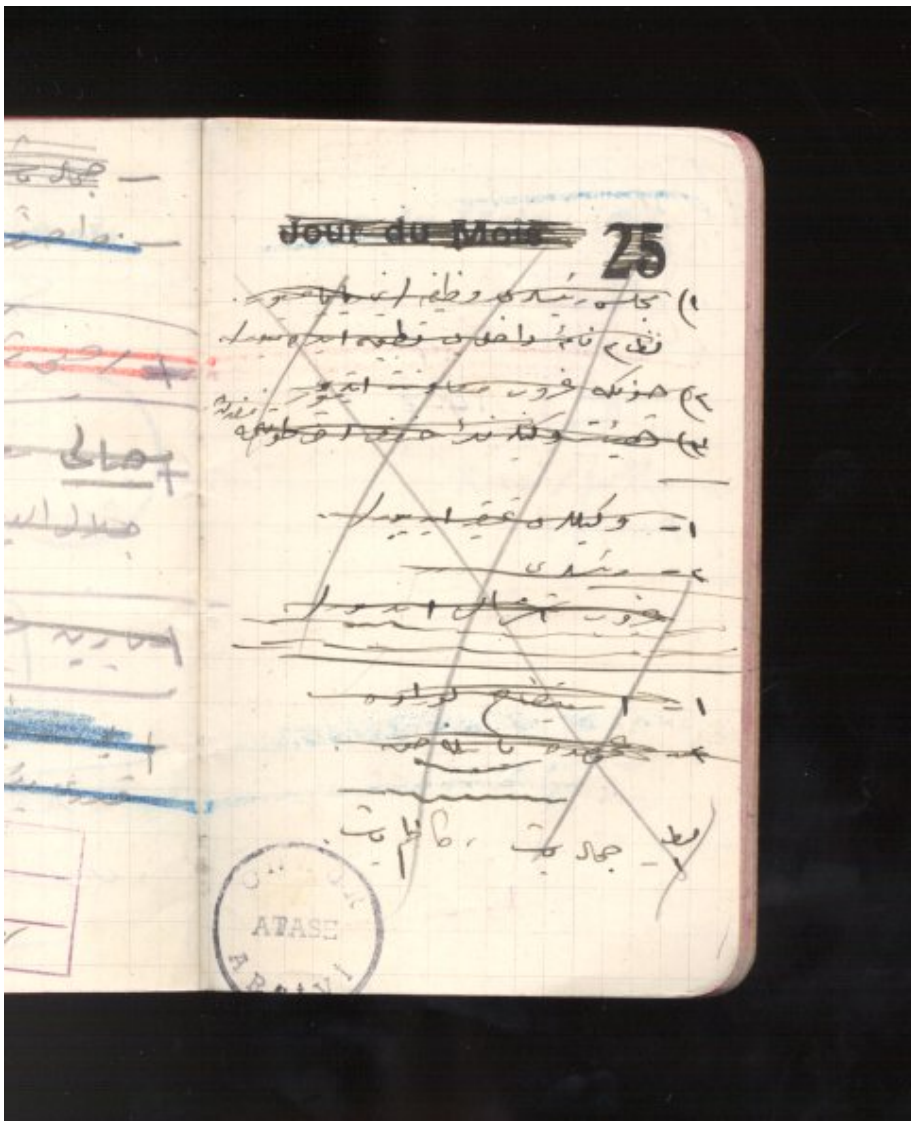
Yarın Saat 11 evvel de Tevfik Rüştü Bey

45-6afa

6afa

1. Zekâi Bey
2. Mahmud Esat Bey
3. Ata Bey
4. Yunus Nadi Bey
5. Hasan Fehmi Bey, Gümüşhane
6. Haydar Bey, Van

45-6ag

6ag

1. Meclis reisleri vazifelerini yapamıyor. Nizamnâme-yi dâhiliyi tatbik edemiyorlar.

2. Çünkü grup muavenet etmiyor.

3. Hey'et-i vekilenin çoğu dahi tutulamamaktadır.

1. Vekilleri tahkir ediyorlar.

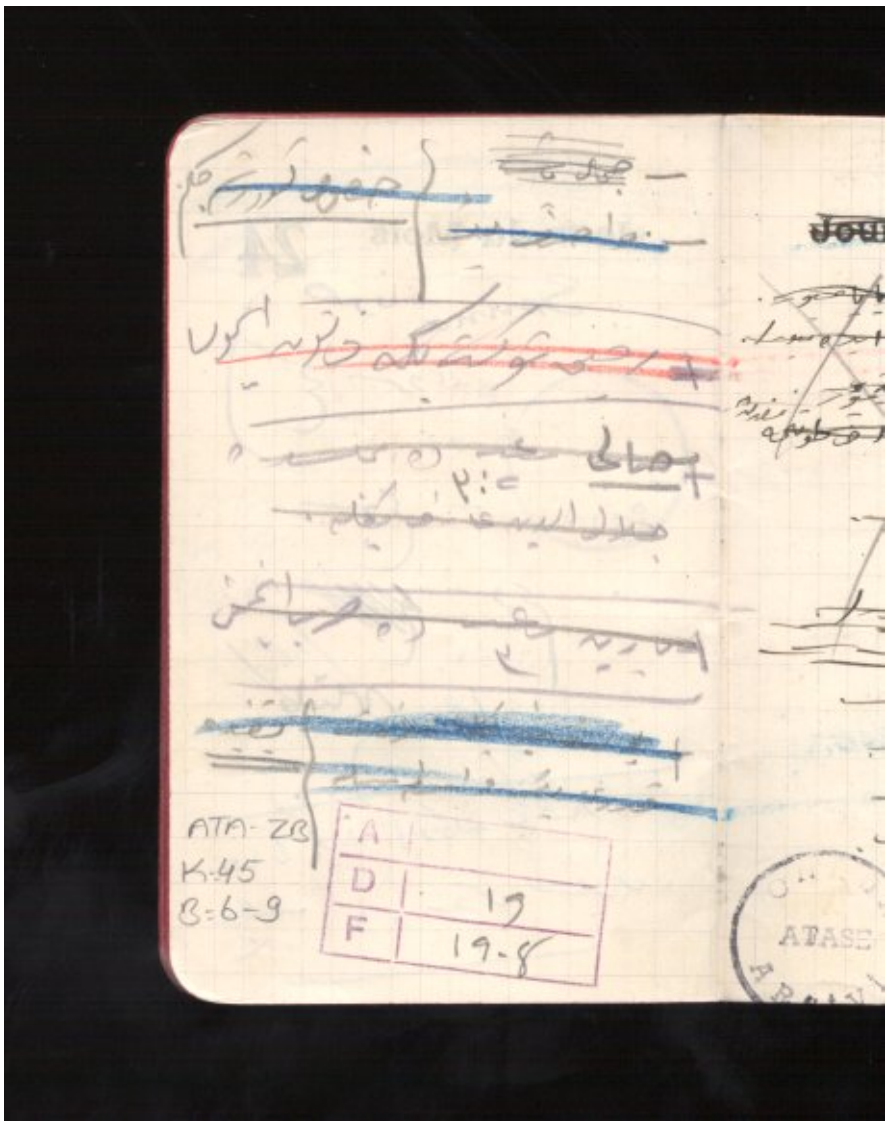
2. Reisleri

Grup iştigrakı ediyorlar.

1. İstizah burada

2. Ağustos'da başlanacak.

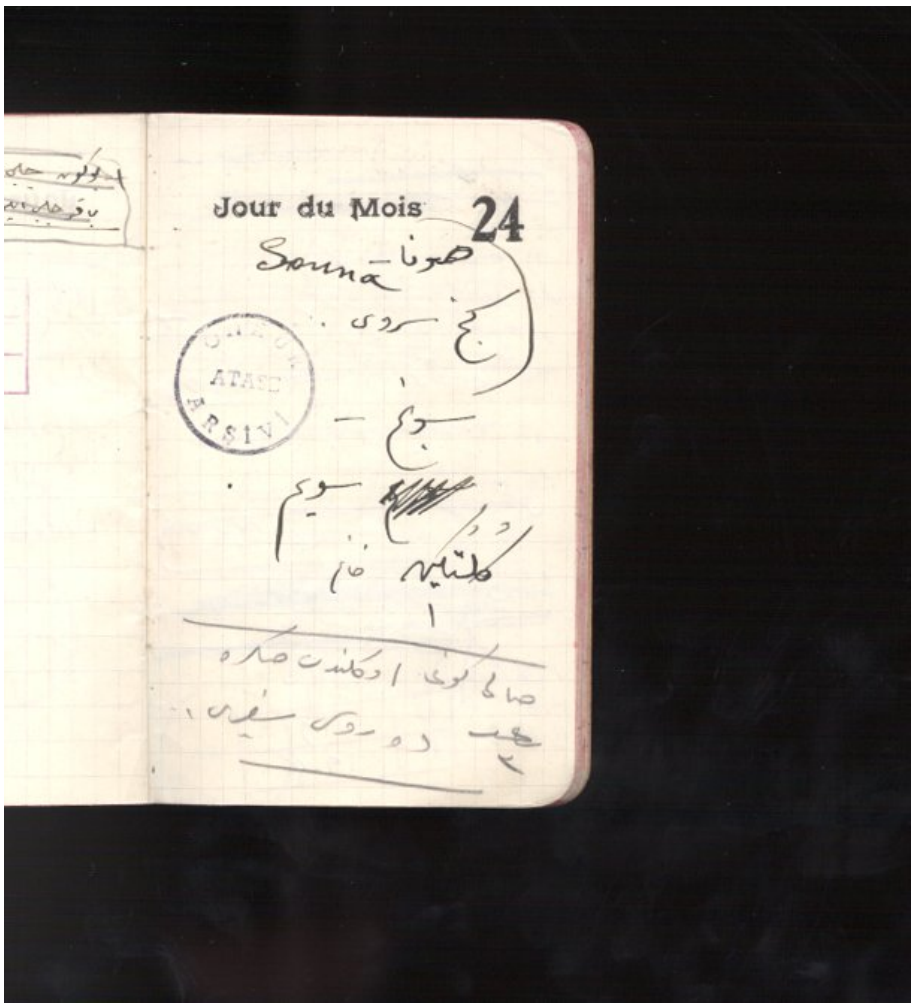
Not: 1. Cemal Paşa, Kâzım Paşa

45-6ah

6ah

- Cemal Paşa
- Vasıf Bey = Hususi görüşeceğim.
- Refik Şevket Bey ile kanun için, salı Saat 2-3'de Mecliste
- Celalettin Arif Bey'le yarın Saat 3'de Harp Encümeni

45-6aha

6aha

Sona - sauna

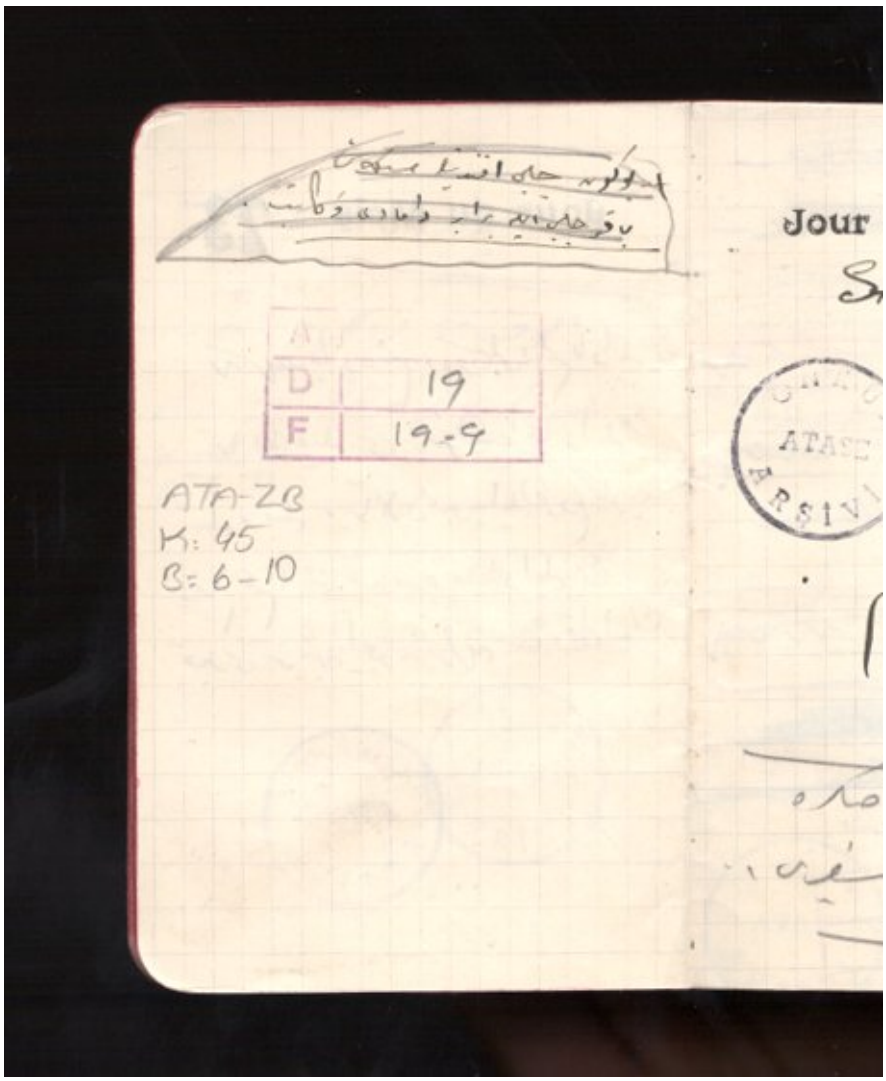
Genç Servi

Sevinç

Sevim

Gültekin Hanım

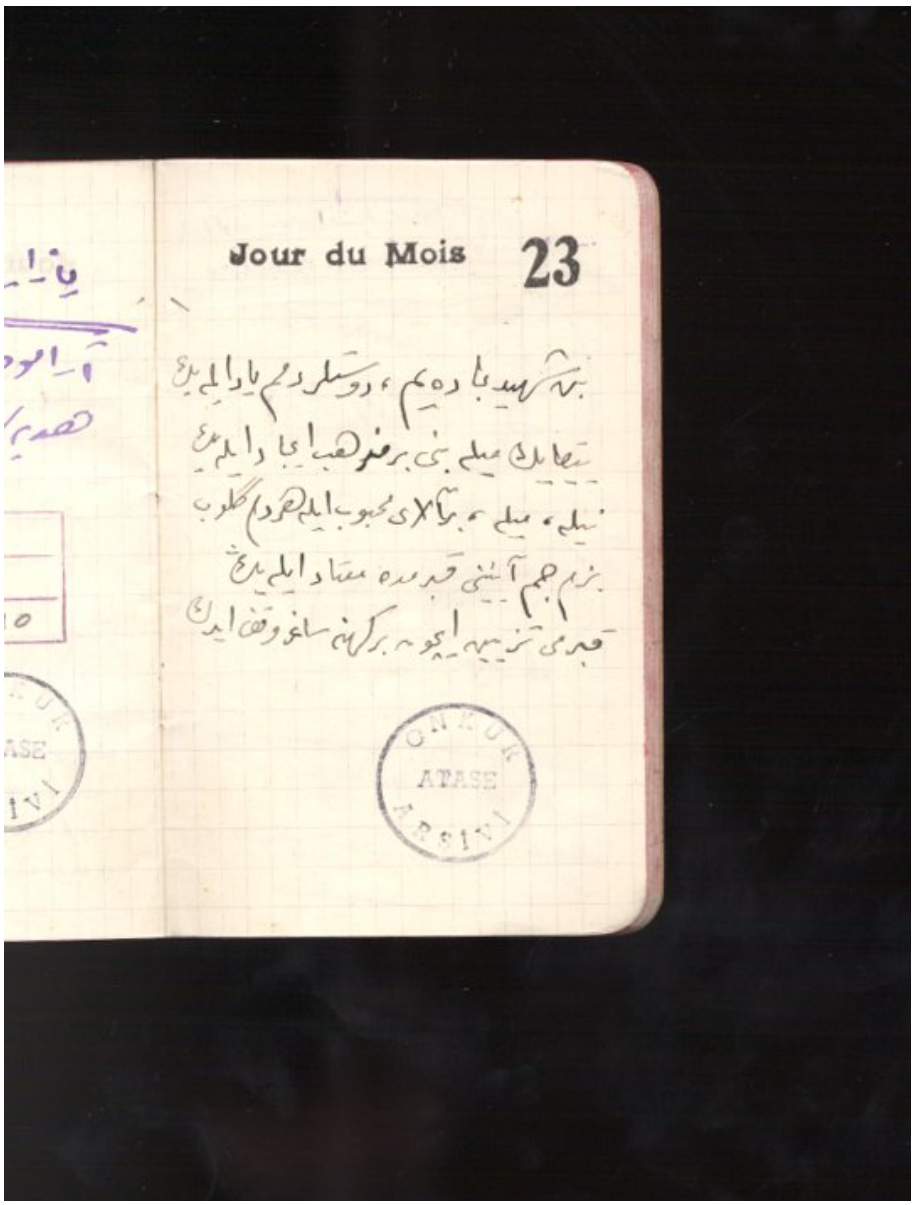
Salı günü öğleden sonra Saat 3’de Rus Sefiri

45-6ai

6ai

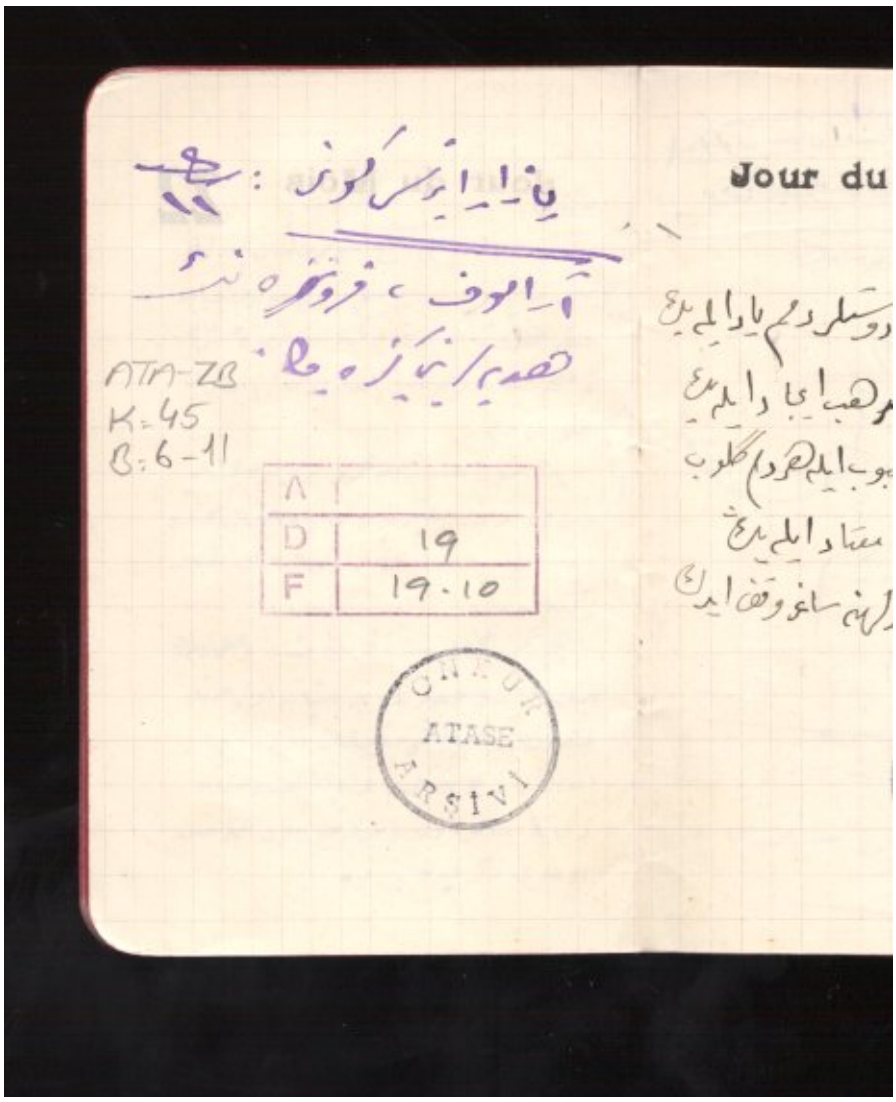
Bugün Çelebi Efendi'nin meselesini Bakırcılar ile beraber damadı ve kâtib.

45-6aia

6aia

Ben şehîd-i bâdeyim, dostlar derdimi yâd eyleyin.
Yıkayın meyle beni bir mezhep icâd eyleyin.
Neyle, meyle bir alay meczûb ile her dem gelüp
Bezm-i cem âyinini kabrimde mu'tâd eyleyin.
Kabrimi tezyin için bir köhne sagar vakf edin.

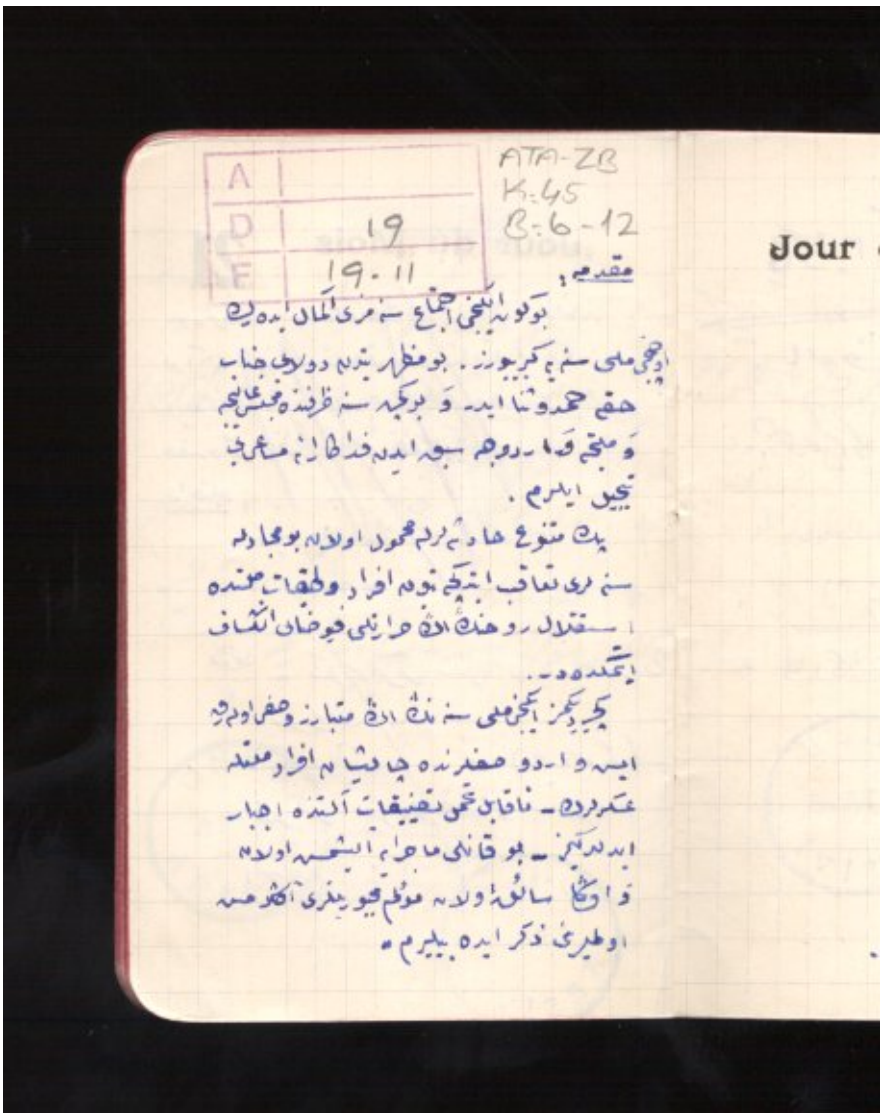

45-6aj

6aj

Pazartesi günü Saat 11.00

Aralof, Frunze’nin hediyelerini getirecek.

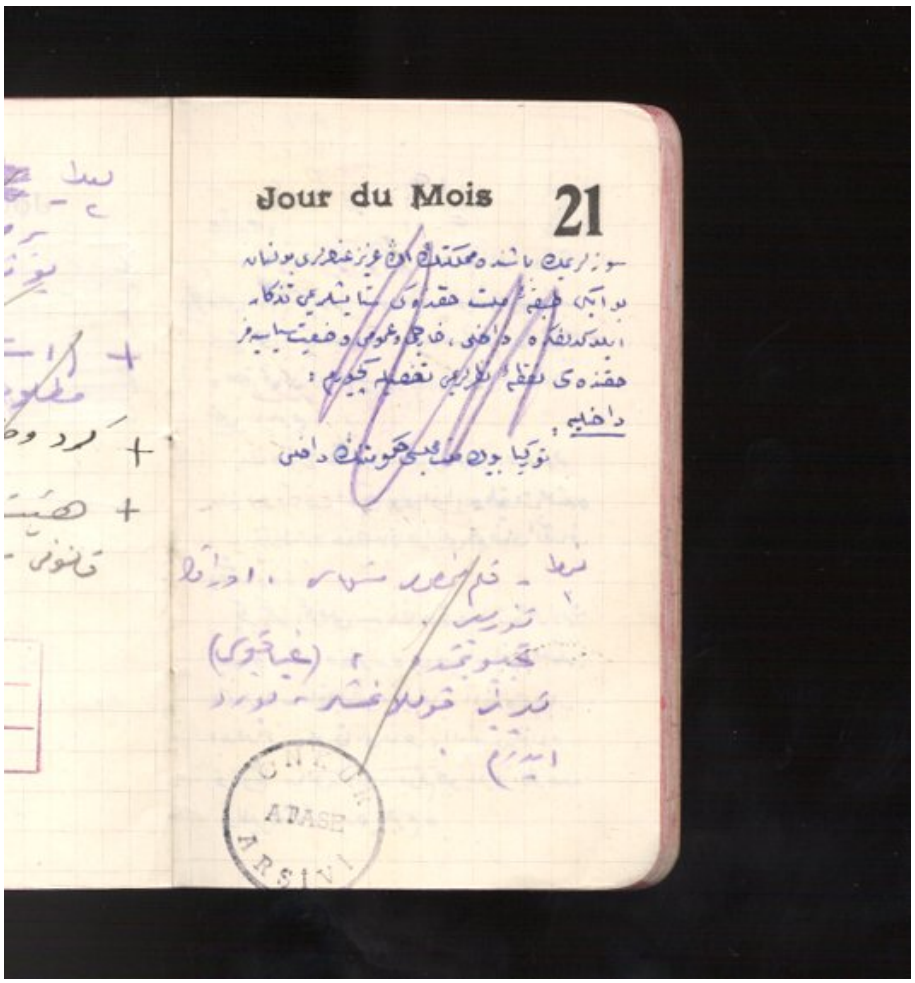
45-6ak

6ak

Mukaddime

Bugün ikinci içtima senemizi ikmal ederek üçüncü millî seneye giriyoruz. Bu mazhariyetten dolayı Cenâb-ı Hakk'a hamd u senâ eder ve bu geçen sene zarfında Meclis-i Âlîce ve milletçe fedakâr derece sebk eden fedakârâne mesaiyi tebcil eylerim.

Pek mütenevvi hadiselerle mahmûl olan bu mücadele seneleri teakkub ettikçe bütün efrad ve tabakat-ı milletle istiklâl ruhunun en hararetli füyûzâtı inkişâf etmektedir. Geçirdiğimiz ikinci millî senenin en mütebarız vasfı olarak iş ve ordu saflarında çalışan efrad-ı milletle -askerlerin- nâ-kabil-i tahammül-i tazyikat altında icbâr eylendiğimiz bu kanlı maceraya alışmış olan ve ona saik olan müellem-i mecburiyetlerini anlamış olmalarını zikr edebilirim.

45-6aka

6aka

Sözlerimin başında memleketin en aziz anâsırından bulunan bu iki tabaka-i millet hakkındaki sitâyişlerimi tezkâr eyledikten sonra dahilî, haricî ve umumî ve cihet-i siyasiyemiz hakkındaki nokta-i nazarımı tafsiline geçiyorum.

Dâhiliye TBMM Hükûmetinin dâhili

Not:

- Kalem-i mahsus mes'elesi. Evrakın tevzi'i

- Gaybûbetimde (Gayya kuyusu)

- Tabirini kullanmışlar. Bunu reddederim.

45-6al

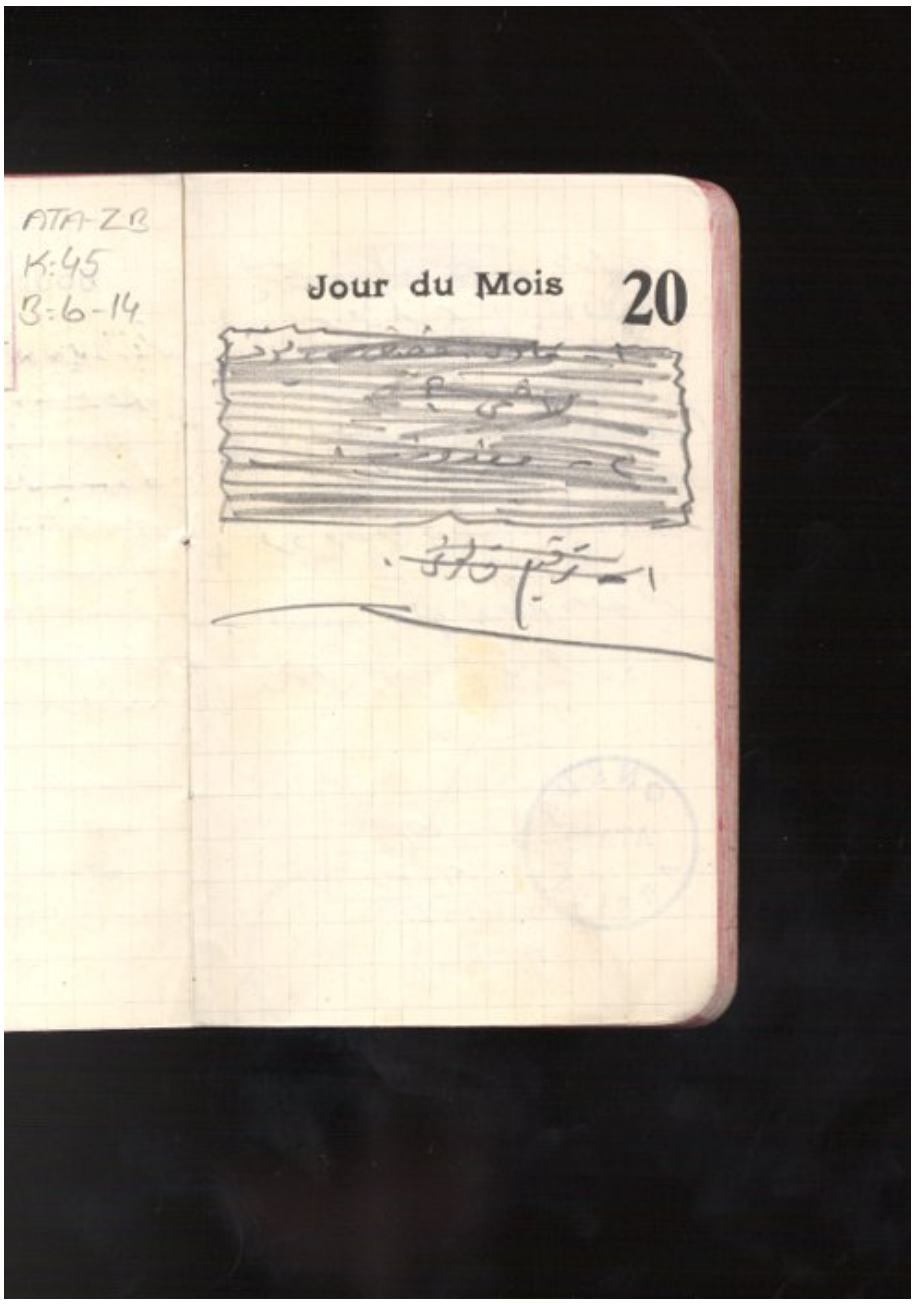
6al

Not: Sulha kadar bir tarz-ı terfi' icad etmişler. Bunun kanunu;

(Esaslı bir terfi' kanunnâmesi matlûbdur.)

Heyet-i vekiliye vazife ve mes'uliyet.

Kanunu şimdilik tehir

45-6ala

6ala

1. Madde hakikatle çıkarılması lazım mı?
2. Maruzdur.
3. Terfi' Kanunu

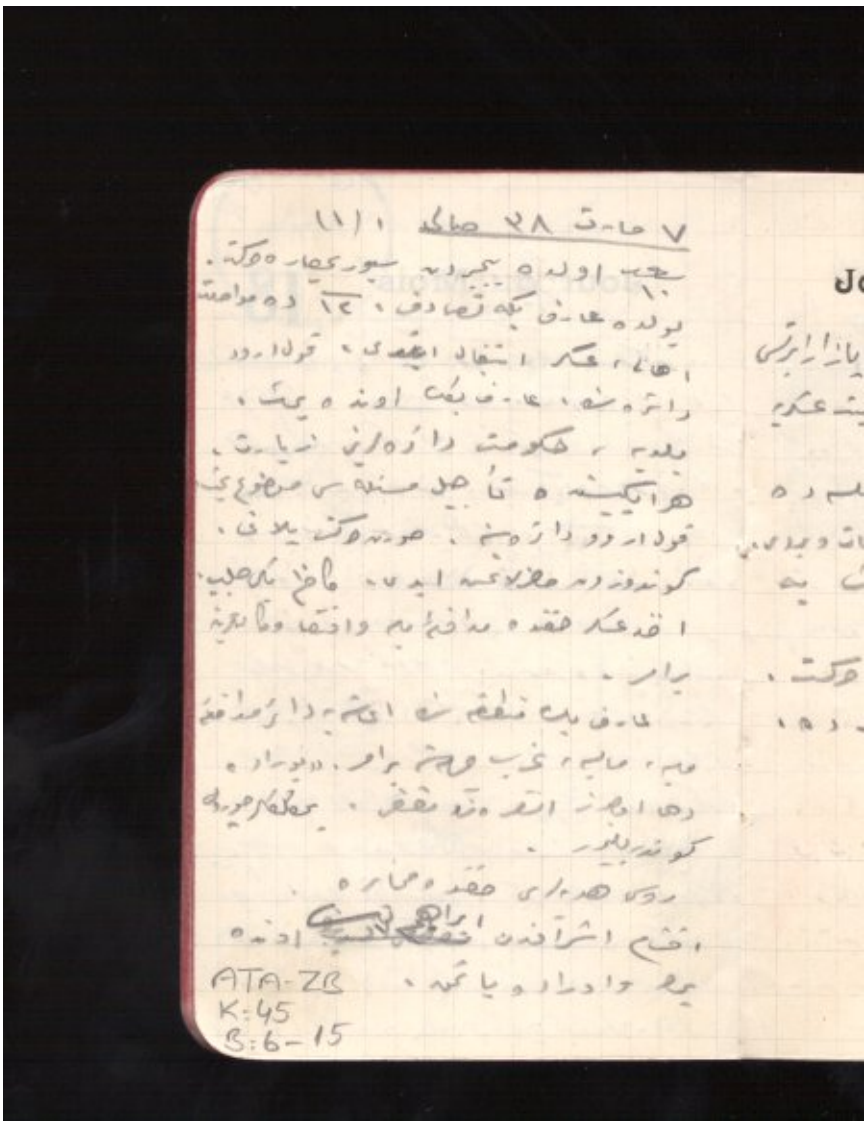

45-6am

6am

6 Mart 1338 - Pazartesi

Ankara, celse-i hafiyede vaziyet-i askeriye hakkında izahat verdim. Celâl evvelâ hâfi, badehû aleni celsede İzzet Paşa ve saray hakkında izahat verdi. Bazı hatipler saraya ve İzzet Paşa'ya ait söz söylediler. Gece Saat 11'de Ankara'dan hareket. Sabah Saat 9, 7 Mart Biçer'de.

45-6an

6an

7 Mart 38 Salı (1)

Saat 10 evvelde Biçer'den Sivrihisar'a hareket. Yolda Arif Bey'e tesadüf. 12.00'de muvasalât. Ahali, asker, istikbâl etti. Kolordu dairesinde Arif Bey'in evinde yemek.

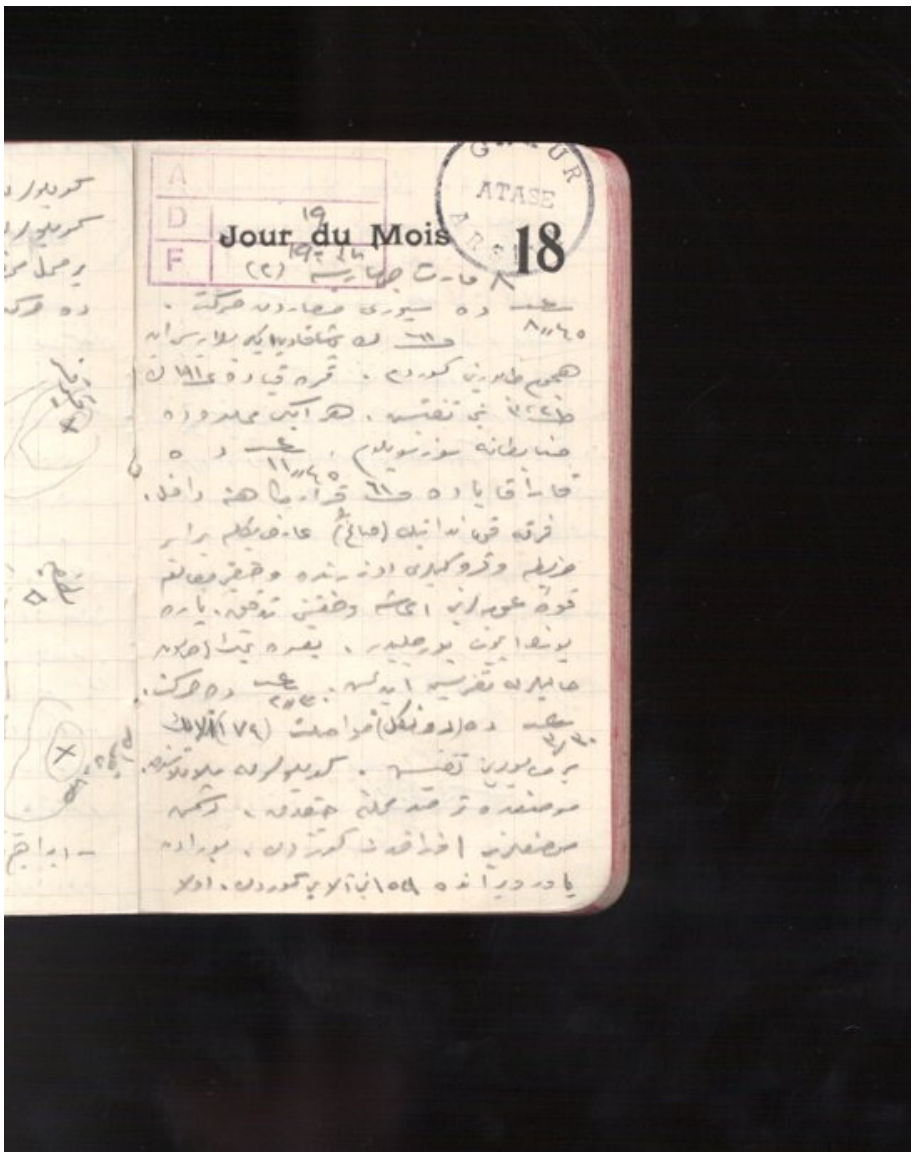
Belediye, hükümet dairelerini ziyaret, her ikisinde tecil meselesi mevzu bahis.

Kolordu dairesine, suret-i hareket planı.

Gündüzden hazırlanmış idi. Kâzım Bey'i celb, ahz-ı asker hakkında Müdafaa-i Milliye ve iktisat vekâletlerine bir emir.

Arif Bey mıntıkasında iâşeye dair Müdafaa-i Milliye, Maliye, Garb Cephesi'ne bir emir. Burada daha ucuz, Ankara'nın muktezi. Yemeklikler çürük gönderiliyor.

Rus hediyeleri hakkında muhabere. Akşam eşraften İbrahim Bey'in evinde yemek ve orada yatmak.

45-6ana

6ana

8 Mart Çarşamba (2)

Saat 08.45'de Sivrihisar'dan hareket. 61'inci Alayın Paşakadın'da iki bataryası ile hücum taburunu gördüm. Karakaya'da 191'inci Alay, 2'nci ve 3'üncü Taburunu teftiş. Her iki mahalde zabitâna söz söyledim. Saat 11.45'de Karakaya'da 61'inci Alay karargâhına dâhil. Fırka kumandanı (Salih Bey) Arif Bey'le beraber harita ve krokileri üzerinde vaziyeti mütalaa. Kuvve-i umumiyelerini iâşe vaziyetini tetkik. Para bunun için borçludur. Bâ'dehu yemek. Salonlar halılarla tefriş edilmiş. Saat 02.30'da hareket.

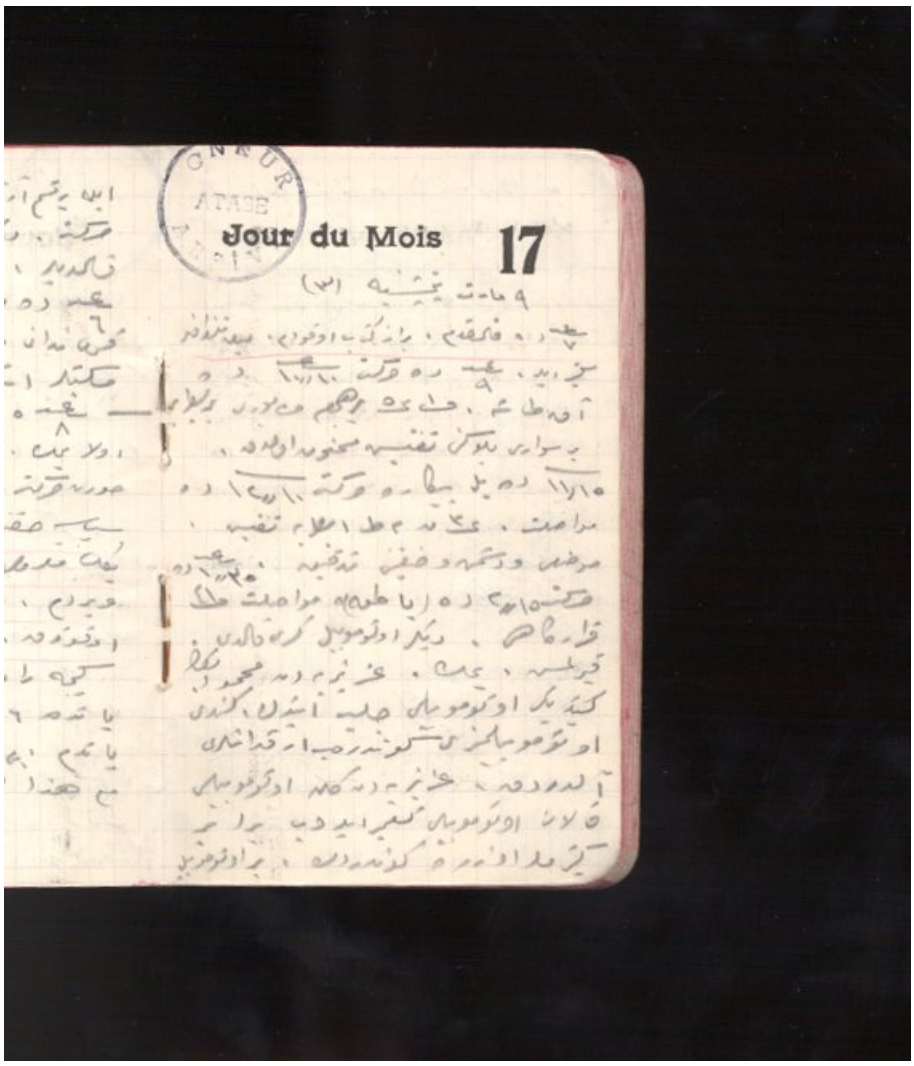
Saat 3.30'da (Döngel'e) muvasalat. 174'üncü Alayın bir taburunu teftiş. Köylülerle selâmlaştık. Mevziide tarassud mahalline çıktık. Düşman mevzilerini uzaktan gördük. Buradan Yavruviran'da 159'uncu Alayı gördük. Evvela

45-6ao

6ao

köylülerden sonra zabitanla görüşüldü. Köylülerle beraber kahve ve çay içtik. Bir mahall-i mahsusta hazırlık yapmışlardı. Saat 6'da hareket. Saat 7.00'de Sivrihisar'a muvasalat. (Basit bir kroki çizilmiş.) Sahih. Döngel çalı, Kırgız, İbrahim Bey'in evinde.

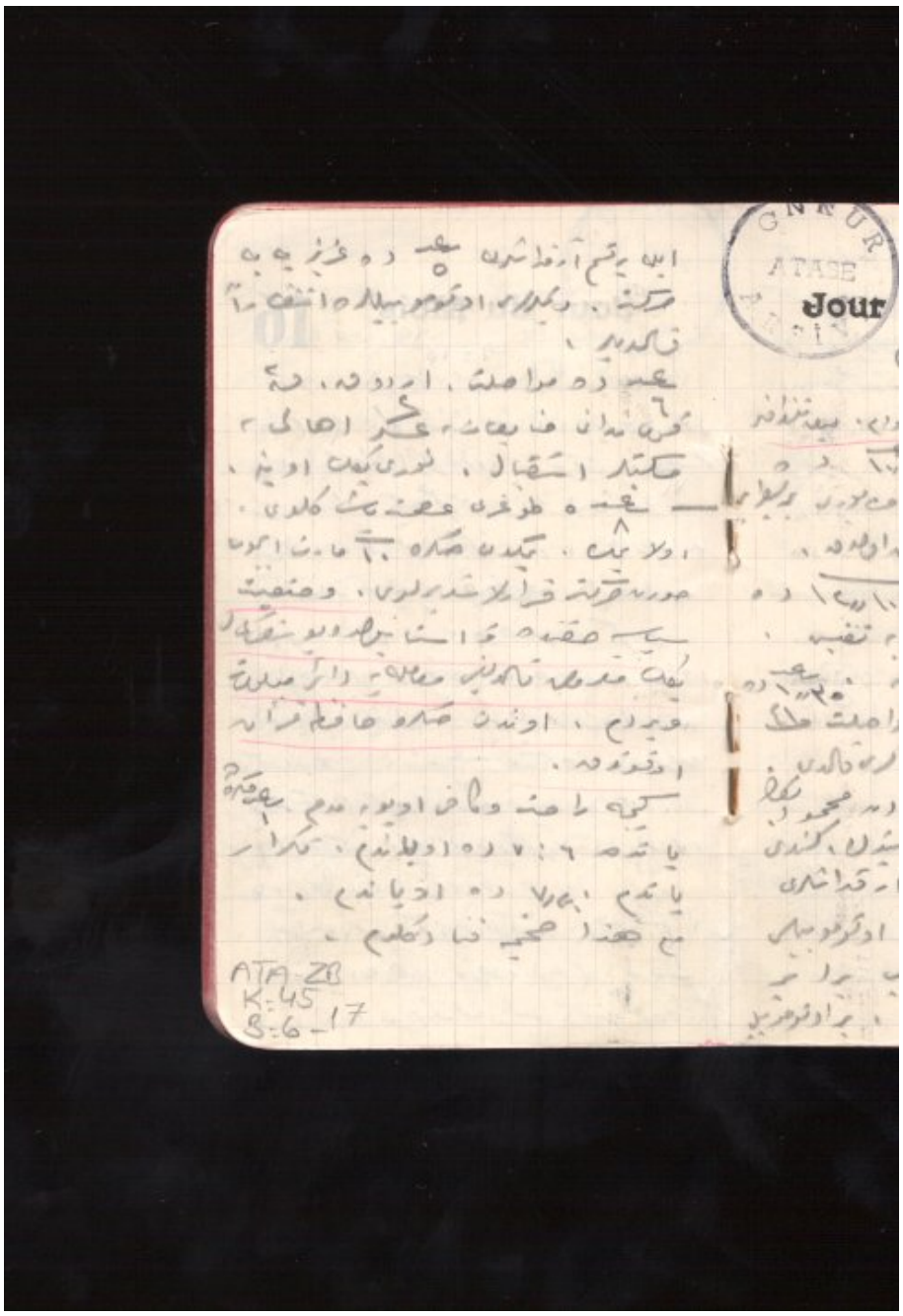
45-6aoa

6aoa

9 Mart Perşembe (3)

Saat 07.00'de kalktım. Biraz kitap okudum. Bazı telgraflar yazdılar. Saat 09:00'da hareket. Saat 10 / 11'de Aktaş'a, 1'inci Fırka, 5'inci Alay bir hücum taburu, 1 batarya, 1 süvari bölüğünü teftiş. Memnun olduk.

Saat 11.15'de Belpınar'a hareket. Saat 12.10'da muvasalat. 3'üncü Alay, 2'nci Tabur, 1 batarya teftiş mevzi düşman vaziyetini tetkik. Saat 01.35'de hareket, 02.15'de (Batya) muvasalat. 41'inci Alay karargâhı. Diğer otomobil geri kaldı. Kırılmış. Yemek. Aziziye'den Mahmut Bey'in geldiği otomobili celb ettik. Kendi otomobilimizi göndererek arkadaşları aldırdık. Aziziye'den gelen otomobili, kalan otomobili teslim edip beraber gitmek üzere gönderdik. Bir otomobil.

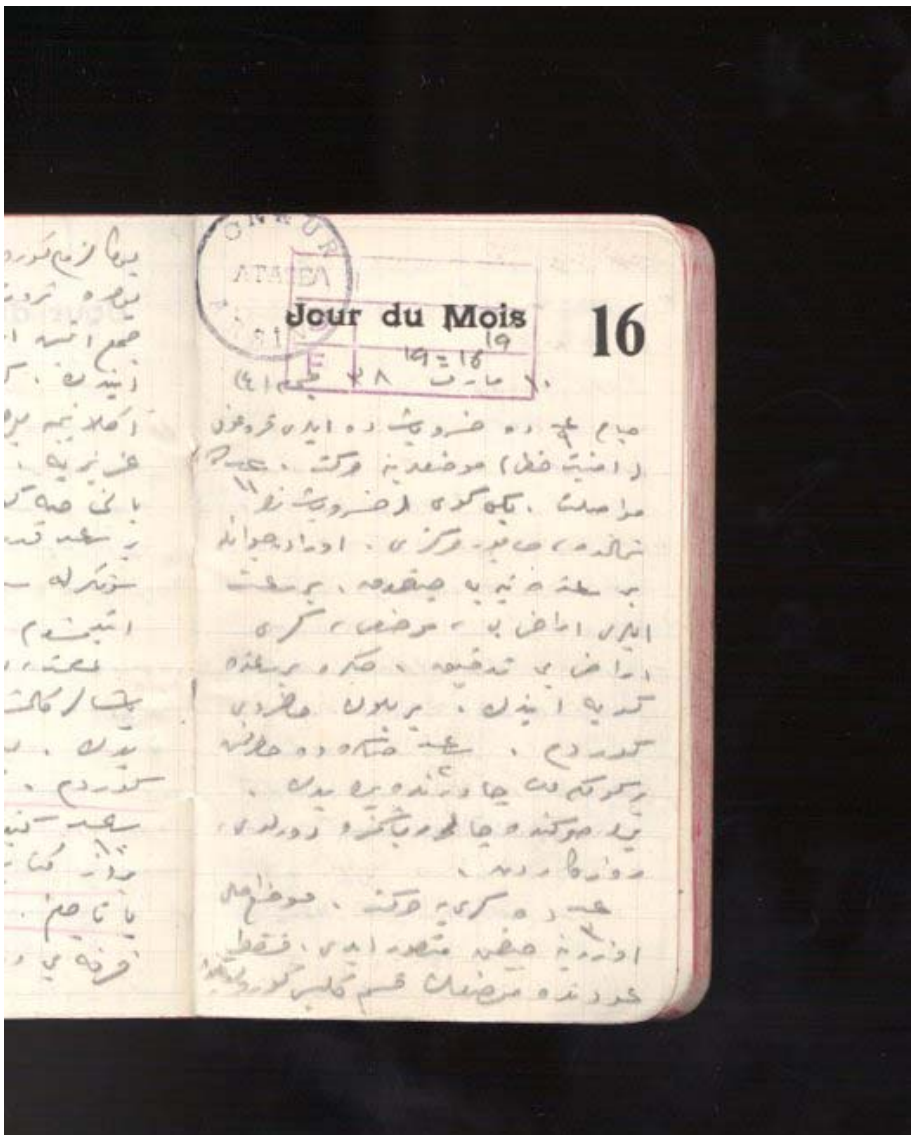
45-6ap

6ap

ile bir kısım arkadaşların Saat 5'de Aziziye'ye hareket. Diğerleri otomobillerde intizaren kaldılar. Saat 6'da muvasalat. Ordu komutanı 2'nci Fırka kumandanı, zabitân, alay askeri, ahali, mektepler, istikbâl. Nuri Bey'in evine Saat 5'e doğru İsmet Paşa geldi.

Evvela yemek. Yemekten sonra 10 Mart için suret-i hareket kararlaştırıldı. Vaziyet-i siyasiye hakkında İstanbul'da Yusuf Kemal Bey'in maruz kaldığı muameleye dair ma'lûmât verdim. Ondan sonra hafıza Kur'an okuttuk.

Gece rahat ve kâfî uyuyamadım. 1 saat yattık. 6-7.00'de uyandım. Tekrar yattım. 7.20'de uyandım. Mahaza sıhhatçe fena değilim.

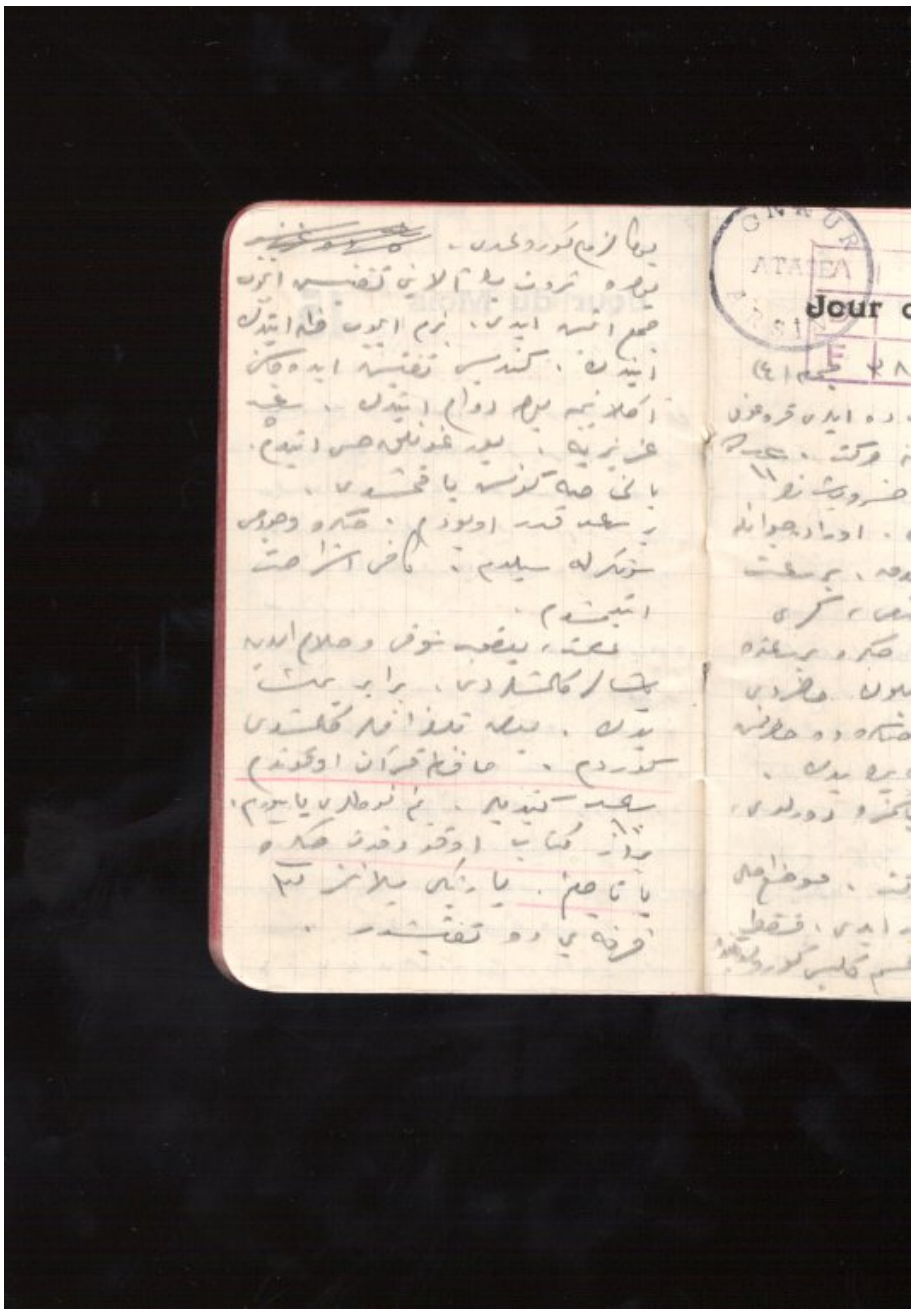
45-6apa

6apa

10 Mart 38 Cuma (4)

Sabah Saat 9'da Hüsrev Paşa'da ileri karakol (İzmit hattı) mevzilerine hareket. Saat 11'de muvasalat. Yeniköy Hüsrev Paşa'nın şimâlinde tabur merkezi. Orada hayvanla bir saatte tepeye çıktık. Bir saat ileri araziyi, yeni araziyi tetkik. Sonra bir saat de geriye indik. Bir bölük hazırdı gördüm. Saat 2, sonra da hazırlanmış bir gölgelik çadırında yemek yedik. Yemek sonunda çadır başımıza devrildi, rüzgârdan.

Saat 3'de geriye hareket. Mevzi-i aslî üzerine çıkış mutasavver idi. Fakat avdette mevziin kısmı küllîsi görülememiştir.

45-6aq

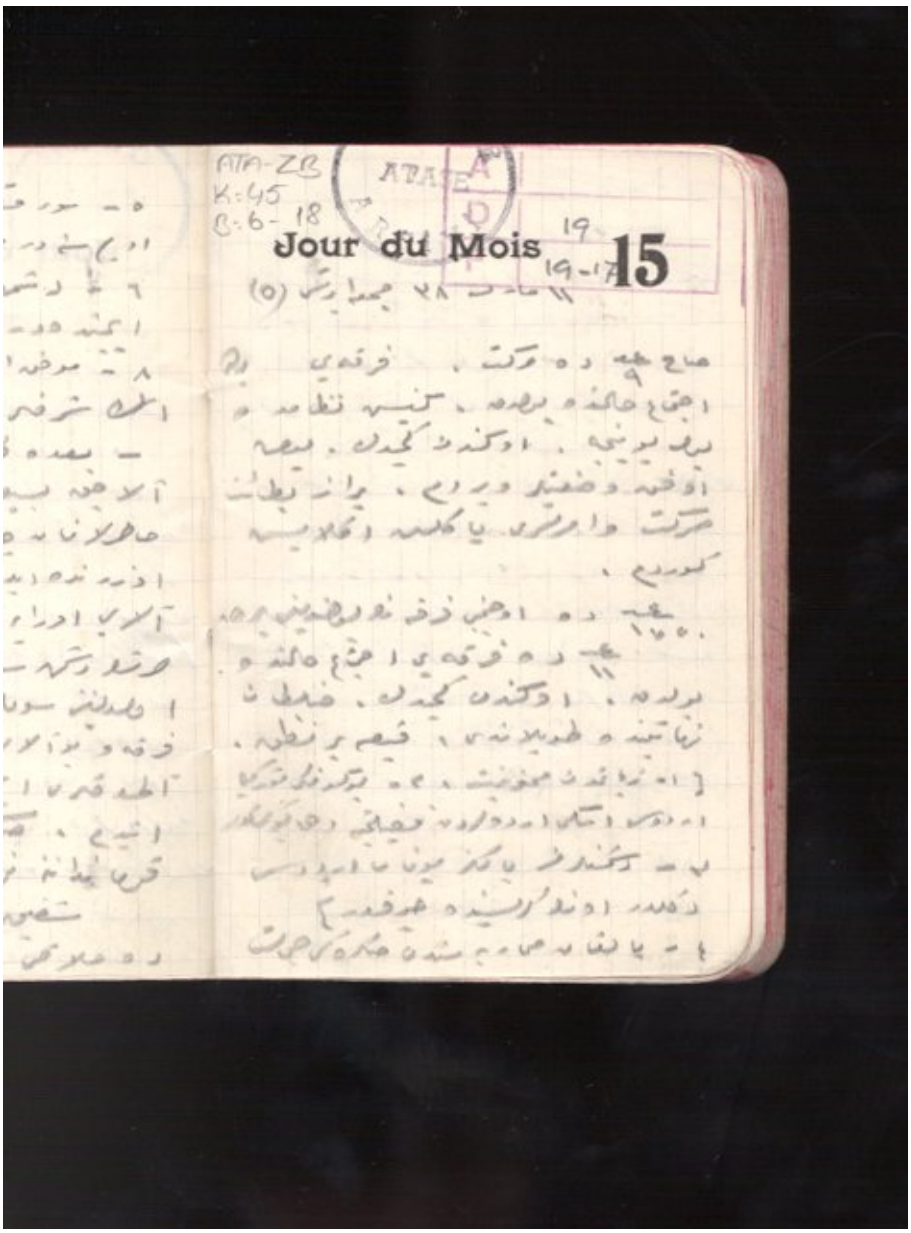
6aq

Buna lüzûm görülmedi. Yolda Servet Bey Alayını teftiş için cem' etmiş idi. Bizim için zan ettik. Kendisi teftiş edeceğini anlayınca yola devam eyledik. Saat 5'de Aziziye'ye. Yorgunluk his ettim. Bilhassa güneş yakmıştı.

Bir saat kadar uyudum. Sonra vücudumu sünger ile sildim, kâfî istirahat etmiştim.

İsmet, Yakup Şevki ve Selahattin Paşalar gelmişlerdi. Beraber yemek yedik. Bazı telgraflar gelmişti, gördüm.

Hafıza Kuran okuttum. Saat 10.00'da gittiler. Benim notları yazıyorum. Biraz kitap okuduktan sonra yatacağım. Yarınki planımız 3'üncü Fırkayı da teftiştir.

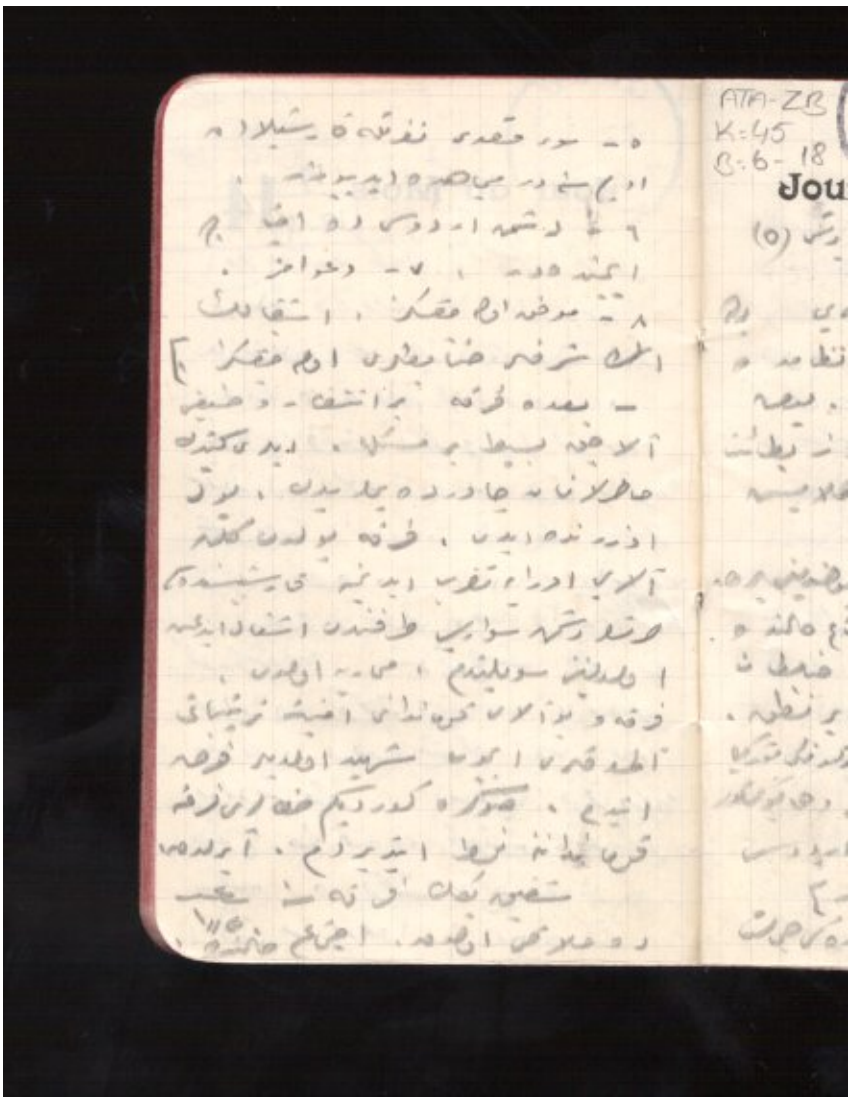
45-6aqa

6aqa

11 Mart 38 Cumartesi (5)

Sabah Saat 9'da hareket. Fırkayı bir daha içtima hâlinde bulduk. Geniş nizamda yol boyunca önünden gittik. Bazı ufak vaziyetler verdim. Biraz bataet-i hareket ve âmirleri yanlış anlamış gördüm.

Saat 10.50'de Üçüncü Fırkanın bulunduğu yerde. Saat 11.00'de fırkayı içtima hâlinde bulduk. Önünden geçtik. Zabitân zamanında toplandı. Kısa bir nutuk (1. Ziyaretten memnuniyet 2. Bugünkü Türkiye Ordusu eski ordulardan faziletçe daha yüksektir. 3. Düşmanlarımız yalnız Yunan ordusu değildir. Onun gerisi de çoktur. 4. Balkan Muharebesi'nden sonraki hamâset.

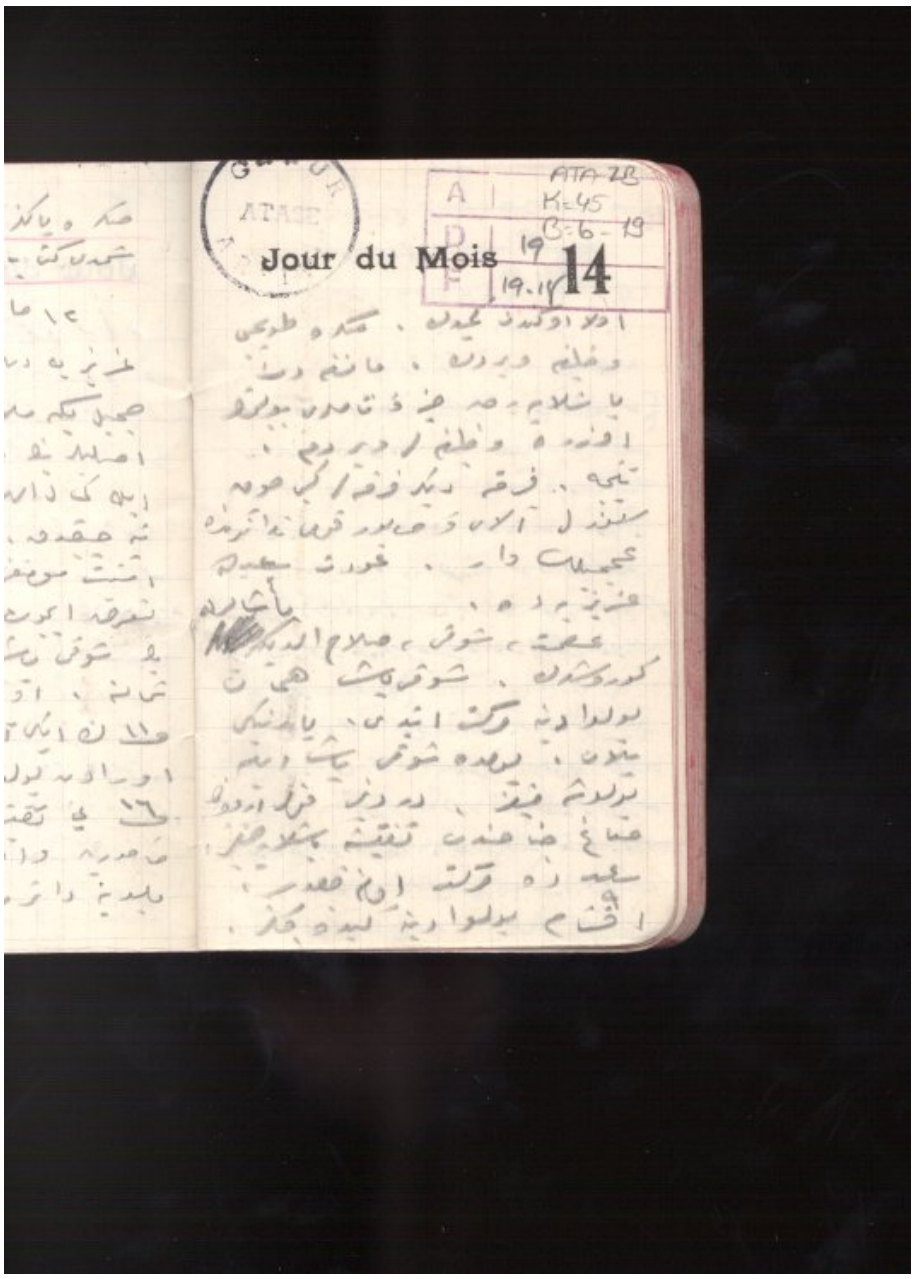

45-6ar

6ar

5. Suikasti nefretle karşıladık. Üç senedir mücahede ediyoruz. 6. Düşman ordusu da ihtiyaç içindedir. 7. Davamız 8. Muvaffak olacaksınız! İstikbâlin en şerefli zâbitleri olacaksınız.)

- Ba'dehû fırka bir intizar vazifesi alacak. Basit bir mesele. İleri gittik. Hazırlanan çadırda yemek yedik. Yol üzerinde idi. Fırka yoldan gelen alayı oraya takarrüb edince karşısındaki sırtların düşman süvarisi tarafından işgal edilmiş olduğunu söyledim. Muharebe oldu. Fırka ve bu alay kumandanı emniyet tertibatı almadıkları için şehit oldular farz ettim. Sonra gördüğüm hataları fırka kumandanına not ettirdim. Ayrıldık. Şefik Bey'in fırkasına Saat 1.50'de mülâki olduk. İçtima halinde

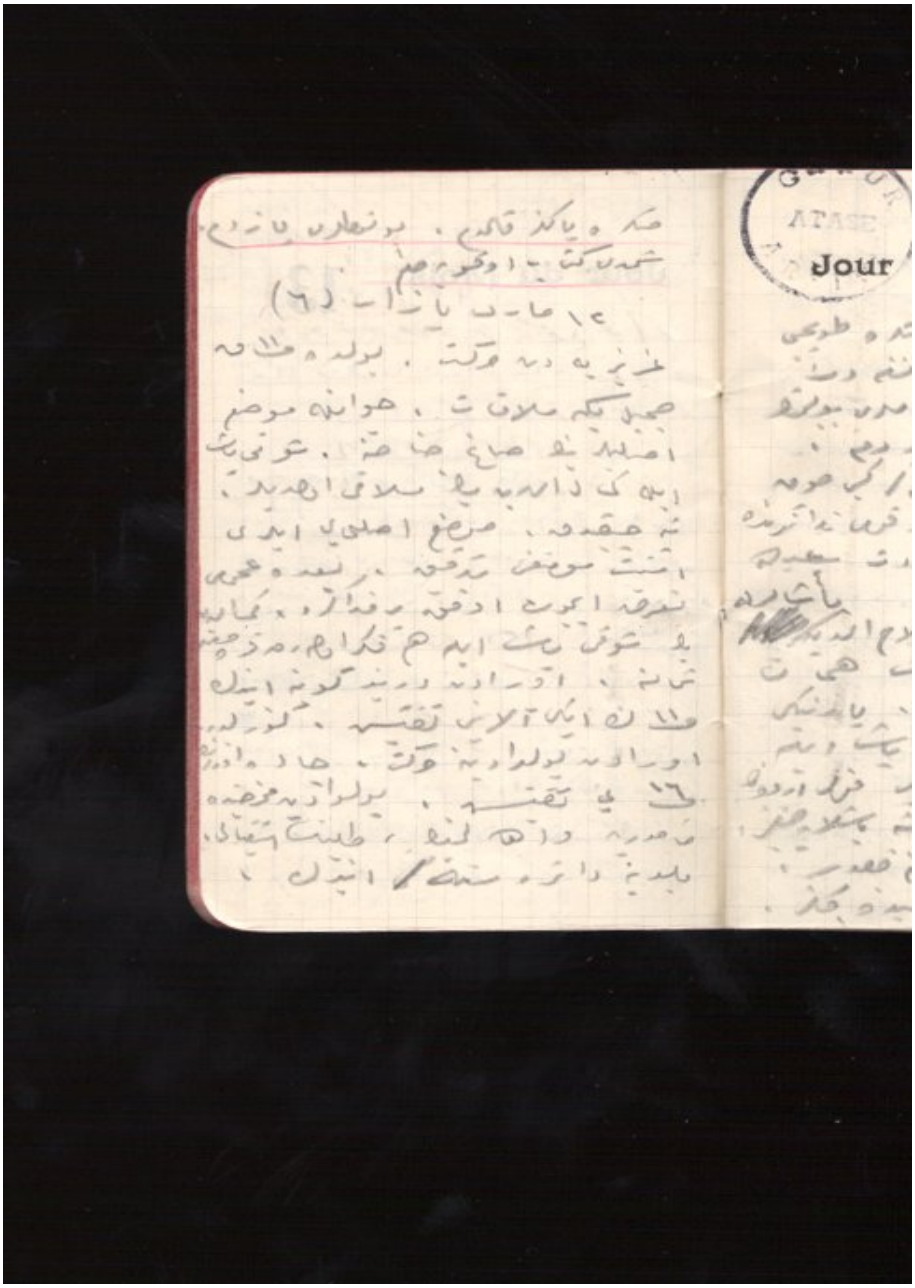

45-6ara

6ara

evvela önünden geçtik. Sonra topçuya vazife verdik. Mangadan başlayarak cüzitamları büyütmek üzere vazifeler verdim. Netice: Fırkada diğer fırkalar gibi çok mebzul alay ve tabur, kumandanlarında acemilik var. Avdet, Saat 4'de Aziziye'de.

İsmet, Şevki, Selahattin Paşa ile görüştük. Şevki Paşa hemen Bolvadin'e hareket etti. Yarınki plân. Yolda Şevki Paşa ile buluşacağız. 4'üncü Kolordunun sağ cenahından teftişe başlayacağız. Saat 09.00'da hareket olunacaktır. Akşam Bolvadin'e gideceğiz.

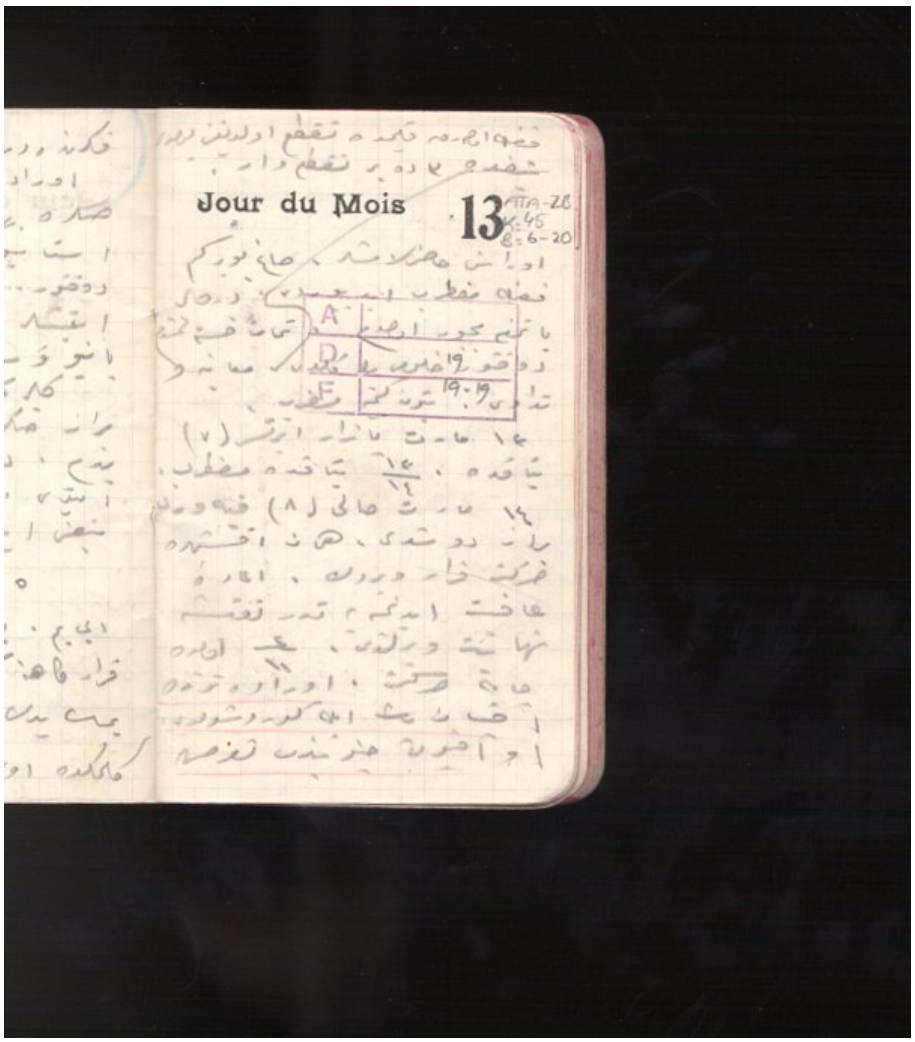
45-6as

6as

Sonra yalnız kaldım. Bu notları yazdım. Şimdi kitap okuyacağım.

12 Mart Pazar (6)

Aziziye'den hareket. Yolda 11'inci Fırka Kumandanı Cemil Bey'le mülakat. Hayvanla mevzi-i aslîlerinin sağ cenahına. Şevki Paşa ile Kemalettin Bey mülâki oldular. Tepeye çıktık. Mevzi-i asliyeyi, ileri emniyet mevkiini tetkik. Ba'dehû umumî taarruz için ufak bir müzakere. Kemalettin Bey, Şevki Paşa ile hem fikir olarak Karahisar şimaline, oradan Derbent köyüne indik. 11'inci Fırkanın iki alayını teftiş. Güz köye, oradan Bolvadin'e hareket. Cadde üzerinde 16'ncı Fırkayı teftiş. Bolvadin mahrecinde memurîn ve ahalinin, talebenin istikbâli. Belediye dairesine indik.

45-6asa

6asa

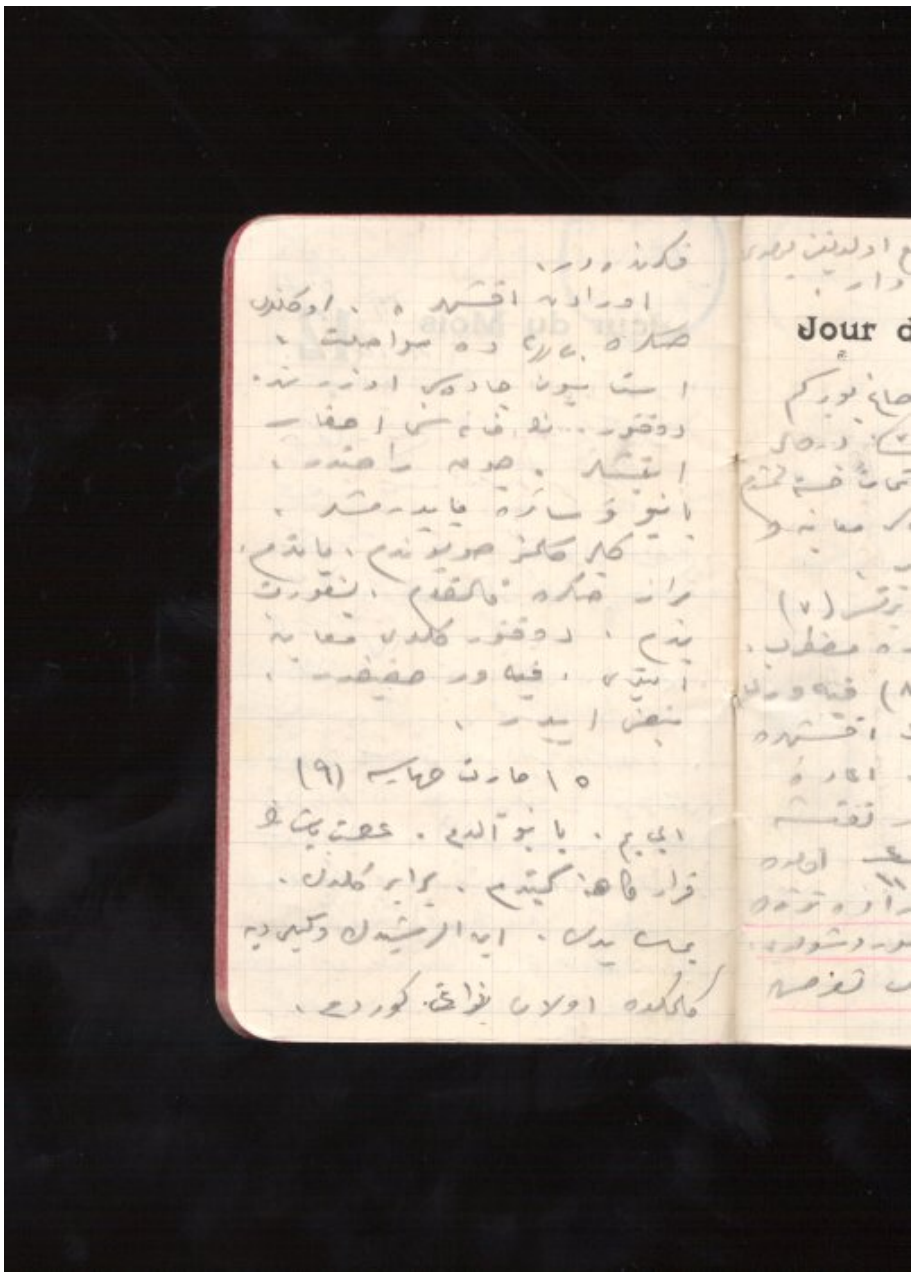
Fazla olarak kalbimde tekattu' olduğunu buldu. Nabızda üçde bir tekattu' var. Orasını hazırlamışlar. Sağ böbreğim fazla muztarib ediyordu. Orada yatmağa mecbur oldum. Tamamen hasta gittim. Doktor Hulusi Bey geldi. Muayene ve tedavi. Bütün gece muztarib.

13 Mart Pazartesi (7)

Yatakta. 13/14 yatakta muztarib.

14 Mart Salı (8)

Kıyye-i veznim biraz düştü. Hemen Akşehir'e harekete karar verdim. İade-i âfiyet edinceye kadar teftişe nihayet verdim. Saat 11 evvelde Çay'a hareket. Orada trende İhsan Paşa ile görüştük. O, Afyon güneyinden taarruz fikrindedir.

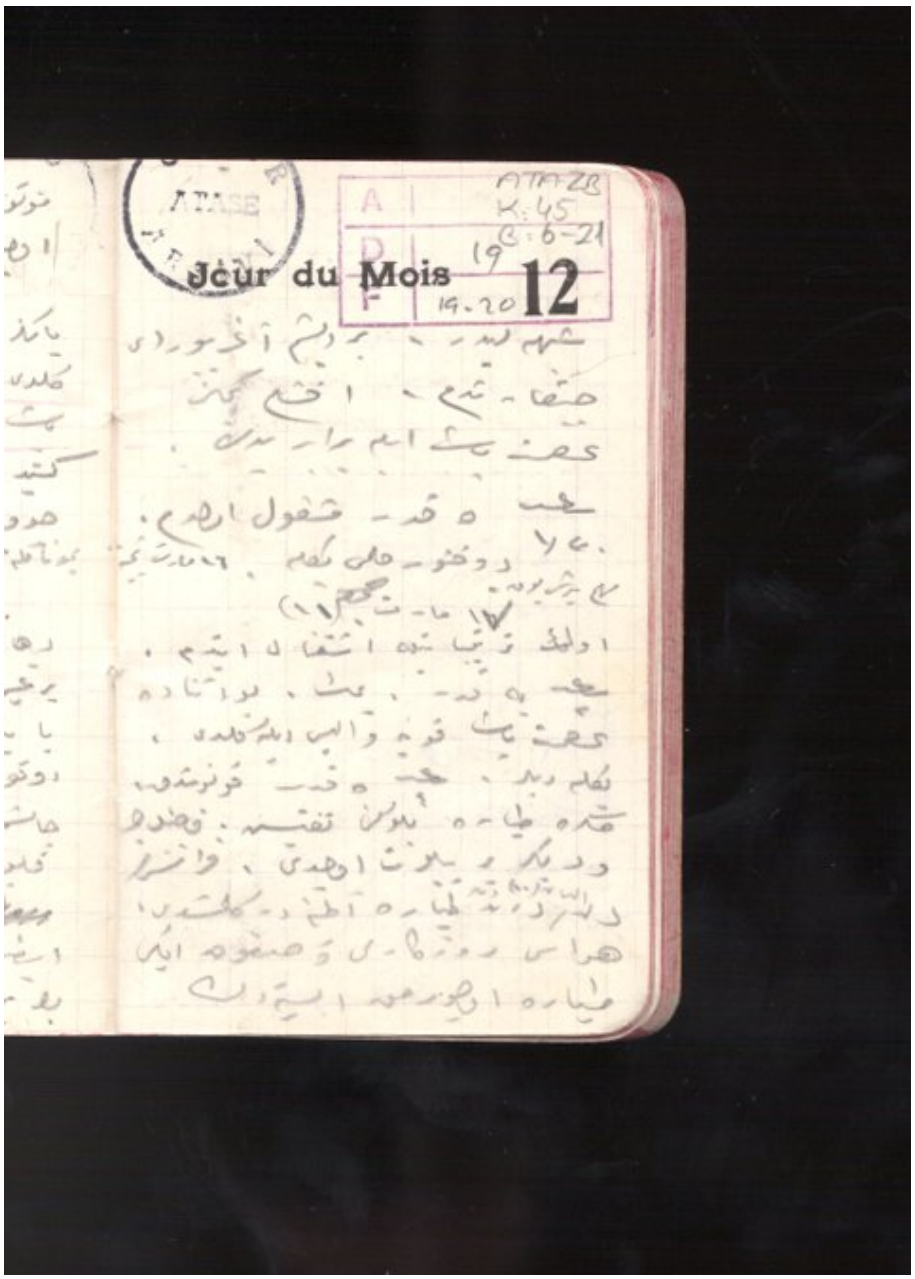
45-6at

6at

Oradan Akşehir'e. Öğleden sonra 2.20'de muvasalat. İstasyon Caddesi üzerinde doktor (...)'nin hanesini ihzâr etmişler. Çok rahattır. Banyo vesaire yaptırmışlar. Gelir gelmez soyundum. Yattım. Biraz sonra kalktım. Yoğurt yedim. Doktor geldi. Muayene etti. Kıyye-i vezn var hafiftir, yani iyidir.

15 Mart Çarşamba (9)

İyiyim. Banyo aldım. İsmet Paşa'nın karargâhına gittim. Beraber geldik. Yemek yedik. İbnürreşit'in vekili diye gelmekte olan zevâtı gördüm.

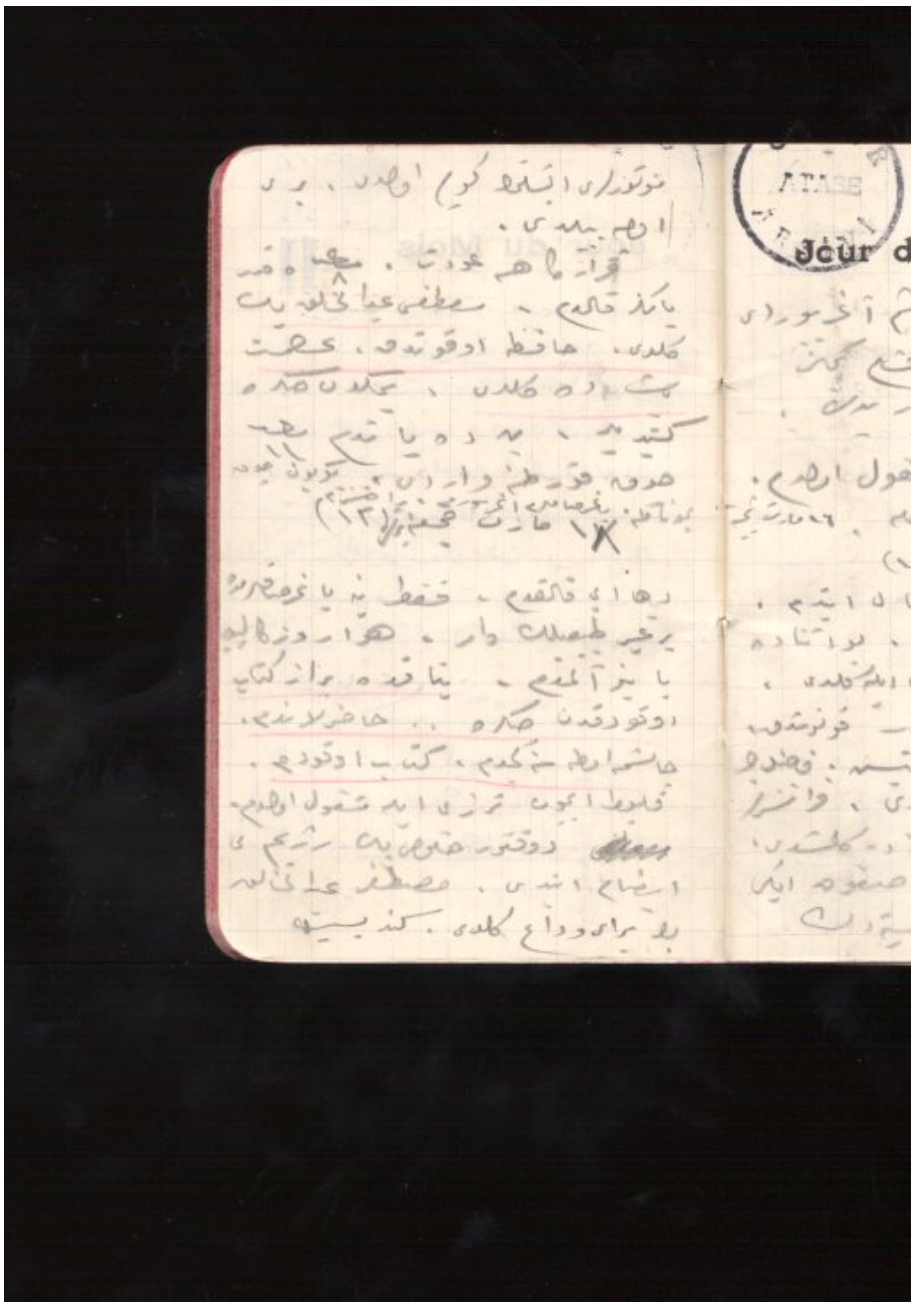
45-6ata

6ata

Şüphelidir. Bir dişim ağrıyordu. Çıkardım. Akşam yemeğini İsmet Paşa ile beraber yedik. Saat 1.30'ye kadar meşgul oldum. Doktor Hilmi Bey'le. 16 Mart Perşembe mühim bir şey yok.

17 Mart Cuma (11)

Evin tertibatıyla iştigal ettim. Saat 2'ye kadar. Yemek. Bu esnada İsmet Paşa Konya Valisi ile geldi. Beklediler. Saat 4'e kadar konuştuk. Sonra tayyare bölüğünü teftiş. Fâzıl Bey ve diğer bir pilot uçtu. Fransızlardan alınan ... dört tayyare Adana'ya gelmişti. Havası rüzgarlı ve soğuk, iki tayyare uçurmak istedik.

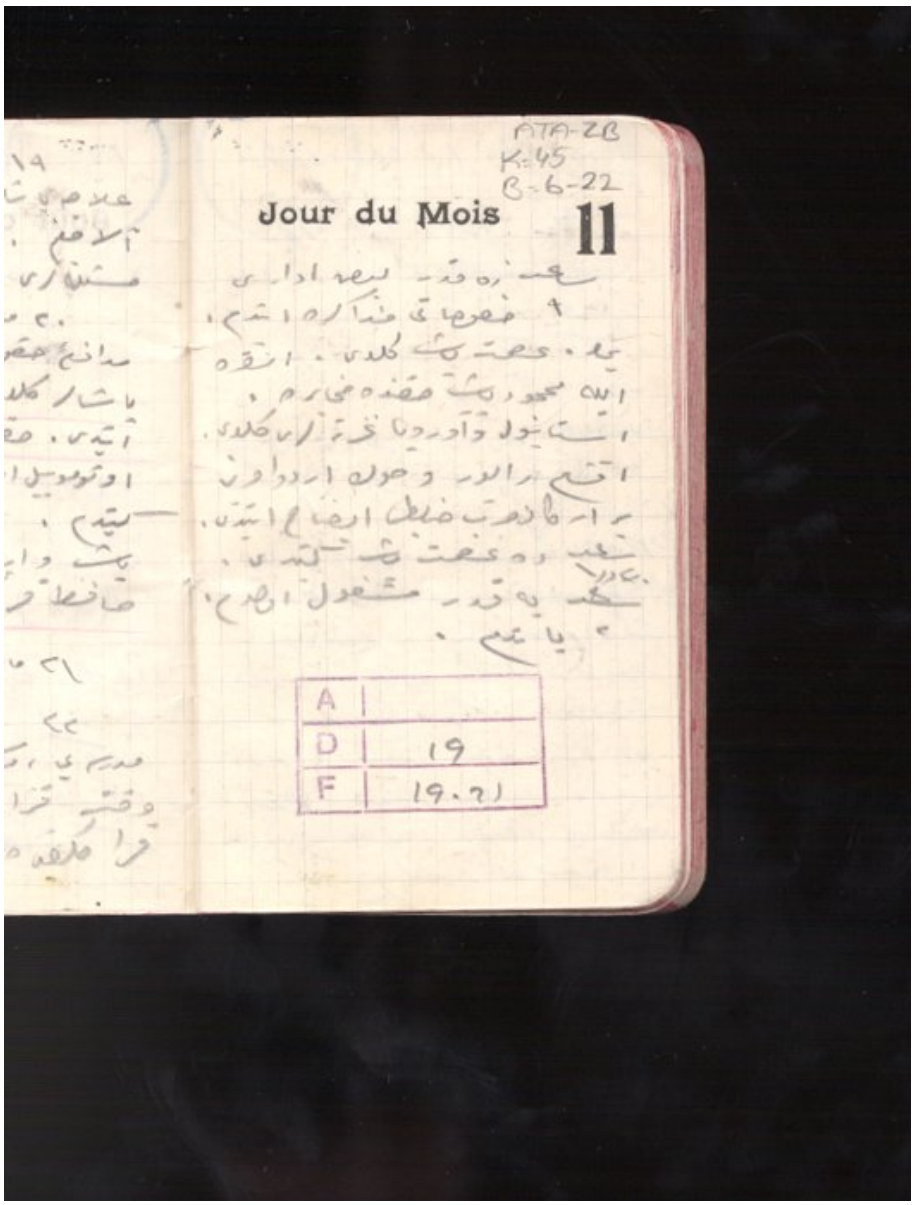
45-6au

6au

Motorları işletmek güç oldu. Biri uçabildi. Karargâha avdet. Saat 8'e kadar yalnız kaldım. Mustafa Ebdülhalik Bey geldi. Hafıza okuttuk. İsmet Bey de geldi. Yemekten sonra gittiler. Ben de yattım. Saat 11 çok fırtına vardı. Bugün çok limonata. Bağırsaklarım ağrıyor. Rahatsızım.

18 Mart Cumartesi (12)

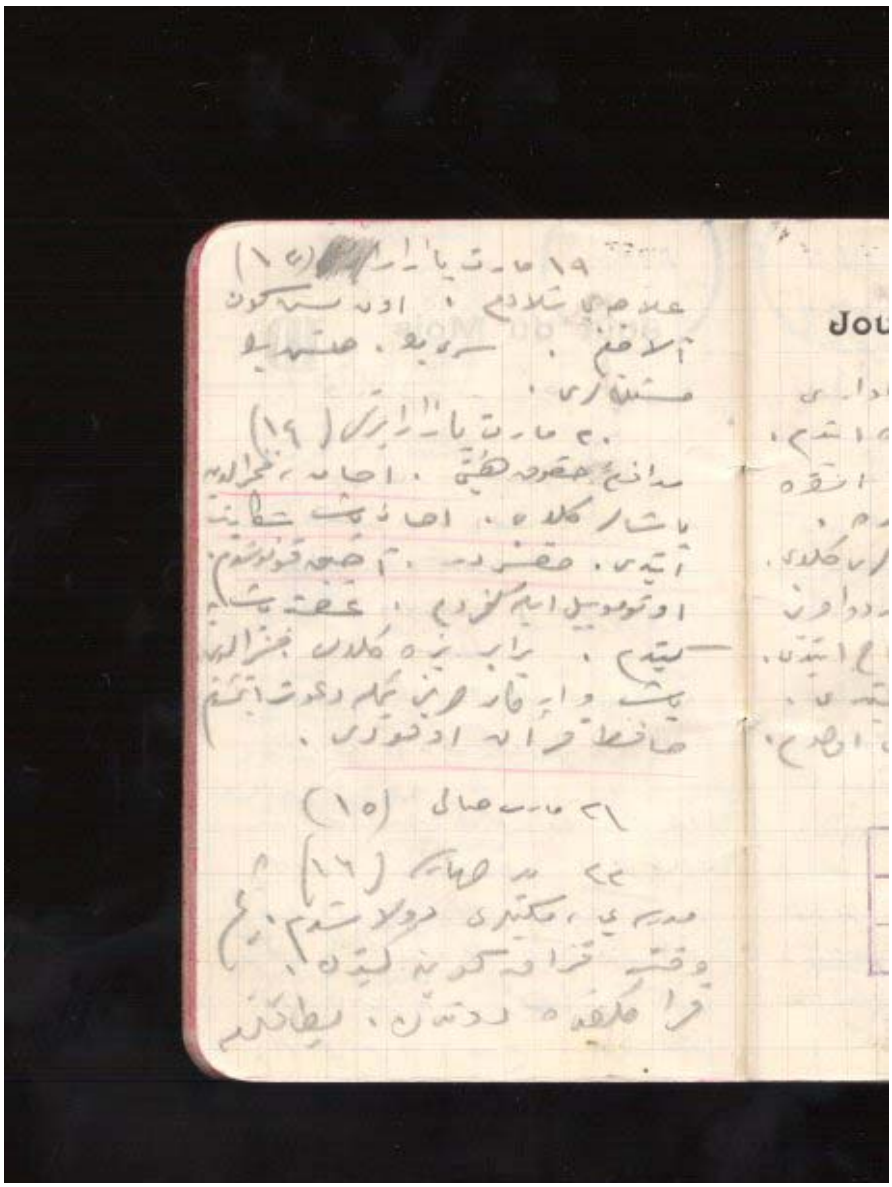
Daha iyi kalktım. Fakat yine bağırsaklarımda bir gayrı tabiilik var. Hava rüzgarlıdır. Banyo almadım. Yatakta biraz kitap okuduktan sonra hazırlandım. Çalışma odasına geçtim. Kitap okudum. Kaput için terzi ile meşgul oldum. Doktor Hulusi Bey rejimi izah etti. Mustafa Abdulhalik Bey berâ-yı vedâ geldi. Kendisine

45-6aua

6aua

Saat 9'a kadar bazı idarî hususatı müzakere ettim. Yemek. İsmet Paşa geldi. Ankara ile mevcudiyet hakkında muhabere İstanbul ve Avrupa gazeteleri geldi. Akşam rapor ve son ordu emrini bir Erkân-ı Harb zabiti izah etti. Saat 1.30'da İsmet Paşa gitti. Saat 2'ye kadar meşgul oldum. Yattım.

45-6av

6av

19 Mart Pazar (13)

İlaca da başladım. On beş gün alacağım. Sırrı Bey, Halis Bey mes'eleleri.

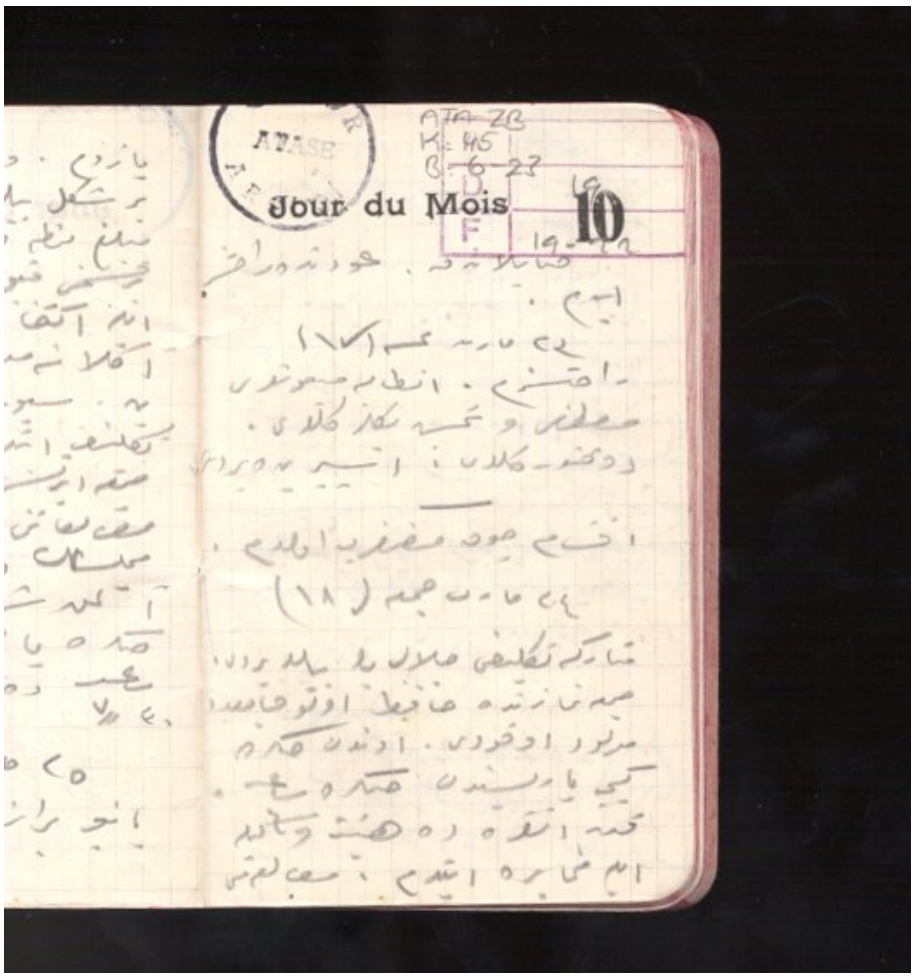
20 Mart Pazartesi (14)

Müdafaa-i Hukuk Hey'eti. İhsan, Fahrettin Paşalar geldi. İhsan Paşa şikayet etti. Haksızdır. Açık konuştum. Otomobil ile gezdim. İsmet Paşa'ya gittim. Beraber bize geldik. Fahrettin Paşa ile Erkân-ı Harbini yemeğe davet etmiştim. Hafız Kur'an okudu.

21 Mart Salı (15)

22 Mart Çarşamba (16)

Medreseyi, mektepleri dolaştım. Geç vakit Kazak köyüne gittik. Karanlıkta döndük. Bataklığa

45-6ava

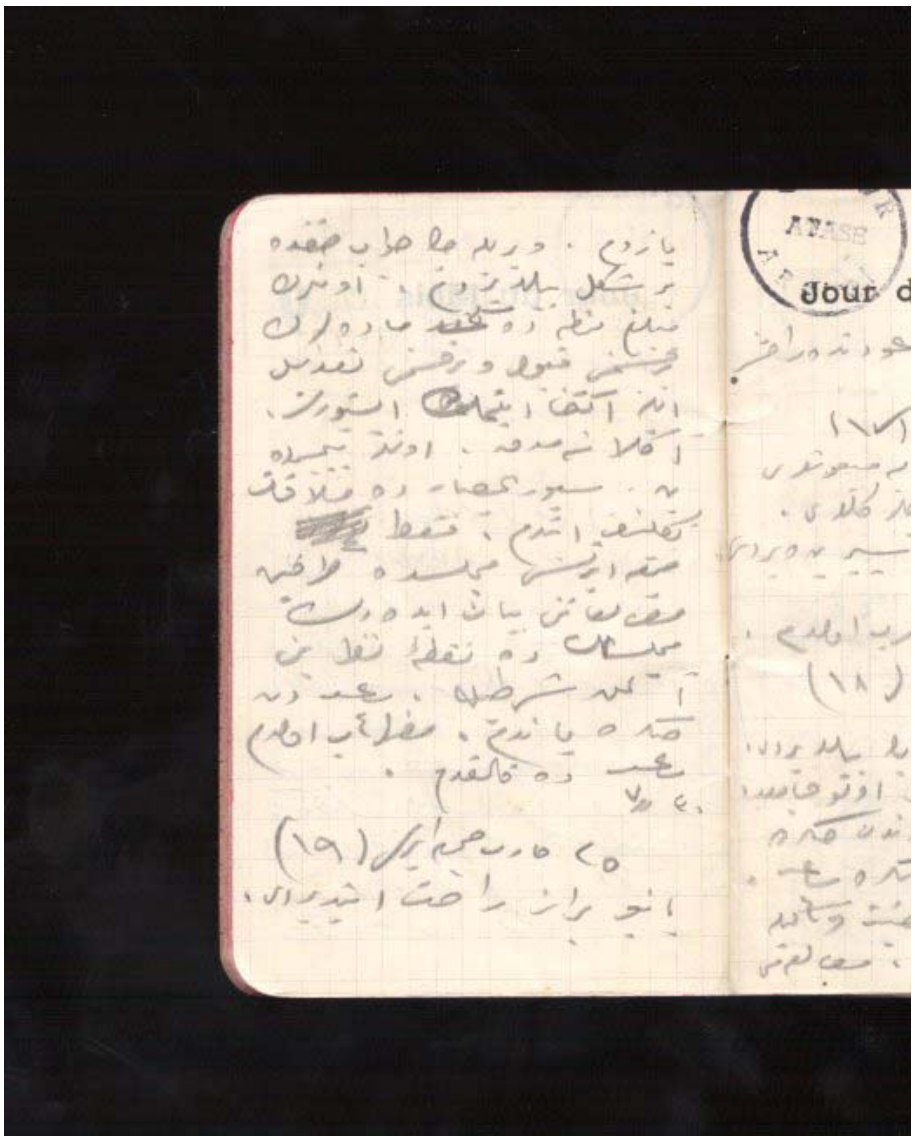
saplandık. Avdette rahatsız idim.

23 Mart Perşembe (17)

Rahatsızdım. Antalya mebusları Mustafa Tahsin Beyler geldi. Doktor geldi. İstirahat verdi. Akşam çok muztarib oldum.

24 Mart Cuma (18)

Mütareke teklifini Celâl Bey bildirdi. Cuma namazında hafıza okutacaktık. Mevlit okudu. Ondan sonra gece yarısından sonra Saat 4'e kadar Ankara'da Hey'et-i Vekile ile muhabere ettim. Mütalaasını

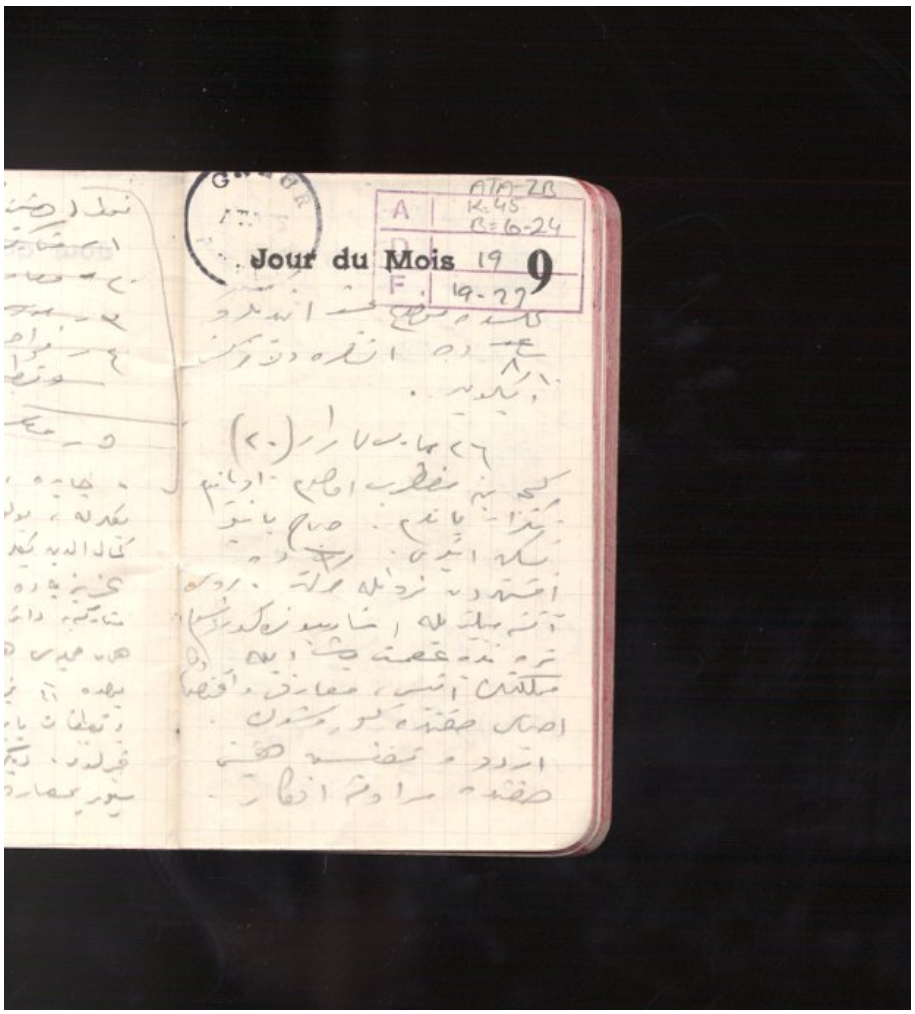

45-6ax

yazdım. Verilecek cevap hakkında bir şekil bildirdim. Onların, mübellig notadaki maddelerin bir kısmını kabul ve bir kısmını ta'dil ile iktifa etmek istiyoruz. Anlaşamadık. Onlar Biçer'de, ben Sivrihisar'da mülâkat teklif ettim. Fakat Cumartesi Mecliste tarafeyn mutalâ'âtını beyân ederek Meclisin bir nokta-yı nazarını almak şartıyla Saat 04.00'den sonra yattım. Muztarip oldum. Saat 07.30'da kalktım.

25 Mart Cumartesi (19)

Banyo biraz rahat ettirdi.

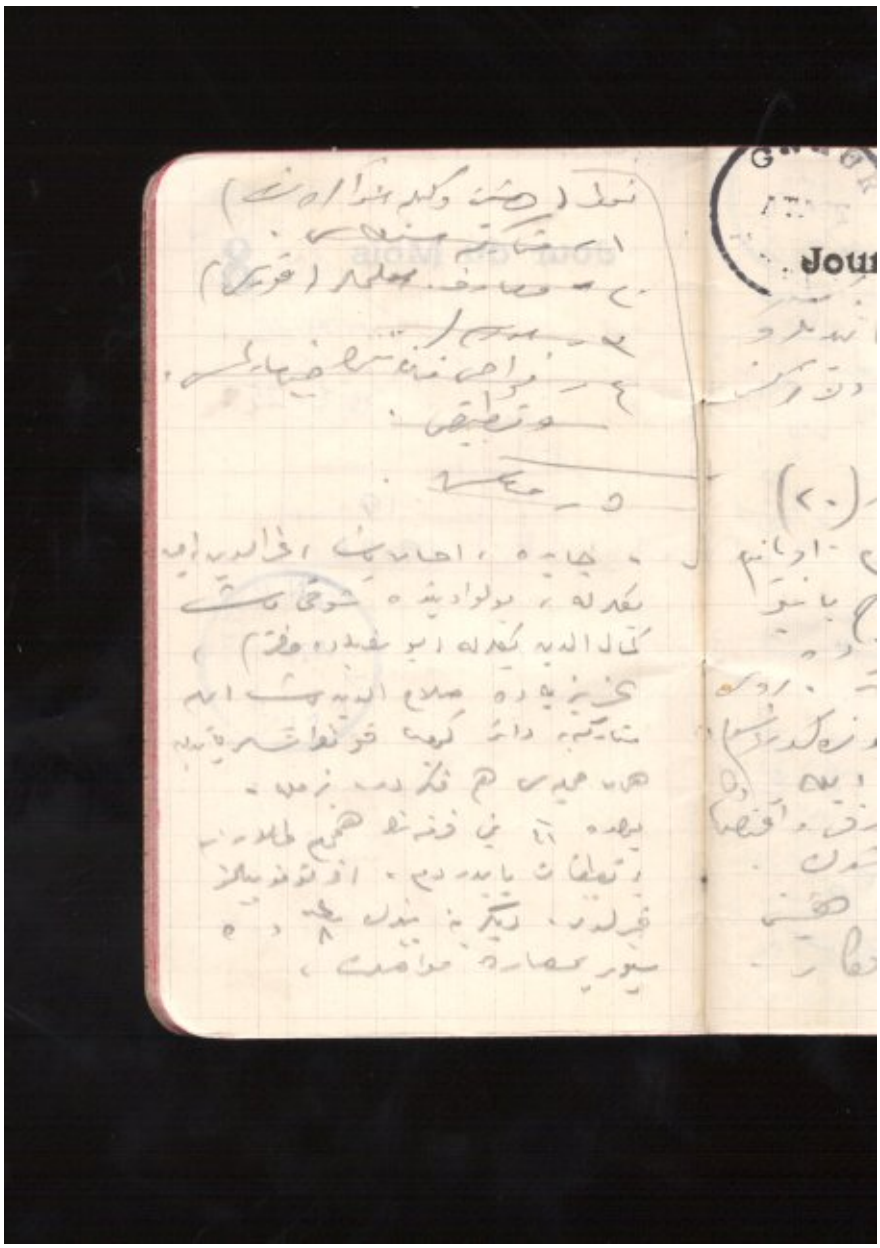
45-6axa

6axa

Mecliste mevzubahis ettiler. Saat 8.10'da Ankara'dan hareket. ...

26 Mart Pazar (20)

Gece yine muztarib oldum. Uyandım. Tekrar yattım. Sabah banyo teskin etti. 21'de akşam treni ile hareket. Rusya ataşemiliteri ile istasyonda görüştüm. Trende İsmet Paşa ile de memleketin, emniyeti, maarifi, iktisadî ihyası hakkında görüştük. Ordu ve teftiş heyeti hakkında müdavele-i efkâr

45-6ay

6ay

Not: Hey'et-i Vekile müzakeresinde

1. Mütareke mes'elesi

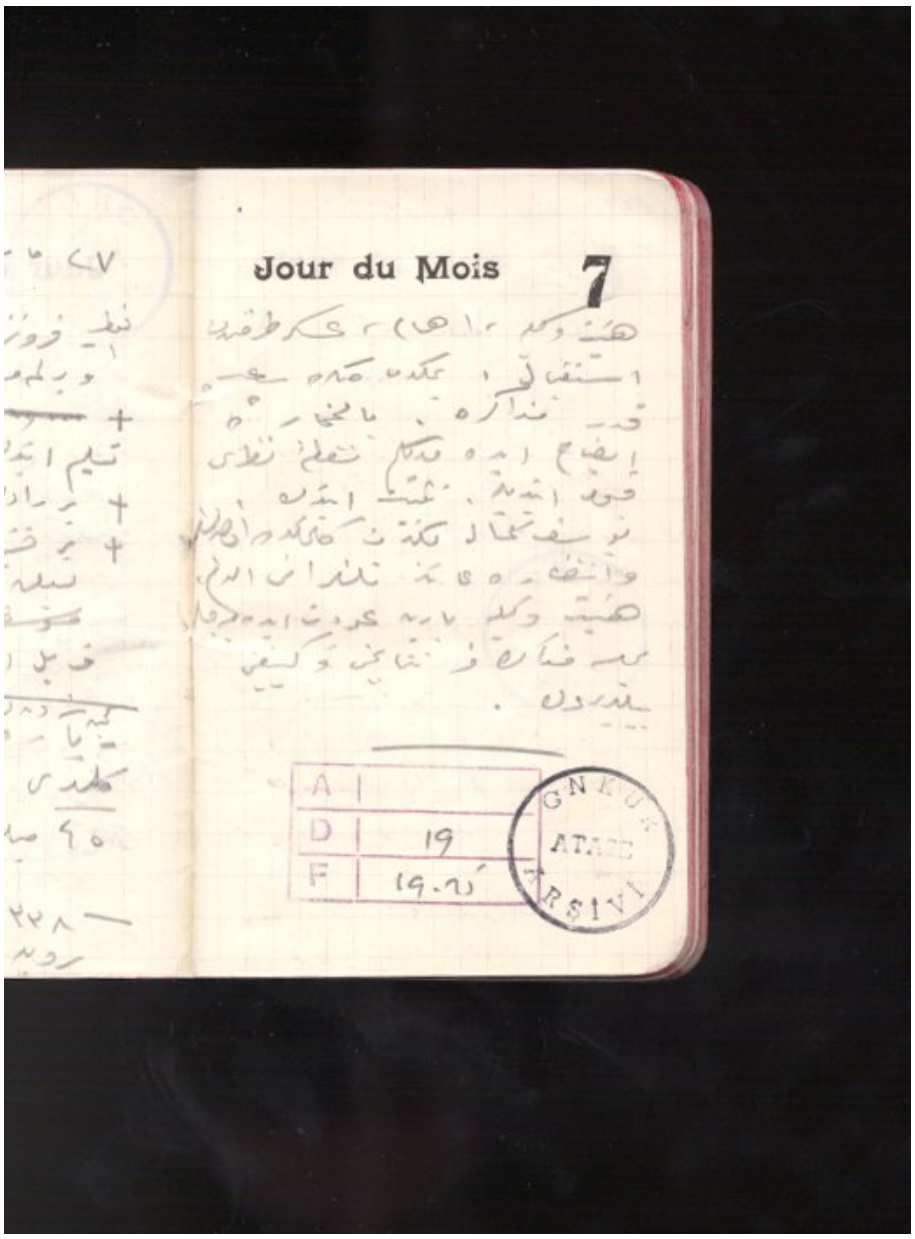
2. Maarif, Muallimler (Kursu)

3. Medreseler

4. Nevahî Kanunu'nun çıkarılması ve tatbiki

5. Maaş

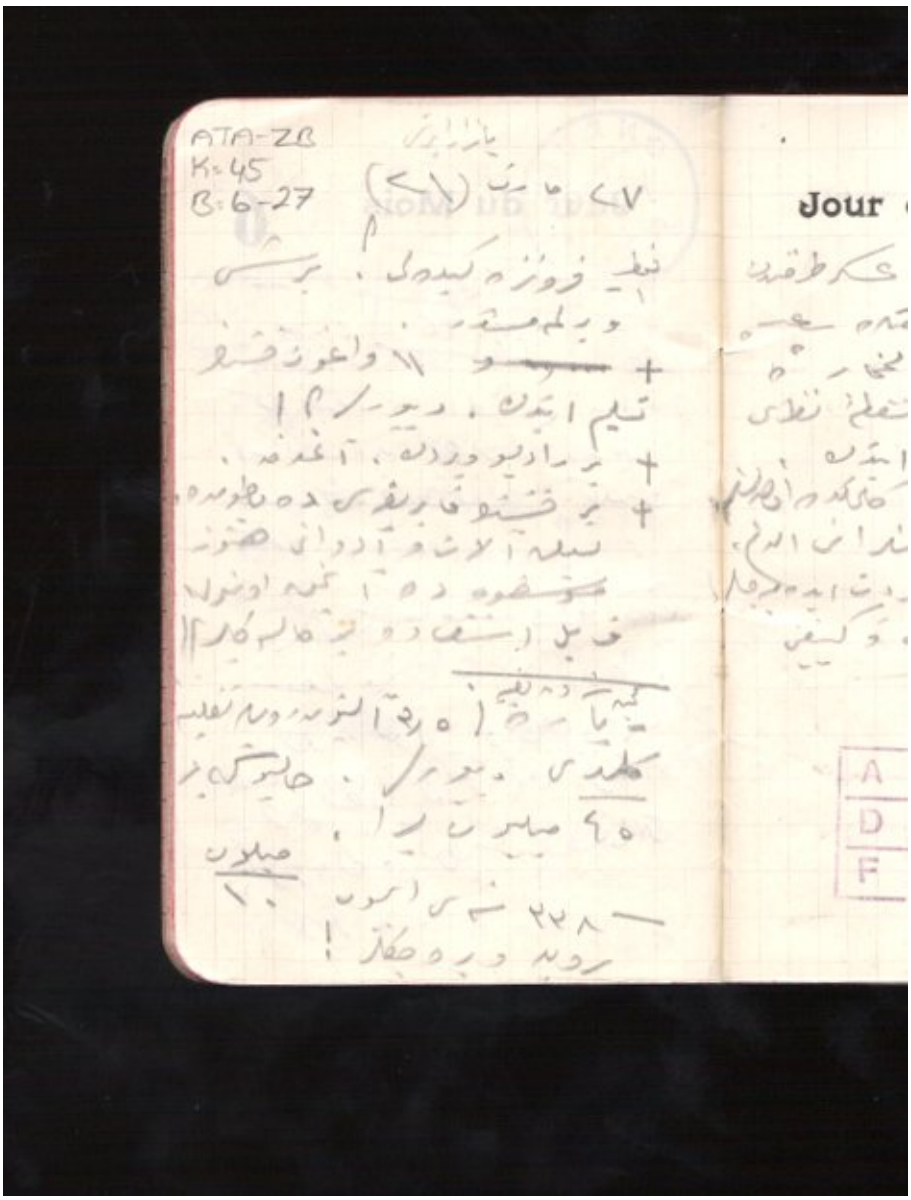
Çay'da İhsan Paşa, İzzettin, Emin Beylerle, Bolvadin'de Şevki Paşa, Kemalettin Beylerle (Yusuf Bey de hazır), Aziziye'de Selahattin Paşa ile mütarekeye dair küçük konferanslar yaptık. Hemen cümlesi hem fikirdir, bizimle. Yolda 41'inci Fırkanın hücûm taburuna bir tatbikat yaptırdım. Otomobilimiz kırıldı. Diğerine bindik. Saat 8'de Sivrihisar'a muvasalat.

45-6az

6az

Heyet-i Vekile, ahali, asker tarafından istikbâl. Yemekten sonra Saat 5'e kadar müzakere. Bilâhare izah edemediğim nokta-i nazarı kabul ettiler. Tesbit ettik. Yusuf Kemal Bey'den gelmekte olan ve intizara ait telgrafı aldım. Hey'et-i Vekile yarın avdet edemeyecek. Meclise müzakeremiz netâyicini ve keyfiyeti bildirdik.

45-6ba

6ba

27 Mart (21)

Not: Frunze gideli? Bir şey verilmemiştir.

11 Vagon fişek teslim ettik diyorlar?!

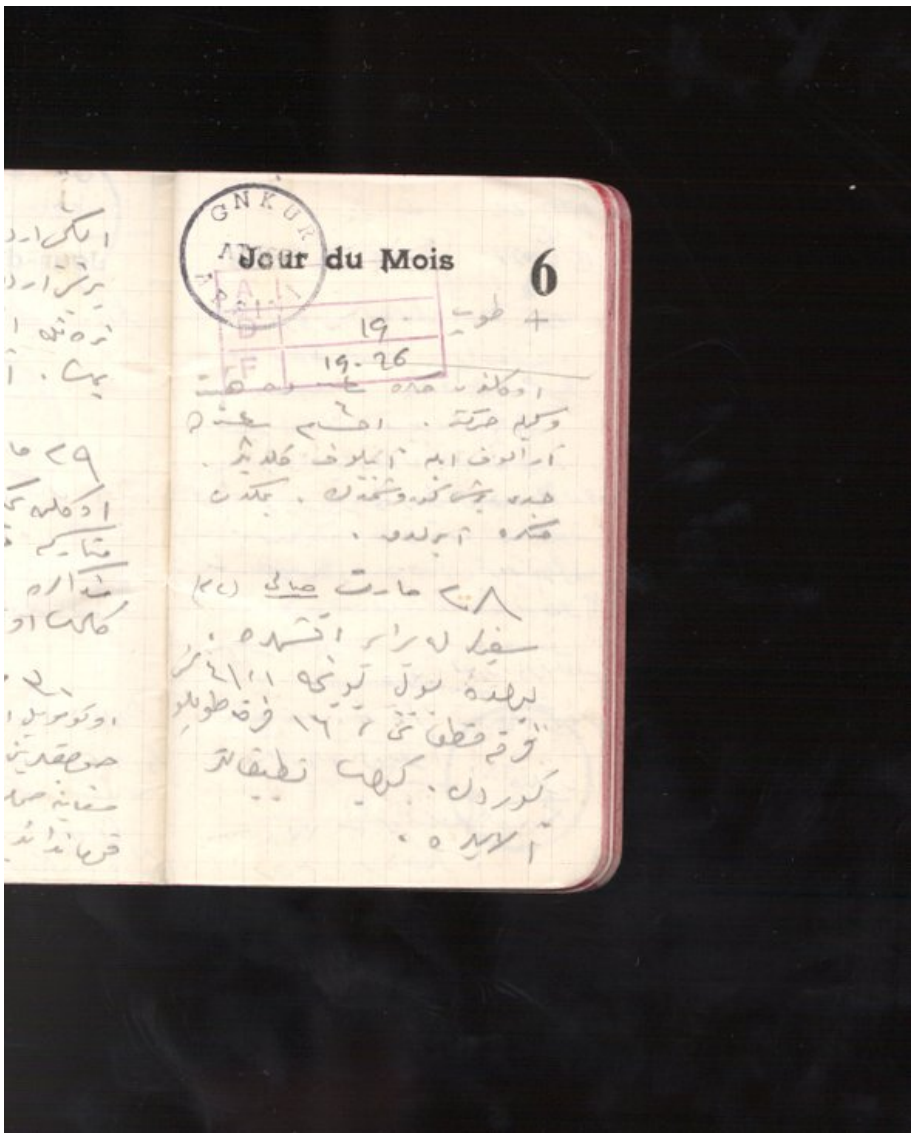
+ Bir radyo verdik. Alamadık.

+ Bir fişek fabrikası da Batum'da tesis. Alet ve edevâtı henüz Moskova'da, ancak onlarla kabil-i istifade bir hâle gelir.

Geçen seneden bakiye

1. Para (3,5 Altun ruble Tiflis'e geldi diyorlar. Hâlbuki biz 45 milyon lira)

2. 338 senesi için 10 milyon ruble verecekler!

45-6baa

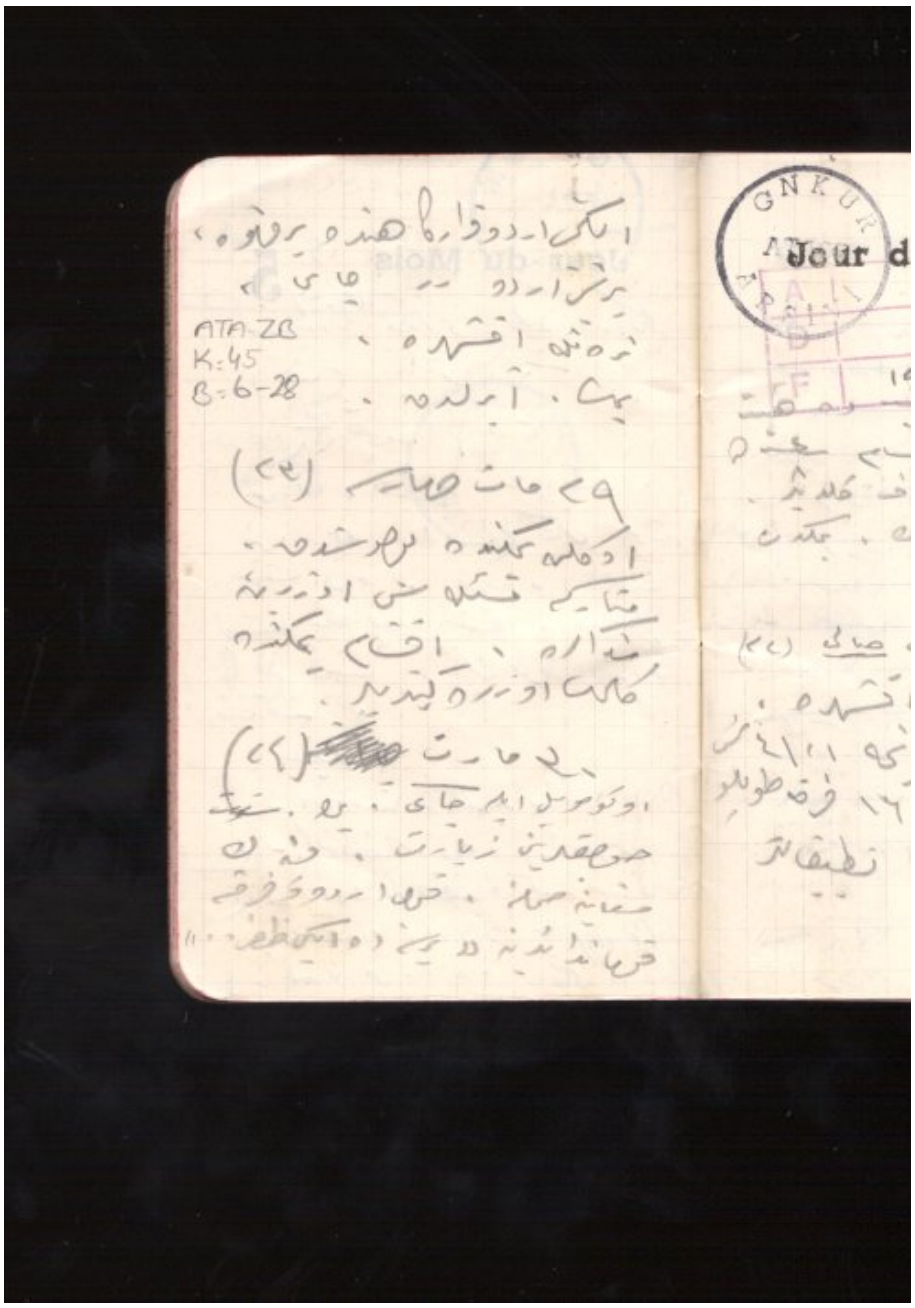
6baa

Top.

Öğleden sonra Saat 6'da Hey'et-i Vekile hareket. Akşam Saat 8'de Aralof ile Abilof geldiler. Ciddi bir şey görüşmedik. Yemekten sonra ayrıldık.

28 Mart Salı (22)

Sefirlerle beraber Akşehir'e. Yolda yol boyunca 1'inci, 41'inci Fırka kıt'aâtını, 16'ncı Fırka toplu gördük. Küçük tatbikatlar alaylara.

45-6bb

6bb

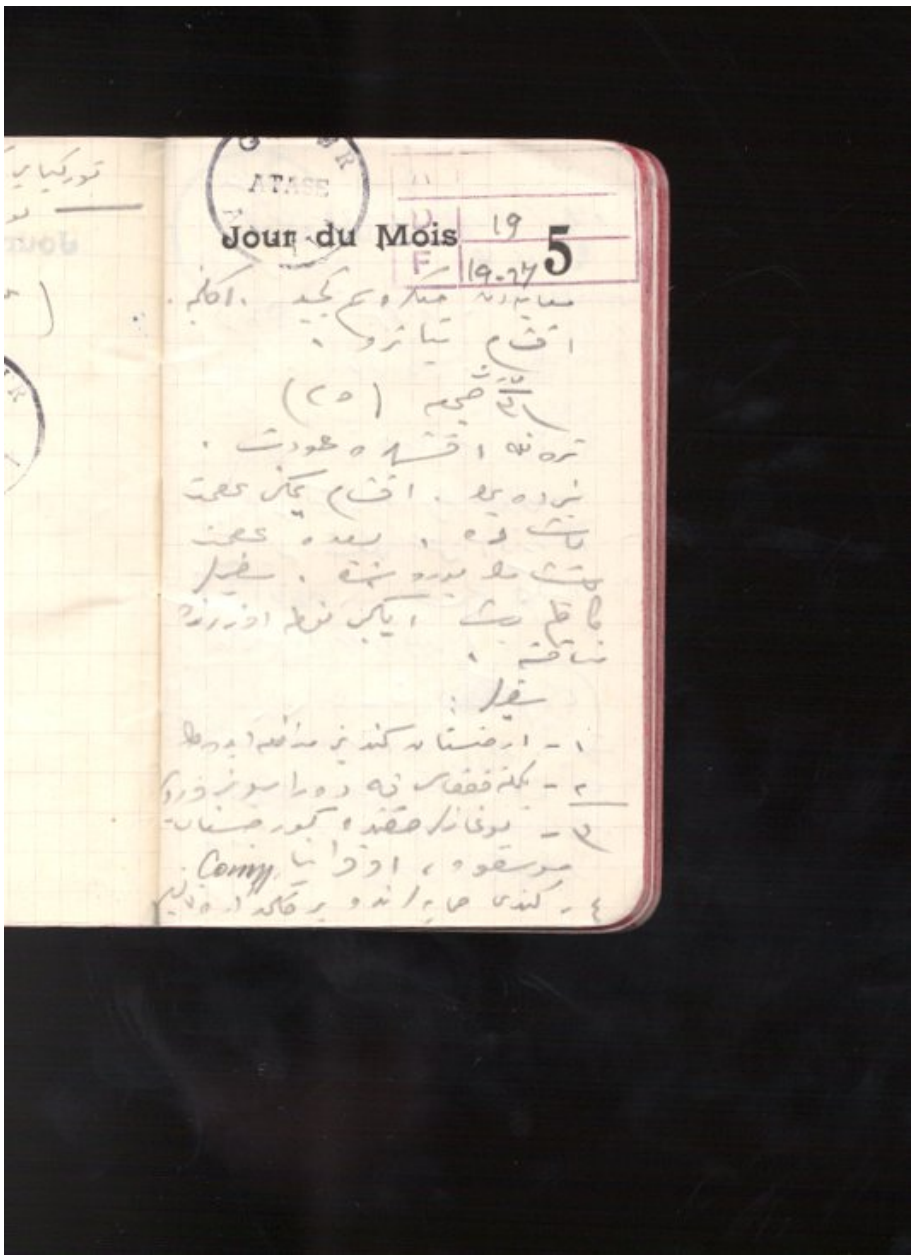
İkinci Ordu karargâhında bir kahve, Birinci Orduda çay. Trenle Akşehir'e. Yemek. Ayrıldık.

29 Mart Çarşamba (23)

Öğle yemeğinde buluştuk. Mütareke meselesi üzerinde müzakere. Akşam yemeğine gelmek üzere gittiler.

30 Mart (24)

Otomobil ile çay. Yemek. Sünnet çocuklarını ziyaret. 1'inci Kolordunun muayene mahalline. Kolordu fırka kumandanlarına bir senede (iki zafer).

45-6bba

6bba

Muayeneden sonra resmî geçit. Eğlence. Akşam tiyatro.

31 Mart Cuma (25)

Trenle, Akşehir'e avdet. Bizde yemek. Akşam yemeğini İsmet Paşa'da. Ba'dehû İsmet Paşa ile yürüyüş. Sefirler Kâzım Paşa, ikinci nokta üzerinde münakaşa

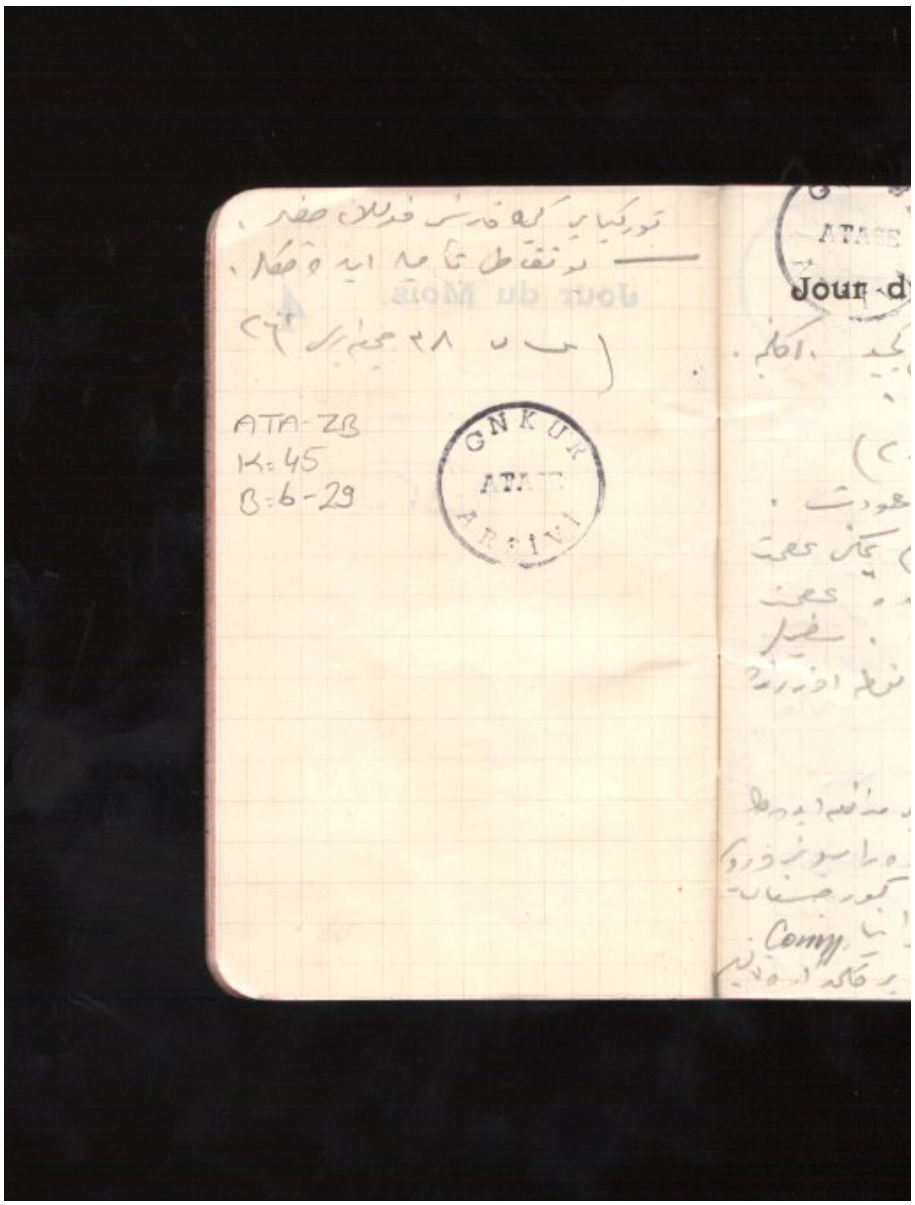
Sefirler;

1. Ermenistan kendini müdafaa edecek.

2. Belki Kafkas federasyonu ve Rusya

3. Boğazlar hakkında Gürcistan, Moskova, Ukrayna, Cong.

4. Kendi himayelerinde bir hükûmdara bırakalım.

45-6bc

6bc

Türkiye’yi kime karşı kullanacaklar?

Bu nukatı temin edecekler.

(Nisan 38 Cumartesi) (26)

1921	JUILLET		AOUT		SEPTEMBRE
1	1 V S. Thibaut	1	1 L S. Pierre a L.	1	1 J S. Gilles
	2 S V. de N.-D.		2 M S. Alphonse		2 V ● S. Lazare
	3 D S. Anatole		3 M ● S. Geffroy		3 S Ste Sabine
	4 L Ste Berthe		4 J S. Dominique		4 D Ste Rosalie
	5 M ● Ste Zoé		5 V S. Abel		5 L S. Bertin
	6 M Ste Lucie		6 S *Transfiguration*		6 M S. Onésiphore
	7 J S. Aubierge		7 D S. Gaëtan		7 M S. Cloud
2	8 V Ste Virginie	2	8 L S. Justin	2	8 J *La Nativité*
	9 S S. Cyrille		9 M S. Amour		9 V ☽ S. Omer
	10 D Ste Félicité		10 M ☽ S. Laurent		10 S Ste Pulchérie
	11 L S. Norbert		11 J Ste Suzanne		11 D S. Hyacinthe
	12 M ☽ S. Guilbert		12 V Ste Claire		12 L S. Raphaël
	13 M S. Eugène		13 S S. Hippolyte		13 M S. Maurille
	14 J FÊTE NATION.		14 D S. Eusèbe		14 M Ex. de S^te C.
	15 V S. Henri		15 L ASSOMPTION		15 J S. Nicomède
	16 S N. D. d. M. C.		16 M S. Roch		16 V S. Cyprien
	17 D S. Alexis		17 M S. Mammès		17 S ☾ S. Lambert
	18 L S. Camille		18 J ☾ Ste Hélène		18 D Ste Sophie
	19 M S. Vinc. de P.		19 V S. Louis év.		19 L S. Janvier
	20 M ○ Ste Marguer.		20 S S. Bernard		20 M S. Eustache
	21 J S. Victor		21 D Ste Jeanne		21 M S. Mathieu ét
	22 V Ste Madeleine		22 L S. Symphor.		22 J S. Maurice
	23 S S. Apollinaire		23 M Ste Sidonie		23 V Automne 6^h
	24 D Ste Christine		24 M S. Barthélem.		24 S ☾ S. Andoc. 6^h
	25 L S. Christophe		25 J S. Louis roi		25 D S. Firmin
	26 M Ste Anne		26 V ☾ S. Zéphirin		26 L Ste Justine
	27 M Ste Nathalie		27 S S. Césaire		27 M S. Cosme
	28 J ☾ S. Samson		28 D S. Augustin		28 M S. Exupère
	29 V Ste Marthe		29 L Déc. S. J.-B.		29 J S. Michel
	30 S S. Abdon		30 M S. Fiacre		30 V S. Jérôme
5	31 D S. Ignace L.	5	31 M S. Aristide		

1921	OCTOBRE		NOVEMBRE		DÉCEMBRE
1	1 S ● S. Remi	1	1 M TOUSSAINT	1	1 J S. Eloi
	2 D SS. Ang. gard.		2 M *Trépassés*		2 V Ste Aurélie
	3 L Ste Angèle		3 J S. Hubert		3 S S. Franç. Xav.
	4 M S. Franç. d'As.		4 V S. Charles		4 D Ste Barbe
	5 M S. Placide		5 S Ste Bertille		5 L S. Sabas
	6 J S. Bruno		6 D S. Léonard		6 M S. Nicolas
	7 V S. Serge		7 L ☽ S. Ernest		7 M ☽ S. Ambroise
	8 S ☽ Ste Brigitte		8 M *Reliques*		8 J Imm. Concep.
	9 D S. Denys év.		9 M S. Mathurin		9 V Ste Léocadie
	10 L S. Fr. Borgia		10 J S. Juste		10 S Ste Valère
	11 M S. Proîle		11 V S. Martin		11 D S. Damase
	12 M S. Séraphin		12 S S. René		12 L Ste Constance
	13 J S. Edouard		13 D S. Brice		13 M Ste Lucie
	14 V S. Calixte		14 L Ste Philonène		14 M S. Nicaise 6^h
	15 S Ste Thérèse		15 M ○ Ste Eugénie		15 J ○ S. Mesmin
	16 D ○ S. Gal		16 M Ste Edme		16 V Ste Adélaïde 6^h
	17 L Ste Edwige		17 J S. Agnan		17 S Ste Olympia. 6^h
	18 M S. Luc		18 V S. Eodes		18 D S. Gatien
	19 M S. Savinien		19 S Ste Elisabeth		19 L S. Timothée
	20 J S. Aurélien		20 D S. Edmond		20 M Ste Philogone
	21 V Ste Ursule		21 L Prés. de N.-D.		21 M ☾ S. Thomas
	22 S S. Modéran		22 M ☾ Ste Cécile		22 J Hiver
	23 D S. Hilarion		23 M S. Clément		23 V Ste Victoire
	24 L ☾ S. Magloire		24 J Ste Flora		24 S Ste Emilienne
	25 M S. Crépin		25 V Ste Catherine		25 D NOEL
	26 M S. Evariste		26 S Ste Delphine		26 L S. Etienne
	27 J S. Frumence		27 D Avent		27 M S. Jean ap.
	28 V S. Simon S. J.		28 L Ste Blanche		28 M SS. Innocents
	29 S S. Narcisse		29 M ● S. Saturnin		29 J ● Ste Trimoure
	30 D ● S. Arsène		30 M S. André		30 V S. Sabin
	31 L S. Quentin				31 S S. Sylvestre

Jour du Mois 1

6bd

1. Selâmlamak.

2. Ordumuzun millet ve memlekete ifâ etmiş olduğu hizmet.

3. Edeceği hizmet mühimdir.

4. Bütün millet orduya istinad.

5. Da'vamız nedir?

6. Düşmanlarımız,

7. Ordunun içinde bulunduğu müşkilât.

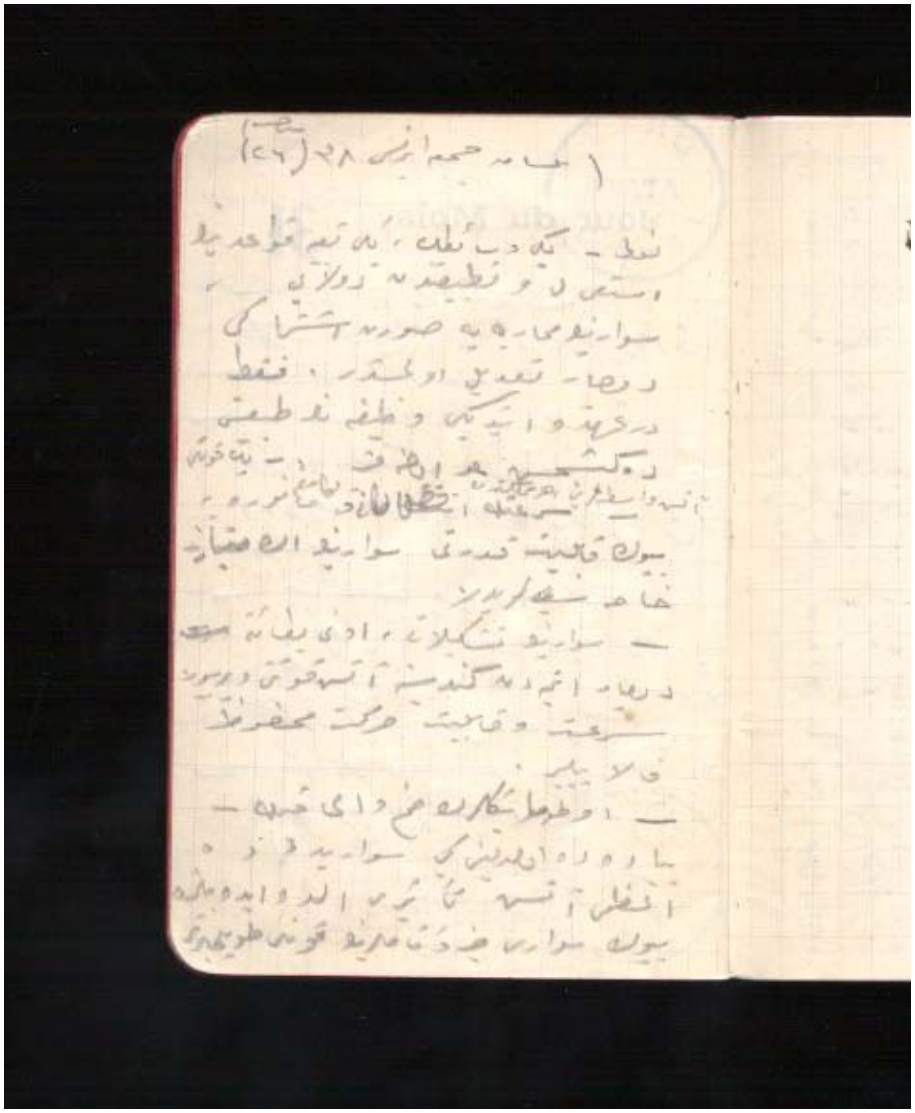
8. Orduda samimiyet ve itimadı mütekabil tesanüd-i tam.

9. Orduda, alâ, mahv, ihya.

10. Ordumuz mukaddes mücahede yapıyor. İstikbalde en şerefli insanlar ordumuz mensubîni olacaktır.

11. Fedakârlığınızın devam edeceğinden eminim.

D. MUSTAFA KEMAL'İN 1922 YILINA AİT ÇEŞİTLİ KONULARDA TUTTUĞU GÜNLÜK NOTLARININ ÖZGÜN METİNLERİ VE ÇEVİRİM YAZILARI (K: 45-G: 7)

45-7

K: 45-G: 7

1 Nisan Cumartesi 38 (26) seyahat

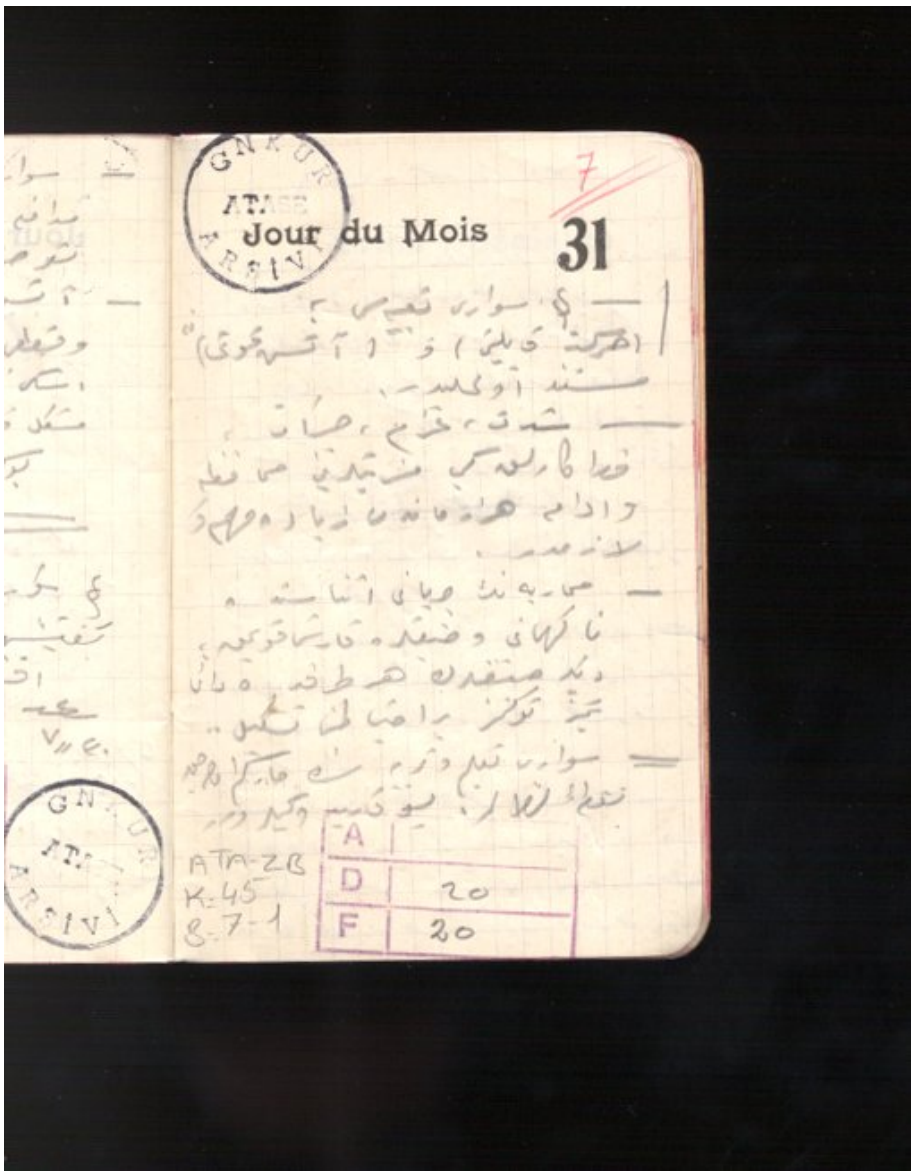
Not: Yeni vesâitin, yeni tabiye-i kavâidînin isti'mâl ve tatbikinden dolayı süvarinin muharebeye sûreti-i iştirâki düçâr-ı ta'dil olmuştur. Fakat deruhte ettiği vazifenin tabiatı değişmiş ad olunamaz - Pek kuvvetli ateş vasıtalarının her memleketten fazla olması

- Kâfi süratle ve manevraya büyük kabiliyet kudreti süvarinin en mütebariz hassalarıdır.

- Süvarinin teşkilatı onu bata'ete düçâr etmeden kendisine ateş kuvvetini veriyor. Sürat ve kabiliyet, hareket mahfuz kalabilir.

- Otomatiklerin zam ve iltihakıyla

- Piyade de olduğu gibi süvaride azamî ateş tesiri elde edilebilir. Büyük süvari cüzitamlarının kuvvetli topçuları

45-7a

7a

Süvari tabyası

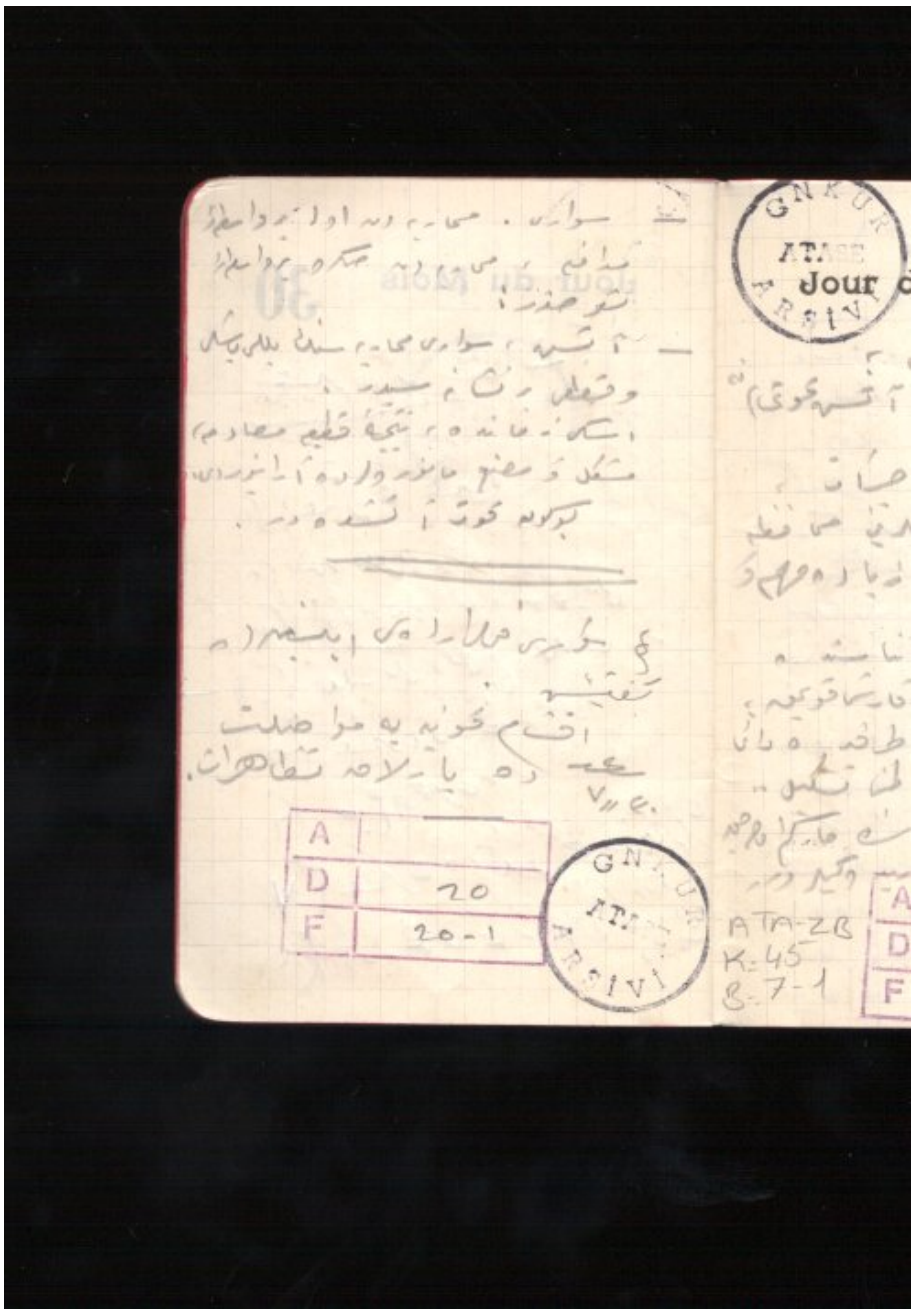
(Hareket kabiliyeti) ve (Ateş kuvvetine) müstenid olmalıdır.

- Şiddet, azim, cüret,

Fedakârlık gibi meziyetlerini muhafaza ve idame her zamandan ziyade mühim ve lâzımdır.

Muharebenin cereyanı esnasında nagehânî vaziyetlere karşı koymak, diğer sınıfların her tarafta daima bitmez tükenmez bir ihtiyatını teşkil.

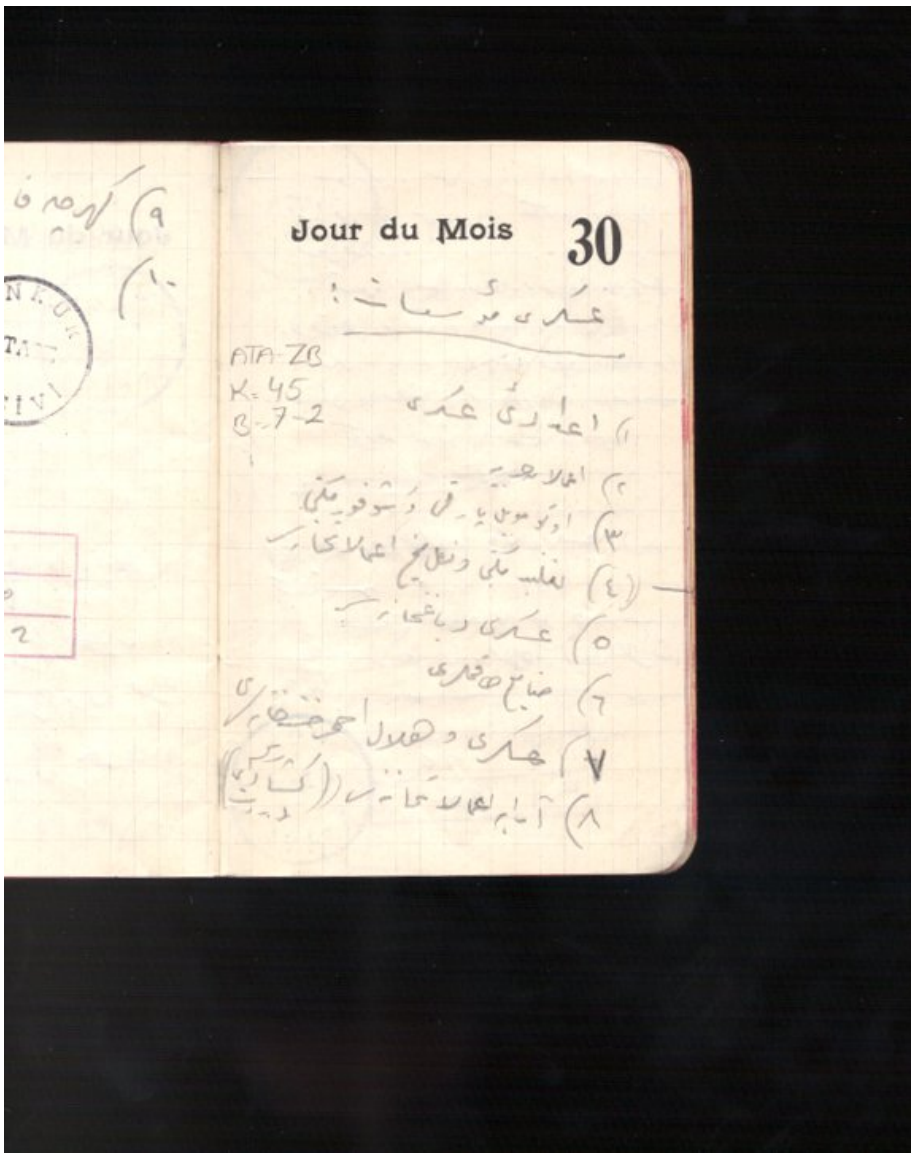
Süvari talim ve terbiyesinde hâkim olacak nokta-i nazarlar yukarıdakilerdir.

45-7aa

7aa

Süvari muharebeden evvel bir vasıta-yı müdafaa, muharebeden sonra bir vasıta-i taarruzdur. Ateş, süvari muharebesinin belli başlı ve kati bir nişânesidir. Eski zamanda netice-î katiyei müsademe müşkîl ve musanna' manevralarda aranıyordu. Bugün kuvvet ateştedir. Süvari kolordusunu Ilgın'da teftiş. Akşam Konya'ya muvasalat. Saat 7.30'da parlak tezahürât.

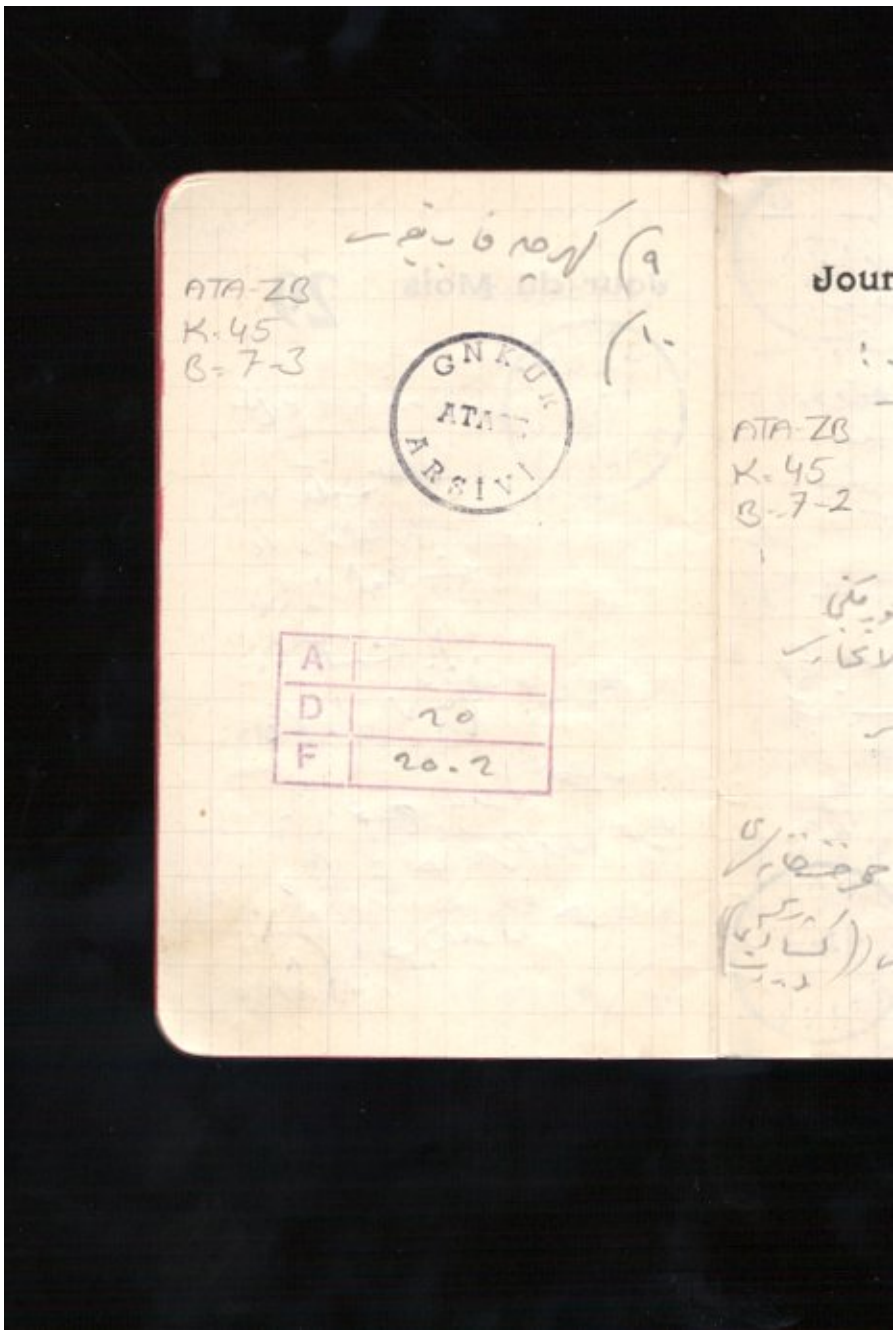

45-7aaa

7aaa

Askerî müessesat.

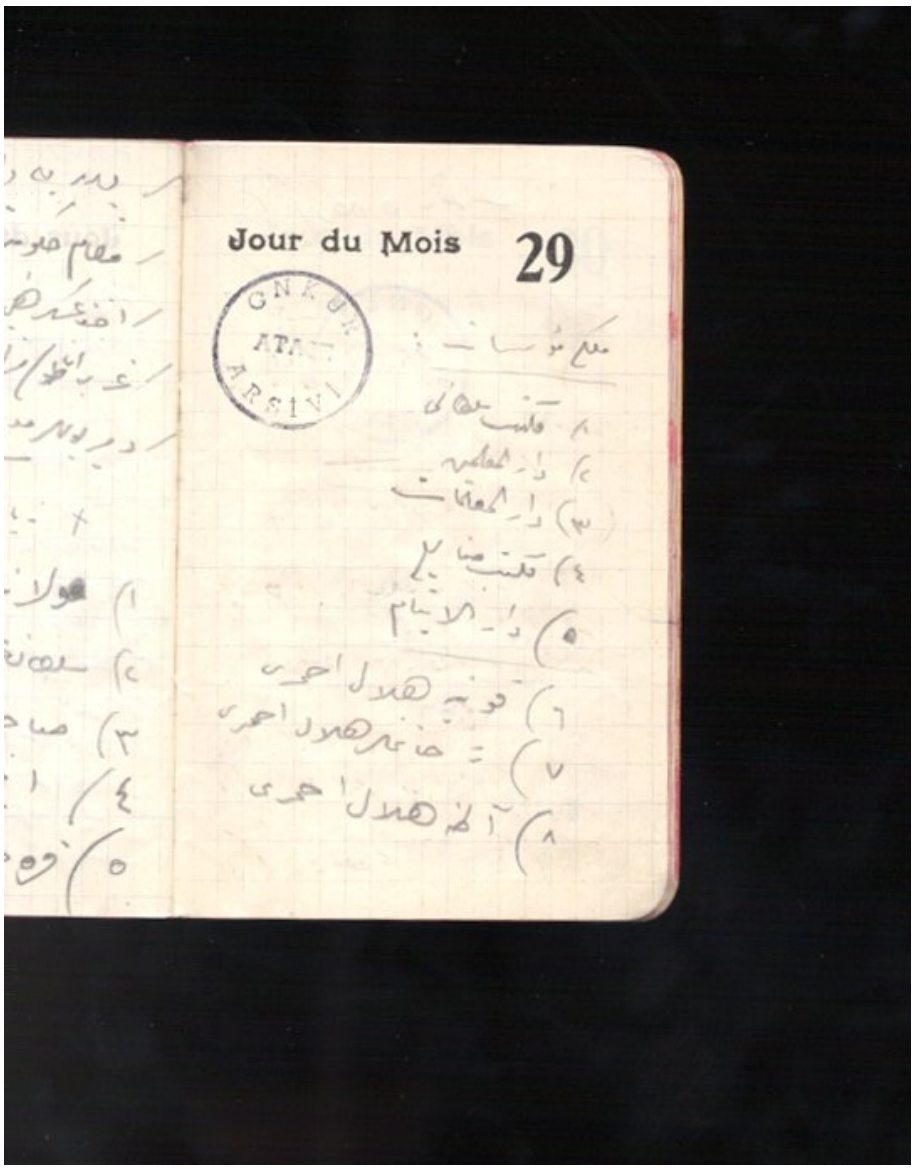
1. İdadî-i askerî
2. İmalât-ı harbiye
3. Otomobil parkı ve şoför mektebi
4. Nalbant mektebi ve nal, mıh imalathânesi
5. Askerî debbağhâneler
6. Sanayi takımları
7. Askerî ve Hilâl-i Ahmer Hastaneleri
8. Araba imalathanesi (resm-i küşâdı derdest)

45-7ab

7ab

1. Güherçile Fabrikası

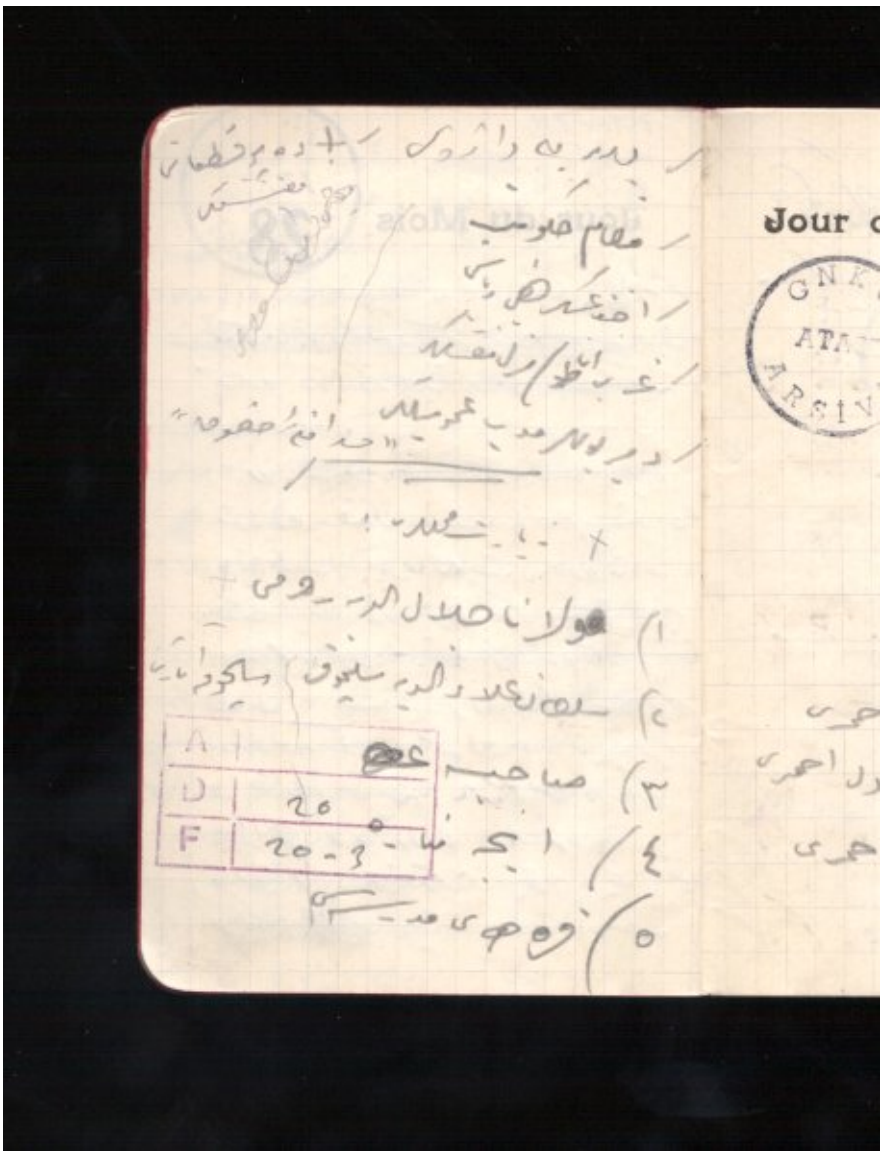

45-7aba

7aba

Mülkî Müessesat

1. Mekteb-i Sultanî
2. Dârü'l-muallimîn
3. Dârü'l-muallimât
4. Mekteb-i Sanayi
5. Dârü'l-eytam
6. Konya Hilâl-i Ahmeri
7. Konya Hanımlar Hilâl-i Ahmeri
8. Adana Hilâl-i Ahmeri

45-7ac

7ac

Belediye dairesi Depo Kıt'aatı Müfettişliği

Makam-ı hükümet

Ahz-ı Asker, Heyet-i Riyaseti

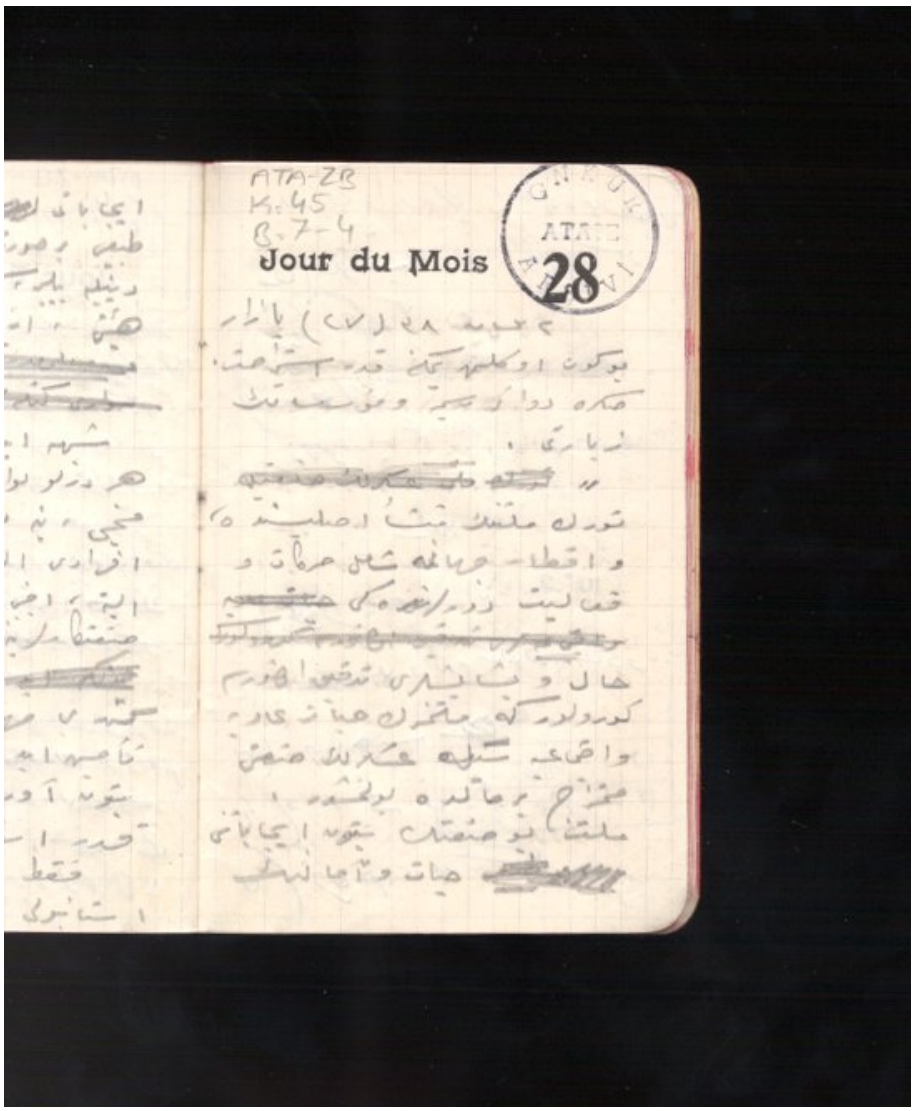
Garbi Anadolu Menzil Müfettişliği

Demir yolları Müdüriyet-i Umumiliği

"Müdafaa-i Hukuk"

Ziyaret Mahalleri:

1. Mevlâna Celâleddin-i Rumî
2. Sultan Alaaddin-i Selçukî (Selçuk Âsârı)
3. Sahibi A'tâ
4. İnce Minare
5. Karatay Medresesi

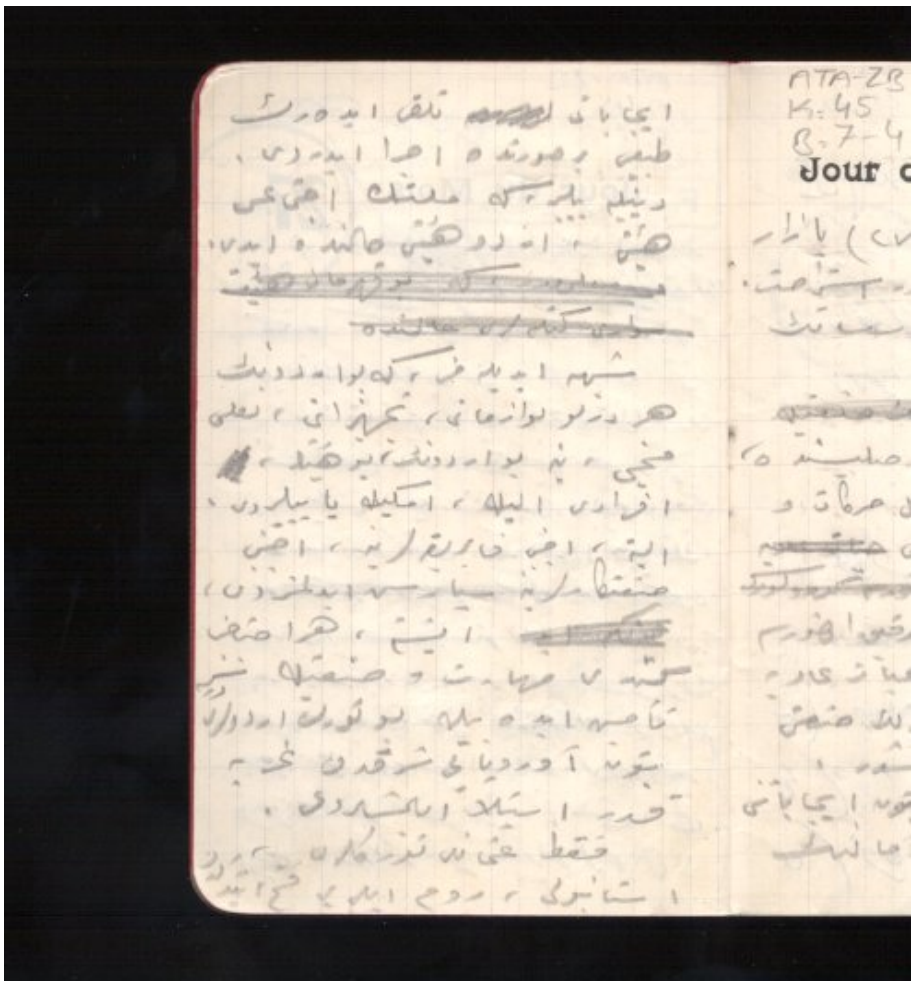
45-7aca

7aca

2 Nisan 38 (27) Pazar

Bugün öğle yemeğine kadar istirahat. Sonra devâir-i resmiye ve müessesâtın ziyareti.

Türk milletinin menşe-i aslîsinde ve aktar-ı cihâna şâmil harekât ve faaliyet devrelerindeki hâl ve yaşayışları tetkik olunursa görülür ki milletimizin hayat-ı âdiye ve içtimaiyesiyle askerlik san'atı mütemezziç bir hâlde bulunmuştur. Millet bu san'atın bütün icabâtını hayat ve âmâlinin

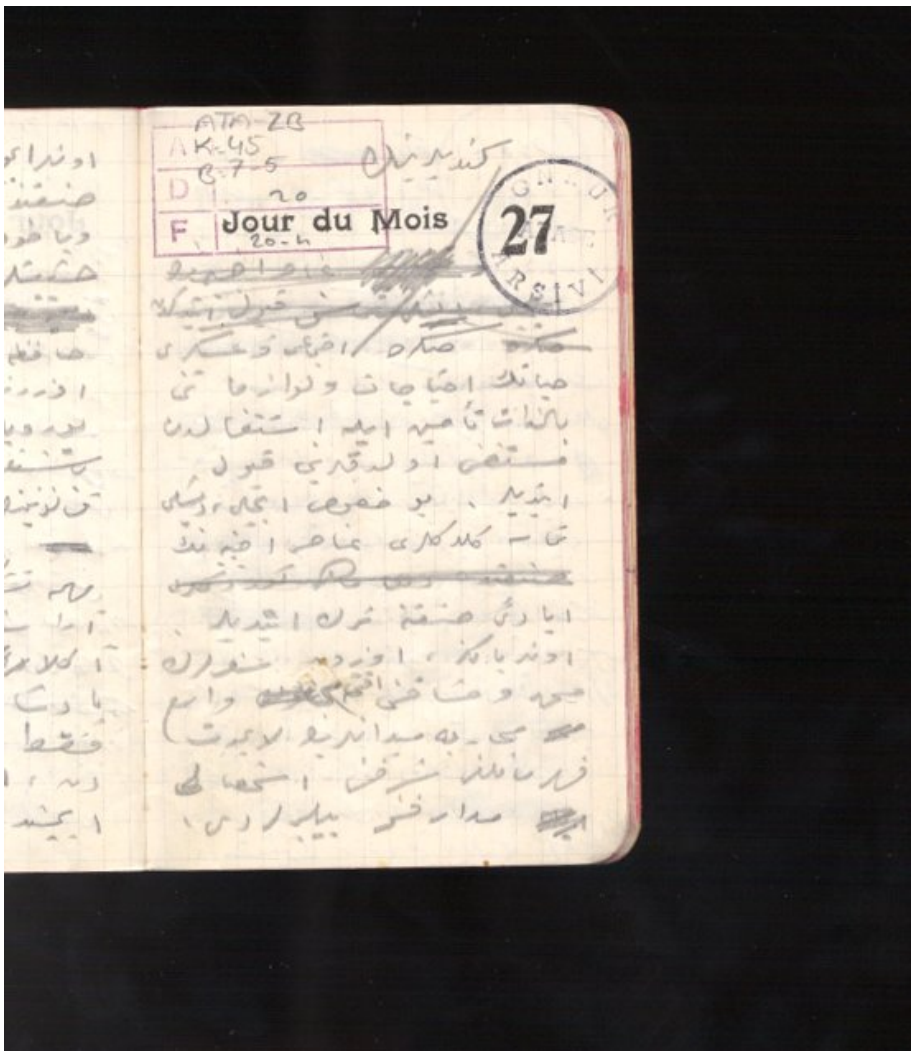

45-7ad

icabâtı telakki ederek tabiî bir surette icra ederdi. Denilebilir ki milletin içtimaî hey'eti, ordu hey'eti hâlinde idi. Şüphe edilemez ki bu ordunun her türlü levazımâtı, teçhizâtı, nalı, mıhı yine bu ordunun, bu heyetiyle, efradı eliyle emeğiyle yapılırdı.

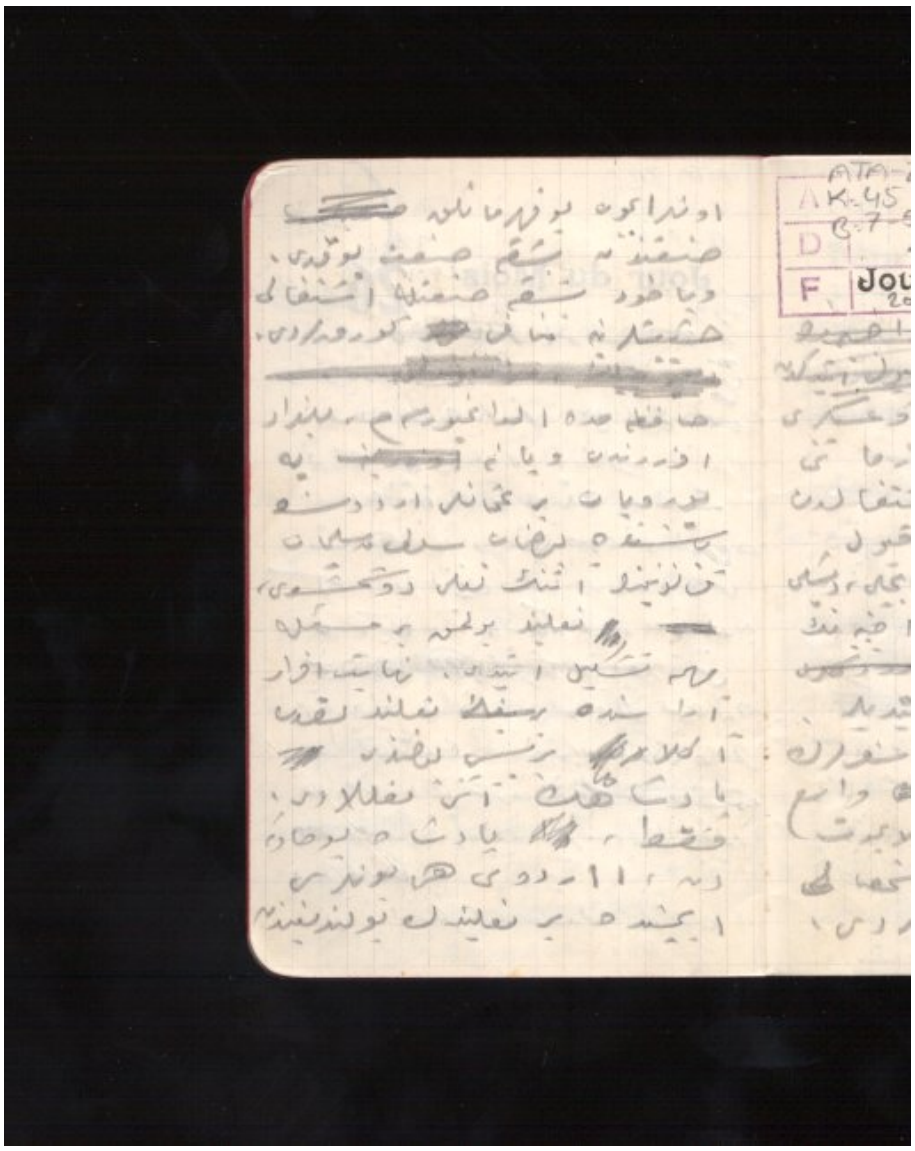
Elbette ecnebi fabrikalarına, ecnebi san'atkârlarına sipariş edilmezdi. İşte, her ihtiyacını kendi maharet ve sanatıyladır ki temin edebilen bu Türk orduları bütün Avrupa'yı Şark'tan Garb'e kadar istila eylemişlerdi.

Fakat Osmanlı Türkleri İstanbul'u, Rumeli'yi feth ettikten

45-7ada

sonra kendilerinin içtimaî ve askerî hayatın ihtiyacât ve levazımâtını bizzat temin ile iştigalden müstağni olduklarını kabul ettiler. Bu husus içli dışlı temasa geldikleri anâsır-ı ecnebiyenin eyâdî-i san'atına terk ettiler. Onlar yalnız uzun seferlerin mihen ve meşakkını iktihama vâsi muharebe meydanlarının lâ-yemut kahramanlığı şerefini istihsal-i medâr-ı fahr bilirlerdi.

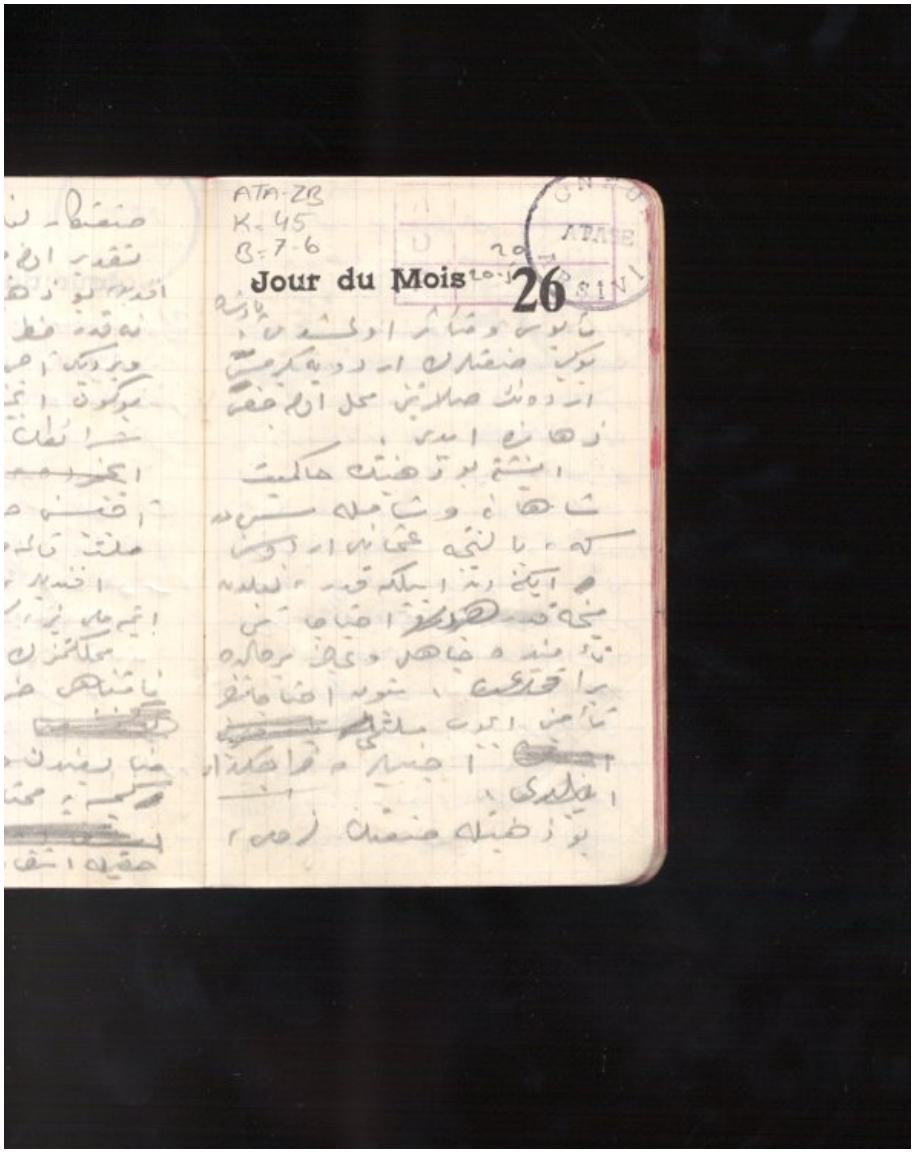

45-7ae

7ae

Onlar için bu kahramanlık san'atından başka san'at yoktu. Veyahut başka san'atla iştigali haysiyetlerine münafi görürlerdi.

Hafızamda aldanmıyorsam, Belgrad üzerinden Viyana'ya yürüyen bir Osmanlı ordusunun başında bulunan Sultan Süleyman-ı Kanunî'nin atının nalı düşmüştü. Nalbant bulmak için mesele-i mühimme teşkil etti. Nihayet efrad arasından birisinin nalbantlıktan anlar birisi bulundu. Padişahın atını nalladı. Fakat padişah bu hadiseden, ordu-yı hümâyûnları içinde bir nalbandın bulunduğundan

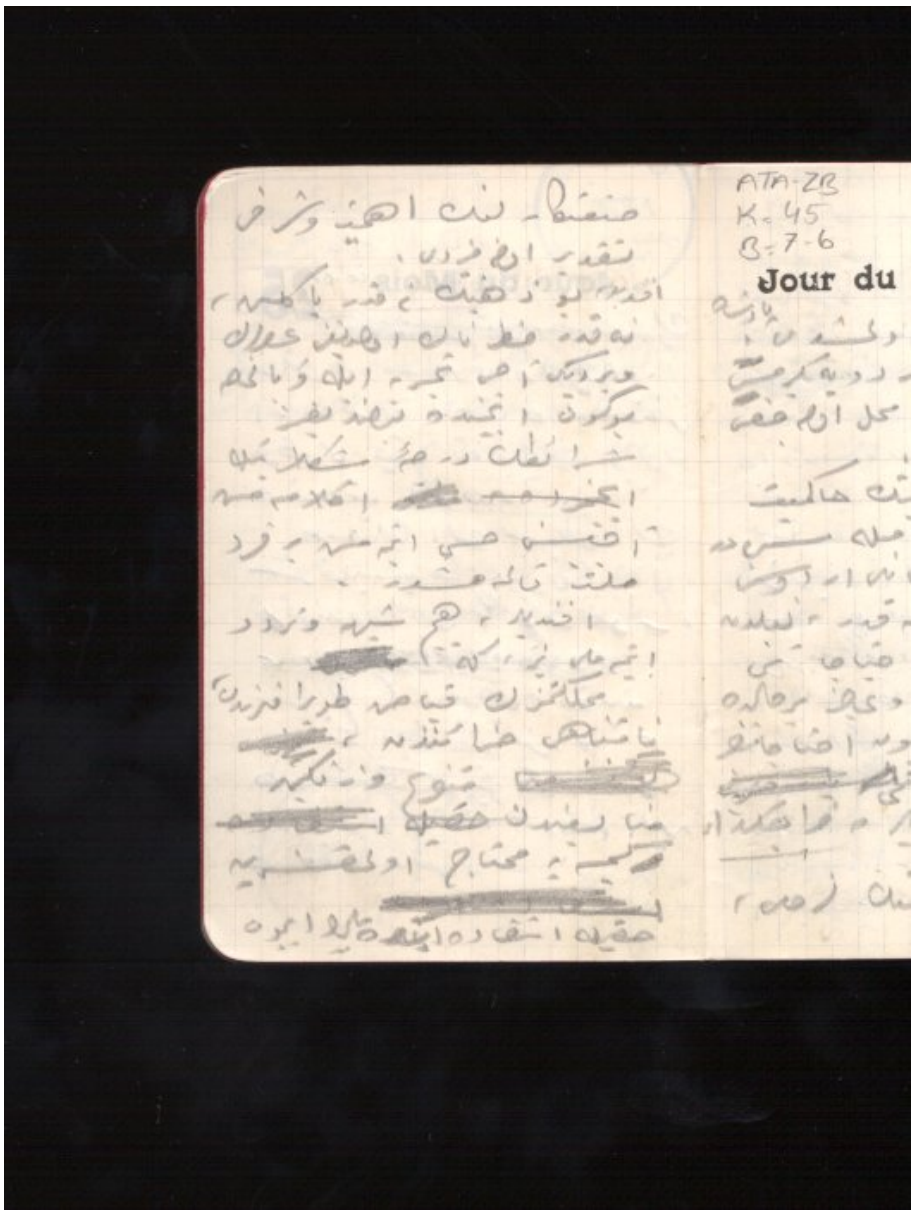

45-7aea

me'yus ve müteessir olmuştu. Padişah bu gibi san'atların orduya girmesinin ordunun selâbetini muhill olacağı zehâbında idi.

İşte bu zihniyetin hâkimiyet-i şahâne ve şâmilesidir ki bi'n-netice Osmanlı ordusunu iğneden ipliğe kadar nalından mıhına kadar ihtiyacâtını teminde cahil ve âciz bir halde bırakmıştı. Bütün ihtiyacatını temini için milleti ecnebilere haraçgüzar eyledi.

Bu zihniyetle san'atın lüzumu

45-7af

7af

San’atkârların ehemmiyet ve şerefi takdir olunamazdı.

Efendiler, bu zihniyetin ne kadar yanlış, ne kadar hatırnâk olduğunu asırların verdiği acı tecrübe ile ve bilhassa bugün içinde bulunduğumuz şerâitin derece-i müşkilâtıyla anlamamış, acısını hissetmemiş bir ferd-i millet kalmamıştır.

Efendiler, hiç şüphe ve tereddüt etmemeliyiz ki memleketimizin feyyaz topraklarından nâ-mütenahî hazâininden mütenevvi ve zengin menabi’inden kimseye muhtaç olmaksızın hakkıyla istifade edebilmek için

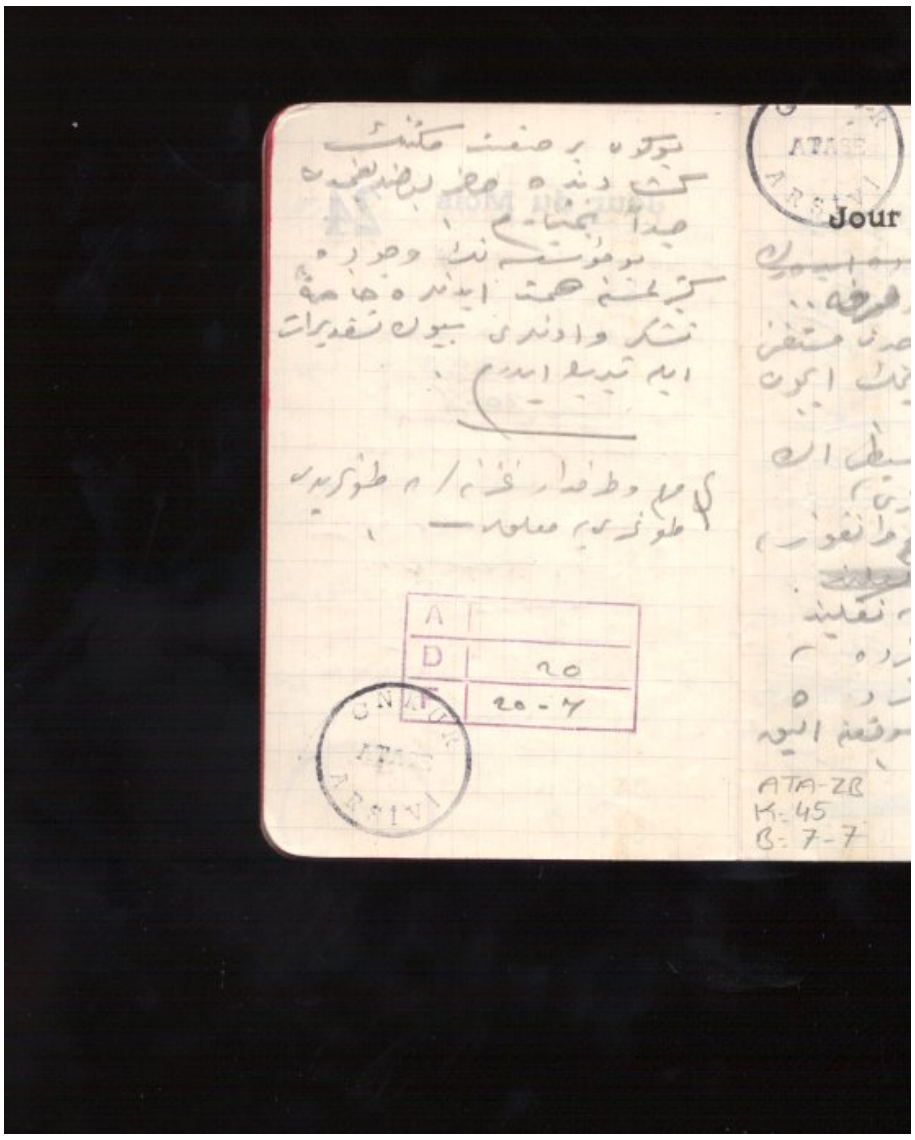

45-7afa

ve milletimizin mes'ûd ve müreffeh, ordumuzu ihtiyaçtan müstağni ve kavî yaşatabilmek için san'at elzemdir.

San'atın en basiti, en şereflisidir.

Terzi, kunduracı, marangoz, saraç, demirci, nalbant, hayat-ı içtimaiyemizde, hayat-ı askeriyemizde hürmet ve haysiyet mevkiine elyak san'atkârlardır.

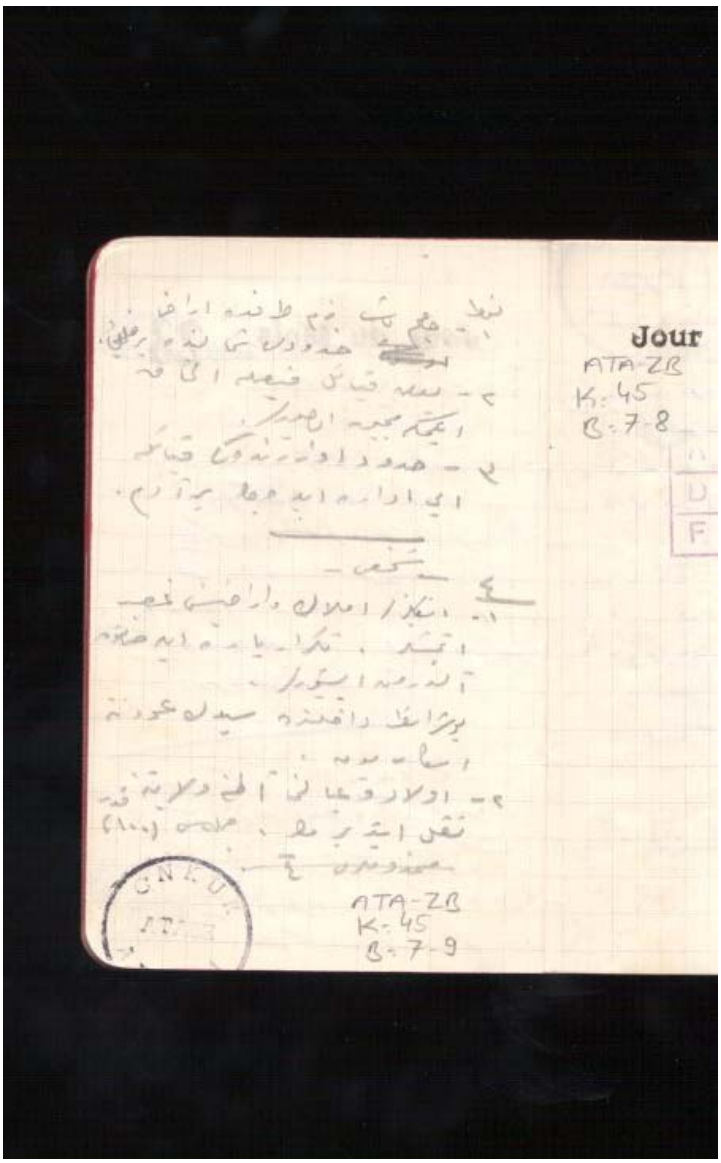

45-7ag

7ag

Bugün bir sanat mektebinin küşâdında hazır bulunduğumdan cidden bahtiyarım. Bu müessesenin vücûda getirilmesine himmet edenlere hassaten teşekkür ve onları büyük takdirât ile tebrik ederim.

Mühim taraftar gazeteler doğrudan doğruya ma'lûmdur.

45-7ah

7ah

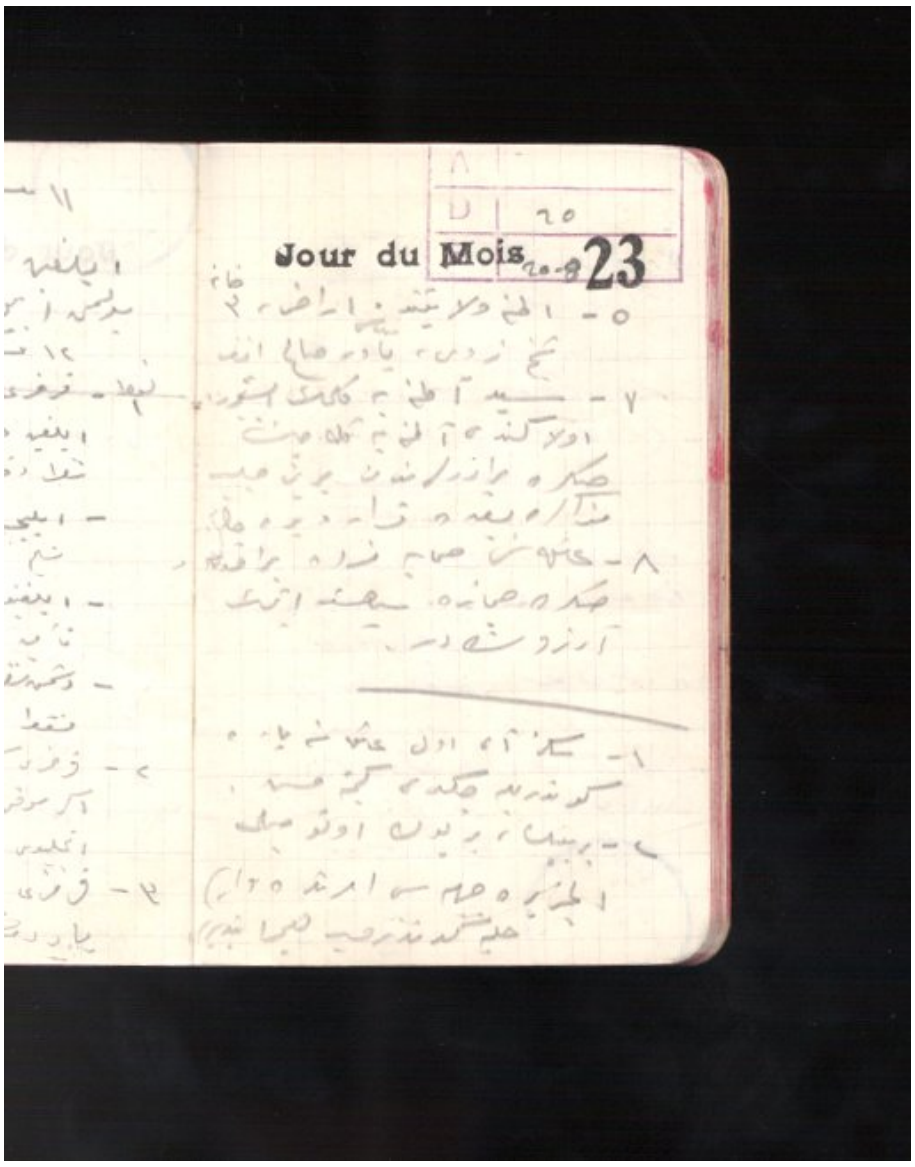
Not 1: Halim Paşa bizim tarafta, arazi hududu şimâlinde bir melce.

Not 2: Bazı kabâil Faysal'a iltihak etmeye mecbur olurlar.

Not 3: Hudut üzerindeki kabâile iyi idare edecek bir adam.

4- Şahsî; 1. İngilizler emlak ve arazisini gasb etmişler. Tekrar para ile satın aldırmak istiyorlar. Bu şerâit dâhilinde Seyid'in avdetine imkân yok.

2. Evlât ü iyalini Adana vilayetine kadar nakl ettirmek cümlesi (100) mahdumları (4)

45-7aha

7aha

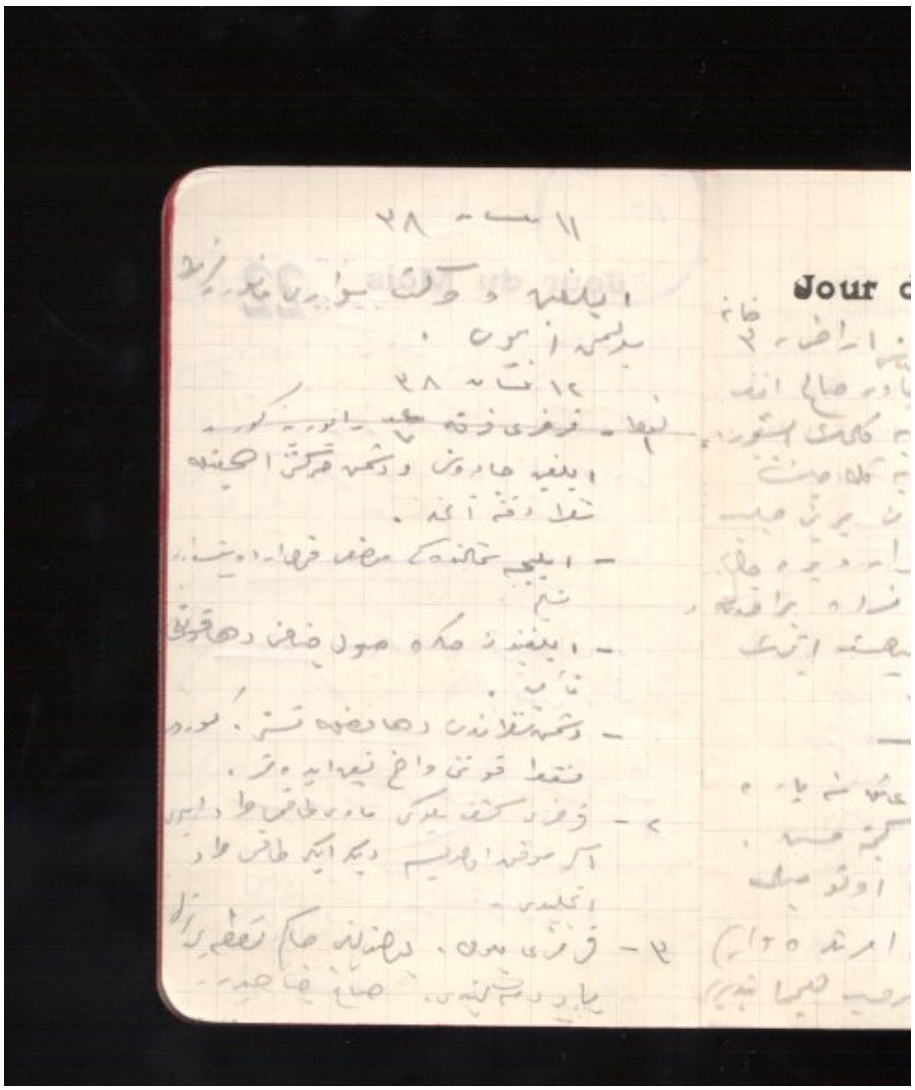
5. Adana vilayetinde arazi, 3 hane Şeyh Zevî, Yaver Salih Efendi

6. Seyyid Adana'ya gelmek istiyor. Evvela kendi Adana'ya gelecek sonra biraderlerinden birini celb-i müzakere. Badehû karar verecek.

7. Ailesini himayemizde bıraktıktan sonra Hicaz'a seyahat etmek arzusundadır.

1. Sekiz ay evvel ailesine para gönderilecekti gitmemiş.

2. Bir binek bir yük otomobili. El-cezire cephesi emrinde varsa Haleb'e gönderip tamir ettirin.

45-7ai

7ai

11 Nisan 38

Ilgın'a hareket süvari manevralarında bulunmak için

12 Nisan 38 - Not

1. Kırmızı Fırka Saat 7 raporuna göre;

Ilgın caddesine düşman hareketini ehemmiyetle nazar-ı dikkate almaya.

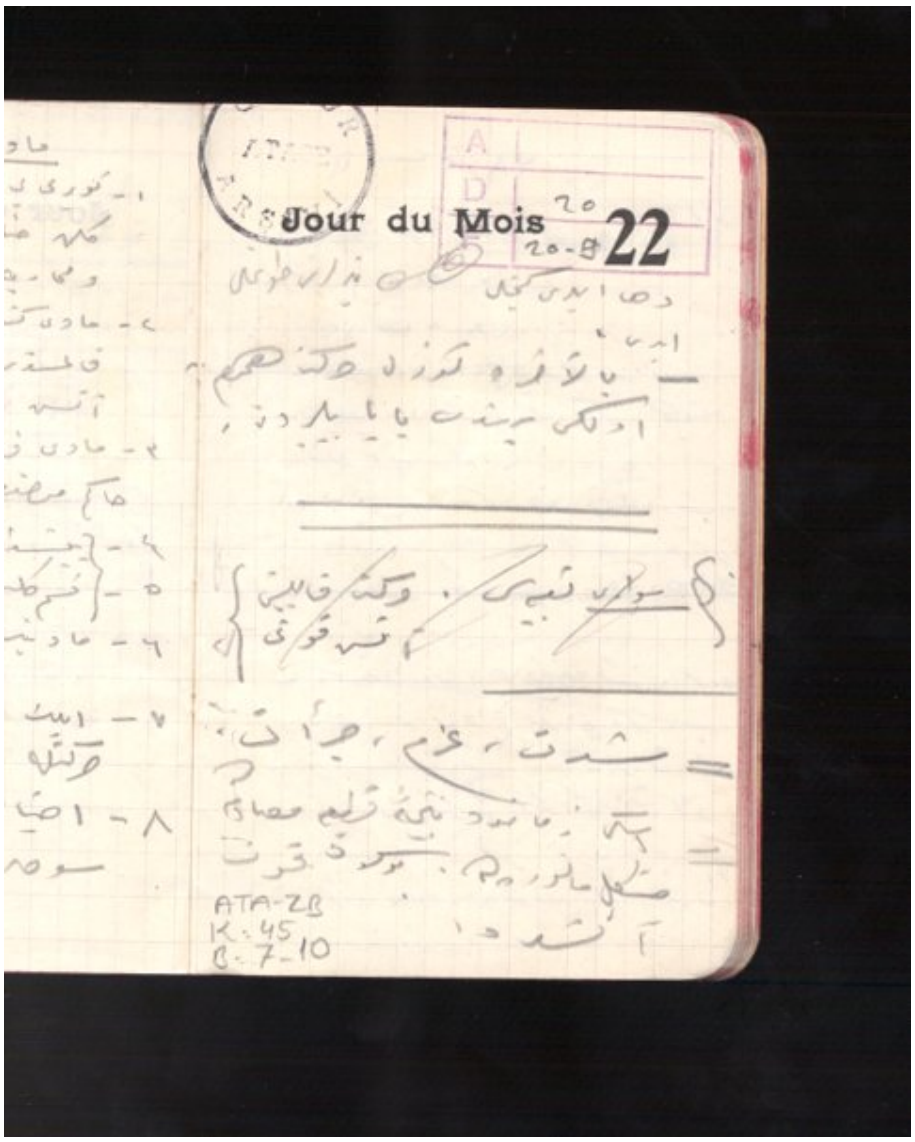
- Ilıca şimalindeki mevzii, kolordu yetişince teslim.

- Ilgın'dan sonra sol cenâhı daha kuvvetli temin.

- Düşman nazarından daha fazla tesettür. Görür. Fakat kuvvetini vaz-ı tayin edemez.

2. Kırmızı keşif bölüğü, mavi takımı tard eyledi. Eğer muvaffak olduysa diğer iki takımı tard etmeliydi.

3. Kırmızı bölük bulunduğu hakim noktayı terk yardıma gitti. Sağ cenahtır.

45-7aia

7aia

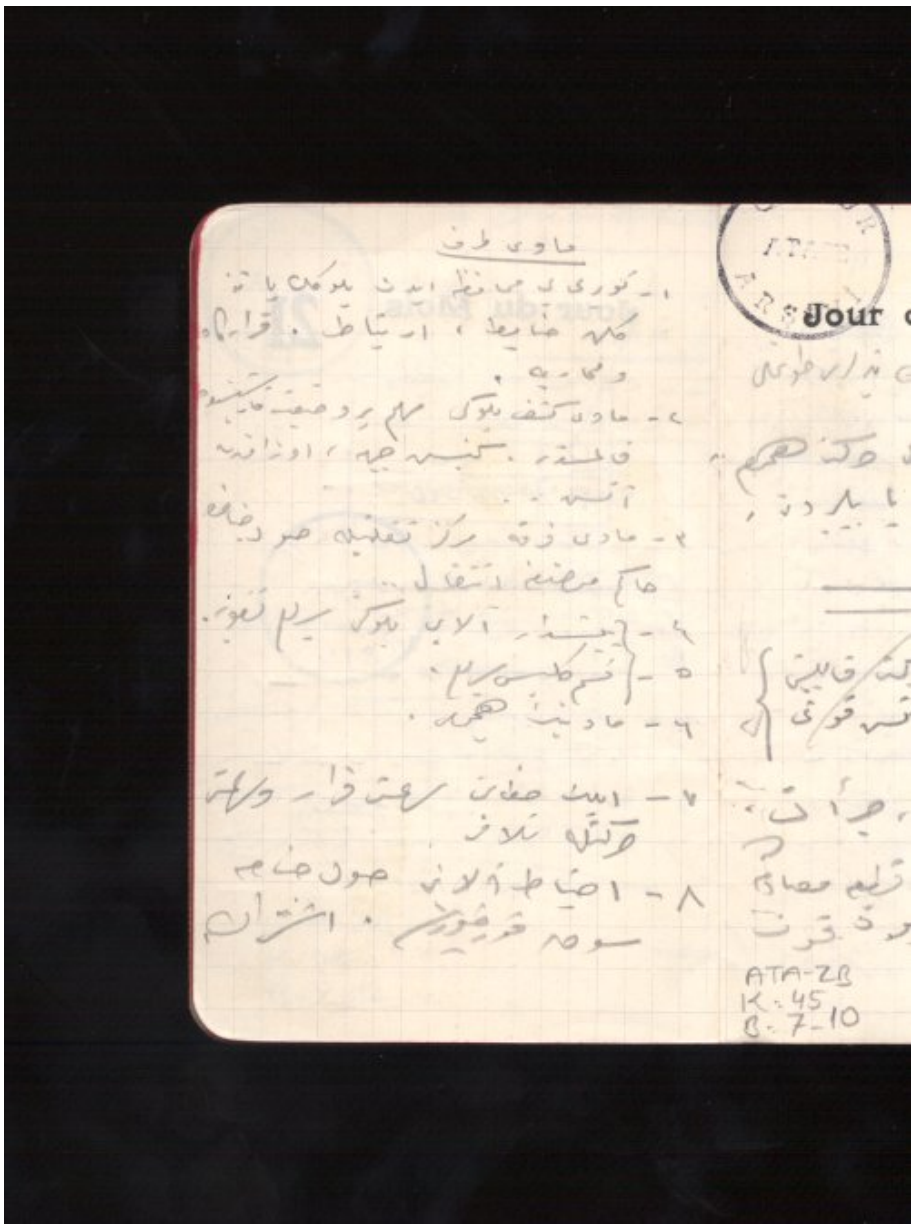
Daha ileri gitmeli tepeleri tutmalı idi.

- Bilâhare güzel hareket-i hücum, evvelki yerinden yapabilirdi.

- Süvari tabyası. Hareket kabiliyeti, ateş kuvveti.

- Şiddet, azim, cüret

- Eski zamandan netice-i kat'iyye müsademede, müteşekkil manevrada. Bugün kuvvet ateşte.

ATA-ZB
K-45
G-7-10

45-7aj

7aj

Mavi taraf

1. Köprüyü muhafaza eden bölüğün yanına gelen zabit, irtibat, karargâh ve muharebe

2. Mavi keşif bölüğü mühim bir vaziyet karşısında kalmıştır. Geniş cephe uzaktan ateş.

3. Mavi fırka merkez sıkletiyle sol cenahında hakim mevziine intikal.

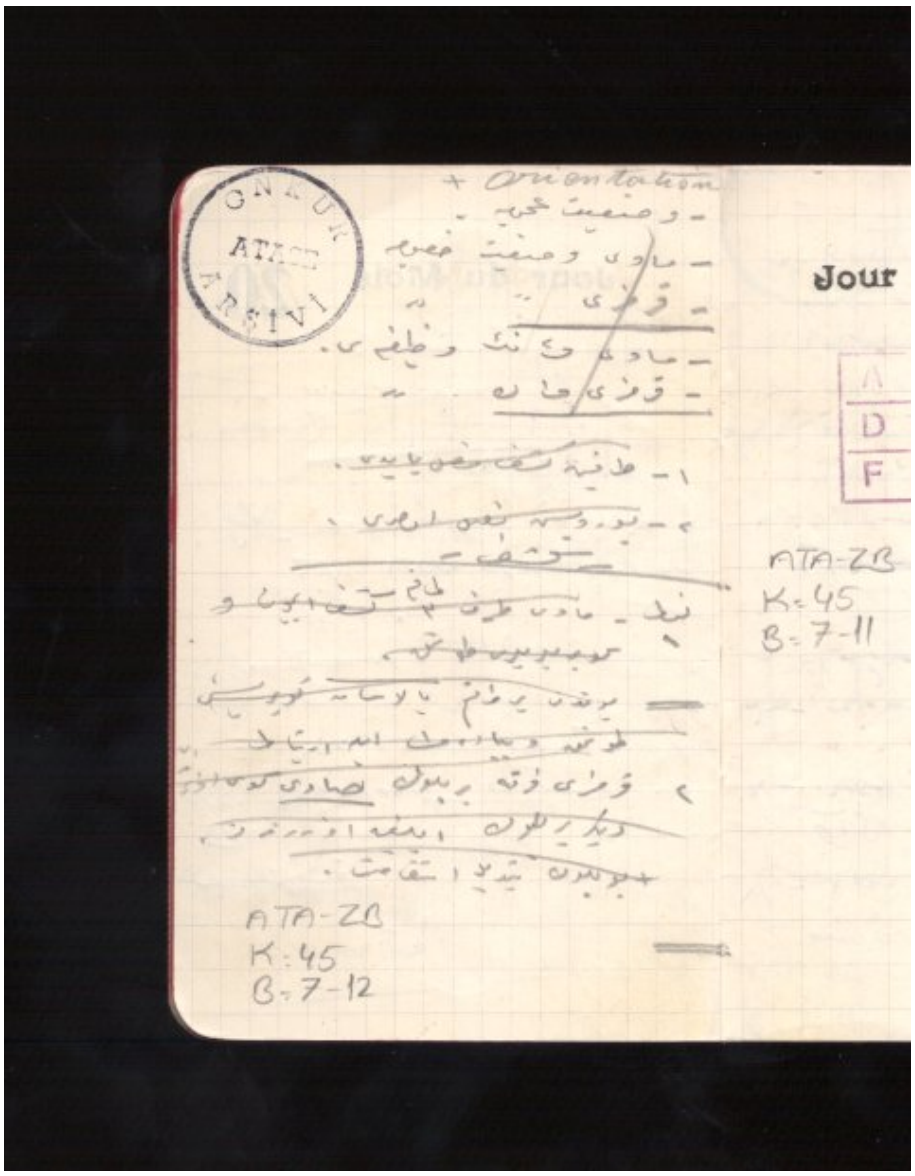
4. Pişdâr alayı bölüğünü seri takviye

5. Kısm-ı küllîsi seri

6. Mavinin hücumu

7. İlk hizasını sür'at-i karar ve sürat-i hareketle telafi.

8. İhtiyat alayını sol cenaha sevk korkuyorsa iştirak.

45-7ak

7ak

Oriantation

Vaziyet-i umumiye

Mavi vaziyet-i hususiye

Kırmızı vaziyet-i hususiye

Mavi 2'nci Fırkanın vazifesi

Kırmızı 1'inci Fırkanın vazifesi

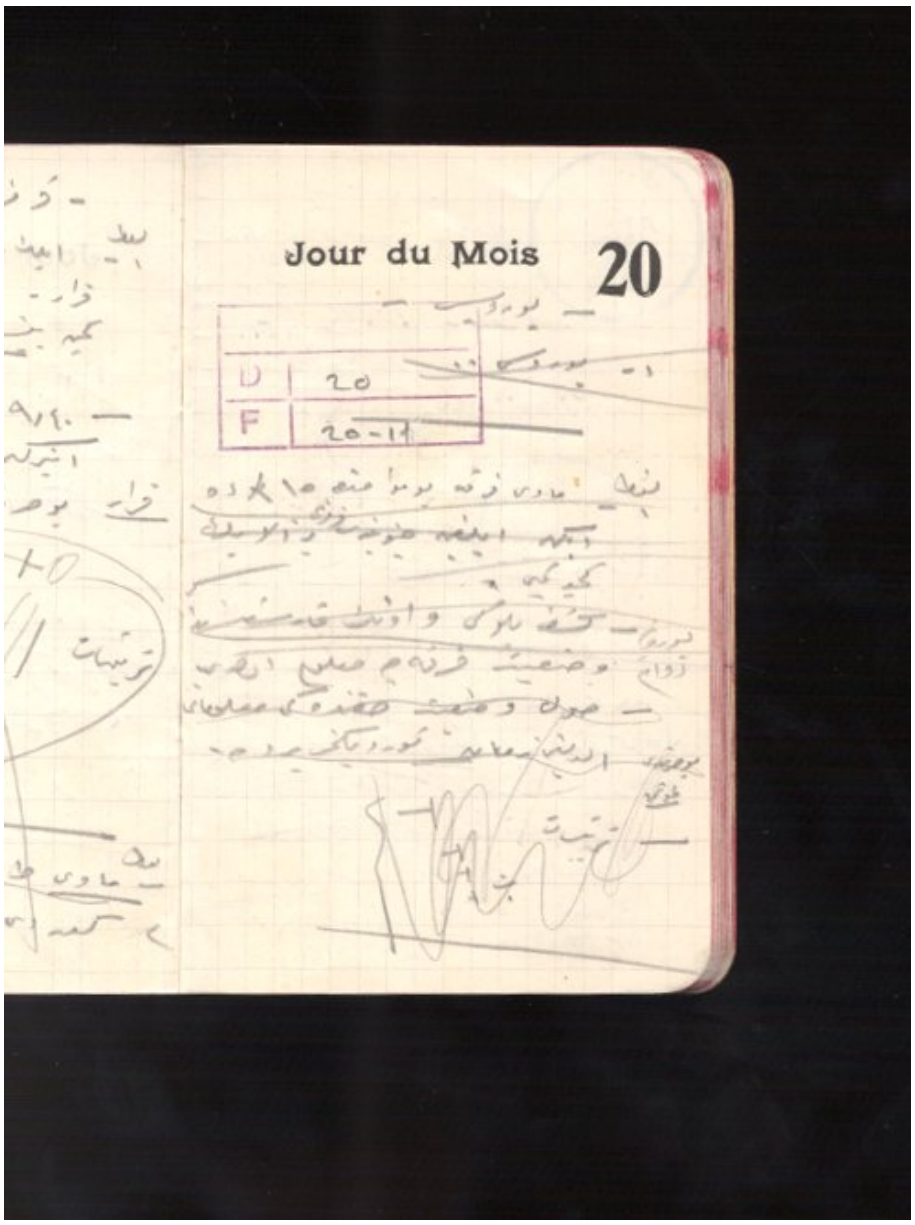
1. Tarafeyn keşfi nasıl yaptı?

2. Yürüyüş nasıl oldu?

3. Keşif

Not: 1. Mavi taraf 3 takım. Keşif için ve köprüleri tutmak.

- Bundan bir takım Balaban Köprüsü'nü tutmak ve Piyade Birinci Tabur ile irtibat ve kırmızı fırka bir bölük, Sarıköy üzerinden. Diğer bir bölük Ilgın üzerinden. Bu bölük tebdil istikameti.

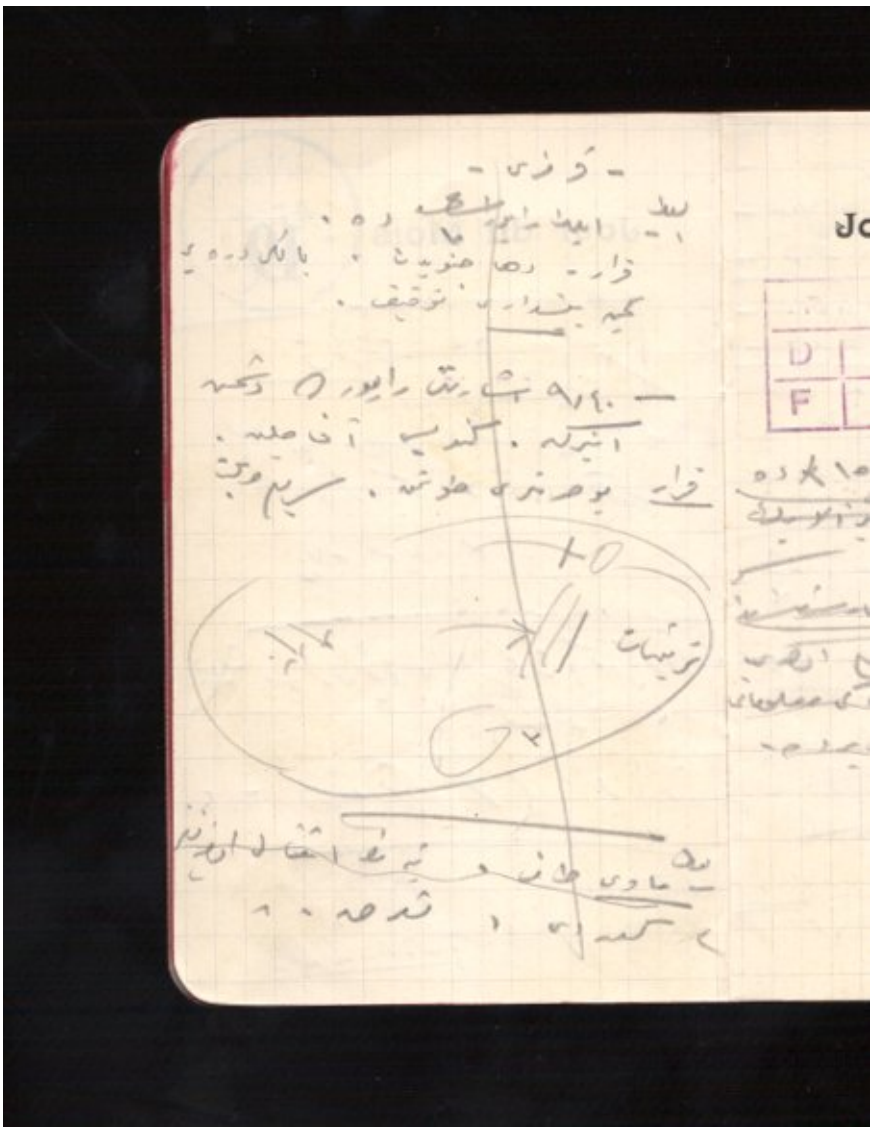
45-7aka

7aka

- Yürüyüş -

Not: 1. Yürüyüş. Mavi fırka bu mevakii 15 km'de iken Ilgın cenûbunda kırmızı alayın geçtiği.

- Keşif bölüğü ve onun karşısındaki vaziyet fırkaca ma'lûm oldu. Son vaziyet hakkında ma'lûmâtı aldığı zaman götürdüğümüz yerde tertibat.

45-7al

7al

Kırmızı

Not: İlk rapor Saat 10’da

Firar daha cenuptan belki dereyi geçen pişdârı tevkif.

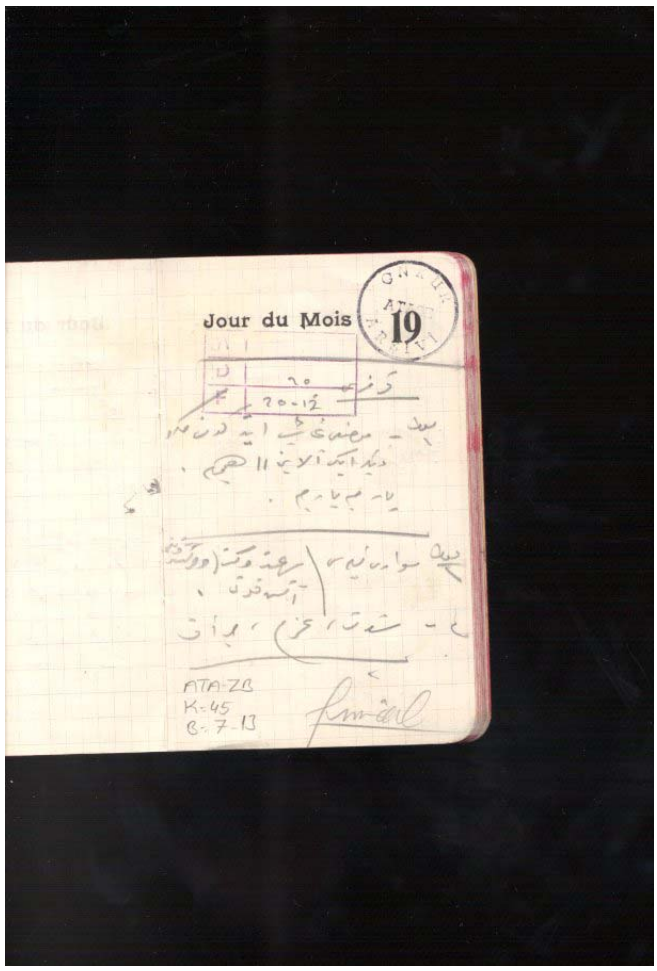
- 9.40 işareti raporda düşman inerken kendisi ağaçlık.

- Karar. Bu sırtları tutmak. Serî hareket.

5-11-3 tertibat

Not: Mavi taraf tepenin işgal olunduğunu gördü.

Taarruz

45-7ala

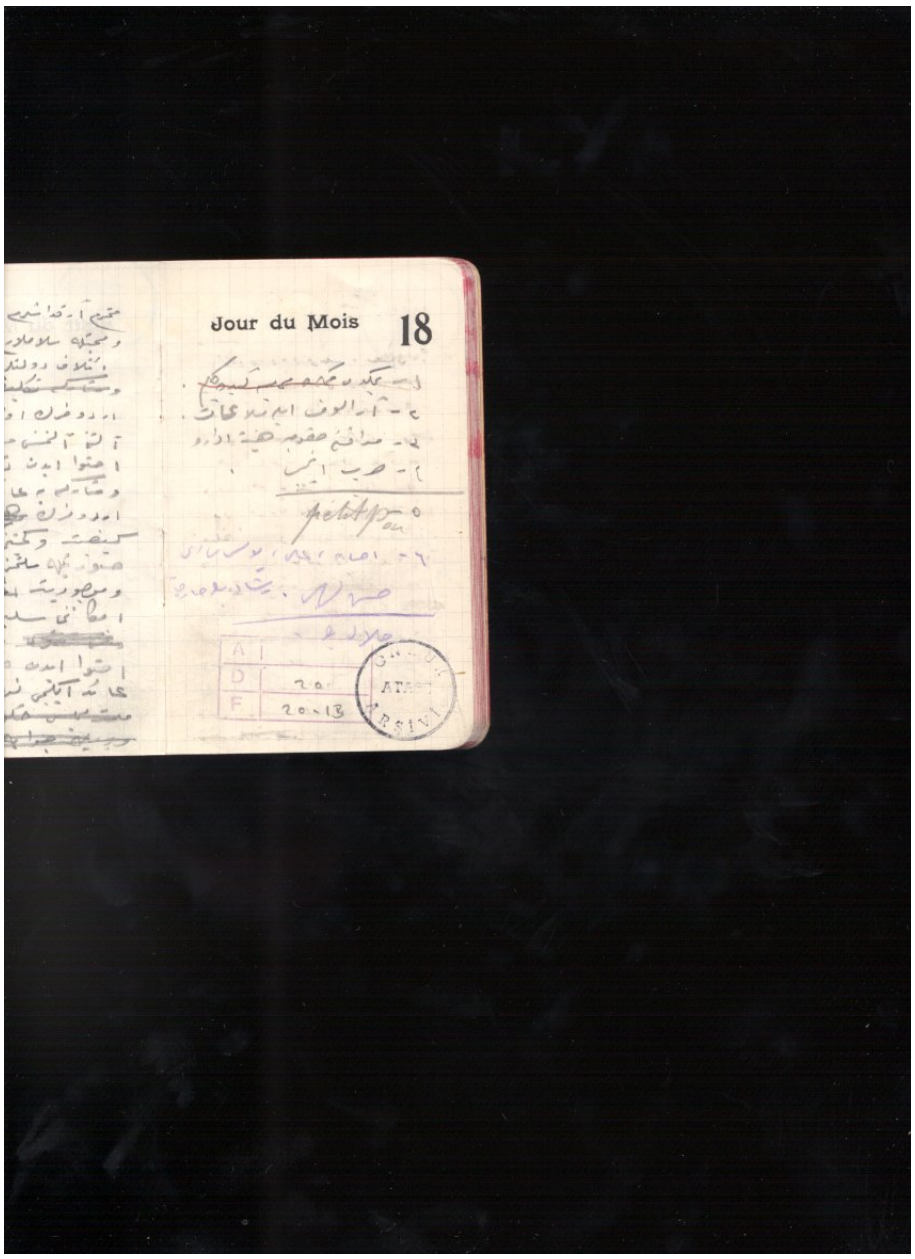
7ala

Kırmızı

Not 1: Mevziiyi kaybettikten sonra diğer iki alayını hücum, parça parça.

Not 2: Süvari tabyası: Sür'at-i hareket, ateş kuvveti

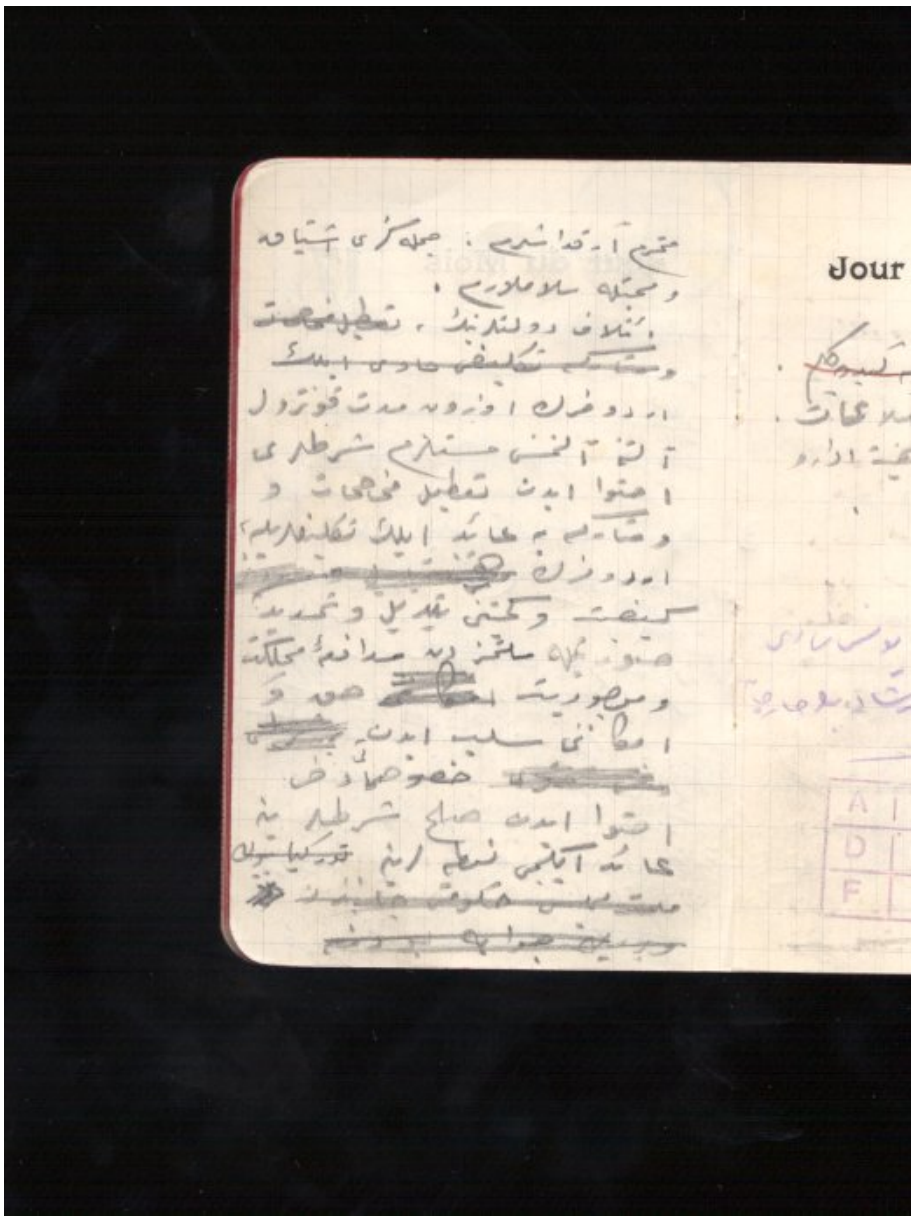
3. Şiddet, azim, cüret.

45-7am

7am

1. Yemekten sonra Meclise gideceğim.
2. Aralof ile mülâkat.
3. Müdafaa-i Hukuk, Heyet-i İdare
4. Harp Encümeni
5. Petit par
6. İhsan, Ali, Yunus Nadi, Hasan Fehmi, Reşat Bey, Celal Bey.

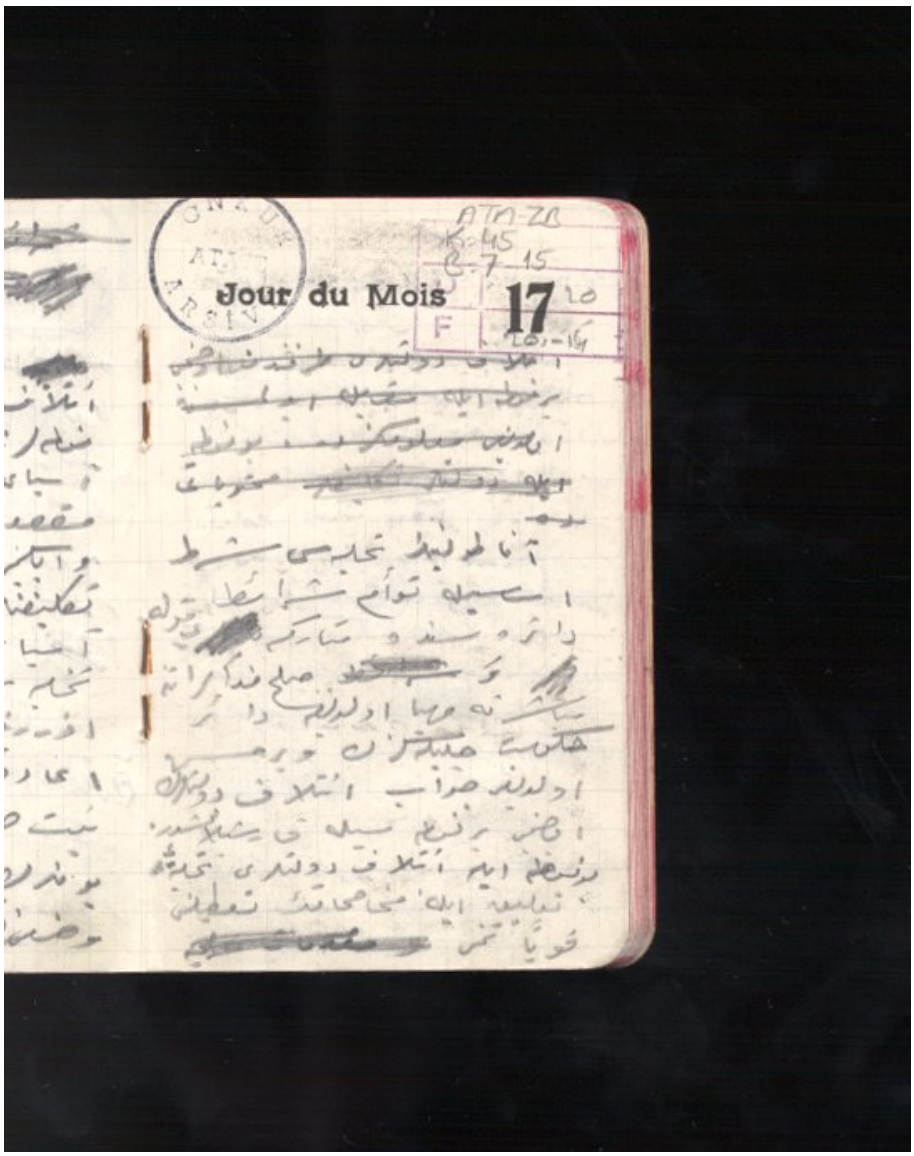

45-7an

7an

Muhterem arkadaşlarım cümlenizi iştiyak ve muhabbetle selâmlarım.

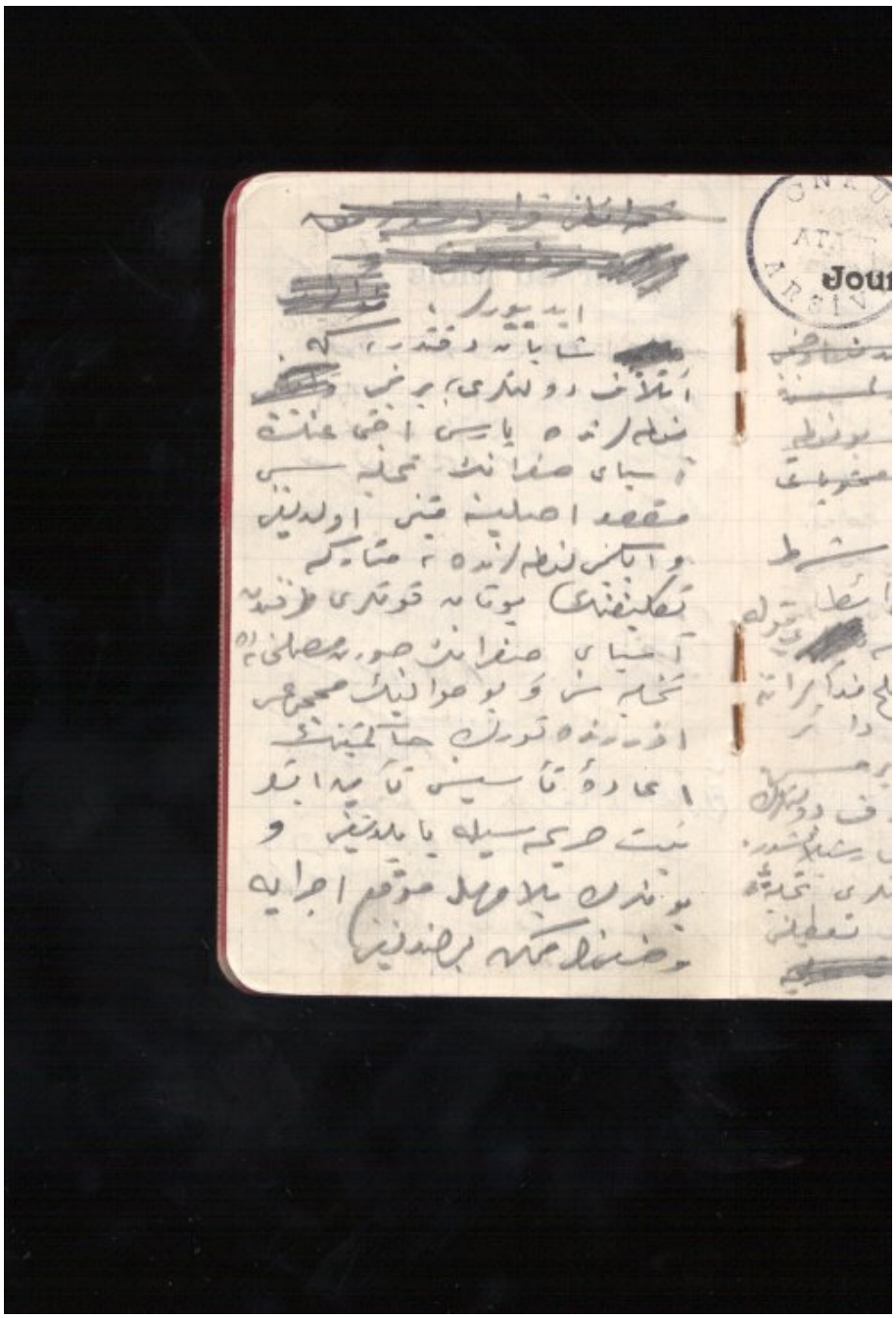
İtilaf devletlerinin ordumuzun uzun müddet kontrol altına alınmasını müstelzim şartları ihtiva eden tatil-i muhasamât ve mütarekeye ait ilk teklifleriyle ordumuzun keyfiyet ve kemmiyetini tebdil ve temdit süreti ile milletimizden müdafaa-i memleket ve mevcudiyet hak ve imkânını selb eden hususâtı dahi ihtiva eden sulh şartlarına ait ikinci notalarına Türkiye Büyük Millet Meclisi cânibinden verilen cevaba bu defa İtilaf devletleri tarafından üçüncü bir nota ile mukabele edilmiş olduğu mâ'lûmunuzdur. Bu nota ile devletler teklifler muhteviyatı da

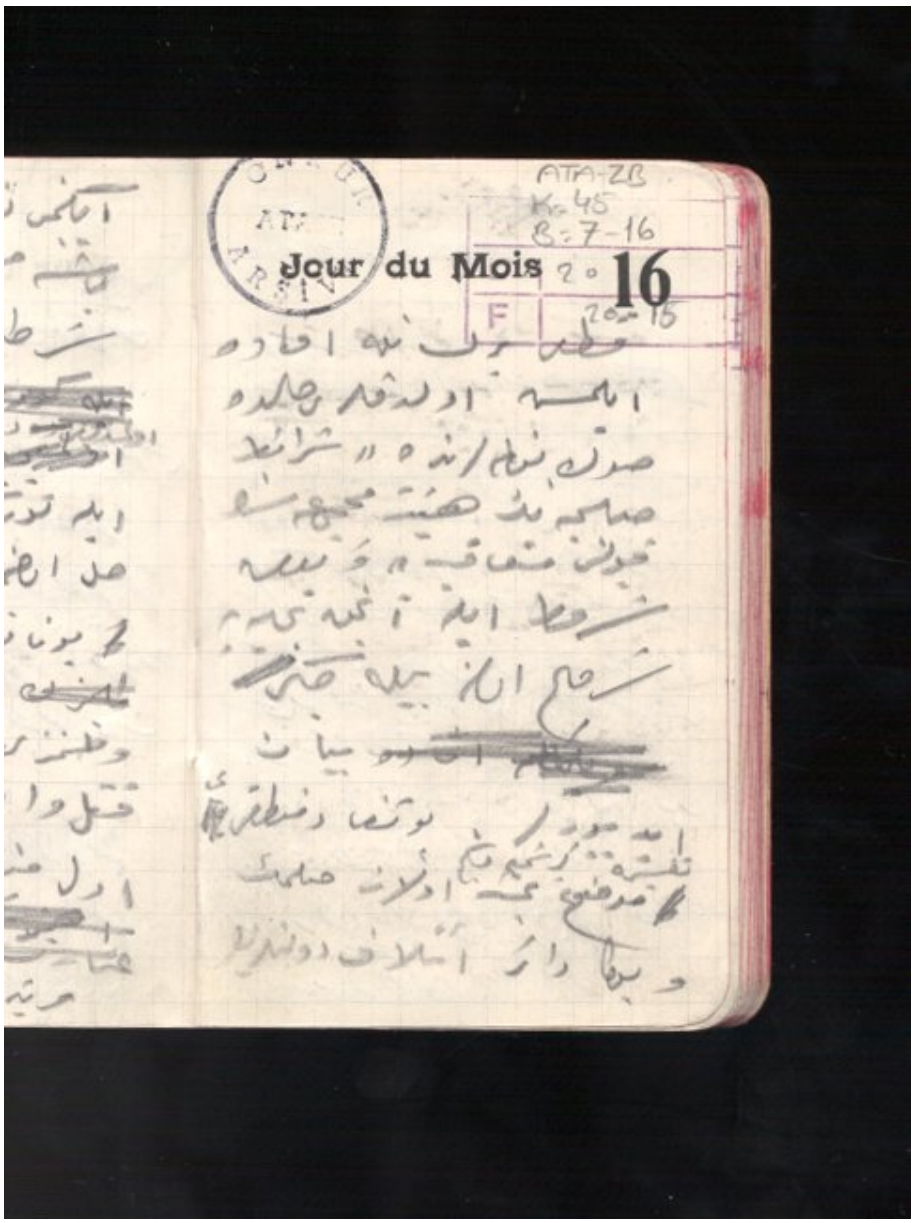
45-7ana

7ana

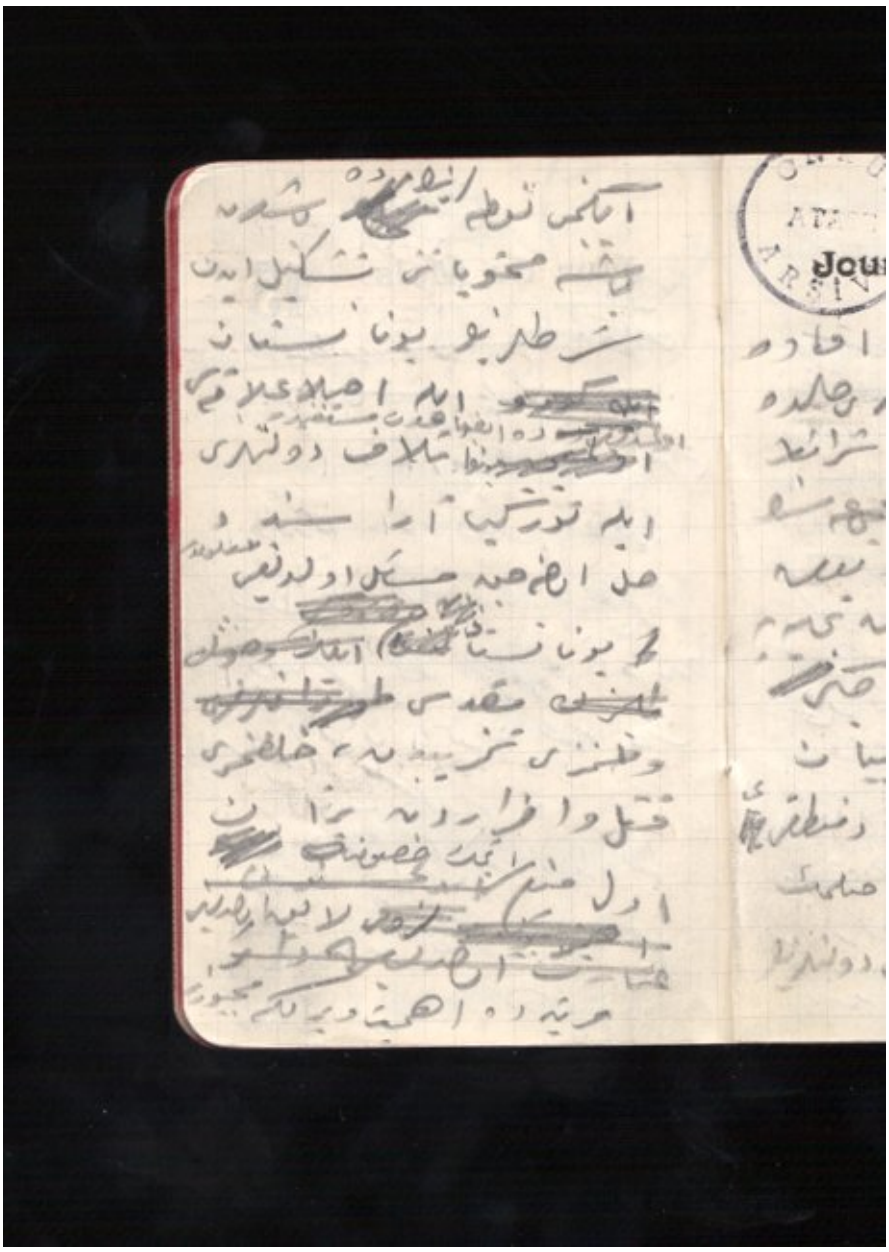
Anadolu'nun tahliyesi şart-ı esasıyle tev'em-i şerâit dairesinde mütarekeyi kabule ve sulh müzakerâtına mübaşerete müheyyâ olduğuna dair hükümet-i celilenizin vermiş olduğu cevap İtilaf devletlerinin üçüncü bir notasıyla karşılanmıştır. Bu nota ile İtilaf devletleri tahliyeyi talik ile muhasamâtın tatilini kaviyyen temenni

ediyorlar. Şayân-ı dikkatdir ki İtilaf devletleri: Birinci notalarında Paris içtimaını Asya-yı Sugrâ'nın tahliyesi maksad-ı asliyesine mübteni olduğunu ve ikinci notalarında da mütareke teklifinin Yunan kuvvetleri tarafından Asya-yı Sugrâ'nın suret-i muslihânede tahliyesini ve bu havalinin mecmu'u üzerinde Türk hâkimiyetinin iade-i tesisini temin etmek niyet-i sarihasıyla yapıldığı ve bunların bilâ-mehl mevki-yi icraya vaz'ının mümkün bulunduğunu

ATA-ZB
Ko 45
B:7-16
Jour du Mois 20 16
F 20-16

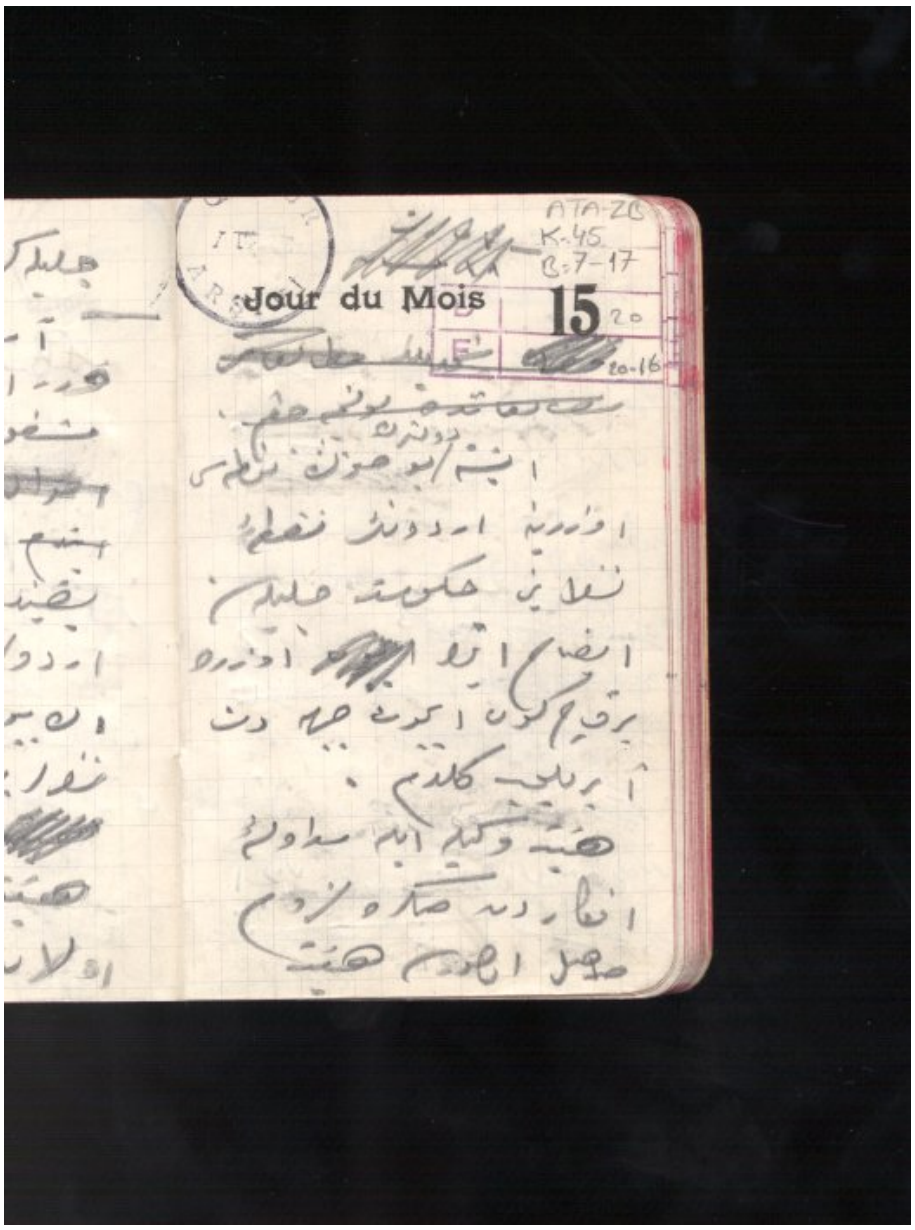
kat'i bir lisanla ifade eylemiş oldukları halde son notalarında "şerâit-i sulhiye'nin heyet-i mecmu'asının kabulünü müteakib" ve bazı şurût ile ancak tahliyeye lüzûm olunabileceğini beyan ediyorlar. Bu tezad-ı mantıkîyi tefsire girişmeyeceğim. Mevzubahs olan sulhün ve buna dair İtilaf devletlerinin

45-7ap

ikinci notaların da baştan başa muhteviyâtını teşkil eden şartlarının Yunanistan ile asla alâkası olmadığını da izahtan müstagnidir.

İtilaf devletleri ile Türkiye arasında hal olunacak mesâil olduğu ma'lûmdur. Yunanistan'ı mukaddes vatanımızı tahribden, halkımızı katl ve ızrârdan bir an evvel men etmek hususuna layık olduğu mertebede ehemmiyet vermeğe mecburuz. Şimdilik mutalaâtta bulunmayacağım.

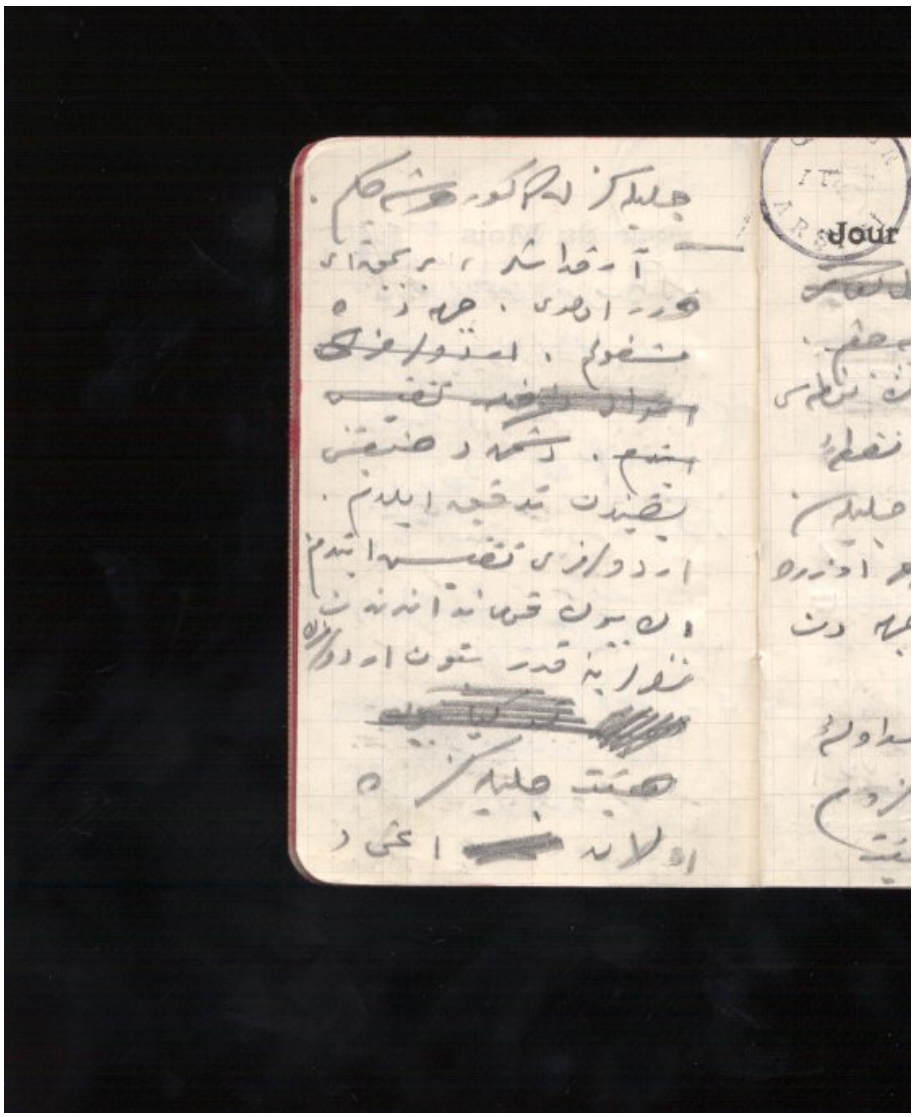

45-7apa

7apa

İşte devletlerin bu son notası üzerine ordunun nokta-i nazarına hükûmet-i celilesine izâh etmek üzere birkaç gün için cepheden ayrılıp geldim.

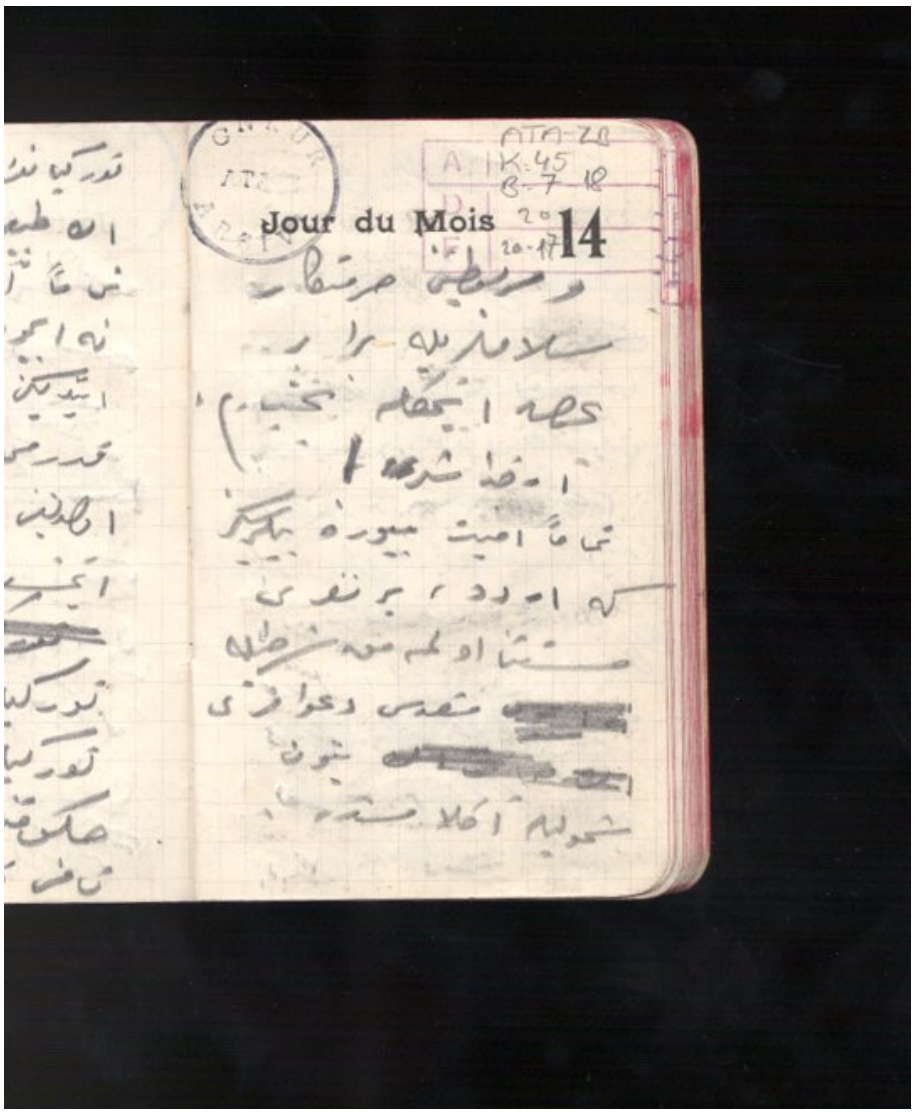
Heyet-i Vekile ile müdavele-i efkârdan sonra lüzûm hasıl olursa heyet-i

45-7aq

7aq

celilenizle de görüşeceğim. Arkadaşlar, bir buçuk ay kadar oldu. Cephede meşguldüm. Ordularımızı, ahvâl-i dahiliyesiyle teftiş, düşman vaziyetini yakından tetkik ettim. Ordularımızı teftiş ettim. En büyük kumandandan neferlerine kadar bütün ordularımızın heyet-i celilinize olan itimat

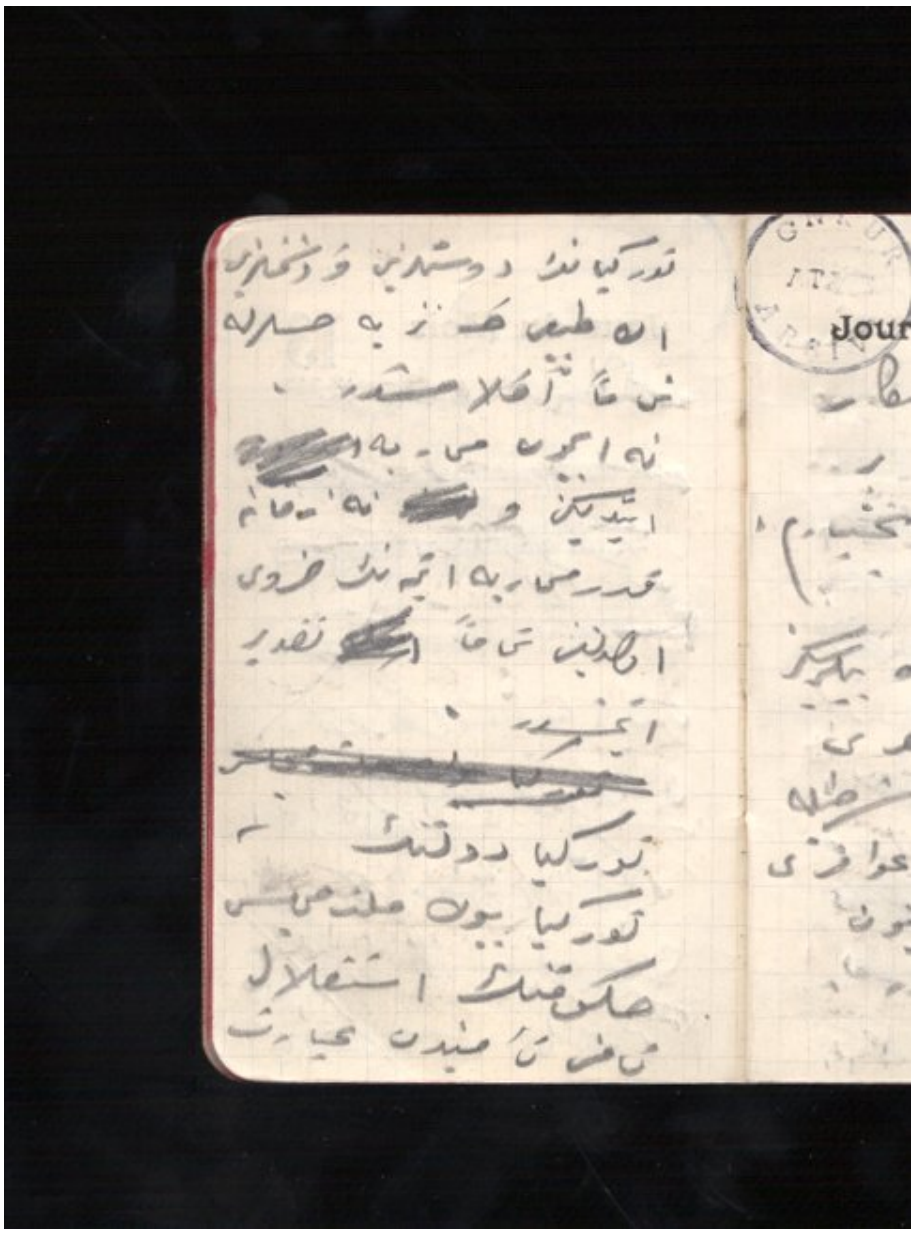
45-7aqa

7aqa

ve merbûtiyetini hürmetkâr selamlar ile beraber arz etmekle bahtiyarım.

Arkadaşlar,

Tamamen emniyet buyurabilirsiniz ki ordu bir neferi müstesna olmamak şartıyla mukaddes davamızı bütün şumûlüyle anlamıştır.

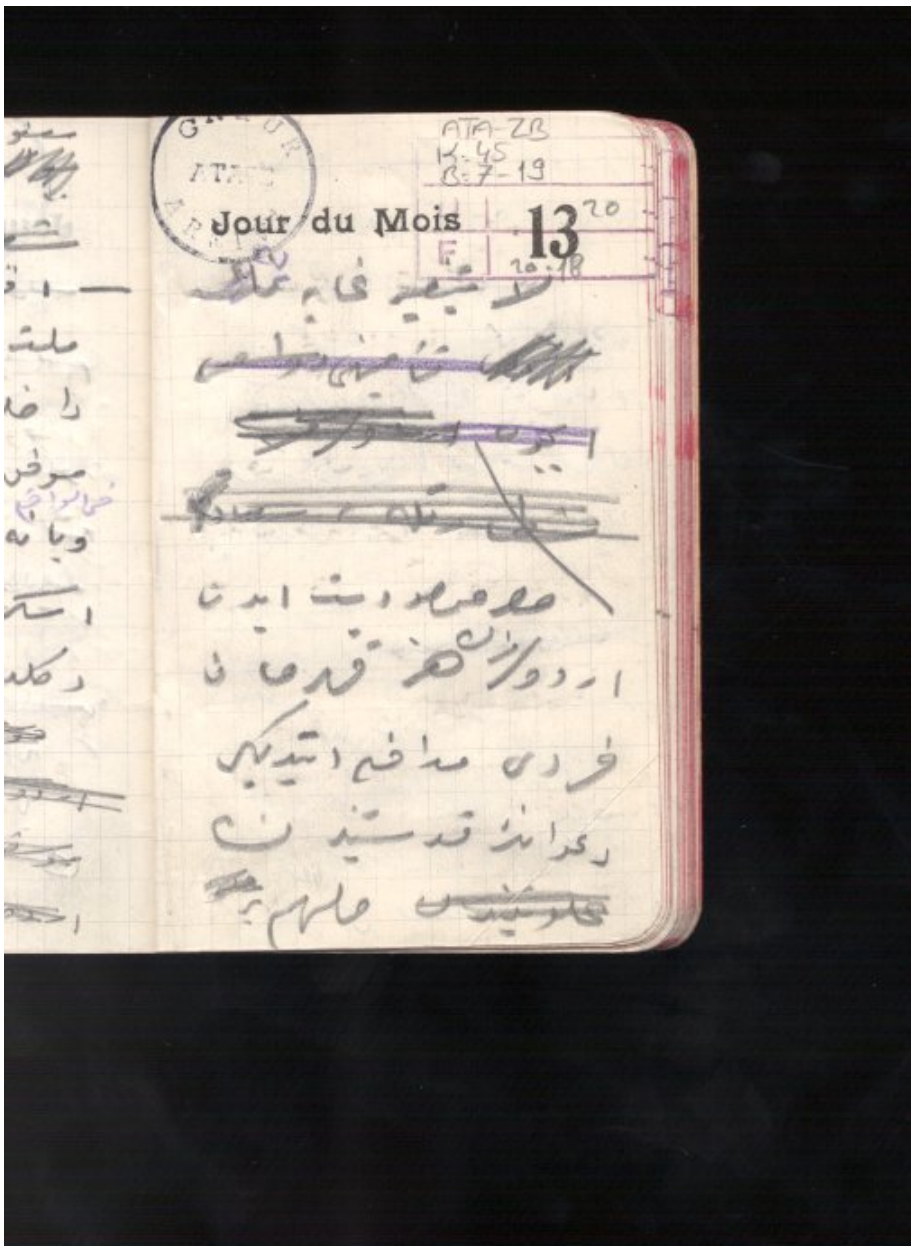
45-7ar

7ar

Türkiye, düşmanlarını ve dostlarını en tabii nezih hislerle tamamen anlamıştır.

Ne için muharebe ettiğini ve ne zamana kadar muharebe etmenin zarurî olduğunu tamamen takdir etmiştir.

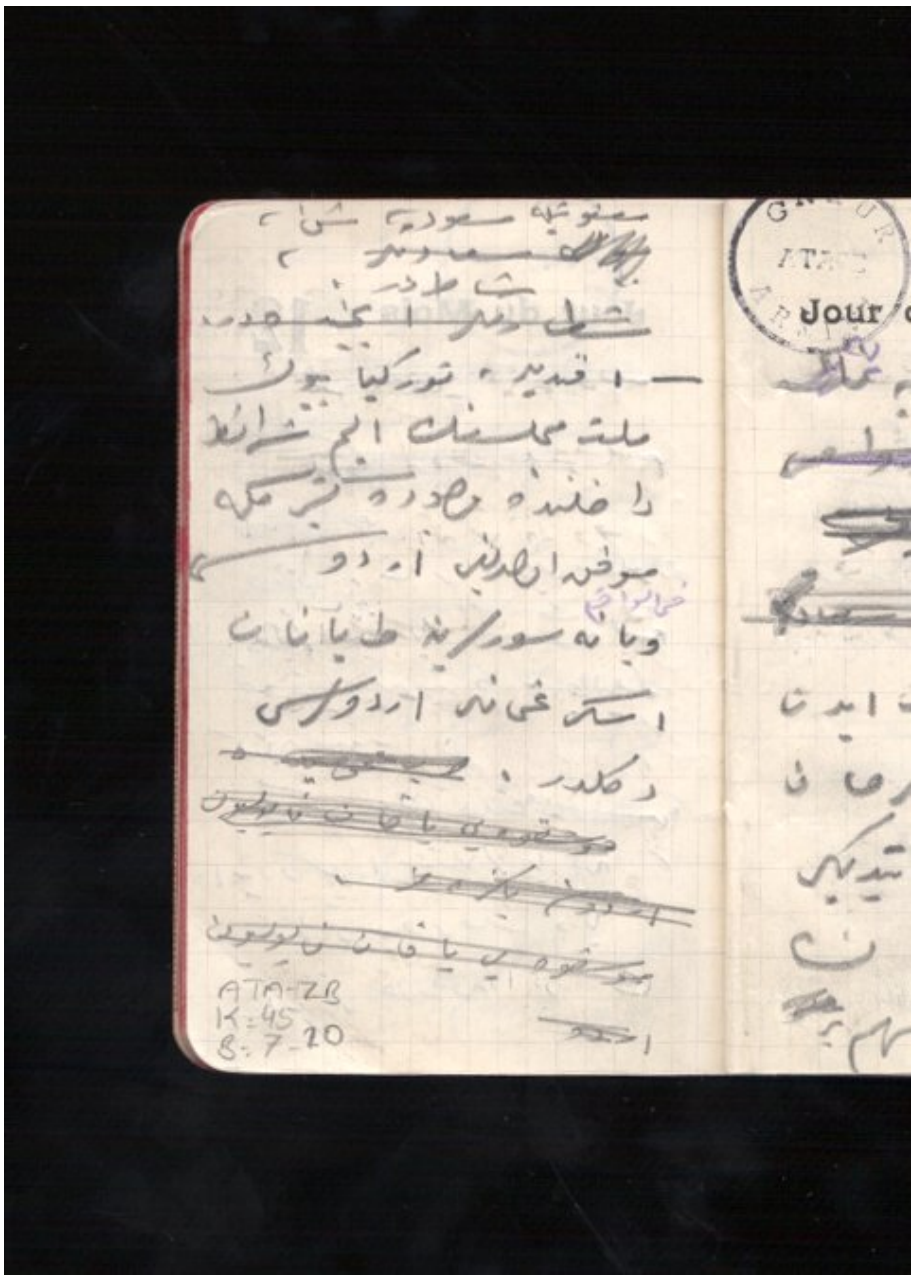
Türkiye Devleti'nin, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmetinin, istiklâl-i tammını teminden ibaret

45-7ara

7ara

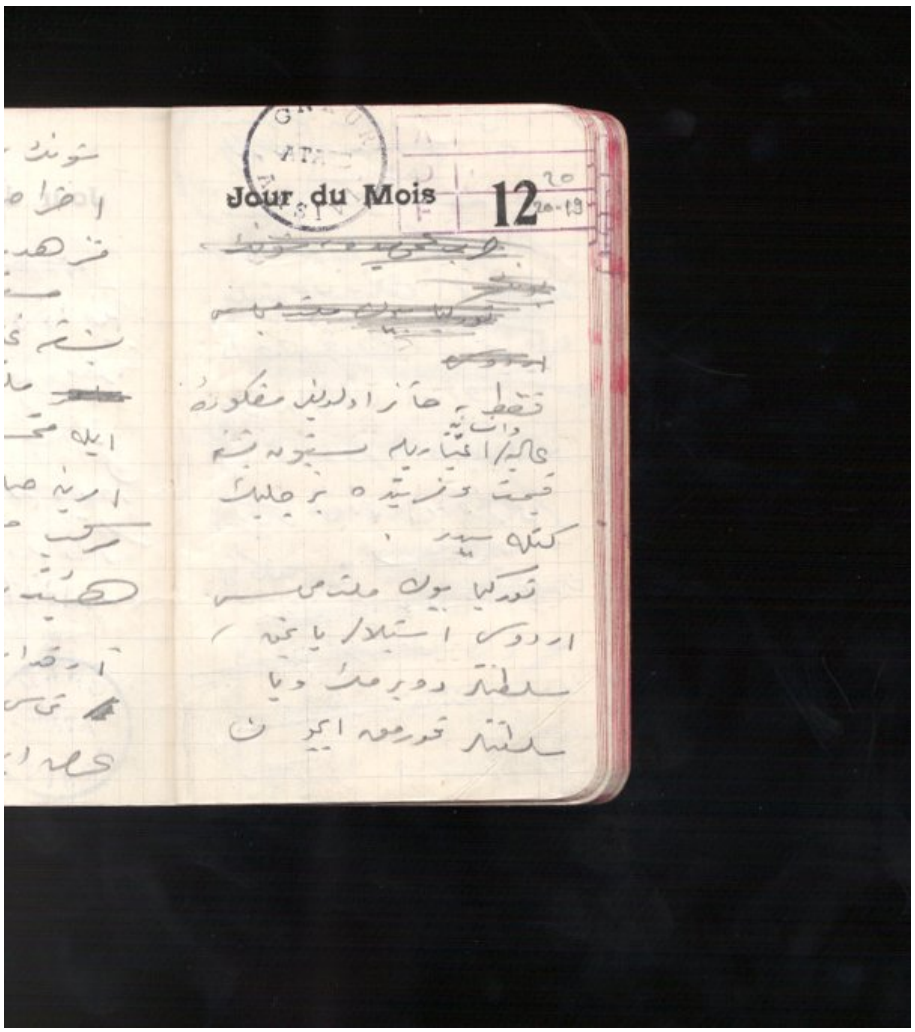
lâ-yetegayyer gayeye hasr-ı mevcudiyyet eden ordularımızın her kahraman ferdi müdafaa ettiği davanın kudsiyetinden mülhem bir

45-7as

maneviyâtla mesut, şen, şâtırdır.

- Efendiler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin elîm şerâit dahilinde vücuda getirmeye muvaffak olduğu ordusu filvâkî Viyana surlarına dayanan eski Osmanlı orduları değildir.

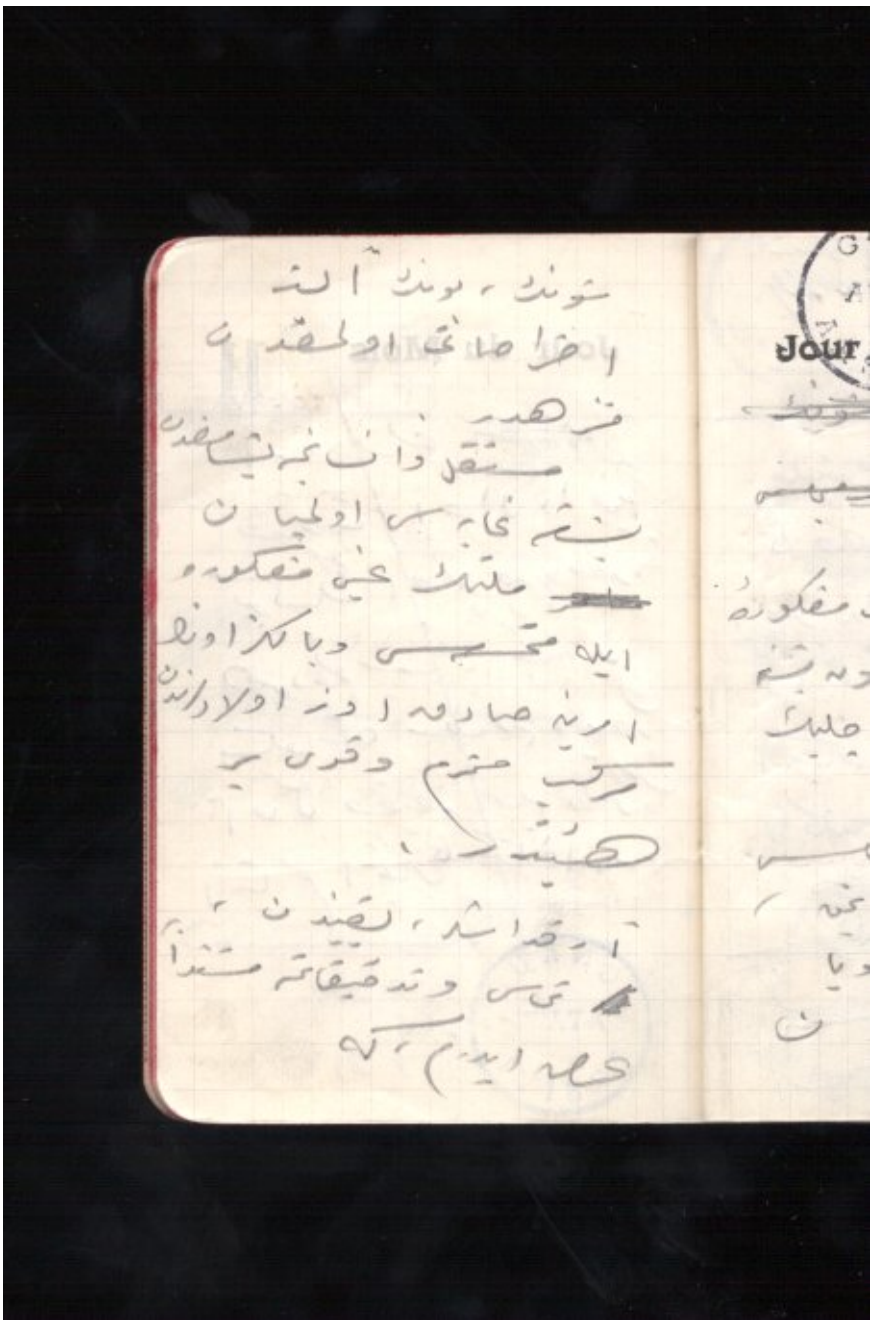

45-7asa

7asa

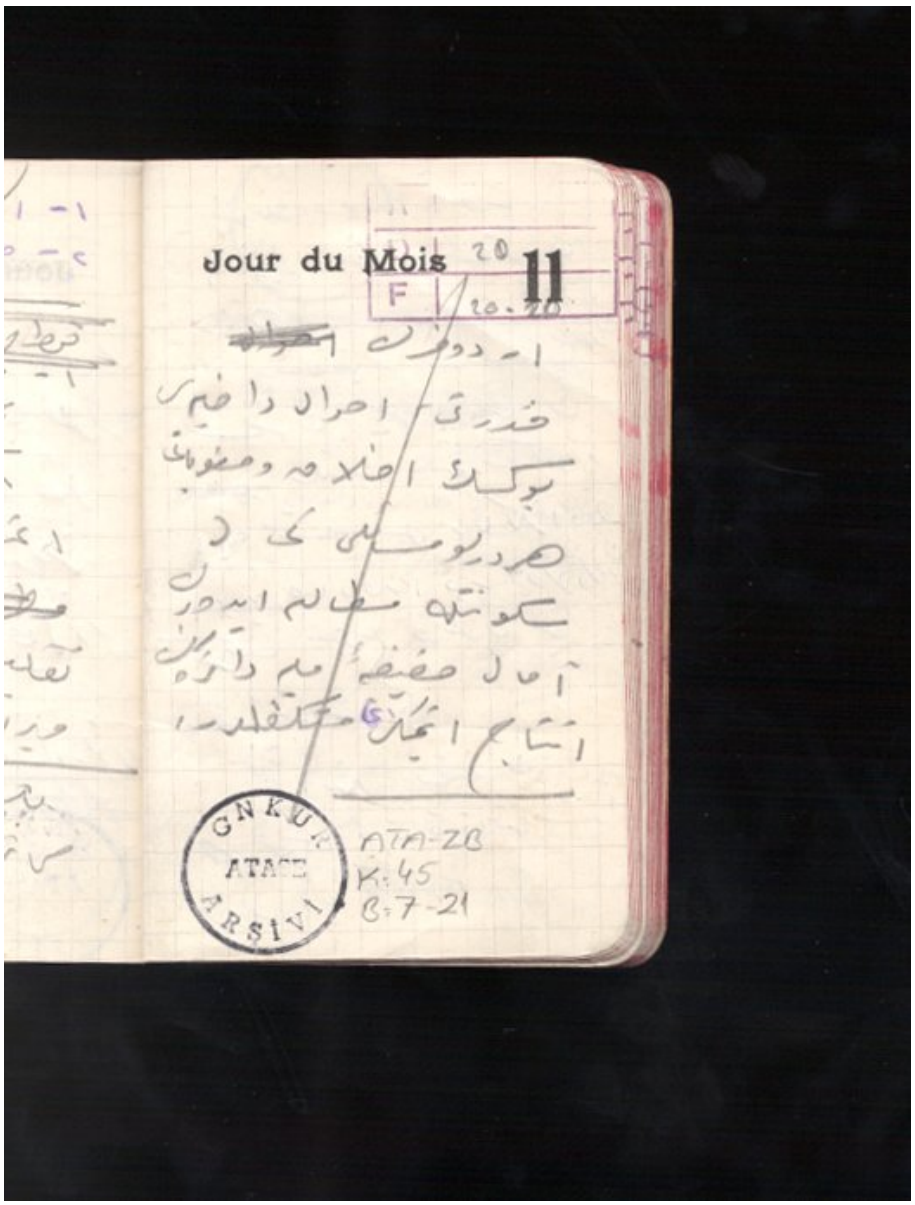
Fakat haiz olduğu mefkûre-i âliye ve insaniye itibariyle büsbütün başka kıymet ve meziyette bir çelik kitlesidir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordusu, istilâlar yapmak, saltanatlar devirmek veya saltanatlar kurmak için

şunun bunun elinde icra makamı olmaktan münezzehtir. Müstakil ve insanca yaşamaktan başka gayesi olmayan milletin aynı mefkûre ile mütehassis ve yalnız onun emrine sadık öz evlâtlarından mürekkep muhterem ve kavî bir heyettir.

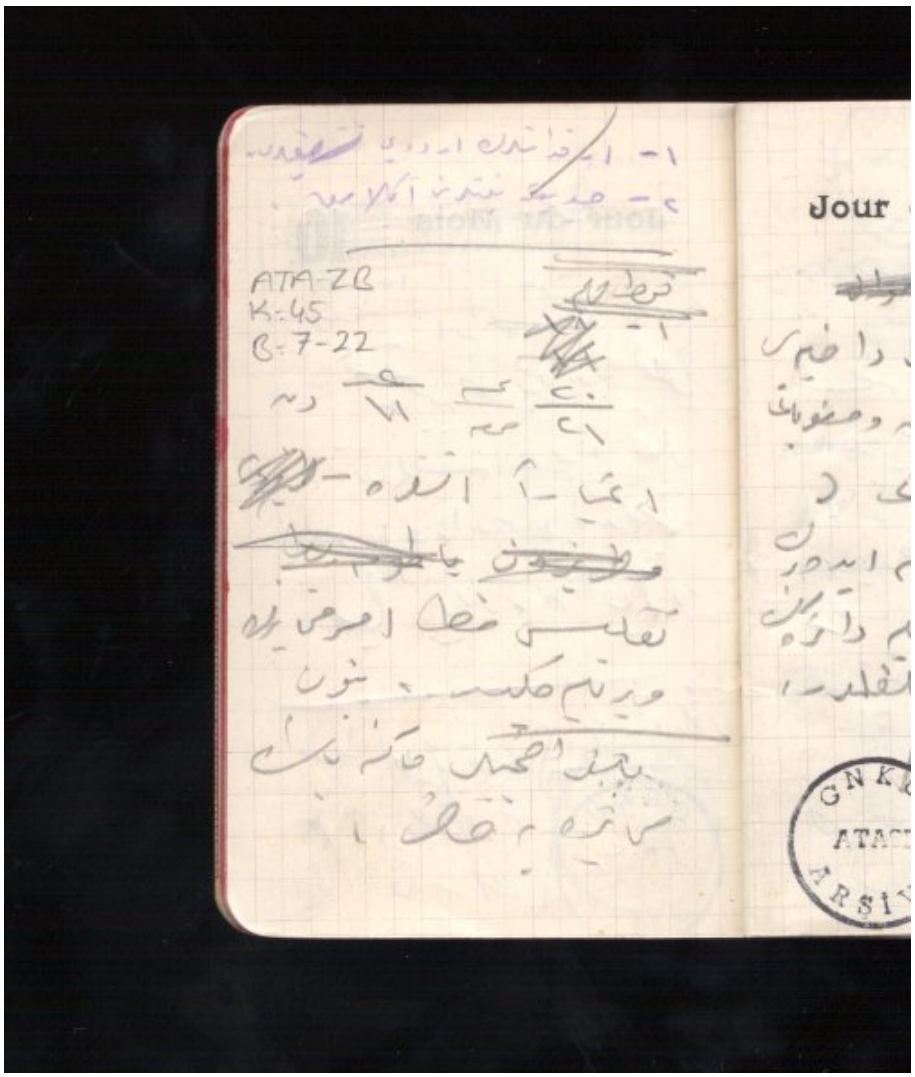
Arkadaşlar, yakından temas ve tedkikâtıma müsteniden arz ederim ki

45-7ata

7ata

ordumuzun kudreti, ahvâl-i dahiliyesi yüksek ahlâk ve maneviyâtı her türlü mesâili ki sükûnetle mütalaa ederek amâl-i hakika-i milliye dairesinde intâc etmelerini mütekeffildir.

45-7au

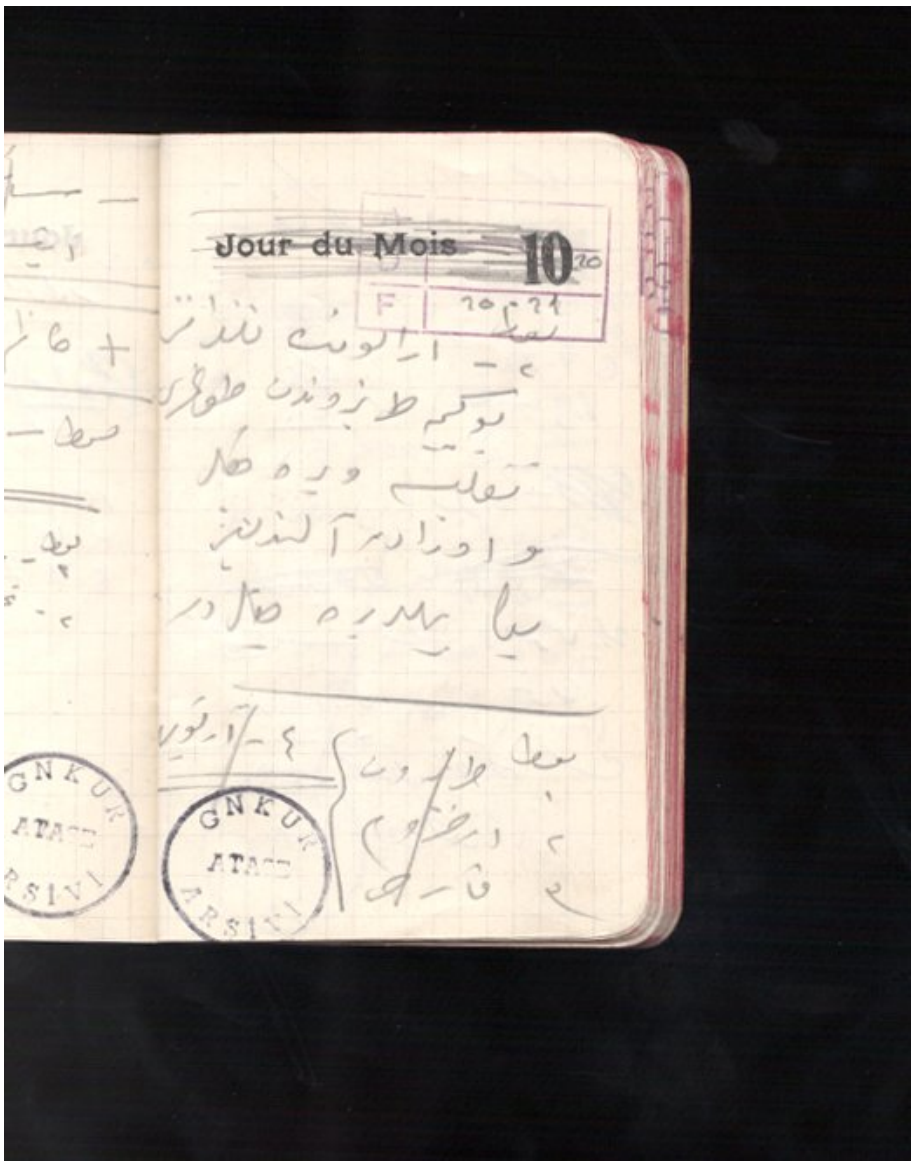
7au

1. Arkadaşların orduyu tebrikidir.

2. Ciddi niyetlerini anlamak.

Not: Mühim

20 / 21 Cuma Saat 11'den itibaren Ankara-Tiflis hattı emr-i himayelerine verilecektir. Bütün telgrafçılar makine başında muhabereye hazır.

45-7aua

7aua

Not:

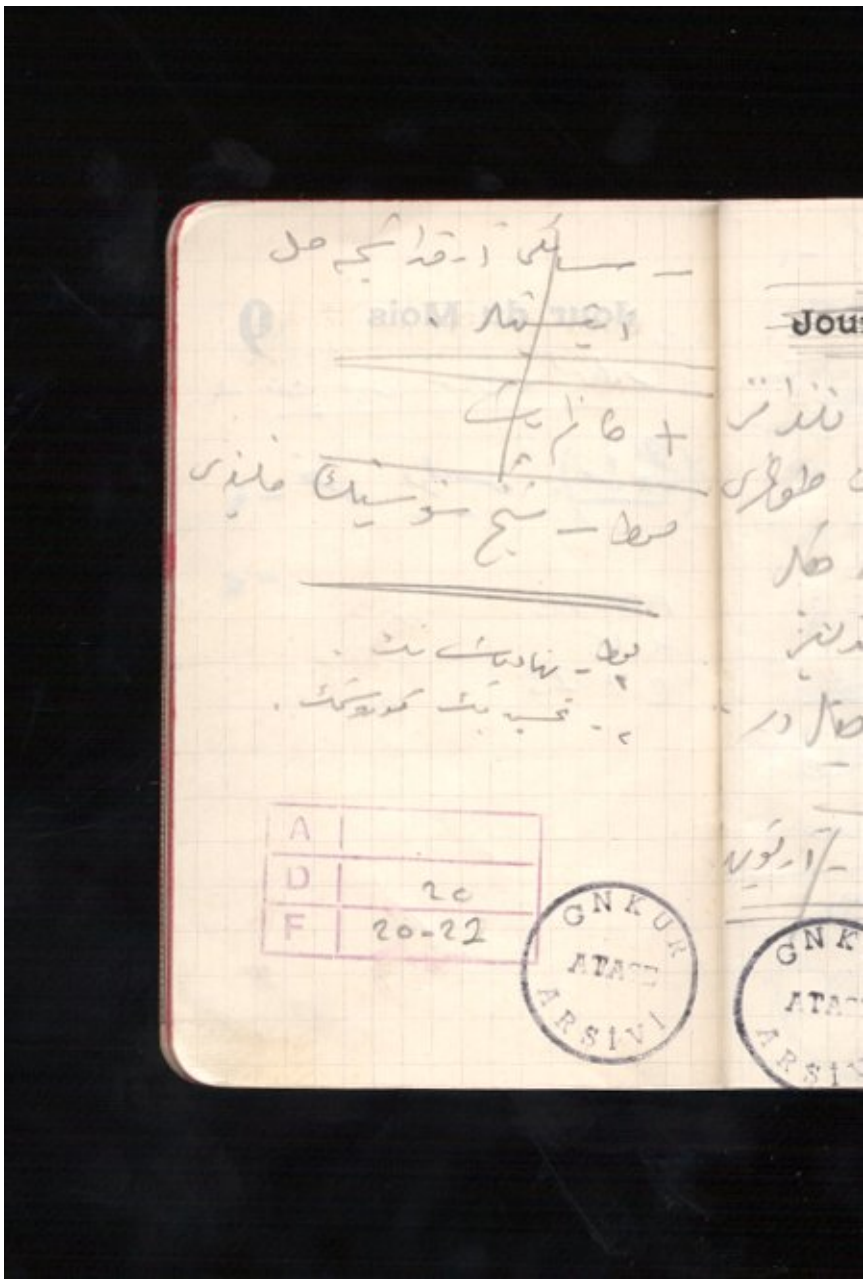
2. Aralof'un telgrafını. Bu gece Trabzon'dan doğru Tiflis'e verecekler ve oradan aldığımızı bana bildireceklerdir.

Not: 1. Trabzon

2. Erzurum

3. Kars

4. Artvin

45-7av

7av

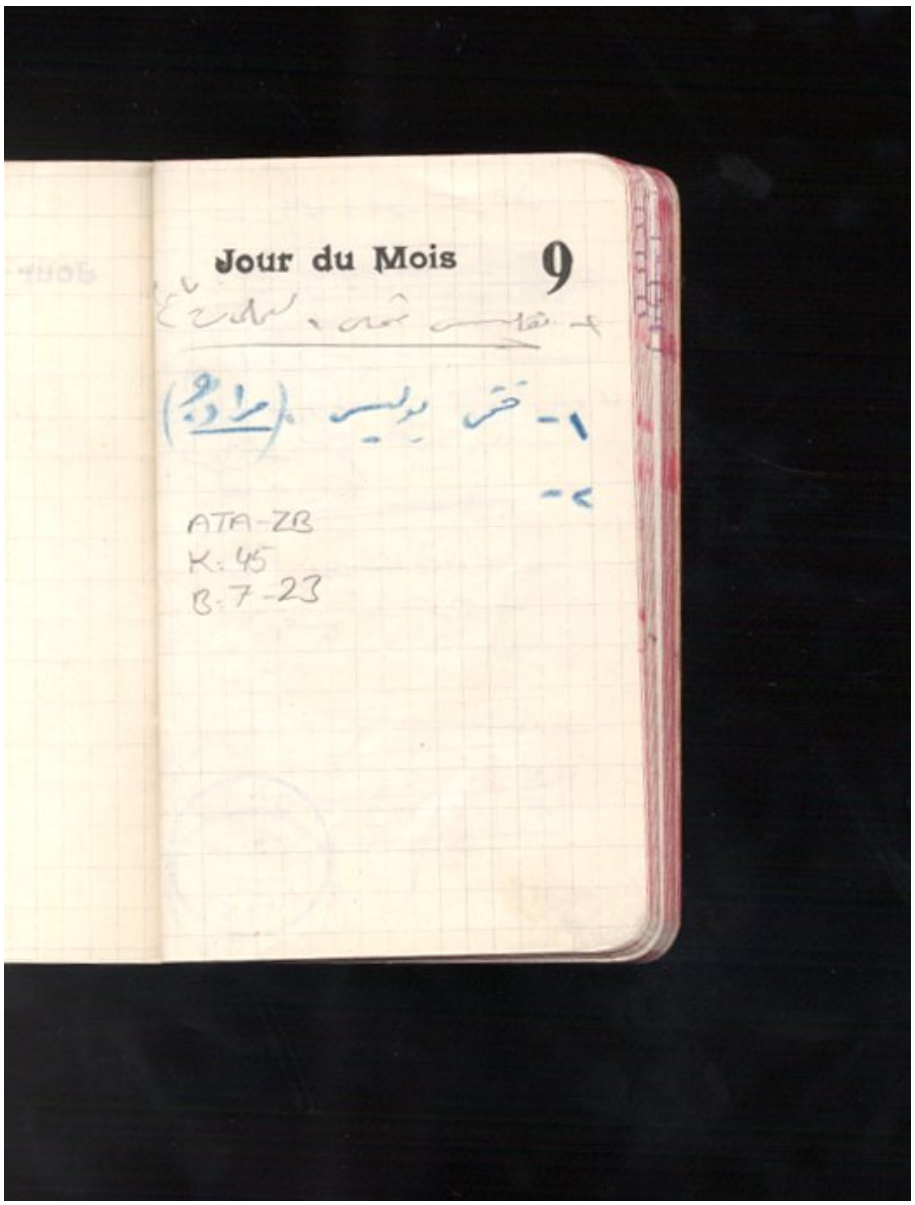
Mesaili arkadaşça hal etsinler.

Kâzım Paşa

Not: Şeyh Sunûsî'nin halifesi

1. Nihat Paşa'nın

2. Tahsin Bey görüşmek

45-7ava

7ava

Tiflis şimâli...

1. Fethi Polis (Murat Bey)

ZAMAN DİZİNİ*

9 Ocak 1921: Bilecik ve Bozüyük'ün Yunanlar tarafından işgali.

10 Ocak 1921: İnönü mevzilerinde Yunanlarla şiddetli çarpışmalar ve Birinci İnönü Zaferi.

20 Ocak 1921: İlk Teşkilat-ı Esasiye (Anayasa)'nin Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabulü.

28/29 Ocak 1921: Mustafa Suphi ve arkadaşlarının, Yahya Kâhya'nın adamları tarafından Karadeniz açıklarında öldürülmeleri.

1 Şubat 1921: Şeyh Sünûsi başkanlığında Sivas'ta bir İslam Kongresi toplanması.

21 Şubat 1921: Londra Konferansı'nın açılışı.

12 Mart 1921: Londra Konferansı'nın sona erişi ve İtilaf devletlerinin sulh teklifi.

16 Mart 1921: Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti ile Rusya arasında "Moskova Antlaşması"nın imzalanması.

1 Nisan 1921: İkinci İnönü Zaferi.

23 Nisan 1921: Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılışının birinci yıl dönümü ve bugünün millî bayram olarak kabulü.

28 Nisan 1921: İzmit'in Yunanlar tarafından işgali.

9 Mayıs 1921: Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından Çerkez Ethem ve kardeşlerinin ve dokuz kişilik maiyetinin gıyaben idama mahkûm edilmesi.

10 Mayıs 1921: Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde "Anadolu ve Rumeli Müdâfaa-i Hukuk Grubu"nun kuruluşu.

5 Ağustos 1921: Mustafa Kemal Paşa'ya geniş selâhiyetlerle ve 3 ay müddetle başkumandanlık tevcih eden kanunun Büyük Millet Meclisinde kabulü.

13 Eylül 1921: Sakarya Meydan Muharebesi'nin sonuçlanması, düşmanın Sakarya nehrinin doğusunda imha edilmesi ile zaferin kazanılması.

13 Ekim 1921: Kafkas Cumhuriyetleriyle "Kars Muahedesi"nin imzalanması.

20 Ekim 1921: Fransızlarla "Ankara Antlaşması"nın imzalanması.

24 Aralık 1921: Osmaniye'nin kurtuluşu.

5 Ocak 1922: Adana'nın kurtuluşu.

* Zaman dizininde sadece incelediğimiz defterlerle ilgili olan tarihler ele alınmıştır. (YN)

12 Mayıs 1922: Yunanistan'da Gunaris kabinesinin düşmesi.

3 Haziran 1922: Yunanların işgal ettikleri bölgelerde yaptıkları zulümlerin bütün dünya parlamentolarına bildirilmesi hakkında Büyük Millet Meclisi kararı.

31 Temmuz 1922: "İstiklal Mahkemeleri Kanunu"nun Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabul edilişi.

4 Ağustos 1922: Enver Paşa'nın Buhara'nın doğusunda Ruslar tarafından şehit edilmesi.

27 Ağustos 1922: Afyon'un kurtuluşu.

30 Ağustos 1922: Yunan ordusunun tamamen sarılması ve imha edilmesi suretiyle "Dumlupınar (Başkomutanlık) Meydan Muharebesi"nin kazanılması.

6 Eylül 1922: Balıkesir'in Yunan işgalinden kurtuluşu.

8 Eylül 1922: Manisa'nın kurtuluşu.

10 Eylül 1922: Bursa'nın kurtuluşu.

11 Ekim 1922: Mudanya Antlaşması'nın imzalanması.

19 Ekim 1922: Ankara Hükûmeti tarafından Trakya'yı teslim almaya memur edilen Refet Paşa'nın Mudanya'dan Gülnihal vapuruyla İstanbul'a gelişi, heyecan ve törenle karşılanışı.

4 Kasım 1922: İstanbul'da Tevfik Paşa kabinesinin istifası.

17 Kasım 1922: Vahdettin'in Malaya adlı İngiliz harp gemisiyle İstanbul'dan kaçışı.

19 Kasım 1922: Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa'nın Abdülmecit Efendi'ye 21 Kasım 1922 tarihli karar ve esasları içinde "halife seçildiğini bildiren" telgrafı.

13 Aralık 1922: Ali Fuat Paşa'nın Büyük Millet Meclisi ikinci reisliğine seçilmesi.

DİZİN

1
1'inci Fırka, 298, 388
2
2'nci Tabur, 43, 298
3
3'üncü Alay, 43, 298
4
41'inci Alay karargâhı, 43, 298
5
5'inci Alay, 43, 298
6
61'inci Alay, 42, 294
A
Abdulgani Bey, 38, 256
Abilof, 12, 49, 338
Ahmet Hilmi Bey, 25, 136
Akşehir, 3, 10, 13, 26, 38, 46, 49, 50, 138, 260, 314, 316, 338, 340, 342
Ali Bey, 25, 136
Ali Fuat Paşa, 3, 25, 136, 434
Alman, II
Aralof, 12, 41, 49, 57, 59, 280, 338, 396, 428
ATATÜRK, I, II, V, VI, VII, 1, 3, 6, 7, 11
Avni, 25, 136
Aziziye, 43, 44, 45, 48, 298, 300, 304, 310, 312, 332
B
Balaban Köprüsü, 56, 388
Batum, 49, 336
Bekir Sami, 23, 24, 31, 38, 118, 126, 134, 180, 256
Bekir Sami Bey, 23, 24, 38, 118, 126, 134, 256
Belpınar, 43, 298
Bolvadin, 10, 45, 48, 310, 312, 332
C
Cavit, 25, 136
Cevat Abbas Bey, 2
Cong, 50, 342
Ç
Çelebi Efendi, 40, 276
Çolak Selahattin, 26, 144
D
Derne, 38, 256
Doktor Hulusi Bey, 10, 46, 47, 314, 320
Doktor Tevfik Rüştü, 25, 136
Döngel, 43, 294, 296
E
Elcezire, 30, 176
Esterkiyadis, 27, 150
F
Faysal, 13, 54, 378
Fâzıl Bey, 318
Fethi Bey, 3, 5, 14, 22, 26, 38, 108, 142, 256
Fevzi Paşa, 3, 5, 15, 19, 23, 26, 30, 88, 116, 140, 142, 178
Frunze, 38, 41, 49, 256, 280, 336
G
Galip Bahtiyar Bey, 2
Gani Paşa, 22, 112
Gürcistan, 50, 342
H
Hacı Anesti, 3, 27, 146, 148
Hacı Doğan Karakolu, 21, 104
Hakkı Bey, 25, 136
Halep, 54
Halim Paşa, 54, 378
Halis Bey, 47, 324
Hamdullah Suphi Bey, 23, 118
Hüseyin Bey, 25, 136
Hüsrev Paşa, 44, 302
I
Ilgın, 11, 12, 14, 51, 55, 56, 352, 382, 388, 390
İ
İbrahim Efendi, 36, 246
İsmet Paşa, 5, 10, 12, 13, 14, 30, 44, 46, 47, 48, 50, 178, 300, 316, 318, 322, 324, 330, 342
İstiklal Mahkemesi, 8, 23, 39, 122, 433
K
Kadri, 25, 136
Kâmil Bey, 248, 264

Karakaya, 42, 294
Karatay Medresesi, 52, 360
Kocaeli, 26, 144
Konya, II, 11, 12, 13, 46, 51, 52, 318, 352, 358
Korfu, 27, 146, 148
Kurtuluş Savaşı, II, 12
L
Lloyd George, 14, 28, 29, 31, 158, 168, 188
M
Maarif Kongresi, 1
Mevlâna Celâleddin-i Rumî, 360
Millî Eğitim Bakanlığı, 19
Millî Mücadele, V, 1, 2, 4, 14, 15
Moskova, 49, 50, 336, 342, 433
Muhiddin Bahâ, 136
Mustafa Abdulhalik Bey, 46, 47, 320
N
Nadi Bey, 9, 25, 39, 136, 268
Nutuk, V
O
Orhan Gazi, 36, 242
Ö
Ömer Lütfü Bey, 26, 144
P
Paşakadın, 42, 294
Pire Mehmet, 23, 122
Prens Nikola, 27, 148, 150
R
Refet (Bele), 5
Refik Şevket Bey, 25, 40, 136, 272
Reşit Ağa, 25, 136
Rıza Nur Bey, 14, 22, 26, 110, 142
Rumeli, 53, 364, 433
S
Saib Bey, 37, 248
Sarıköy, 56, 388
Sırrı Bey, 8, 39, 47, 266, 324
Siverek, 38, 256
Sivrihisar, 10, 11, 14, 19, 42, 43, 48, 88, 292, 294, 296, 328, 332
Sofya, 2, 32, 198
Süreyya, 25, 136
Ş
Şemsettin, 25, 136
Şeyh Abdurrahman, 38, 256
Şeyh Sunûsî, 258, 430
T
Tahsin Bey, 25, 47, 60, 136, 326, 430
Tekâlif-i Milliye, 36, 244
Tiflis, 49, 59, 60, 336, 426, 428, 432
Trabzon Milletvekili Ali Şükrü Bey, 2
Tunceli Milletvekili Diyap Ağa, 2
Türkiye Büyük Millet Meclisi, 3, 5, 6, 10, 15, 16, 18, 32, 35, 36, 57, 58, 59, 72, 190, 192, 232, 240, 398, 414, 418, 420, 433, 434
U
Ukrayna, 37, 50, 250, 342
V
Viyana, 16, 53, 59, 368, 418
Y
Yahya Galip, 25, 136
Yaver Salih Efendi, 14, 54, 380
Yavruviran, 43, 294
Yeniköy, 44, 302
Yunan, II, 1, 2, 4, 12, 27, 29, 45, 57, 146, 148, 150, 170, 306, 402, 434
Yüzbaşı Selim Efendi, 25, 138
Z
Zekâi, 136, 268
Ziraat Dairesi, 8, 38, 254